

Universitätsbibliothek Paderborn

**De Archicancellariis Sacri Romani Imperii Ac Cancellariis
Imperialis Aviae**

Mallinckrodt, Bernhard von

Monasteri[i] Westphaliae, 1640

urn:nbn:de:hbz:466:1-11835

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

SIV
246

Th. 5712.

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

DE
ARCHICANCEL-
LARIIS
SACRI ROMANI IMPERII
AC
CANCELLARIIS IMPERIALIS AVLÆ.

Quibus accesserunt
SVMMI PONTIFICES
ET
SACRÆ ROMANÆ ECCLESIAÆ
CARDINALES GERMANICI,
aliaque sequenti paginâ recensita.

AVCTORE

BERNARDO à MALLINCKROT

DECANO MONASTERIENSI, &c.

Ex legato Almi Principis Ferdinandi. Epis.
Dab. et Monast.

Colleg. Societ. Iure Dabib. 1685.

MONASTERI WESTPHALIAE,

Typis BERNARDI RAESFELDI,

ANNO M. DC. XXXX.

Principali de Archi-Cancellarijs &
Cancellarijs Tractatui sequentia
Capita attexuntur.

- I. *De Sanctis ac Beatis Germaniae Cancellarijs.*
- II. *De Summis Pontificibus & Cardinalibus Ger-
manicis.*
- III. *De Officijs Secularium Electorum, ac de o-
rigine Electoralis Collegij.*
- IV. *De Primatu trium Metropoliticarum in
Germaniâ Sedium.*
- V. *De Cancellarijs S. Romanæ Ecclesiæ.*
- VI. *De Episcopis, variorum Regum & Princi-
pum Cancellarijs.*
- VII. *De Archi-Cancellariatu Abbatis Fuldensis.*

MONASTERIUM
TYPIS HERIBALDI
XXX DE MONA

EXCELSA ET EXQUISITA MUSICA
SACRA

SERENISSIMO

AC

EMINENTISSIMO PRINCIPI AC DOMINO,

D. FERDINANDO

ARCHI-EPISCOPO

COLONIENSIS

SACRI ROMANI IMPERII PER ITALIAM

ARCHI-CANCELLARIO AC PRINCIPI ELECTORI,

EPISCOPO

MONASTERIENSIS,

PADERBORNENSI AC LEODIENSI,

ADMINISTRATORI HILDESHEIMENSI AC BERCHTOLS-
GADENSI, PRINCIPI STABVLensi,

COMITI PALATINO AD RHENVM,

VTRIVSQUE BAVARIAE, WESTPHALLAE, ANGARIAE

ET BULLIONIS DVCI, MARCHIONI FRANCHIMONTANO, &c.

Principi ac DOMINO meo Clementissimo humillima obsequia mea submississime
offerо & consecro.

Serenissime Princeps, Clementissime DOMINE,

Vam Illustrem obtineat, inter reliqua do-
ctorum mentium exercitia & oblectamenta, Historiarum stu-
dium dignationis locum; apud Serenissimam Celsitudinem
Vestram,

DEDICATORIA.

Vestrām, non elegantioribus tantūm literis, ac varijs potioribusque erūditionis omnigenā partibus; sed insuper à tot iam annis, quod præcipuum est, per Principales Electoralesque curas, omnimodā maximarum rerum experientiā politam & exultam, probationis minimè indigens est. Tam latè enim earum usus patet, & tam prolixum præstant, opem suam non aspernabit, iuuamen; vt licet à quām plurimis, ijsdemque præclarissimis ingenij, exquisitarum laudum præconijs celebratae sint, numquam tamen satis pro dignitate meritisque suis commendari potuerint. Præter cetera autem, paſſim apud diuersos obuia, encomia, iure optimo videor Historiam vocare posse, LVMEN OMNIVM SCIENTIARVM, & DEXTRVM PRUDENTIÆ OCVLVM. De posteriori vix est, vt cordatior aliquis ambigere sustineat. Etsi enim ciuium curarum, reliquamque bene sapienterque viuendi solertiam EXPERTIENS in primis perficere prædicetur: non dubitārim tamen, magnos secutus viros, affirmare; hanc illius illustratione deſtitutam, plus quām lusciosam esse. Huius pronunciati, imò verius oraculi, infallibilitatem, Itelvvolfus de Lapide, Eques Sueus, Alberti Brandenburgici Cardinalis, & Archi-Episcopi Moguntini, &c ante ſeculum & quod excurrit, Aulae Praefectus, Nobilitatis Germanicæ ſuo tempore, per excellentioris doctrinæ prærogatiuam, facile princeps, memorabili dicto (*Zingrauij apophthegmata, & Melchior Adam in vitâ*) ostendit & euicit; quo ſui ordinis grandium aliquem, annorum ditioni censu præsumidum, minusque proueratam aetatem eius, inconsultâ & superbâ irriſione explodentem, egregiè ac neroſe retudit. Insolentiū enim in aliorum frequentiā obiurganti, non effe aetatem eius tantam, vt posſet illa vel ille meminiffe: at tu, respondit, ô ſenex, tantūm ea in memoriâ habes, quæ ab annis quadraginta, aut paulò antè gesta ſunt; ego verò ea etiam ſcio, quæ duobus aut tribus retro millibus. De ſcientijs quod dixi, nullibi evidentius habet, cùm tamen nusquam non habeat, quām in ipsâ ERUDITIONIS ARCE, THEOLOGIA, fideique rebus, veritatis fundamentū; nec repertus adhuc eſt, qui in ſacredo iſto ſtudio, magni aliquid & perfecti præſtiterit, Historiarum adiutorio deſtitutus. Ac quoquis pignore vidi qui cōtendere minimè extimesceret, quæ à tot iā annis nos aliosque infestant & inquietant, absurdissimarum hæreticorum zizania; non alibi, quām in ANTIQUITATIS NEGLECTV & CONTEMPTV, adeoque Historiæ Ecclesiasticæ ignorantia, firiores magisque luxuriantes egisse radices. Ac ſi qui ſunt, certè paucissimos eſſe verius eſt, coſque reliquias pestilentiores, qui opinioneſ ſuas à ve-

DEDICATORIA.

à veteris Ecclesiae, priscorumque Patrum fide ac doctrinâ discrepare nôrint; plurimis ac plerisque, sibi cum antiquis præclarè conuenire, falso persuasum est. Nec est frequentior aut felicior, seductos à Sectariorum Coryphæis, ad vnitatem veræ ac priscæ fidei reducendi modus, quâm si ementita vetustatis larua illis detrahatur; quamque nihil in controvëris articulis cum veteribus, præterquam vnis & solis toties conuictis, damnatis & anathemate percussis omnium seculorum hæreticis, commune habeant; non minùs ex Ecclesiastice Historiæ, quâm Theologicarum rerum Scriptoribus probè & peritè edoceantur. Hinc omnino persuasus sum, licet doctorum omnium, imò hominum, communis sit Historiarum lectio; quâ & illi, qui reliquas doctrinas ferè aspernantur & fastidiunt, atque adeò ipsimet idiotæ, mirè capiuntur: nullis tamen propriis conuenire magisque necessariam esse, quâm Ecclesiastici commatis hominibus, & sacrorum studiorum Mystis. Tantùm igitur abest, hanc suauissimam in omni Palladio thesaurario illecebram, in quoquam reprehendi posse, vt potius cuius pro modulo ingenij & profectus sui, opera danda sit; vt magis magisque indies excolantur hæc spaciofissima plusque præ alijs florigera & fructifera Historiarum latifundia. Etsi enim reliquarum quoque artium & scientiarum limites tam latè pateant, vt priorum studiosâ industriâ & laboribus eruditis, subsequentes absterreri non debeant, à proferendis vltra finibus, conandoque, vt pretium operæ aliquod non pœnitendum, in neendum à quoquam alio defloratis faciant; nullibi tamen amplior & vberior se exercitandi campus aperitur & extenditur, quâm in hac temporeum omnium locorumque, tum rerum etiam ac personarum vniuersitate, quam totam & omniem ambitu suo Historicæ amplitudinis vastitas comprehendit. Ac cùm alibi, tum in hoc præcipuè stadio, vel ruditatis, vel peruerſi iudicij se manifestos faciunt, qui censûs literarij per nouas fœturas locupletationem incessunt & improbant. Auget enim sine omni controvësiâ, satis euidenter, studendi commoditatem, subleuatque studentium labores librorum multitudo; tantùm abest, vt quod multi conqueruntur, eosdem retardet & obruat: (delectus tantum-modò adhibetur, & vitetur promiscua superfluitas) dum alieni fastidij & sudoris fructum capiunt; congestaque absque propriâ molestiâ & tædio in vnum, primo statim conspectu & obuiâ delibatione frui ex assé toto possunt; domestico alias labore, magnoque temporis dispendio, infinitis ferè in locis vestiganda, & scrupulatim non raro congerenda. Ad eiusmodi autem de publicis studijs bene merendi tentamenta, licet primariò ab ipsâ rei pulchritudine, utilitate, dignatione, quæque eius generis alia sunt prouocemur; mirificè tamen eodem, in hoc quidem, quod gesta priorum temporum attingit, studiorum genere, inuitat & allecat, illud

: (3)

Ca-

DEDICATORIA.

Cæcilij Secundi, doctissimi & optimi viri, dictum (lib. 5, epist. 8,) **Historiam quoquo modo scriptam delectare**: quod in carmine multisque alijs doctrinarum partibus contra est; in quibus *mediocribus* esse vix conceditur. Hunc igitur nacta Patronum mea scribendi impolries, ex his vernantibus iucundissimæ exercitationis pratis, qualemcumque corollam texere animum induxit: factò initio ab illo Germanicæ Historiæ paulò obscuriori recessu, qui circa Sacri Imperij Archi-Cancellarios, eorumque vices gerentes versatur; haec tenus ab alijs non tam neglecto, quam non satis accurate excusso. In hoc illustrando, an pretium operæ aliquod fecerim, aliorum, qui lectionem non deditabuntur, iudicare est. Conatus certè sum, Historiæ veterum Diplomatumque subsidio, supra priores nonnihil efficere; ac dignum iudicauit hoc argumentum, quod non tantum pro virili elucidare, sed etiam Serenissimæ Celsitudini Vestrae humillimè offerem. Duplici enim ex causâ, hac in parte pudori meo vim fieri permisi; quarum prior ab ipso opere est, ab operante altera. Nec tamen immorabor longius in subiecti commendatione, quod omnibus, qui sincerum minime corruptum Historiæ dulcedinis gustum habent, & fructuose eiusdem lectionis usum norunt, seipsum satis laudat; reliquis nulli panegyrici, quantumuis tereti & prolixii, satifecerint. Nam ipsos Archi-Cancellarios, id est, à tot iam seculis ipsis meti Principes Electores, Sacri, inquam, Imperij præ multis alijs firmissimas nobilissimasque columnas, quod attinet; absit ut de illis dubitare quis ausit. Primarium enim illi sunt post sacratissimi Imperatoris Maiestatem in omni Germanicâ re argumentum; quique etiam alias in omni nostrate Historiâ ubique ferè omnem faciunt implentque paginam. Sed & reliqui satis illustre sunt scribendi subiectum. Si enim, ut apud Vopiscum (*in vitâ Aureliani, proæm.*) Iunius Tiberianus Vrbi Præfectus, Clariss. & eloquentissimus vir, non sine stomacho refert, *Therites & Sinones, reliquaq;* non vetustatis tantum, sed & recentiorum temporum monstra; in historijs locum inuenient; quis indignetur illos quoque scribi legique dignos censeri, quorum laboribus, industriâ, vigilijs, virtute, consilijs, monitisque res Romana apud Teutones multis Seculis aucta, propagata, conseruata, & ad nostra hæc usque tempora, non penitendo successu, dummodo nosmet ipsi velimus, transmissa & stabilita noscitur? Ac præterea illi maximam partem, quantum sciri potest, vel cum assumerentur, Imperij Principes extiterunt, vel postmodum ad Principalem fortunam evecti sunt; omnes certè magnos, insignes, memorabiles viros fuisse dubitari nequit: quamuis de nonnullis, ut in vetustate oblitis solet, vix quicquam, quam quod Cancellarij fuerint, compertum habeatur. Non autem vi-

fus

DEDICATORIA.

fus mihi est qualiscunque hic labor meus, cuiquam quam Serenissimæ Celsitudini Vestrae aptius digniusque offerri & inscribi potuisse: non tantum quod ad exemplum ab aliquo seculis Decessorū suorū, Imperij Archi-Cancellariatum dignissimè obeat; id enim cum Eminentissimis Dominis Collegiis suis commune habet; sed etiam, quod præter antiquissimam Archi-Cancellariatum memoriam, diuersa adhuc supersint alia, quibus Metropolitica Sedes eius, quando de hac materiâ sermo est, præ alijs tantæ dignitatis confortibus, in clyra & spectabilis habetur. *Sanctus certè Cunibertus Colonensis* Antistes, omnium primus est, quem Archi-Cancellarij titulum vsparsè, huc usque compererim. Nec villa est inter omnes Germaniæ Cathedras, siue Suffraganeæ illæ sint, siue Archi-Episcopales, quæ tot dederit huius generis Præfusiles, gloriâ sanctitatis coruscos, quot vna Agrippinas exhibuit; septem illustrans lucidissimis huiusmodi Sideribus, non Imperialem tantum Senatum, sed vniuersam insuper Germaniam: quam reliquâ etiam Sanctorum suorum lucidissimâ coronâ, præ locis alijs splendidissimè illuminat. Præterea non alia vllibi terrarum Ecclesia est, quæ non Imperij tantum, sed ipsius etiam Romanæ Ecclesiæ Archi-Cancellariatum, & quidem perpetuo & hereditario vtrumque iure gerat, quam hæc in Vbijs Serenissimæ Celsitudinis Vestra; ut suo loco obiter ostendi, ac doctior manus suo tempore copiosius facundiique explicabit. Denique & aliâ ratione Serenissima Vestra Celsitudo alijs antistat; quæ iam à viginti septem & amplius annis maximâ auctoritate & gratiâ, laudeque summâ, Electoralem primariæ inter Imperij Proceres dignationis sarcinam, quæ ipsius Archi-Cancellariatus accessio & sequela est, sustinet, & tres ordine im posuit, præclarâ allaboratione suâ, votique sociatione, legitimè & concorditer electos Cæsares Augustos Imperiali throno; quorum vel vtrumque, vel alterutrum, Eminetissimorum Coofficialium suorum neutri contigit. Tantò autem pluris, vt præmissa nos admonent, & ipsis administrantibus, & omnibus alijs facienda est Archi-Cancellariatus Imperialis dignitas, quod Cesareæ electionis ius & priuilegium, possessoribus suis, iam inde à seculis aliquot, conciliariit & progenuerit; certumque sit Diplomatum fide, Ecclesiasticos pariter & Seculares Septem-viros, longo tempore Archi-Cancellariatus, reliquorumque Archi-Officiorum Imperij titulis vlos esse, priusquam Electoralem, quamuis rem ipsam liquidissimè obtinerent, eisdem adiijcerent. Me autem opusculi huius, quamuis rudem & insubidum, concinnatorem quod attinet; et si debitissimæ mæ erga Serenissimam Celsitudinem Vestram, **BENEFACTOREM & PRINCIPEM** meum, obseruantæ cultusque deditissimi, forinsecus documenta anxiè conquirere & operosius ostentare, opus non habeam; acquiescens illis testibus, qui fallere fallique nequeunt,

DEDICATORIA.

nequeunt, ac generosis & modestis ingenij, quorum longè saltē vestigia
adorare, citra arrogantiæ suspicionem labemque iactantia, licebit, abundē
sufficiunt: non tamen, vt confido, omni ex parte Serenissimæ Celsitudini
Vestræ, pro reliquâ incredibili mansuetudine suâ, ingratum erit, nec cuiquam
aliorum magnoperè improbari poterit, quod publicè exhibere studeam, &
extare optem, humillimi obsequij mei, constantis fidei, & deuotissimæ vene-
rationis, hoc qualemcumque specimen & contestationem. Est quidem sibi ipsi
satis præmij, verè Heroïca virtus Serenissimæ Celsitudinis Vestræ: imitata
tamen, cuius cum reliquis Principibus in terrâ vices gerit, Diuini Numinis
ineffabilem bonitatem; non recusat exhiberi sibi à subiectis ac creaturis suis
meritissimos honores, animique deditissimi, quantumuis tenuem, sinceram
nihilδ minus, minimeque fucatam significationem. Maiora magisque plau-
sibilia præstant, præstabuntque, faustis sideribus & felici Genio.nati: ego
cūp thure nequeam, molâ saltē litare salsa in votis habeo. Superat tamen
omnes votorum meorum *delicias*, vt Serenissima Celsitudo Vestræ præsentis
anni curriculo, plures adhuc longæ & robustæ artatis climaces (ita annuat fa-
xitque supremus Arbitrè) felicissimè adjiciat; meque subiectissimum elen-
tem suum, vt vt meritis, ad obtainendum hæc petita, longè inferiorem, animo
tamen ea, quæ semper illi probentur, præstare cupienti, non facile cuius promis-
cuè concedere paratum, solitâ clementiâ suâ, non uno ante-hac documento
mihi testatissimâ, deinceps etiam benignissimè complecti dignetur; ac dum-
modo aliquo, quo cunque volet & quo to cunque, inter siros loco esse iubeat.
Vt rata & grata sint hæc vota ac desideria mea, Deo Opt. Max. Serenissimam
Celsitudinem Vestræ intimo animi affectu ardentibusque precibus humili-
mè commendo. Monasterij Westphaliæ, viii Idus Augusti; in quem Do-
minicæ Clarificationis sive Transfigurationis festivitas incidit, quôque ante
annos sexdecim, hanc Monasteriensem patriam, Celsitudinis Vestræ ditioni sub-
ditam, Cæsareis auspicijs, ductuque piissimi & fortissimi Herois, Comitis Tilly,
quem omnis posteritas admirabitur, Exercituum Deus memorabili & nobi-
bilissimâ ad Lonam oppidum (Stattlohn) victoriâ illustrauit & benedixit.
An. M. 1510.

Serenissimæ Celsitudinis Vestræ

humillimus & subiectissimus
Cliens ac Creatura,

BERNARDVS à MALLINCKRODT, Decanus
MONASTERIENSIS in Westphaliâ, &c.

Ad Lectorem Præfatio.

VM proximâ hieme, Candide Lector, de Statibus & Circulis Imperij Romani, quâ Germanicum est, nescio quid commentarer; ad Rhenanum Electoralem Circulum, tresq; eius Ecclesiasticos Septem-viros, Sacri Imperij, in suo quemq; districtu, Archi-Cancellarios delatus; in instituti operis ratio postulabat, de origine istorum officioru, & quo tempore primù hereditariâ & perpetuâ possessione ad istas Metropoliticæ Sedes deuenissent, summatim aliquid attexere. Excusâ igitur & lustratâ memoria & notariorum p̄p̄u, num quid aliquando apud quemquam legisem quod mihi & Lectori, antiquitatum nostrarum curioso, in hoc abstrusiori passu satisfacere posset; nihil ferè certi occurrebat. Igitur recursum instituo ad illos, qui magno numero superioribus annis, quibus Ius Publicum nostrum a præclaris aliquot ingeniis egregie & mirifice excoli coepit, de Aurea Caroli IV Imp. Bullâ, alijsq; aliorum Cæsarum Constitutionibus, & reliquis Publicis Statutis Germanici institutis, consuetudinibus, & ordinationibus scripta sua publicarunt, à quibus cùm non restinctâ illâ, quam ad ipsorum fluentia detuleram, siti dimitterer, vnum supererat, vt ipsos fontes accederem. Cœpi ergo vetustissimas rerum Germanicarum Historias reuoluere, cumq; illis conferre Cæsarea Diplomatata, quotquot illorum, ab ultimâ vsque origine, nancisci potui. In illorum enim editione, factâq; publicè adeundi eiusmodi Imperiales aliorumq; Principum, &c. literas copiæ, egregiam & gratissimam Historiarum & antiquitatum amatoribus præstiterunt operam non pauci, Baronius, Gretserus, Pistorius, Meibomius, Magerus, Lehemanus, Chapeauillius, Guillimanus, Ioanines à Bosco, Christophorus Hartmannus, Ægidius Gelenius, Lymnaeus, alijsq;, & nuperrimè Nicolaus Zyllesius. Auctor defensionis Abbatiae Imperialis S. Maximini Treuer. inter quos tamen præ ceteris, vbertate & copiâ hactenus agmen ducunt, & primo nominari loco debuerant, Aubertus Miræus, in diuersis Belgicorum Diplomatatum libris; Melchior Goldastus, in tribus Imperialium Constitutionum Tomis, alijsq; scriptis suis; & Salisburgensis Metropoleos gemini parentes, Wiguleus Hundius & Christophorus Gevoldus. Addidi illis, que cunque alia ad manum fuerunt, necdum publici iuris facta; cuius generis tamen admodum pauca suppeditauit curta suppellex mea. Hac igitur occasione enata est enarratio hæc antiquaria, cuius præcipuum membrum de Origine & primordijs prædictorum Archi-Cancellariatum, dictis suffultus subsidij, vt cunque congesisti. Eadem autem operâ simul conatus sum, successionem Imperialis aulæ Cancellariorum, qui maiorum gentium, quos dixi, Cancellarijs subseruierunt, eorumq; vice Palatinam hanc primi honoris militiam obiuerunt, ad hæc vsque tempora deducere. In vtroque, vel alterutro, an omnem luserim operam, tu, Lector, estimabis; cuius tamen venia in plerisq; imploranda, & paulo rigidior censura deprecanda videtur. Vix enim est, vt à quoquam in hoc commentandi genere,

Ad Lectorem.

quod circa particularia & individua versatur, perfecti & absoluti aliquid expectari possit. Certè nec ipsis metu in omni Opere quicquam satis facit, prater qualemcumque consideriū historiam nostratē & antiquitates Teutonicas magis magis, collatā hac quan-uis, tenuiori symbolā, illustrandi, excitandi, illos, quibus copiosior manuscriptorū Diplomatū hereditas & possessio est, ut & ipsi ad patriæ communis decus, & honorem suū, publicis visib⁹ eiusmodi thesauros, laudandā aliorum imitatione, consecrent. Quod cōlibentius facient, quō propriū attendent, quām multa adhuc ad patrias antiquitates excolendas supersint eruenda, quibus ex editis hactenus, quantum necessitas postulat, succurri nequāt. Non enim dubitari debet, in necdum publicatis plurima latitare, quae non minius presentem materiam locupletare, quām reliquias de superiorum temporum gestis tenebris discutere valeant. Nec negauerim, circa initia Treuirenſis & Colonienſis Archi-Cancellariatum paulo exactius & infallibilius demonstranda, hactenus mihi non minimā ex parte aquam herere, licet citra vanitatis incursum simul confidere ausim, propriū aliquantū ad scopum hac lucubratuſculū collimatū esse, quām fecerint aliqui, qui in eodem hoc subiecto ante hac laborarunt. Nil aliud autem cūm in predictis, tum reliquias propositum mibi fuit, quām ipsi rerum veritati, quatenus haberī & erui potuerit, insistere, eamq; circa hanc materiam in lucem & publicam cognitionem protrahere: quā in re si quid alicubi contra alia omnia intendentis mentem aberratum sit, minusq; sincerum irreperit, id non scriptum & indictum esto. Ac nominatim profiteor me iam nunc hac meā illorum correctioni subiūcere, si quae de Cancellariis predictis eorumq; antiquitate, Christophorus Brouverus in suis Treuerenſibus, siue Annalibus, siue Antiquitatibus, maiori veritatis fundamine executus fuit; & Aegidius Gelenius in Colonienſi Historiā suā, cuius elucubrationi hoc tempore totus, ut referri audio, insūdit, rectius traditurus est: cuius utriusque praeclari & per quam necessarij Operis citam ac sufflaminis expertem publicationem, ut in am breui cognoscere & fruileat! Hunc igitur qualemcumque conatum meum de communib⁹ studijs & historiā patriā bene commerendi, donec a prestantioribus ingenij in hoc genere perfectiora consequaris, benevolē Lector, boni consule; nec scribendi cacoēthes in illo accusare velis. Illis enim non scripsi, qui hēc legere grauabantur, ac alias persuasissimus sum, in illustrandā historiā, ac eruendis veteris memoria antiquitatibus, parum abesse, quin in infinitum progressus detur, nec facile quid superuacaneum nimiumq; in illo scribendi genere videri posse. Ac fere non nisi desidiosorum querelle sunt, que de nimia librorum copiā subinde auribus nostris ingemis antur, ab illis ut plurimum profecte, qui nec ipsis metu aliquid pangere sustinent, nec aliorum laboribus vti & erudiri curant. Hos missos faciamus, censeo, qui doctrinas estimamus, & studiosi otij, id est, non inglorij laboris & laudatae voluptatis sectatores sumus. Quām multa enim in quauis eruditionis parte, ac historico in primis studio, adhuc prestatī possint, quotq; in presens nobis desint, ut ille deinceps conscribendi libri, nullis euidentius constare potest, quām quibus aliqua librarie suppellectilis copia.

Ad Lectorem.

In copia est, quia, in euoluendis publici iuris monumentis mediocriter saltē versati sunt. Sed Te pluribus non detineo; quare rem ipsam, post exiguum, nec tibi displicitur am, vt confido, m̄ram, videamus. Placet enim prius hic adiungere viri magni & de presentis Operis subiecto iudicare aptissimi iudicium & votum; quod vti vel solum ad hanc scriptiōnem inchoandam me inflammare potuisse, ita perducte ferē ad umbilicum editiōnem vehementer apud me promouit & vrsit: paulo serius enim Gevvoldi de Septem-viratu Commentarius, cui p̄mittitur, ad manus meas venit.

Locus ē literis Ioannis Ludovvici ab Vlm, Vice-Cancellarij Imperialis, & Consiliarij sanctioris senatus apud Imp. Cæsarem Matthiam Augustum, ad Christophorum Gevvoldum Consiliarium Bauaricum, quibus iudicium super eius Commentario de Septem-viratu continetur.

Perā preium fore arbitror, si quis, quantum fieri potest, ex antiquis Diplomatibus & historijs, quales, cuiusque conditionis, generis & patrī, post translatum ad Germanos Imperium, vel institutum Septem-viratum, sub unoquoque Imperatore Electores, Officiales primarij & secundarij, tam hereditarij, quam vicegeruli, ab Imperatoribus ipsiis met, vel Electoribus, mediate vel immediate asciti fuerint, compilaret. multā id lucis & honoris Historiæ & Patriæ nostræ adserret, multiq; viri probi, strenui atque docti, quorum hodie vix vlla memoria exstat, reuiniscerent: posteri autem istiusmodi lectione plurimum recrearentur. Circa Archi-Capellanos, Archi-Cancellarios, Cancellarios & Vice-Cancellarios sacri Palatij exigutis requireretur labor, & non difficilis, cum suus ferē Germanicus Commentarius, vti notau, pleraque (quorum & ego nonnulla hac celeritate ex nostro Pragensi Archiuo similiter extrahi eurati) in se contineat: quæ adhuc desunt, Moguntinum, atque circa reliquos Officiales reliquorum Dominorum Electorum, (videlicet Marscalki, Pincerhæ, Dapiferi, Camerarij.) Bauaricum item, & Bambergicum Archiuia atque Historiæ suppeditare possent. Ut autem maior fides operoso labori adhiberetur, ex quibus Documentis, Diplomatibus & Historijs vnumquodque sit desumptum, quidque verisimiliter conjectari liceret, diligenter & candidè notandum esset. Ego super his iudicium suum exspectabo; cuius amicitiæ & me, & mea defero.

):(): (2

AD

A D

REVERENDISSIMUM,
NOBILISSIMUMQUE DOMINVM DECANVM
MONASTERIENSEM,
BERNARDVM
à MALLINCKROT, &c.
Literarum ac Literatorum Mæc-
natem.

Centenarius Hendecasyllaborum;

Otium sine literis pudenda
Mors, & viui hominis graue est
sepulchrum; (ster.
Vita inquit Seneca entheus Magi
An non aureolum haret hocce dictum
In sculptum intimius Tuis medullis,
MALLINCKROTIADE insolente nisia
Dum Musas colis? ingenI genIq;
Musas delicium Tui; quibus iam
Videntes apud, atque apud nepotes,
Si primum genij sequare ducum.
Æternam potes excitare famam.
Illustri, ecce, Tibi præiuit ausu,
Signauitq; viam Rudolphus ille,
Quem natalibus inclutis, & alta
Patrum nobilitate dimitauit
Praclarissima Langiorum origo:
Miraculum Amsonia & simul Pelasgo

Lingua Langius, atque uatum ocellus;
Ille, ille, emeritus Tibi in seculo,
Amplio lampada tradit apparatu.
Hoc ergò duse & anteambulone,
Dumpergus solitus modoq; & astu
Has Diuas colere atque deperire;
Pro certo soliuent Tibi brabio
Et clarum simul & perenne nomen;
Quod post nos veniens stupescat atas,
Et nullo queat interire fato
Annorum uictio senescit aurum,
Et templis è solido cauata saxo;
Quas ex marmore stare iam columnæ
Cernis, tempore sponiè collabescunt.
Nempe hac omnia destruit vetustas,
Absorbesq; vorax, quod in stat, euum:
At sola hac monumenta fixa perstante,
Quæ Virtus sacra; quæ suis Sorores

Erexit.

Erexit Heliconides Alumnus.

MALLINCKROTIADE, ecce singularis
Nuper dexteritate Literarum
Naturam simul explicasti & usum;
Insuperq; aliquot noua addidisti
Antiquis Elementa primus, ex quo
Tanto Auctore Vocabulium nonarum
Mater, Vrbs Mimigroda, Litorarum;
Vrbs per Westfalię solum omne principis;
Vrbs qua Gymnasium toga sagiq;,
Vrbs qua Iustitia celebre templum,
Et vera pietatis officina est
In praeceps parili sagacitate,
Quānam origine pullularis Archi-
Cancellariū honorq; dignitasq;,
O fadūm bene! perges explicare.
Hunc mox excipit elegans & alter,
Sub pralo modo Kinchij gemiūscens,
De Typographicā Libellus &c:
Quem Moguntia vindicem ac Patronum
Inuidum décoris sui astimabis,
Assertum hinc sibi gratulans honorem,
Quem non nemo sat impudenter audeat
Harleum ad Batauam vocare gentem.
Tandem hunc ordine Circuli sequuntur
Romani Imperij, libro expediti
Limato satis & satis polito.
Scriptores taceo Tuū Latinos,
Vastum me herclē opus: in super Tuorum
Praclarissima Facta Westphalorum,
Seuero modo qua astuante sub ungue.
Et quos prateret sagaces curā
Recum Saxoniarum incolutos

Auditas Veterum expedire gryphos,
Hos, inquam, taceo; immo prater isthac,
Qua seruas pluteis parata luci,
Tacebo pariter; quibus profecto
Immortalibus inferes papyris
Nomen, ac tabulis perennis aui:
Quod sancte voveo, augurorq; & oro
Per Musas, Charites, patremq; Phœbum,
MALLINCKROTIADE helluo librorum,
Et largibibo multus Hippocrenes.
Si Te iam stimulat famas honoris;
Æternumq; voles Tu & superbos,
Fame præperibus leuatus alis,
Olim per patriæ volare salutis;
Langio duce & anteambulone,
Vitai stadium quod institisti
Perges currere persinace passu.
Infame licet, inuidiq; Momis,
Et Drance, Broſiq; Zoiliq;
Et Burri, & genus omne Marchloyum
Infandum crocident procace lingum.
Et saudem rabiant procace dente,
Nobisq; unanimi obſtrepant tumultus;
Nil hos fæmineos moremūr estus,
Et nos hanc moremūr magis minaci
Anserum strepitū; nec Arcadum omne hoc
Vnius pecus astimemus aſſi.
Quin mentis magis ſenſibus ſq; noſtris
Notis atque dies oberrat illud
Diuinum Senecæ aureumq; dictum:
Ocium ſine Literis pudenda
Mors, & viui hominis graue eſt ſepul-
chrum.

Bernardi Rottendorff I Com. Palat. Cæſ.
Sereniss. Elect. Colon. ac Reipubl.
Monast. Medici,

:():() S V M

LIBRARY OF THE UNIVERSITY OF TORONTO
UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY
1912

S V M M I
P O N T I F I C E S
GERMANICI hoc Opere
comprehensi.

<i>Clemens II.</i>	<i>pag. 139</i>	<i>Bernardus Clesius Episc. Tridentinus.</i>
<i>Damasus II.</i>	<i>pag. 139</i>	<i>Burchardus de Weispriach Archi-Episc.</i>
<i>Gregorius V.</i>	<i>pag. 137</i>	<i>Salisburg.</i>
<i>Hadrianus VI.</i>	<i>pag. 144</i>	<i>Carolus Madrutius Episc. Tridentinus.</i>
<i>S. Leo IX.</i>	<i>pag. 140. 240</i>	<i>Christophorus Madrutius Episc. Tridentinus.</i>
<i>Stephanus VIII.</i>	<i>pag. 136</i>	<i>Conradus Mogunt. Archi-Episc.</i>
<i>Stephanus IX.</i>	<i>pag. 143</i>	<i>Conradus Portiensis Episc.</i>
<i>Victor II.</i>	<i>pag. 142.</i>	<i>Cuno Eremita.</i>
		<i>Dietericus.</i>
		<i>Emanuel Madrutius Trident. Episcop.</i>
		<i>Erardus de Marca Episc. Leodiens.</i>
		<i>Ernestus Comes de Harrach Archi-Episc. Pragensis.</i>
		<i>Franciscus à Ditrichstein Episcop. Olo-</i>
		<i>stuccensis.</i>
		<i>Fridericus Lotharingus Abbas Cassi-</i>
		<i>nensis.</i>
		<i>Georgius Hesler.</i>
		<i>Georgius Tridentinus Episcop.</i>
		<i>Gerardus à Groesbeck Leodiens. Episc.</i>
		<i>Gerardus Ratisbonensis Monachus Clu-</i>
		<i>niacensis.</i>
		<i>Ger-</i>

CARDINALES
Teutonici.

<i>Albertus Austriacus Archi-Episcopus Tole-</i>		
<i>tanus.</i>	<i>pag. 164. 238</i>	
<i>Albertus Brandenburgicus Archi-Episcopus &</i>		
<i>Elector Moguntinus, &c.</i>	<i>159</i>	
<i>Altvinus sive Adovinus.</i>	<i>147</i>	
<i>Amalarius Archi-Episcopus Treuer.</i>	<i>147</i>	
<i>Andreas Austriacus Episc. Constant. & Bri-</i>		
<i>xinensis.</i>	<i>164</i>	
<i>Antonius Perenottus Archi-Episc Vesonti-</i>		
<i>nus & Mechlin.</i>	<i>163</i>	
<i>Benno Schismaticus.</i>	<i>149</i>	

Index.

Germani sex ab Urbano VI creati.	152	Philippus Bauarus Episc. Ratisbon.	165
Guilielmus Crotus Archi-Episcopus Tole- tanus.	158	Sigfridus II Archi-Episc. Moguntinus.	150
Guilielmus Enkevortius Episc. Dertusens. & Ultraiect.	160	Simon Limburgius Canonicus Leo- dienis.	150
Hadrianus Florentius Dertusensis Epi- scopus.	159	Theodevithus.	148
Henricus de Hohenberg Abbas Fuldensis.	152.	Urbanus Traiectensis electus.	154
Ioannes Aegidij Praepositus Leodienis.	153.	Vernerus Abbas Fuldensis.	237.
Ioannes de Aich Episcopus Aistetensis.	156		
Ioannes Argentin. Episcopus.	154		
Ioan. Frisingensis Episcopus.	154		
Ioan. Gropperus Canonicus Colon.	162		
Ioan. Olomucensis Episcopus.	153		
Ioan. Pragensis Archi-Episcopus.	152		
Itelius Fridericus Zolleranus Episc. Osnab- ruegensis.	166		
Ludouicus Madritius Episc. Tridentinus.	163.		
Marcus Sitticus ab Alta-Embs Episc. Con- stant.	164		
Matthaeus Brixinensis Episcopus.	152		
Matthaeus Langus Archi-Episc. Salisburg.	158.		
Matthaeus Scheiner Episc. Sedunensis.	158		
Matthaeus Wormatiensis Episcopus.	157		
Melchior Cleselius Episcopus Viennensis & Neostadianus.	166		
Melchior à Meckau Episc. Brixinensis.	157		
Nicolaus de Cusa Episc. Brixinensis.	155		
Nicolaus de Schönberg Archi-Episc. Ca- puanus.	161		
Olivarius Episcopus Paderbornensis & Sabinus.	151		
Otto Truccesius Episc. Augustanus.	162		
Petrus de Schaumberg Episc. Augustanus.	154.		
		Angilramus Archi-Episc. Rhemensis Caro- li Magni.	10
		Aribus Mogunt. Archi-Episc. Henrici II & Conradi II.	133
		Anselmus Casimirus Archi-Episc. Mogunt. Ferdinandi II & III. pag. 113, & in Not.	234
		Arnoldus Archi-Episc. Colonensis Archi- Cancell. per Italianam Friderici I.	39
		Baldinus Archi-Episcopus Treuerensis per Galliam Archi-Cancellarius Henrici VII & Ludouici Bauari.	44.224
		Bardo Moguntinus Arch. Conradi II & Henrici III.	33.129
		Boë-	

Index.

- Boëmundus II Archi-Episc. Treuer. Caroli
 IV per Galliam Archi-Cancellarius. 38
 S.Bonifacius Moguntinus Arch. Pipini
 Regis. 6.123
 Brunoldus Argentin. Episcopus Ludouici
 Senioris. p.22, & in Not. 222
 S.Bruno Colon. Archi-Episc. Othonis I.
 29.126.223.
 Conradus de Hochstaden Archi-Episc. Co-
 lon. Archi-Cancellarius per Italianam
 tempore Wilhelmi, &c. 48
 S.Cunibertus Episcopus Colon. Dagoberti
 & S.Sigeberti Regum. 6.122
 Daniel Brendelius Archi-Cancell. Mogunt.
 sub Carolo V, Ferd. I, Maximil. II, &
 Rudolpho II. 114
 Drogo Metensis Episc. Ludouici Pij. 14
 Ebbo Archi-Episc. Rhemensis Caroli Cal-
 ui Imp. 16
 Eginhardus Abbas Caroli Magni. 12
 S.Engelbertus Archi-Episc. Colon. Italiae
 Archi-Cancellarius sub Friderico II.
 224.236.
 Erkenbaldus Mogunt. Arch. S.Henrici II
 Imp. 33
 Erkenbaldus Caroli Magni. 11
 Euphrardus Episcopus, Italiae Archi-Can-
 cell. sub Henrico II. 55
 Ferdinandus Bauarus Archi-Episc. Co-
 lon. &c. 127
 Fridericus Moguntinus Arch. Othonis
 Imp. 27
 Fridericus Colon. Arch. per Italianam Archi-
 Cancell. Henrici V. 41
 Fridegus Abbas Ludouici Pij. 12
 Gauzelenus Parisiensis Episc. Caroli Cal-
 ui. 16. & in Not. 221
 Gregorius Vercellensis Episcop. Italiae Archi-
 Cancellarius Henrici IV. 3665
- Grimaldus Episc. Argentinensis, seu verius
 Abbas S.Galli, Ludouici Senioris. 22.
 222, & in Notit.
- Guibertus Parmensis Archi-Episc. Rauen-
 nas Italiae Archi-Cancell. sub Hen-
 rico IV. 36
- Hatto I Archi-Ep. Mogunt. Ludouici III
 Imp. 24
- Hatto II Archi-Ep. Mogunt. Othonis I. 32
- Helisachar Abbas S.Maximini & Episcop.
 Tholos. Ludouici Pij. 13
- Henricus I Arch. Mogunt. Conradi III &
 Friderici I. 33.127
- Henricus de Molenarcken Archi-Episcopus
 Colon. Italiae Archi-Cancell. sub Fri-
 der. II. 40
- Henricus Ratisbon. Episc. Lotharij II. 72
- Henricus Archi-Episc. Rhemensis Caroli
 Calui. 16
- Hermannus Colon. Archi. Ludouici III. 24
- Heroldus Salisb. Archi-Ep. Othonis I. 28
- Hildebaldus Archi-Episc. Colon. Caroli
 Magni. 10.124
- S. Hildebertus, siue Hildegarius Archi-Ep.
 Colon. Pipini Regis. 124
- Hildebertus Archi-Episc. Mogunt. Henri-
 ci I Aucupis. 27
- Hilduinus Abbas Ludouici Pij & Lo-
 tharij I. 15
- Humbertus Archi-Episc. Vienensis Bur-
 gundi Regni Archi-Cancell. sub Fri-
 derico II. 45
- Humbertus Italiae Archi-Cancell. sub O-
 thone I. 33
- Ingelvvinus Paris. Episc. Caroli Calui. 16
- Ioan. Svwickardus à Cronberg. Arch. Mo-
 gunt. sub Rudolpho II, Matthia &
 Ferdinando III 114
- Leduar.

Index.

- Eledardus Matronensis Episc. Caroli
 Magni. 11
 Leopoldus Arch. Moguntinus Henrico-
 rum III & IV. 35
 Ludouicus Abbas S. Dionysij sub Carolo
 Caluo. 16
 Ludouicus Caroli Crassi. 17
 Luidbertus Arch. Moguntinus Ludouici
 Iunioris Germaniae Regis. 17.19
 Ludvvardus Episcopus Vercellensis Caroli
 Crassi. 18.19
 Marcolphus Arch. Moguntinus Conradi
 III. 33
 Notingus Episc. Brixiensis Ludouici II
 Imp. 16
 Pelegrinus Archi-Ep. Salzburg. Ludouici
 III, & Conradi I. 20.26
 Petrus Episc. Comensis Italiae Archi-Can-
 cell. sub Othono III. 35
 Petrus Papensis Episc. postea Papa, Otho-
 nis II, Archi-Canc. in Italia, Notæ 223
 Philippus Arch. Colon. Italiae Archi-Can-
 cell. sub Friderico I. 40.223
 Rabanus Arch. Mogunt. Ludou. Sen. Re-
 gis Germ. 23.125.222
 Radbodus Arch. Trever. Ludouici III. 21
 Rado Argentinensis Episc. Caroli Magni.
 9.10.11.221.
 Ricalphus Dagoberti Regis. 3
 Ricolphus Arch. Moguntinus Caroli Ma-
 gni. 13
 Rinaldus Arch. Colon. Italiae Archi-Can-
 cell. sub Friderico I. 39
 Rodbertus Arch. Trever. Othonis I. 28
 Rudhardus Arch. Mogunt. Henrici IV. 33
 Rudgerus Arch. Trever. Ludouici III. 21
 Rupertus Mogunt. Arch. Othonis I. 32
 Sebastianus ab Heusenstein Arch. Mogunt.
 sub Carolo V. 113
- Sigfridus I, Arch. Mog. Henrici IV. 33.66
 Stephanus Arch. Viennen. Burgundici Reg-
 ni Archi-Cancell. sub Friderico I. 44
 Theodmarus Arch. Salzburg. Carolonä-
 ni Regis, Arnulphi & Ludouici
 Imp. 19.20.25
 Theodoricus Arch. Colon. Archi-Cancell.
 per Italiam Othonis IV. 40
 Vthelricus Archi-Ep. Ludouici Iunioris
 Germ. Regis. 23
 Venericus Vercell. Episc. Italiae Archi-Can-
 cell. sub Henrico IV. 36
 Vido Episc. Mutinensis Archi-Cancell. Ita-
 liae sub Othono I. 35
 Vilelmus Arch. Viennensis Archi-Cancell.
 Regni Burg. sub Friderico I. 45
 Weeilo Arch. Mogunt. Henr. IV. 33
 Wichardus Matron. Episc. Caroli Magni.
 II.
 Wibbertus Arch. Rauennas Henrici IV.
 65.
 Wilhelmus Arch. Mogunt. Othonis I. 30
 Willigisus Arch. Mogunt. Othonum II
 & III. 32.27
 Wulfarius Arch. Rhemensis Ludouici
 Pij. 15.
-
- SEQVNTVR CANCELLARIJ
 quibus nonnulli additi sunt de quibus
 Archi-Cancellarij nécie fue-
 rint, certò sciri hacte-
 nus nequivit.
- Adalagus Hamburgensis Archi-Episc. O-
 thonis I, II, III. 58
 Adalgerus Othonis I. 51
 Adalgerus Episc. VVormat. Henrici III. 62
 Adalodus Episc. Lausannensis Friderici I, in
 Notis. pag. 230
 Adelbero
- :)(:)(:)(

Index.

- Adelbero Episc. Heribolensis (verius Canonicus Merensis, vide Notas) Henrici IV. 67. 129. 229
 Adelbertus Henrici IV. 68. & in Notis. 229
 Adelbertus postea Mogunt. Arch. Henrici V. 70. 230
 Adelboldus Episc. Ultrajectinus Henrici II. 58
 Amelbertus Caroli M. III. 9. 221
 Amelbertus Caroli Crassi. 18. 239
 Ambrosius Othonis I. 52
 Anselmus Lotharii II. 72
 Anso Dagoberti Regis. 123
 Antonius Perenottus Caroli V. 108
 Aribus postea Arch. Mogunt. Henrici II. 58
 Arnoldus postea Coloni. Arch. Conradi III. 2273.
 Arnoldus Henrici V. 70. 230
 Arnoldus postea Mog. Arch. Friderici I. 75. 127.
 Arnolphus Caroli Crassi. 17
 Aspertus Episc. Ratisbon. Adualphi Imp. 19.
 Baldo sive Valdo Carolmani Regis. 25
 Baldericus Abbas. Ludouici Sen. 22
 Bartolomeus Caroli Magni. 11
 Bernardus Clesius Episcop. Tridentinus & Cardin. Ferdinandi 109
 Bertoldus Aifet. Episc. Caroli IV. 95. 232
 Bertoldus de Hennenberg postea Arch. Mogunt. Maximiliani I. 104
 Bertoldus de Nisen Friderici II. 231
 S. Berwardus Hildesheim. Episc. Othonis III. 56. 127. 236
 Bibo Ep. Tiffensis Henrici IV. 67. 229
 Brunaldus Argentinensis Episcopus Ludouici Sen. 22. & in fine notarum.
- Bruno Episc. Argentini. Henrici V. 70. 230
 Bruno postea Coloni. Arch. Othonis I. 28. 151.
 Burchardus VVormat. Episc. Conradi II. 60. 28.
 Burchardus aliis eiusdem Conradi II. 61. vide Notas.
 Christianus postea Mogunt. Arch. Friderici I. 178
 Conradi Hildesheim. & Heribol. Episc. Henrici VI. & Philippi. 82. 231
 Conradus Ep. Ratisbon. Philippi. 83
 Conradus Episcopus Spirensis & Metensis. Philippi, Othonis IV. & Friderici II. 84. 85. 86. 224
 Conradus Viennensis Prepositus. Friderici III. 102
 Cyprianus Serentanus Maximiliani I. 102
 Dieterus Henrici VI. 140. 81
 Dithmarus Hildesheim. Episc. Conradi II. 228.
 Durandus Leodiensis Episc. S. Henrici III. 227.
 Eberardus de Lapiet. Alberti I. 94
 Eberardus postea Arch. Trever. Henrici III. 62
 Eberardus Episc. Bambergensis. Henrici II. 57
 Eckeburdus Lotharii II. 72
 Egilbertus postea Arch. Treverensis Henrici IV. 68. 229
 Egbertus Othonis II. 54. & in Notis. 226
 Egilbertus Ludouici III. 21
 Engelbertus Frising. Ep. Henrici II. 57
 Ernestus Ludouici III in Notis. 226
 Ermuldus Ludouici III. 21
 Fridericus Episc. Monast. Henrici IV. 65. 228.

Fol.

Index.

- Folginatus Othonis II. 54. & in Not. 226
 Folgmarus Episc. Ultraiectinus. Othonis
 II. 154
 Gaspar Slick Sigismundi, Alb. II. & Friderici III. 100. 101. 102
 Gebhardus Arch. Salzburg. Henrici IV. 82. 85. 130.
 Gebhardus Episc. Constantiensis. Henrici
 IV. 11. 68
 Georgius Comes ab Hohenlo. Episc. Pata-
 uensis. Sigismundi. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100. 101. 102. 103. 104. 105. 106. 107. 108. 109. 110. 111. 112. 113. 114. 115. 116. 117. 118. 119. 120. 121. 122. 123. 124. 125. 126. 127. 128. 129. 130. 131. 132. 133. 134. 135. 136. 137. 138. 139. 140. 141. 142. 143. 144. 145. 146. 147. 148. 149. 150. 151. 152. 153. 154. 155. 156. 157. 158. 159. 160. 161. 162. 163. 164. 165. 166. 167. 168. 169. 170. 171. 172. 173. 174. 175. 176. 177. 178. 179. 180. 181. 182. 183. 184. 185. 186. 187. 188. 189. 190. 191. 192. 193. 194. 195. 196. 197. 198. 199. 200. 201. 202. 203. 204. 205. 206. 207. 208. 209. 210. 211. 212. 213. 214. 215. 216. 217. 218. 219. 220. 221. 222. 223. 224. 225. 226. 227. 228. 229. 230. 231. 232. 233. 234. 235. 236. 237. 238. 239. 240. 241. 242. 243. 244. 245. 246. 247. 248. 249. 250. 251. 252. 253. 254. 255. 256. 257. 258. 259. 260. 261. 262. 263. 264. 265. 266. 267. 268. 269. 270. 271. 272. 273. 274. 275. 276. 277. 278. 279. 280. 281. 282. 283. 284. 285. 286. 287. 288. 289. 290. 291. 292. 293. 294. 295. 296. 297. 298. 299. 300. 301. 302. 303. 304. 305. 306. 307. 308. 309. 310. 311. 312. 313. 314. 315. 316. 317. 318. 319. 320. 321. 322. 323. 324. 325. 326. 327. 328. 329. 330. 331. 332. 333. 334. 335. 336. 337. 338. 339. 340. 341. 342. 343. 344. 345. 346. 347. 348. 349. 350. 351. 352. 353. 354. 355. 356. 357. 358. 359. 360. 361. 362. 363. 364. 365. 366. 367. 368. 369. 370. 371. 372. 373. 374. 375. 376. 377. 378. 379. 380. 381. 382. 383. 384. 385. 386. 387. 388. 389. 390. 391. 392. 393. 394. 395. 396. 397. 398. 399. 400. 401. 402. 403. 404. 405. 406. 407. 408. 409. 410. 411. 412. 413. 414. 415. 416. 417. 418. 419. 420. 421. 422. 423. 424. 425. 426. 427. 428. 429. 430. 431. 432. 433. 434. 435. 436. 437. 438. 439. 440. 441. 442. 443. 444. 445. 446. 447. 448. 449. 450. 451. 452. 453. 454. 455. 456. 457. 458. 459. 460. 461. 462. 463. 464. 465. 466. 467. 468. 469. 470. 471. 472. 473. 474. 475. 476. 477. 478. 479. 480. 481. 482. 483. 484. 485. 486. 487. 488. 489. 490. 491. 492. 493. 494. 495. 496. 497. 498. 499. 500. 501. 502. 503. 504. 505. 506. 507. 508. 509. 510. 511. 512. 513. 514. 515. 516. 517. 518. 519. 520. 521. 522. 523. 524. 525. 526. 527. 528. 529. 530. 531. 532. 533. 534. 535. 536. 537. 538. 539. 540. 541. 542. 543. 544. 545. 546. 547. 548. 549. 550. 551. 552. 553. 554. 555. 556. 557. 558. 559. 559. 560. 561. 562. 563. 564. 565. 566. 567. 568. 569. 569. 570. 571. 572. 573. 574. 575. 576. 577. 578. 579. 579. 580. 581. 582. 583. 584. 585. 586. 587. 588. 589. 589. 590. 591. 592. 593. 594. 595. 596. 597. 598. 599. 599. 600. 601. 602. 603. 604. 605. 606. 607. 608. 609. 609. 610. 611. 612. 613. 614. 615. 616. 617. 617. 618. 619. 619. 620. 621. 622. 623. 623. 624. 625. 625. 626. 627. 627. 628. 628. 629. 629. 630. 630. 631. 631. 632. 632. 633. 633. 634. 634. 635. 635. 636. 636. 637. 637. 638. 638. 639. 639. 640. 640. 641. 641. 642. 642. 643. 643. 644. 644. 645. 645. 646. 646. 647. 647. 648. 648. 649. 649. 650. 650. 651. 651. 652. 652. 653. 653. 654. 654. 655. 655. 656. 656. 657. 657. 658. 658. 659. 659. 660. 660. 661. 661. 662. 662. 663. 663. 664. 664. 665. 665. 666. 666. 667. 667. 668. 668. 669. 669. 670. 670. 671. 671. 672. 672. 673. 673. 674. 674. 675. 675. 676. 676. 677. 677. 678. 678. 679. 679. 680. 680. 681. 681. 682. 682. 683. 683. 684. 684. 685. 685. 686. 686. 687. 687. 688. 688. 689. 689. 690. 690. 691. 691. 692. 692. 693. 693. 694. 694. 695. 695. 696. 696. 697. 697. 698. 698. 699. 699. 700. 700. 701. 701. 702. 702. 703. 703. 704. 704. 705. 705. 706. 706. 707. 707. 708. 708. 709. 709. 710. 710. 711. 711. 712. 712. 713. 713. 714. 714. 715. 715. 716. 716. 717. 717. 718. 718. 719. 719. 720. 720. 721. 721. 722. 722. 723. 723. 724. 724. 725. 725. 726. 726. 727. 727. 728. 728. 729. 729. 730. 730. 731. 731. 732. 732. 733. 733. 734. 734. 735. 735. 736. 736. 737. 737. 738. 738. 739. 739. 740. 740. 741. 741. 742. 742. 743. 743. 744. 744. 745. 745. 746. 746. 747. 747. 748. 748. 749. 749. 750. 750. 751. 751. 752. 752. 753. 753. 754. 754. 755. 755. 756. 756. 757. 757. 758. 758. 759. 759. 760. 760. 761. 761. 762. 762. 763. 763. 764. 764. 765. 765. 766. 766. 767. 767. 768. 768. 769. 769. 770. 770. 771. 771. 772. 772. 773. 773. 774. 774. 775. 775. 776. 776. 777. 777. 778. 778. 779. 779. 780. 780. 781. 781. 782. 782. 783. 783. 784. 784. 785. 785. 786. 786. 787. 787. 788. 788. 789. 789. 790. 790. 791. 791. 792. 792. 793. 793. 794. 794. 795. 795. 796. 796. 797. 797. 798. 798. 799. 799. 800. 800. 801. 801. 802. 802. 803. 803. 804. 804. 805. 805. 806. 806. 807. 807. 808. 808. 809. 809. 810. 810. 811. 811. 812. 812. 813. 813. 814. 814. 815. 815. 816. 816. 817. 817. 818. 818. 819. 819. 820. 820. 821. 821. 822. 822. 823. 823. 824. 824. 825. 825. 826. 826. 827. 827. 828. 828. 829. 829. 830. 830. 831. 831. 832. 832. 833. 833. 834. 834. 835. 835. 836. 836. 837. 837. 838. 838. 839. 839. 840. 840. 841. 841. 842. 842. 843. 843. 844. 844. 845. 845. 846. 846. 847. 847. 848. 848. 849. 849. 850. 850. 851. 851. 852. 852. 853. 853. 854. 854. 855. 855. 856. 856. 857. 857. 858. 858. 859. 859. 860. 860. 861. 861. 862. 862. 863. 863. 864. 864. 865. 865. 866. 866. 867. 867. 868. 868. 869. 869. 870. 870. 871. 871. 872. 872. 873. 873. 874. 874. 875. 875. 876. 876. 877. 877. 878. 878. 879. 879. 880. 880. 881. 881. 882. 882. 883. 883. 884. 884. 885. 885. 886. 886. 887. 887. 888. 888. 889. 889. 890. 890. 891. 891. 892. 892. 893. 893. 894. 894. 895. 895. 896. 896. 897. 897. 898. 898. 899. 899. 900. 900. 901. 901. 902. 902. 903. 903. 904. 904. 905. 905. 906. 906. 907. 907. 908. 908. 909. 909. 910. 910. 911. 911. 912. 912. 913. 913. 914. 914. 915. 915. 916. 916. 917. 917. 918. 918. 919. 919. 920. 920. 921. 921. 922. 922. 923. 923. 924. 924. 925. 925. 926. 926. 927. 927. 928. 928. 929. 929. 930. 930. 931. 931. 932. 932. 933. 933. 934. 934. 935. 935. 936. 936. 937. 937. 938. 938. 939. 939. 940. 940. 941. 941. 942. 942. 943. 943. 944. 944. 945. 945. 946. 946. 947. 947. 948. 948. 949. 949. 950. 950. 951. 951. 952. 952. 953. 953. 954. 954. 955. 955. 956. 956. 957. 957. 958. 958. 959. 959. 960. 960. 961. 961. 962. 962. 963. 963. 964. 964. 965. 965. 966. 966. 967. 967. 968. 968. 969. 969. 970. 970. 971. 971. 972. 972. 973. 973. 974. 974. 975. 975. 976. 976. 977. 977. 978. 978. 979. 979. 980. 980. 981. 981. 982. 982. 983. 983. 984. 984. 985. 985. 986. 986. 987. 987. 988. 988. 989. 989. 990. 990. 991. 991. 992. 992. 993. 993. 994. 994. 995. 995. 996. 996. 997. 997. 998. 998. 999. 999. 1000. 1000. 1001. 1001. 1002. 1002. 1003. 1003. 1004. 1004. 1005. 1005. 1006. 1006. 1007. 1007. 1008. 1008. 1009. 1009. 1010. 1010. 1011. 1011. 1012. 1012. 1013. 1013. 1014. 1014. 1015. 1015. 1016. 1016. 1017. 1017. 1018. 1018. 1019. 1019. 1020. 1020. 1021. 1021. 1022. 1022. 1023. 1023. 1024. 1024. 1025. 1025. 1026. 1026. 1027. 1027. 1028. 1028. 1029. 1029. 1030. 1030. 1031. 1031. 1032. 1032. 1033. 1033. 1034. 1034. 1035. 1035. 1036. 1036. 1037. 1037. 1038. 1038. 1039. 1039. 1040. 1040. 1041. 1041. 1042. 1042. 1043. 1043. 1044. 1044. 1045. 1045. 1046. 1046. 1047. 1047. 1048. 1048. 1049. 1049. 1050. 1050. 1051. 1051. 1052. 1052. 1053. 1053. 1054. 1054. 1055. 1055. 1056. 1056. 1057. 1057. 1058. 1058. 1059. 1059. 1060. 1060. 1061. 1061. 1062. 1062. 1063. 1063. 1064. 1064. 1065. 1065. 1066. 1066. 1067. 1067. 1068. 1068. 1069. 1069. 1070. 1070. 1071. 1071. 1072. 1072. 1073. 1073. 1074. 1074. 1075. 1075. 1076. 1076. 1077. 1077. 1078. 1078. 1079. 1079. 1080. 1080. 1081. 1081. 1082. 1082. 1083. 1083. 1084. 1084. 1085. 1085. 1086. 1086. 1087. 1087. 1088. 1088. 1089. 1089. 1090. 1090. 1091. 1091. 1092. 1092. 1093. 1093. 1094. 1094. 1095. 1095. 1096. 1096. 1097. 1097. 1098. 1098. 1099. 1099. 1100. 1100. 1101. 1101. 1102. 1102. 1103. 1103. 1104. 1104. 1105. 1105. 1106. 1106. 1107. 1107. 1108. 1108. 1109. 1109. 1110. 1110. 1111. 1111. 1112. 1112. 1113. 1113. 1114. 1114. 1115. 1115. 1116. 1116. 1117. 1117. 1118. 1118. 1119. 1119. 1120. 1120. 1121. 1121. 1122. 1122. 1123. 1123. 1124. 1124. 1125. 1125. 1126. 1126. 1127. 1127. 1128. 1128. 1129. 1129. 1130. 1130. 1131. 1131. 1132. 1132. 1133. 1133. 1134. 1134. 1135. 1135. 1136. 1136. 1137. 1137. 1138. 1138. 1139. 1139. 1140. 1140. 1141. 1141. 1142. 1142. 1143. 1143. 1144. 1144. 1145. 1145. 1146. 1146. 1147. 1147. 1148. 1148. 1149. 1149. 1150. 1150. 1151. 1151. 1152. 1152. 1153. 1153. 1154. 1154. 1155. 1155. 1156. 1156. 1157. 1157. 1158. 1158. 1159. 1159. 1160. 1160. 1161. 1161. 1162. 1162. 1163. 1163. 1164. 1164. 1165. 1165. 1166. 1166. 1167. 1167. 1168. 1168. 1169. 1169. 1170. 1170. 1171. 1171. 1172. 1172. 1173. 1173. 1174. 1174. 1175. 1175. 1176. 1176. 1177. 1177. 1178. 1178. 1179. 1179. 1180. 1180. 1181. 1181. 1182. 1182. 1183. 1183. 1184. 1184. 1185. 1185. 1186. 1186. 1187. 1187. 1188. 1188. 1189. 1189. 1190. 1190. 1191. 1191. 1192. 1192. 1193. 1193. 1194. 1194. 1195. 1195. 1196. 1196. 1197. 1197. 1198. 1198. 1199. 1199. 1200. 1200. 1201. 1201. 1202. 1202. 1203. 1203. 1204. 1204. 1205. 1205. 1206. 1206. 1207. 1207. 1208. 1208. 1209. 1209. 1210. 1210. 1211. 1211. 1212. 1212. 1213. 1213. 1214. 1214. 1215. 1215. 1216. 1216. 1217. 1217. 1218. 1218. 1219. 1219. 1220. 1220. 1221. 1221. 1222. 1222. 1223. 1223. 1224. 1224. 1225. 1225. 1226. 1226. 1227. 1227. 1228. 1228. 1229. 1229. 1230. 1230. 1231. 1231. 1232. 1232. 1233. 1233. 1234. 1234. 1235. 1235. 1236. 1236. 1237. 1237. 1238. 1238. 1239. 1239. 1240. 1240. 1241. 1241. 1242. 1242. 1243. 1243. 1244. 1244. 1245. 1245. 1246. 1246. 1247. 1247. 1248. 1248. 1249. 1249. 1250. 1250. 1251. 1251. 1252. 1252. 1253. 1253. 1254. 1254. 1255. 1255. 1256. 1256. 1257. 1257. 1258. 1258. 1259. 1259. 1260. 1260. 1261. 1261. 1262. 1262. 1263. 1263. 1264. 1264. 1265. 1265. 1266. 1266. 1267. 1267. 1268. 1268. 1269. 1269. 1270. 1270. 1271. 1271. 1272. 1272. 1273. 1273. 1274. 1274. 1275. 1275. 1276. 1276. 1277. 1277. 1278. 1278. 1279. 1279. 1280. 1280. 1281. 1281. 1282. 1282. 1283. 1283. 1284. 1284. 1285. 1285. 1286. 1286. 1287. 1287. 1288. 1288. 1289. 1289. 1290. 1290. 1291. 1291. 1292. 1292. 1293. 1293. 1294. 1294. 1295. 1295. 1296. 1296. 1297. 1297. 1298. 1298. 1299. 1299. 1300. 1300. 1301. 1301. 1302. 1302. 1303. 1303. 1304. 1304. 1305. 1305. 1306. 1306. 1307. 1307. 1308. 1308. 1309. 1309. 1310. 1310. 1311. 1311. 1312. 1312. 1313. 1313. 1314. 1314. 1315. 1315. 1316. 1316. 1317. 1317. 1318. 1318. 1319. 1319. 1320. 1320. 1321. 1321. 1322. 1322. 1323. 1323. 1324. 1324. 1325. 1325. 1326. 1326. 1327. 1327. 1328. 1328. 1329. 1329. 1330. 1330. 1331. 1331. 1332. 1332. 1333. 1333. 1334. 1334. 1335. 1335. 1336. 1336. 1337. 1337. 1338. 1338. 1339. 1339. 1340. 1340. 1341. 1341. 1342. 1342. 1343. 1343. 1344. 1344. 1345. 1345. 1346. 1346

Index.

- Nicolaus Provincialis Ruperti Imp. 98
 S. Norbertus Arch. Magdeburg. Lotharij II. 72. 133
 S. Otho Bambergensis Episcop. Henrici IV. 69. 132.
 B. Otho Frisingensis Episc. Conradi III. & Frid. I. 74. 76. 133
 Otho Praepositus S. VVidonis Rudolphi I. 89.
 Philippus de Hinsberg postea Colon. Arch. Frid. I. 79
 Poppo Episc. Heripol. Henrici Aucupis. 27.
 Fretzlaus Ep. Vratislaviensis Caroli IV. 94
 Primislaus Dux Teschinenensis Wenceslai. 97.
 Radleicus vel Radlarius Ludouici Senioris. 23
 Reinoldus de Dassel postea Archi. Episc. Colon. Frid. I. 76
 Rudbertus postea Arch. Moguntinus Othonis I. 33
 Rudigerus Othonis I. 33
 Rudolphus Othonis I. 32
 Rudolphus postea Arch. Salisburgius Rudolphi I. 89
 Rupertus Caroli Magni. 8. 220
 Salomon Episc. Constantiensis Ludouici III. 20
 Sibotho Episc. Spirens. Henrici VII. 91
 Sigehardus Aquileiensis Patriarcha Henrici IV. 68. 228
 Sigfridus sive Seifridus Episc. Ratisbon. Friderici II. 87
 Simeon Ludouici Pij. 34
 Svidigerus Episc. Bambergensis & postea Pontifex Max. Henrici II. 59. 129. 227. 240.
- B. Tagmo Archi. Ep. Magdeburg. Henrici III. 128. 227
 Theodoricus Episc. Constantiensis Henrici III. 61
 Theodo Abbas Ludouici Pij. I. b. 13. 14
 Thietmarus sive Dithmarus Episc. Verdensis Lotharij II. 71. & in Notis. 230
 Vdalricus Conradi II. 11. 12. 13. 160
 Vdalricus Friderici I. 11. 12. 77
 Vlricus Hangenohr Ludouici Bauari. 93
 Vlricus Nusdorffius Episcopus Patauensis Friderici III. 103
 Voelbertus Lotharij II. 2. 3. 4. 5. 71
 VValdo sive Baldo Episc. Frisingensis. Caroli Crassi. 11. 12. 17. 18
 VVenceslaus Kralick Patriarcha Antioch. & Episc. Olomuc. Wencelai. 97. 239
 VVicbaldus Caroli Magni. 1. 20
 VVicboldus Abbas Stabulensis & Conventensis Conradi III & Friderici I. 270
 VVichbertus Arch. Ratisbon. Henrici IV. 65. 228. 31
 VVichingus Episc. Patauensis Arnulphi 20. 11. 12. 519
 VVigarius Ludotici Senioris. 23
 VVilgafus postea Mogunt. Arch. Othonis II & III. 53
 VVintherius sive Gautherius Episc. Bambergensis Henricorum III & IV. 63. 64.
 VVodelfridus Conradi I. 26
 B. VVolkido Leodiensis Episc. Henrici II. 227. 239.
 Zegerus Othonis I. 6. 1. 31.
-
- VICE - CANCELLARIJ
- Cesarij.
- Balthasar Merkelius Ep. Constant. & Hildesheim. Caroli V. 106. 158. 177. Ebe-

Index

- Hernandas Adolphi. 100
 Ferdinandus Comes Curtius Ferd. III. 112
 Gaspar Comes Slickins Sigismundi. 100
 Georgius Sigismundus Seldus Caroli V &
 Ferd. I. 107, 109
 Jacobus Curtius à Senftenavy Rudolphi
 III. 111
 Ioan. Baptista VVebenius Ferdin. I & Ma-
 ximil. II. 109, 110
 Ioan. Ludouicus ab Vlm. liber Baro Mar-
 thiae & Ferd. II. 111, 112
 Ioannes Nauius Caroli VII. 111
 Ioan. Vdalicus Zasius Maximiliani II. 110
 Ioannes VVolfgangus Fremonius Rudol-
 phi II. 110, 234
 Iustus Ionas Ferdinandi I. 109
 Leonardus Gezius Ferdinandi II. 111
 Leopoldus à Stralendorff Rudolphi II. 111
 Lubbertus Abbas Egmondanus Wilhel-
 ami. 111
 Matthias Heldus Caroli V. 106
 Nicolaus Ziglerus Caroli V. 105
 Petrus Henricus à Stralendorff Liber Baro
 Ferd. II & III. 112
 Sigism. Vieheifer Rudolphi II. 110, 234
 Ulricus VVeltzli Friderici III. 102, 234
-
- PROTONOTARIJ IMPERIA-
 les, quos recentiora secula Secre-
 tarios vocare maluerunt.
 Quibus asteriscus apponitur, illi hu-
 manus an praecedentis classis fue-
 rint incertum est.
- * Adaldeodatus Ludouici Pij. 13
 Adam Carolus Ferdin. I. 109
 Adelbaldus Caroli Calui. 16
 Adelatorius Caroli Calui. 16
 Aeneas Sylvius Piccolominius postea Pius II.
 Friderici I. 103, 234
- Albertus Henrici VI. 82
 Albertus Ludouici Senioris. 23
 Alexander Sveus Caroli V. 114
 Ambrosius Dieterich Maximil. I. 105
 Anselmarius Caroli Crassi. 18, 239
 Andeser Caroli Calui. 16
 Andreas Hannivalt Rudolphi II. 114
 * Arberius Conradi III. 74
 * Arnoldus Ludouici Pij. 13
 Arnoldus Wilhelmi Imp. 232
 Bertholdus de Nisen Brixinenis Episc. Fri-
 derici II. 111, 112
 * Bertholdus siue Bertholous Abbas Fuld.
 Lotharii II. 71, 72
 Burchardus Friderici I. 81
 * Comeatus Ludouici Sen. 23, 222
 * Carlomanus Ludouici Sen. 115
 Conradus de Gisenheim Episc. Lubecensis
 Caroli IV. 111
 Conradus Vecerius Maximil. I. 105
 Cyprianus Serentanus Maximil. I. 104
 Daniel Lotharij I. 15
 Desiderius Monachus Conradi III. 74
 Dominicus Ludouici Senioris. 23
 Durandus Ludouici Pij. 13
 Einio Othonis I. 29
 Engelbertus siue Engelpero Arnulphi. 20
 Erkenbaldus Caroli Magni. 11
 Ernestus Caroli Crassi. 111, 18
 Ernestus Ludouici III. 20. (nisi cum
 praecedenti idem fuerit.)
 Erstenbergerus Rudolphi II. 114
 Franciscus Prepositus Strigoniens. Sigil-
 mundi. 111, 112
 Gebeyvinus Alberti I. 115
 Genesius Caroli Magni. 11
 * Gildebertus Caroli Magni. 10
 Godfridus Ep. Patauensis Rudolphi I. 90
- Gode-

Index.

- Godefridus Episcopus Ratisbon.** Conradi III. 80
Guido Archi-Episc. Mediolanensis Henrici III. 228
Guilielmus Putschius Ferdinandi I. 239
Hadelbertus Ludouici Senioris. 22
Hannart Caroli V. 114
Henricus de Catalonia Episcopus Bamber-
 gensis Friderici II. 88
Henricus, postea Archi-Episc. Moguntinus
 Conradi III. 74
Henricus de Elbingo Caroli IV. in Notis pag. 242
Henricus Friderici I. 45
Henricus de Tanna Friderici II. 231
Henricus VVormatiensis Episcopus Hen-
 rici VI. 79.81
Hermannus Hecht Sigismundi & Friderici III. 103.114
Hermannus à Questenberg Liber Baro Ferdinandi II. 114
Hildebertus Ludouici Sen. 22.222
Hildunus Henrici Aucupis Notis pag. 222
Hirmimarus Ludouici Pij. 117
Hirmimarus alias Ludouici III. 29.238
***Hubertus Ludouici Sen.** 15
***Hugbertus Othonis I.** 225
Iacobus de Bannissis Maximiliani I. 105.
 114.
Iacobus de Lins Frider. III. 103
Iacobus Spigelius Ferdinandi I. 109
Ioan. Baruitius Rudolphi II. 114
Ioannes Carondeletus Maximiliani I. 114.234.
Ioannes Gersius Sigismundi. 100
Ioan. Ianurense VVenceslai. 97.233
Ioannes Maius Ferdinandi I. 109
 238
Ioan. Obernburger Caroli V. 103
Ioan. Rot Friderici III. 103
Ioan. Olomuc. Episc. & Archi-Episc. Pra-
 gensis S. Rom. Eccl. Cardinalis Caroli IV. 232
Ioan. Soldner I. V. D. Ferdinandi II. & III. 103
Ioan. VV Alderodius Ferdin. II. & III. 103
Ioan. VV einheim Ruperti Imp. 103
Iodocus Rot Sigismundi. 109
Luitulphus Othonis I. 103.238
L. Kirchläger Ferdin. I. 103
Mandalvirinus Carolomanni Regis. 103
Muthias Arnoldinus à Clavstein Liber Baro Ferdin. II. 103.114
Meginarius Ludouici Pij. 103
Michaë de Pfullendorff Friderici III. 103
Michaël Boleslau. Prepositus Sigismundi. 99.
 VI. 103
Michaël de Pacest sive Pries. Sigismundi. 99.
Michaël Pragensis Canonicus Caroli IV. 233.
Michaël Strigonienensis Canon. & Prepos. Sigismundi. 99.
Nicolaus de Chirmfir Caroli IV. in Notis pag. 242.
Nicolaus Friderici I. 103.114
Nicolaus Gekoitz Wenceslai. 97.
Nicolaus de Resenberg Caroli IV. 233.
Nicolaus Zigel Maximili. 114.
Odacer Caroli Calui. 103.114
***Orgarius Ludouici Sen.** 233.
Petrus Kalde Sigismundi. 99.
Petrus Lamme Caroli IV. 232.
Petrus Olomucensis Prepos. Caroli IV. 232.
Petrus de Vineis Friderici II. 103.114
 Pfin-

Index.

Efinzingerus Maximil. I.	114	Sub Carolo Magno Archi- Cancellarij.
Philippus, Commentarius Henrici Aucto- ris Secretarius.	27	Itherius Abbas & Episcopus Ternanensis. 8
Rabanus Abbas Fuldensis, postea Archi- Episc. Moguntinus Ludouici Pij. 222		Lupertus. 8
*Regnibertus Ludouici Sen. 23		Ruidbertus. 8
Richardus Lotharij I. Nota. 221		Hildebaldus Colon. Archi-Episc. 10
*Rinaldus Lotharij I. 16		Rado Argentin. prius Cancellarius. 11
Rodericus Abbas Cauerubensis Alphonsi. 89.		Erkenbaldus. 11
Rudmundus Lotharij I. 15		Eginhardus. 12
Rudolphus de Fridenberg Caroli IV. 96		Ricolphus Mogunt. 13
Rudolphus Pucher Matthiae. 114		Cancellarij & reliqui.
Rudolphus VVormatiensis Canonicus Fri- der. I. 81.231		Amelbertus. 9
Sisidorus Philippi Imp. 231		Rado Episc. Argentin. 9
Segoinus Caroli Crassi. 18		Vigbaldus. 10
Sigebertus Ludouici Pij. 14		Gilbertus. 10
Sigelous Henrici IV. 32		Bertholomaeus. 11
M. Singmoser Ferdinandi I. 114		Erkenbaldus. 11
Stephanus Canonicus Mindensis Otho- nis IV. 86		Genesius. 11
*Suaus Caroli Magni. 238		VVitrigovvo. 12
Theodolphus Ludouici III. 21.222		Sub Ludouico Pio Archi- Cancellarij.
*Ulricus Sonnenbergius Episcopus Gurcen- sis Fridetiei III. in Notis ad pag 103		Heliachar Abbas S. Maximini & Episco- pus Tholofanus. 13
Ulricus Hangenohr Ludouici Bauari. 93		Fridegisus incerti loci Abbas. 13
*Vrmus Othonis I. 27		Theodo Abbas Turon. 14
VValtherus Othonis IV. 40.85		Druogo Episc. Metens. 14
VVilligisus Othonis I. 34		VVulfarius Rhem. Archi-Episc. 15
VVolfgangus Haller Caroli V. Ferdi- nandi I & Maximil. II. 110.114		Hilduinus Abbas S. Dionysij Lud. Pij. 15
B.Zerrent Maximil. I. 105.		Cancellarij, &c.
<hr/>		
CATALOGVS VTRIVSQUE		
Ordinis Cancellariorum secundum temporis Seriem & Imperato- rum successionem.		
<hr/>		
Arnoldus.	13	
Durandus.	13	
Sigebertus.	14	
Simeon.	14	
Meginarius.	14	
Hirminmarus.	14	
<hr/>		
Sub Lothario Archi-Can- cellarij.		
Hilduinus Abbas S. Dionysij		
Cancellarij, &c.		Rud-

Index.

Dedmundus.	15	Sub Ludouico III Archi- Cancellarij.
Daniel.	15	Theodmarus Salisburg. Archi-Episc.
Rinaldus.	16	Pelegrinus Salisburg. Archi-Episc.
		Hatto I Mogunt. Archi-Episc.
Sub Ludouico II.		20.21
Notingus Episc. Brixiensis.	16	Radbodus Archi-Episc. Treuer.
Sub Carolo Calvo Archi- Cancell.		Rudgerus Archi-Episc. Treuer.
Ingelvinus Episc. Paris.	16	Hermannus Archi-Episc. Coloniensis.
Ludouicus Abbas S. Dionysij.	16	Cancellarij.
Ehbo Archi-Episcopus Rhemensis.	16	Salomon Episc. Constant.
Gauzelenus Paris. Episcopus.	16	Ermuldus.
Heriuinus Archi-Episcopus Rhem.	16	Theodulphus.
Cancellarij &c.		21. 22.2
Adebalodus.	16	Egilbertus.
Andeser.	16	Sub Ludouico Seniore Archi- Cancellarij.
Odacrus.	16	Grimaldus Abbas S. Galli. 22. & in fin. not.
Adelatorius.	16	Gausbaldus Herbipol. Episc.
Gauzelinus, qui postea Archi-Cancella- rius.	17.	Rabanus Archi-Episc. Mogunt.
Sub Carolo Crasso Archi- Cancell.		Cancellarij.
Ludouicus.	17	Brunaldus siue Grunoldus ibid.
Ludvvardus Episc. Vercell.	18	Adalboldatus.
Cancellarij. &c.		Otgarius.
Vvaldo siue Baldo Episcopus Frising.	17.18	Hildebertus Subdiaconus.
Segoinus.	18	Baldricus Abbas.
Amelbertus.	18	Hadelbertus notarius.
Ernestus.	18	Albertus not.
Haymardus Abbas S. Michaelis.	18	Regnibertus Diaconus.
S. Cunibertus Regum Dagob. & Sigebertri.	19	Dominicus Notarius.
6.122.		VViggarius.
S. Bonifacius Pipini Regis.	6.123.	Radleicus siue Radlarius.
Sub Arnulpho Archi-Can- cellarij.		Hubertus.
Theodmarus Archi-Episcopus Salisburg.	19	Comeatus.
Cancellarij. &c.		Sub Ludouico Iuniore Archi- Cancellarij.
Aspertus Ratisbon. Episc.	19	Luidbertus Mogunt. Archi-Episc. 17.19.23
VVichingus Pataviens. Episc.	20	Vdalricus incertae Sedis Archi-Episc.
Engelbertus siue Engelpero.	20	23. Cancellarij.
		Gezo.
		23.24
		Sub

Index:

<i>Sub Carolomano Archi- Cancellar.</i>		<i>Ambrosius.</i>	33
<i>Theodmarus Salisburg. Archi-Episc. Cancellarij, &c.</i>	25	<i>Rudgerus.</i>	33
<i>Mandalvvinus.</i>	25	<i>Rudbertus.</i>	33
<i>Baldo Episc. Frising.</i>	25	<i>Sub Othonē II.</i>	
<i>Sub Conrado I Archi- Cancellar.</i>		<i>Rudbertus Archi-Episc. Mogunt.</i>	32
<i>Telegrinus Salisburg. Archi-Episc. Cancellar.</i>	26	<i>V Villigisus Archi-Episc. Mogunt.</i>	32
<i>V Vodelfridus.</i>	26	<i>Cancellarij.</i>	
<i>Sub Henrico Aucupe Archi- Cancellar.</i>		<i>V Villigisus postea Archi-Ep. Mogunt.</i>	32.53
<i>Rotgerus Archi-Episc. Treuer.</i>	26	<i>Folgmarus Episc. Ultraiectinus.</i>	54
<i>Hildebertus Mogunt. Archi-Episc. Cancellar.</i>	27	<i>Folginatus.</i>	54.226
<i>Poppo Episcopus Heribopol.</i>	27	<i>Egbertus.</i>	54
<i>Sub Othonē I Archi- Cancellarij.</i>		<i>Hugo Episc. Heribopol.</i>	55
<i>Fridericus Archi-Episc. Mogunt.</i>	27	<i>Hildebaldus Episcopus V Vormatiens.</i>	55
<i>Rodbertus Treuer. Archi-Episc.</i>	28	<i>Burchardus de Mangenfelt.</i>	55
<i>Heroldus Salisburg. Archi-Episc.</i>	28	<i>Sub Othonē III. (deinceps Archi- Cancellarij omittuntur.)</i>	
<i>S. Bruno Colon. Archi-Episc.</i>	29	<i>Hildebaldus Episc. V Vormat.</i>	55
<i>V Vilhelminus Archi-Episc. Moguntinus.</i>	30	<i>S. Bernwardus Episc. Hildesheim.</i>	56
<i>Hatto II Archi-Episc. Mogunt.</i>	32	<i>S. Heribertus postea Archi-Episc. Colon.</i>	56
<i>Rudbertus Archi-Episc. Mogunt. Cancellarij, &c.</i>	32	<i>Sub S. Henrico II.</i>	
<i>Adalgerus.</i>	51	<i>S. Heribertus Colon. vel potius Heribertus Aistetens. Episc.</i>	56.226
<i>Eimo Not.</i>	29	<i>Engelbertus Episcopus Frising.</i>	57
<i>Poppo Episcopus Heribopol.</i>	27.50	<i>Tagmo Archi-Episc. Magdeb.</i>	57
<i>Adaldagus Archi-Episc. Hamburg.</i>	51	<i>Eberhardus Episcopus Bamberg.</i>	57
<i>Ludolphus postea Arch. Treuer.</i>	30.51.226	<i>Adelboldus Episcopus Ultraiect.</i>	58
<i>Vrmus.</i>	51	<i>Aribo postea Archi-Episc. Mogunt.</i>	58
<i>Bruno.</i>	51	<i>Guntherus Archi-Episc. Salisb.</i>	58
<i>Rudolphus.</i>	52	<i>Suidgerus Episc. Bamberg.</i>	59
<i>V Villigisus Notarius.</i>	32.33	<i>Henricus.</i>	59.
<i>Ludgerus.</i>	51	<i>Sub Conrado II.</i>	
<i>Zegerus.</i>	51	<i>Burchardus Episc. V Vormat.</i>	60
		<i>Vdalricus.</i>	60
		<i>Burchardus.</i>	61.
		<i>Sub Henrico III.</i>	
		<i>Theodoricus Episc. Constant.</i>	61
		<i>Eberardus Archi-Episc. Treuer.</i>	62
		<i>Adalgerus Episc. V Vormat.</i>	62

Index.

Vvintherius sive Guintherius Episc. Bam-	63	Henricus postea Moguntinus Archi-Episc.
berg.		74
Henricus Episc. Augustanus.	64	Arbertus Notarius.
Hardouidus Episc. Bamberg.	64	Desiderius Monachus, Notarius.
Sub Henrico IV.		74
Vvintherius sive Guintherius Episc. Bam-	64	Sub Friderico I.
berg.		Arnoldus postea Archi-Episcopus Mogunt.
Gebehardus Archi-Episc. Salisb.	65	75
VVichbertus Archi-Episc. Rauennas.	65	Ioannes.
Fridericus Episc. Monast.	65	Ortho Episc. Frising.
Sigehardus Patriarcha Aquileiensis.	66	Reinaldus postea Colon. Archi-Episc.
Bibo Episc. Tullensis.	67	Ulicius.
Adalbero Episc. Herbipolensis, vel potius		77
Canonicus Metensis.	67.229	Nicolaus Notarius.
Egilbertus Archi-Episc. Treuer.	pag. 68.	78
229.		Christianus postea Archi-Episc. Mogunt.
Adalbertus.	68	78
Gebehardus Episc. Constant.	ibid.	Philippus postea Colon. Archi-Episc.
Herman. Episc. Augustanus.	69	79
Hubertus.	69	Henricus.
S. Otho Episc. Bambergensis.	69	76
Sub Henrico V.		Godfridus Episc. Herbipol.
Albertus postea Archi-Episc. Mogunt.	70	79.80
Arnoldus.	70	Ioan. Archi-Episc. Treuerensis.
Bruno Episc. Argentinensis.	70	81
Sub Lothario II.		Rudolphus VVormatiensis Canonicus No-
Dithmarus Episc. Verdens.	71	tarius.
Anselmus.	71	81
Bertholdus Abbas Fuldens.	71	Burchardus Notarius.
Voelbertus.	71	81
S. Norbertus Archi-Episc. Magdeburgensis.	72	Sub Henrico VI.
Eckehardus.	72	Dieterus.
Bertolfus Notarius.	72	81
Sub Conrado III.		Henricus Episc. VVormatiensis Protonotari-
Arnoldus postea Archi-Episcopus Colon.		81
73.		Conradus Episcopi Hildesheim. & Herbipol.
Otto Episcopus Frising.	74	82
		Sigelous Protonotarius.
		82
		Albertus Protonotarius.
		82
		Sub Philippo.
		Conradus Episcopi Hildesheim. & Herbi-
		82
		Hardvirus Aistet. Episc.
		83
		Conradus Episcopus Ratisbon.
		83
		Conradus Episcopus Metensis. & Spirensis.
		84
		Sub Henrico IV.
		Conradus Protonot.
		84
		Sub Othone IV.
		Herman de Catzenelnbogen Episcop. Mo-
		nast.
		84
		Con-

Index.

- Conradus Episc. Metensis & Spirensis. 85
 Geruasius Arelatensis, sive Tilberiensis. 85.
 & in fine Notarum. 85
 Valtherus Protonotarius. 85
 Stephanus Notarius Canon. Mindens. 86
 Sub Friderico II. 86
 Conradus Episc. Metensis & Spirensis. 86
 Bertoldus de Nifen Episcopus Brixinenensis
 Protonot. & deinde Cancell. 86, 231
 Seifridus Episc. Ratisbonensis. 86
 Petrus de Vinea Protonotarius Imperij, Si-
 culi Regni Cancell. 87
 Henricus de Catalonia Episc. Bamberg. 88.
 Sub Wilhelmo. 88
 Henricus Episc. Spirensis. 88
 Lubbertus Abbas Egmondanus Vice-Can-
 cellarius. 88
 Sub Richardo. 88
 Nicolaus Episc. Cameracensis. 89
 Sub Alfonso. 89
 Rodericus Abbas Cauerubensis Notarius. 89
 Sub Rudolpho I. 89
 Otto Prepositus S. VVidonis. 89
 Rudolphus Archi-Episc. Salisburg. 89
 Henricus de Clingenberg Episc. Constan-
 tiensis. 90
 Godefridus Episc. Pataniensis, Protonota-
 riis. 90
 Sub Adolpho. 90
 Eberardus. 90
 Sub Alberto I. 90
 Eberardus de Lapide. 91
 Ioan. Episc. Aistetensis & Argentimensis. 91
 Geberryminus Notarius. 91
 Sub Henrico VII. 91
 Sibotho Episc. Spirensis. 91
 Sub Ludouico Bauaro. 91
 Herm. de Lichtenberg Episc. Heribolensis. 92.
- Henricus de Chalem Ord. Minorum. 92
 Ulricus Hangenohr. 93
 Sub Carolo IV. 93
 Pretishaus Episcopus Vratislau. 94
 Lambertus de Burne Abbas & Episc. 94
 Bertoldus Burggrauius Noriberg. Episcopus
 Aistet. 95
 Ioan. Episc. Lithomulensis & Olomucensis.
 95.
 Nicolaus Praepositus Cameracensis. 96
 Rudolphus de Fidenberg Protonotarius.
 96.
 Conradus de Gisenheim Episcop. Lubecens.
 Secretarius. 97
 Sub Wenceslao. 97
 Primislaus Dux Teschinensis. 97
 VVenceslaus Kralick Patriarcha Antio-
 chenus & Episc. Olomucensis. 97, 239
 Nicolaus Gekoz Protonotarius. 97
 Sub Ruperto. 97
 Nicolaus Provincialis. 98
 Matthaeus Episc. VVormatiensis & Cardi-
 nalis. 98
 Ioan. VVeinheim Protonotarius. 98
 Sub Sigismundo. 98
 Ioan. Archi-Episc. Strigonensis. 98
 Ioan. Zagabrensis Episcopus. 99
 Georgius Comes Hoenlous Episcopus Pat-
 uiensis. 99
 Franciscus Praepositus Strigon. 99
 Michael Canonicus Vratislauensis. 99
 Iodocus Rodt Canonicus Basil. 99
 Petrus Kalde Prepositus Northusfanus. 100
 Gaspar Slick Comes Passauii & VVeisen-
 kirchen. 100
 Sub Alberto II. 100
 Gaspar Slick, qui supra. 101
 Ioan. 101

Index.

Ioan. ab Aich Episc. Aistetensis.	101	Adamus Carolus Secret.	109
Sub Friderico III.		Sub Maximiliano II.	
Gaspar Slick Comes, &c.	102	Ioan. Vdalricus Zusius.	110
Conradus Viennensis Prepositus.	102	Ioan. Baptista VVebet.	110
Vlricus VVelzli.	102.242	VVolfgangus Haller.	110
Vdalricus Episcopus Passauensis.	103	Sub Rudolpho II.	
Ioan. Rot Doctor.	103.242	Sigismundus Vieheuser.	110
Iacobus de Lins decretorum Doctor.	103	Iacobus Curtius à Senftenavv.	110
Æneas Sylvius Secretarius.	103	Ioan. VVolfgangus Fremonius.	110
Michaël de Pfullendorff Protonot.	103	Rudolphus Coraducius.	110
Sub Maximiliano I.		Leopoldus à Stralendorff.	110
Cyprianus Serentanus.	104	Sub Matthia.	
Leonardus Ernauer.	104	Ioan. Ludouicus ab Vlm.	111
Beroldus Princeps Hennebergicus postea		Ferdinandus II.	
Mogunt. Archi-Episc.	104	Leonardus Gezius.	111
Iacobus de Baumis Tridentinus Decanus.	105	Ioan. Ludou. ab Vlm.	112
Conradus Vicerius.	105	Petrus Henricus à Stralendorff.	112
Conradus Stanislaus à Buchaim.	105	Ferdinandus III.	
B. Zerrent.	105	Ferdinandus Curtius Comes.	112
Sub Carolo V.			
Nicolaus Zigler.	105		
Balthasar Merkelius Episc. Constantiensis			
& Hildesheim.	106		
Matthias Heldus.	106		
Ioan. Nauius.	106		
Georgius Sigismundus Seldus.	107	Quoniam Kirchnerus de Offic.	
Mercurinus Gattinara Cardinalis.	107	Et dignit. Cancellarii lib. 1, cap. 12, scribit, nullum	
Nicolaus Perenottus Gratiellanus.	108	serè Germaniae Episcopatum nominari posse, qui non ex Imperiali	
Antonius Perenottus Cardinalis.	108	Cancellariatuvinum & alterum antistitem prisca ætate fuerit sortitus,	
Sub Ferdinand I.		ac de plerisq; hoc vere affirmatum esse hoc	
Iustus Jonas.	109	opere ostendimus; visum fuit hucce Cancellarios nostros etiam per Episcopatus disponere, ut primo statim conspectu cognoscere possint talium Curiosi, an & quot	
Georgius Sigismundus Seldus.	109	queq; Ecclesia Teuronici Imperij exhibere possit huius generum praestites suos.	
Ioan. Baptista VVebet.	109.		
Bernardus Clesius Episcopus Tridentinus		Aistadium,	
& Cardinalis.	109		
Iacobus Spigelius Secret.	109		
Ioan. Mainz Secret.	109		

He-

Index.

<i>Heribertus in ord. 5. S. Henrici II.</i>	<i>56. 226</i>	<i>Hermannus Ludouici III.</i>	<i>21</i>
<i>Herdouicus siue Hartvitus Philippi.</i>	<i>64</i>	<i>S. Bruno Othonis I.</i>	<i>29. 51</i>
<i>Ioannes à Dirpheim Alberti I.</i>	<i>91</i>	<i>S. Heribertus Othonis III.</i>	<i>56</i>
<i>Bertoldus Burggravius Norimbergensis.</i>		<i>Arnoldus Conradi III.</i>	<i>73</i>
<i>Caroli IV.</i>	<i>95</i>	<i>Rein aldus Friderici I.</i>	<i>76</i>
<i>Ioan. ab Aich. 50. Alberti II.</i>	<i>101.</i>	<i>Philippus Friderici I.</i>	<i>79</i>
		<i>S. Engelbertus Friderici II.</i>	
		<i>Quibus accedunt ad nostra hec usque tem-</i>	
		<i>pora alijs XXVIII.</i>	
Constantia.			
<i>Salomon 3. Ludouici Senioris, Caroli</i>			
<i>Craffi, Arnulphi, Ludouici III. &</i>			
<i>Conradi I. 20. & in Notis pag. 243</i>			
<i>Theodoricus Henrici III.</i>	<i>65</i>		
<i>Gebhardus Henrici IV.</i>	<i>68</i>		
<i>Henricus de Clingenberg Rudolphi I.</i>	<i>90</i>		
<i>Balthasar Merkelius Caroli V.</i>	<i>106</i>		
Frisinga.			
<i>Baldo siue Waldo Caroli Craffi Imp.</i>			
<i>& Carolomani Regis. 17. 18. 25</i>			
<i>Engelbertus Henrici II.</i>	<i>57</i>		
<i>Otho Conradi III & Friderici I. 74. 76</i>			
Gurcum.			
<i>Ulricus de Sonnenberg Friderici III. in</i>			
<i>Not. pag. 242.</i>			
Hamburgum.			
<i>Adaldagus trium Othonum.</i>			<i>51.</i>
Heripolis.			
<i>Gauzbaldus Ludouici Sen.</i>	<i>22</i>		
<i>Poppo Henrici Aucupis & Othonis I.</i>			
<i>27. 50.</i>			
<i>Hugo Othonis II.</i>			<i>55</i>
<i>Godfridus Friderici I.</i>			<i>79. 80</i>
<i>Conradus Henrici VI. & Philippi.</i>	<i>82</i>		
<i>Hermannus de Lichtenberg Ludouici</i>			
<i>Bauari.</i>			<i>92.</i>
Hildesheimum.			
<i>S. Ber-</i>			
<i>:():():():()</i>	<i>3</i>		

Index.

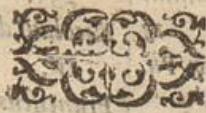
- S. Berrvardus Othonis III. 56
 Conradus Henrici VI & Philippi. 82
 Balthasar Merkelius Caroli V. 106
 Lithomisla.
 Ioannes Caroli IV. 95
 Lubeca.
 Conradus de Gisenheim Secretarius Caroli IV. 97
 Magdeburgum.
 B. Tagmo Henrici II. 57
 S. Norbertus Lotharij II. 72
 Metis.
 Druogo Ludouici Pij. 14
 Conradus Philippi Othonis IV & Friderici II. 84.85.86
 Moguntia.
 S. Bonifacius Pipini. 6.123
 Ricolphus Caroli Magni. 13
 Luidbertus Ludouici Junioris. 17.19.23
 Hatto I. Ludouici III. 20.21
 Rabanus Ludouici Senioris. 23
 Hildebertus Henrici Aucupis. 27
 Fridericus Othonis I. 27
 Vilhelmus Othonis I. 30
 Hatto II 32. & omnes successores eius ad nostra vsque tempora numero XLVII.
 Cancellarij qui ad Moguntinam deinde Cathedram promoti.
 Villigis Othonis II. 32.53
 Aribi Henrici II. 58
 Albertus Henrici V. 70
 Henricus Conradi III. 74
 Arnoldus Friderici I. 75
 Christianus Friderici I. 78
 Bertoldus de Hennenberg Maximil. I. 104
 Monasterium Westphaliae.
 Fridericus Henrici IV. 65
 Herman. de Catzenelenbogen Othonis IV. 84
 Olomucia. 95
 Ioannes Caroli IV. 95
 VVenceslaus Kralick Wenceslai. 97
 Patauium Danubianum. 103
 VVichingus Arnolphi. 20
 Godefridus Protonotarius Rudolphi I. 90
 Georgius ab Hohenloe Sigismundi. 99
 Vdalricus Friderici III. 103
 Ratisbona.
 Aspertus Arnulphi. 19
 Henricus Archi-Cancell. Lotharij II. 72
 Godfridus Episcopus Ratisboni Protonotarius. Conradi III. 80
 Conradus Philippi. 83
 Seifridus Friderici II. 86
 Salisburgum.
 Theodmarus Carolomanni Regis. Arnulphi & Ludouisci III Imp. 19.20.25
 Pelegrinus Ludouici III. 20.26
 Heroldus Othonis I. 28
 Guntherus Henrici II. 19
 Geberhardus Henrici IV. 26.5
 Rudolphus Rudolphi I. 26.5
 Spira. 28
 Conradus Philippi Othonis IV & Friderici II. 84.85.86
 Henricus Wilhelmi. 88
 Siborho Henrici VII. 91
 Lambertus a Buren Caroli IV. 94
 Treueris.
 Radbodus Ludouici III. 21
 Ruderus Ludouici III & Henrici Aucupis. 21.26
 Rodbertus Othonis I. 28
 Euerardus Henrici III. 62
 Egilbertus Henrici IV. 68.229
 Ioannes Friderici I. 81
 Balduinus de Luxenberg. 44.224
 Cuno

Index.

Cuno de Falckusten.	239	Ludouicus S. Dionysij Abbas Caroli Cal-
Boëmundus.	38	ui. 16
Successerunt numero quindecim usque		
ad Ioan. Christophorum à Sotern,		
qui etiam nunc supereft,		
Tergestum.		
Æneas Sylvius Picolominius Secretarius		
Friderici III.	103.	
Tridentum.		
Bernardus Clesius Ferd. I.	109.	
Tullum.		
Biba Friderici IV.	67	
Verda.		
Dithmarus Lotharij II.	71.	
Ultracectum.		
Folgmarus Othonis II.	54	
Adelboldus Henrici II.	58.	
Vratislauia.		
Fretislaus Caroli IV.	94.	
Wormatia.		
1. Hildebalodus Othonum II & III. 55. 56		
2. Burchardus Conradi II.	60	
3. Adalgerus Henrici III.	62	
4. Henricus Protonotarius Henrici VI. 81		
5. Matthaus Polonus Cardinalis Ruper-		
ti. 97.		
Abbates Imperatorum		
Cancellarij.		
Eginhardus Caroli Magni Abbas Saling-		
stadensis & Blandiniensis.	12	
Helisachar Ludoüici Pij Ab. S. Maximini		
Treuer.	13	
Fridagius incerti loci Abbas Ludoüici Pij.		
13.		
Theodo Abbas S. Martini Turonensis Ludoüici Pij.	14	
Hilduinus Abbas S. Dionysij Ludoüici Pij & Lotharij.	15	
Ludouicus S. Dionysij Abbas Caroli Cal-		
ui.		
Haymardus Abbas S. Michaelis Caroli		
Craffi.		19
Baldricus incerti loci Abbas Ludoüici		
Senioris.		22
Grimaldus Abbas S. Galli Ludoüici Se-		
nioris.		244
Bertholous Abbas Fuldensis Lotharij II.		
71.		
Lubbertus Abbas Egmondanus Vice-Can-		
cell. Wilhelmi.		88.
Ferdinandus Roderici Abbas Caueruben-		
sis Notarius Alphonsi.		89
Lambertus de Büren Abbas Gengenbach-		
censis Caroli IV.		94
Præpositi & Canonici Imperatorum		
Cancellarij & Protonotarij.		
Rudolphus VVormaciensis Canonicus Fri-		
derici I Protonotarius.		81
Stephanus Canonicus Mindensis Otho-		
nis IV Erotonotarius.		86
Otho Præpositus S. VVidonis Spirensis Ru-		
dolphi I.		89
Vlricus Hangenohr Ludoüici Bauari.		93
Nicolaus Præpositus Cameracensis Caroli		
IV Proronotarius.		96
Petrus Olomacensis Præpositus Caroli IV.		
232.		
Michaël Pragensis Canonicus Caroli IV.		
233.		
Nicolaus de Resenberg Præpositus Caroli		
IV.		233
Franciscus Præpositus Strigonensis Sigil-		
mundi.		99
Michaël Canonicus Vratislauiensis Sigil-		
mundi.		99
Iaco-		

Index.

- Jacobus Rot Canonicus Basileensis Sigismundi.* 99
Michaël Boleslauiensis Canonicus & Prepositus Sigismundi. 99
Petrus Kalde Prepositus Northusanus Sigismundi. 100
Conradus Viennensis Prepositus Friderici III. 102
Jacobus de Bannissis Decanus Tridentinus Maximiliani I. 105
Religiosi e S. Benedicti & Mendicantium Ordinibus.
Engelbertus Monachus Notarius Lotharii II. 72
Desiderius Monachus Notarius Conradi III. 74
Henricus de Chalem Ord. Minorum Cancellarius Ludouici Bauari. 92
Nicolaus Provincialis Cancellarius Ruperti. 98
Laici.
Przemyslaus Dux Teschinensis Wenceslai. 97
Fortè tamen hic non tam Cancellarius, quam Consilij Cæsarei Praeses fuerit. Nam & eadem occasione Fridericum Palatinum Caroli V Imp. literas subscrispisse pag. 108. ostensum est.
Gaffar Comes Slikius. 100.101.102
Illius annumerandi omnes illi, qui ab obi-
- tu Balthasaris Constantiensis & Hildesheim. Episcopi, qui an. 1531. accidit, Cæsareorum diplomatum curam habuerunt.*
Pontifices Maximi qui in minoribus constituti Imperatorum Cancellarij vel Protonotarij fuerunt.
Ioannes XV. Othonis II. 223
Clemens II. Henrici II. (est qui Conradi II esse velit.) 59
Clemens III. Anti-Papa Henrici IV. 65
Pius II. Friderici III Secretarius. 103
Cardinales qui vel ante adeptam purpuram, vel eâ iam donati Imperatorum Cancellarij, &c. fuerunt.
Matthæus Episcopus VVormatiensis Ruperti. 98
Æneas Sylvius Piccolominius Secretarius Friderici III. 103
Mercurinus Gattinara Caroli V. 107
Antonius Perenottus Caroli V. 108
Bernardus Clesius Ferdinandi I. Patriarchæ Imperatorum Cancellarij. 109
Sigehardus Aquileiensis Henrici IV. 66
VVenceslaus Antiochenus Wenceslai. 97

DE

DE
**ARCHI-CANCEL-
LARIIS,
CANCELLARIIS,
ET
VICE-CANCELLARIIS
S. ROMANI IMPERII.**

PRO O E M I V M.

Ancellarij nomen, antiquissimis temporibus quantum constat, insuetum & inauditum; postmodum vbi usurpari cœpit, vile & abiectum; à seculis aliquot per omnem Europam honoratissimum habetur. Dignitas enim illa, cui significandæ inservit, è diuersis iisque primariis, in administranda Repub. & regendis populis, constat officijs. Nam & Magistri Epistolarum, & Logothetæ, & Quæstoris munere Cancellarius fungitur, interque Consiliarios principem, vel primo saltem proximum, obtinet præminentia locum; adeoque plerisque in locis, vbi Pro-principem aut Præsidentem moris non est præficerere, regimini præst, ac Consilia statu, Domini sui vice, moderatur dirigitque. Ac ut obiter dicam, magis tamen ex aliorum sensu quam meo, (nec enim tam altum sapio) quæ requirantur in homine, qui cum laude suâ & ex usu commodoque publico tam onerosum & operosum munus sustinere con-

A

fidat,

2 De Arehi-Cancellarijs, Cancellarijs,

fidat, sex in illo ENTIA iure desideramus, sed alius, quām Metaphysici generis. Illis nomina sunt, SCIENTIA, PRVDENTIA, INNOCENTIA, ELOQVENTIA, EXPERIENTIA, ET CONSCIENTIA. quibus si DEI & benignioris Eugeniae beneficio accedant CONSTANTIA & VIGILANTIA, MODERATIO & COMMISERATIO, (quamvis quatuor hæc ad hoc officium æquè ac præcedentes necessariae dotes, sub Innocentiae, id est VIRTUTIS generali nomine possint comprehensa videri,) absolutam, ni fallor, Ideam habebimus boni Cancellarij. Hæc enim qualitates omnes conueniant, & blandâ amplexatione stabilique fœdere iungantur neceſſe est in illo, qui omnes & singulas illas Reip. gubernandæ partes, ē quibus Cancellariatus officium compositum & concinnatum esse dixi, dignè subire propositum & votum habet. Nec est, vt arbitror, ē prænominatis aliqua, de quā magnopere dubitare quis velit: nisi fortè rigidiori Philosophorum sectæ addictior, vltimam inter vitia magis quām virtutes, errore Christiano homini minus conuenienti, numerandam censeat. Hanc tamen, in honorem Boëthij Seuerini viri eruditione & probitate summi, nec vitæ integritate magis, quamvis maximâ, quām mortis constantiâ, omni posteritati venerandi, & verè Iustitiæ Martyris, * præterire nolui; cuius hæc ē lib. 1. de Consol. Philosophia de seipso verba sunt: Provincialium fortunatas tum priuatis rapinis, tum publicis vestigalibus pessundari, non aliter quām qui patiebantur in dolui. Libet illa, quæ de partibus Reip. ad Cancellarij curam spectantibus indigauit, breui & compediosâ recensione complecti, ne nimis ieiunè & illotis, quod dicitur, manibus præsentem Tractatum & materiam irruisse potius, quām venerabundâ præmeditatione attigisse insimuler. Etsi igitur qui populos regunt, & ne quid Republica detrimenti capiat, perpetuam dictaturam gerunt, multis cooperatoribus & succollantibus opus habeant; præ cæteris tamen, illorum notabili & palmario adiutorio subleuantur, quos Cancellarios vocari dixi. Siue enim ad Gratiae, siue Iustitiæ signaturam res tractandæ & expediendæ pertineant; siue vocis, siue calami ministerium requirant; siue denique priuatorum causas, siue publicæ salutis curam concernant; ad Cancellarium itur, ad illius directorium & homines & negotia reiiciuntur. Huius partes sunt, operam dare, ne quid contra PRUDENTIAM peccetur, id est, veram & nullis fucatam fraudibus status, quam vocant, rationem; ne quid contra IVSTITIAM, sine qua, vt scribit S. Augustinus, nil aliud sunt magna Imperia, quām magna latrocinia. Oculus enim boni regimis, Prudentia est; cor & anima, æquè Iuris administratio, & Iustitiæ

* Inter martyres
à Lilio Gy-
raldo & La-
cobo Ber-
gomensi, à
Julio etiam
Martiano
quem Ba-
ronius re-
fert.

castissi-

castissimus cultus. Sine illius vigilaci custodiâ cœcum est ; sine huius vitali spiritu, languidum & emortuum. In geminâ istâ boni publici tutelâ illa **Ars Artium**, quam **POLITICAM** sapientiam dicimus, consistit. quæ non immeritò tam subliimi præ alijs scientijs honorata est appellatione: non tantum, quod sub alarum eius vmbra cæteræ conquiescant, & incolumentate suâ fruantur; sed etiam, quod omnium longè difficillima sit, plusque præ reliquæ ingenij, doctrinæ, & usus requirat. Ac certè rarissimi ab omni ævo reperiuntur, qui scitam & artificiose consonam vtriusque (Prudentiæ & Iustitiæ, quas dixi) harmoniam, mixtriam, & sociationem vbiique obseruare nouerint, (quanquam fatendum sit, non raro felicitatis magis quam artis rem esse) qui que non subinde in alterius leges peccarint, dum alterius religiosos cultores se præstare studuerunt. Etsi enim secundum Stoicos nil iustum sit, quod non simul prudens; nec prudens aliquid, quod non pariter iustum; Peripateticè tamen & magis populariter loqui, hoc subiectum tractans, malo. qui etiam loquendi modus magis, ni fallor, facit ad demonstrandam & explicandam illâ, quam attigi, verissimam tam magnæ rei difficultatem, & à paucissimis feliciter tentatam virtutum ad speciem insociabilium coniunctionem. Verè enim scribit in Theologicis suis Institutionibus lib. 5. cap. 15 Laetantius: **Iustitiam suapte naturâ stultitiæ quandam speciem habere.** Devulgo tamen hoc & plebeij ingenij dictum esse, intelligendum est; longè aliter enim de istâ **Virtutum Reginâ** ipse Laetantius sensit: aliter de illâ senserunt sapientum alij, omnibusque iudicio valentibus sentiendum est. Atque hanc ego peruersam multorum persuasionem præcipuum causam esse censeo, quod qui Iustitiæ parum curiosi sunt, de sublimiori sapientiæ gradu sibi plerique præ alijs tantoperè blandiuntur. Hic igitur ille gloriæ campus est, in quo omnes illi, qui regendis populis & consilijs publicè dandis admoti sunt, ac præ collegis suis Cancellarij in primis, duplex illud sollicitudinis suæ & laborum exantlatorum præmium venari habent, **Famæ celebrioris & conscientiæ intemeratae.** quarum utriusque male consulitur ab his, qui vel priuatorum res sine tuitione publici, vel publicum sine particulari subditorum defensione recte curari posse, persuasi sunt; cum neutri sine alterius diligenti & fido contubernio recte prospectum sit. Atque omnium grauissimè impingitur à Politici nominis infamatoribus illis, qui nil minus ciuilem virum de cere credunt, quam sinceram Dicæosy- nen: quam etiam, prauis innixi principijs, plerique officere putant fructuose & salubriter instituendis de Publicâ re consultationibus, non attendentes,

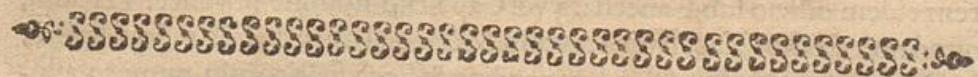
non aliam esse vberiorem magisque copiosam inuertendi & euertendi statum publicum scaturiginem, quām ex hoc turbido & cœnoso fonte neglectæ in rebus priuatorum Iustitiae, & illatarū vel infimæ aliquando fortis & sordidæ plebis vltimæ feci iniuriarum. Cancellario igitur iustæ Prudentiæ & prudenteris Iustitiae sanctior & religiosior obseruantia, studium & tutela in excellentiori præ alijs plerisque gradu commissa est; cuius industria, dexteritas, fides prora & puppis ferè est omnis politicæ curæ. Huius est operam dare, vt consultanda rectè proponantur, vt proposita debitè definiantur, vt definita fideliter expediantur. Os principis sui est in orando, & ita antiquis Cæsarum Quæstoribus & Candidatis respondet: Legum ferendarum, edictorum condendorum ad illum cura pertinet, & hactenus Nomothetam agit: lata & publicata, & quæcunque præterea in publicis tabularijs, quæ Archiuia hodie vocant afferuantur, eius fidei & inspectioni credita sunt, & ita Nomophylacem & Censorem è vetustate repræsentat. Literarum ac diplomatum confectio, subscriptio, subsignatio, quam hodie sigillationem, ne antiquitus quidem inusitato vocabulo, vulgo & communiter dicunt, ad eius curam pertinent; & istâ ratione Epistolarum supremum Magistrum, sigilli custodem, Maximum Referendarium, similibusque honorum titulis, vocare possimus. Ac sigillum quod attinet, eius omnium incorruptissima custodia facienda est, & in eius vsu omnino contraria obseruari debet regula ab illâ, quam olim Orator Arpinas germano suo Asiam pro Consule regenti præscripsit lib. 1. ad Quint. Fratr. Epist. 1. eamque strictissimè teneri conuenit, vt illud habeat ministrum alienæ (Principis) voluntatis, non testem suæ. Compendium denique omnis ad Cancellarium pertinentis officij in duobus his consistit. 1. Vt Deo magis quām homini placere studeat. 2. Ne suam Principis sui autoritate potiorem habeat. Verūm hæc & eius generis reliqua hic longius non exequor. De officio enim & dignitate Cancellariatus cùm diuersi ex professo scripserint, ad Herm. Kirchnerum, Franciscum Lanouium, aliosque remittimus illius subiecti curiosos; vt ex illis pleniū, qui volunt, hauriant, quæ hic summatim & parergo, ad principale institutum properantes, libauimus. Mihi enim in præsentiarum hoc vnum propositum est, historicâ enarratione iam inde à primæuâ Imperij Romani ad Francos ceterosque Germanos factâ translatione, ordine illos ad hæc usque tempora, quatenus indagari & erui potuerunt, recensere, qui sub quoque Imperatorum his muneribus præfuerunt; sperans me hac qualicunque operâ rem non ingratam præstirum veteris memo riæ curiosis, & rerum Imperij notitiam consequendi audis. Insistam, hoc agens, tum Historicorum traditis,

NON

tum

tum Diplomatū Imperialium fidei; è quibus pleraque, quæ ad hanc matem
riam pertinent, petenda fuerunt. Vtque de origine horum officiorum tantò
certius constet, de Francorum regibus, ad quos è Germanicis proceribus o-
mnium primos apex dignitatis Imperialis delatus est, quædam non præter
rem præmittere oportebit. Etsi enim Imperatorum, Regum, Principum
&c. diplomata, edicta, decreta, literas, ab ipsis promulgantibus & emittentibus
subscribi, subsignarique antiquissimus mos sit, Græcis, Latinis, alijsque vetu-
stioribus usurpatus; tria tamen à Francis ad hanc materiam spectantia, acce-
pisse videmur, quæ recensebo: an & hi ab alijs didicerint, & mutuati fuerint,
non placet hac vice altius indagare. Illorum primum est, quod præter ipsos
Reges, Epistolarum Magister, (qui modò Cancellarius, modò Archi-Capella-
nus, modò Archi-Cancellarius in antiquissimis literarum subscriptionibus
vocatur) solenniter & ipse subscriberet Domini sui literas: Secundum, quod
præter Archi-Cancellarium, aliis inferiori, eius absens vel occupati vices ge-
tens eidem officio sub Cancellarij vel Capellani nomine præcesset: Tertium,
quod non Archi-Cancellarius tantum & Cancellarius, sed & reliqui scribæ,
seu Notarij non ex alio quam sacro ordine & Ecclesiasticorum numero assu-
mherentur. Notissima hæc omnia sunt ex antiquis diplomatis, alijsque do-
cumentis, ipsis denique Historicorum scriptis; vt putidum videri possit, ei rei
demonstrandæ longijs immorari velle. Aliquam tamen Francicorū Cancel-
lariorum successionem maioris lucis ergò recensebo, qui vel ex Episcopis as-
sumebantur, vel assumpti, regulariter ac plerumque ad Episcopatus postmo-
dum vacantes promouebantur. Clodouei enim, primi inter Francorum Re-
ges Christiani, S. Melanius Cancellarius fuit, Rhedonensis Episcopus. Eius fi-
lio Clotario, primo illius nominis, apud Sueßiones primū, deinde vniuersi-
tati Francorū dominanti, Cancellarius, siue, vt antiquitus vocabant, Referen-
darius inseruit Baudinus, in Turonensem, deinceps sextum-decimum promo-
tus Præfulem. S. Guntramni Regis, præfato Clotario nati, Scrinij Magister fuit
Flauius, Cabillonensium, apud quos sanctus habetur, Episcopus: quo munere
apud Sigebertum Guntramni fratrem functus legitur Theutarius Pres-
byter: & apud tertium, tunc apud Francos conregnantem, utriusque prædi-
ctorum germanum, Regem Chilpericum Pharamundus, Parisiorum postea
Antistes; vt coniecat, ex quo hæc delibantur, Franciscus Lanouius in *Schedias-
mate de Francia Cancellarijs*. apud Childebertum denique, fratrum rerum
Francicarum potentem quartum, Carimerus, Virdunensium Episcopus, Re-
ferendarium egit, & Gallomagnus, Præful Tricassinus. In Clotarij 2 aulâ S. Ro-
manus Rothomagensis; filij autem eius Dagoberti, S. Landricus Parisiensis,
& S. Audoëmus itidem Rothomagensis Ecclesiarum Episcopi, huic, de quo

agimus, officio præfuerunt : vti & apud S. Siegerbertum Regem Coloniensis Præful S. Cunibertus, & S. Bonitus Aruernorum Episcopus; apud Clodouenum 2, præter Audoënum prædictum, S. Ansbertus, eius in Cathedrâ non minus quam Palatinâ militiâ successor. Denique sub Dagoberto 2 Rege occurrat S. Godegrandus Metensis Præful, & sub Pipino, Magni Caroli, qui Operis nostri initium erit, patre, S. Bonifacius, Moguntinorum Archi-Episcoporum princeps; ut statim suo loco pluribus videbimus. Hæc præmittere visum fuit; quod ad sequentium illustrationem conducere videantur: &, quod Francisci Lanouij, de Sanctis alijsq; Franciæ Cancellarijs Schediasma & Commentarius, in omnium manibus promiscue non versentur. Duplex autem deinceps institutæ tractationis pars erit: prior de Archi-Cancellarijs Imperij; altera de illorum Vicarijs & Subseruientibus. quos antiquitus per plura secula Cancellarios vocarunt; nos hodie à multo tempore Vice-Cancellarios dicimus.

P A R S P R I O R D E A R C H I C A N C E L L A R I I S.

Arch-Cancellarij nomen & officium itidem à Francis ad nos deriuatum est: omnium enim primus, qui hoc nomen titulumque usurparit, S. Cunibertus fuit, Coloniensis Episcopus, quatenus huc usq; reperire quiui. post quem, * S. Bonifacium reperio: qui apud Miræum in Notitia Eccles. Belgij c. 20, Regis Pipini literas, quibus Epternacense S. Willibrordi Cœnobium dotat, ita subscriptit: Bonifacius Archi-Cancellarius recognouit. Datae enim illæ literæ sunt anno Christi 752, tertio Regis Pipini: in cuius ad Franciæ regnum sublimatione cùm notabilis valde huius sancti viri opera fuerit, eiusque manibus ille in Regem inunctus & consecratus sit; suspicari possumus, inter cætera antidora & gratitudinis documenta, nouâ istâ dignitate, nouæque dignitatis minus trito & augustiori titulo donatum fuisse. Dubitandum enim non est.

non

* vide infra de SS.
Germania
Cancellaria
rij, in S.
Cuniberto.

non alium esse hunc Bonifacium, quām celeberrimum illum Moguntinum Præsulem: cuius etiam opinionis est Franciscus Lanouius, Ord. Minimorum Religiosus in suo *de Francie Cancellarijs Schediasmate*. Nec facile quis persuadet, in alium aliquem eiusdem nominis, illorum temporum synchronum, ista conuenire. Felicissimis igitur auspiciis, non Coloniensium & Moguntinorum tantum Præsulum, sed omnium toto orbe Archi-Cancellariorum ad S. Cunibertum & S. Bonifacium principatus & primitiæ referuntur. quorum tamen posterior, non hereditario quodam perpetuoque ac stabili iure, quod postmodum obtinuit, isti Sedi hanc prærogatiuam pro Successoribus suis acquisiuit: sed sub Carolo, ac stirpis Carolinæ Augustis reliquis, aliarum etiam Ecclesiarum Cathedras in consortium illius honoris admisit; donec sub Magno Othono; ex toto asse sibi proprium stabilemque in hunc usque diem faceret, ut postmodum ostendetur. Hinc igitur cognoscitur huius officij, & eiusdem appellationis antiquitas: nam & Archi-Capellanorū nomē, qui cum Archi-Cancellarijs ipsis sunt, (licet sub Merouingorum primis & vetustissimis Fracorum Regibus communiter & plerumque referendari i dicerentur,) ipsum quoque antiquissimum est. Inter Diplomata Cœnobij S. Maximini Trever. num 1. habetur Dagoberti Magni Regis Diploma, cuius subscriptio est: **Henricus Cancellarius ad vicem Ricolphi Archi Capellani recognouit.** exat idem Diploma apud Miræum. lib. 1. Diplom. c. 2. vbi **Ricolini pro Ricolfi legitur.** Igitur de Archi-Cancellarijs quæ tradere decreui, circa tria hæc versabuntur. 1. Quæ sit illorum successio ab Imperio Caroli Magni, usque ad Magnum Othonem eiusque Filium Wilhelmm, primū è Moguntinis Archi-Episcopis; qui non alios, quām illius Martinianæ Metropoliticae Sedis suæ Antifilios, Successores habuit, in Imperij primū Cisalpini vniuersi, deinde Germaniæ Archi-Cancellariatu. 2. Qualiter & quo tempore ad Moguntinos dignitas ista priuatiuè, ut vocamus, deuenerit; & qua ratione ac quo usque per omne Imperium Cismontanum, sine cuiusquam participatione, Archi-Cancellariatum vniuersalem gesserint. 3. Quando primitus & qua occasione, munia ista summi Cancellariatus ad cæteros Rheni Archi-Episcopos propagata; quæque vnius eousque dignitas fuerat, trium deinceps promiscua, institutâ cōmunicatione & distributis officijs, facta sit; ac Triumvirale Archi-Cancellariorum, quod etiamnum feliciter perennat, Collegium, primæuâ originatione florere cœperit.

CAROLVS MAGNVS IMP.

Initium igitur à Magno Carolo, primo Germanicæ potentia & Monarchiæ Fundatore, capiendum est. Dudum enim explosa est quorundam Teu-

Teutonico nomini minus bene volentium opinio, ipsum Carolum, & eius temporis Francorum populum (qui postmodum demum lapsu seculorum magis magisque in earum gentium, quas subegerat, & in quarum fines sedesque immigrarat, mores & instituta degenerauit) Germaniae abiudicare conantum. Nam & in palatio Ingelheimensi, propè Moguntiam, in Teutonico solo, (multis enim ante Carolum seculis, & ab ultimâ usque memoria, Gallicam Rheni ripam Germanorum populi longè lateque infederunt) eum natum, linguâ Teutonicâ uti natuâ usum esse, eiusdemque gentis moribus & ipsum & Successores eius longo tempore egisse, notissimum est: ac ipsiusmet Summus Pontifex Innoc. 3, in cap. Venerabilem ex. de Election. disertis verbis asserit, in huius Caroli personam, Apostolicæ Sedis beneficio, quod omnes, quotquot ingratitudinis notam odimus, libentes gratantesque fatemur, Romanorum Imperium ad GERMANOS delatum esse. Verum istis longius immorari extra propositum est. Quamuis igitur diuersos repererim, qui sub Carolo, ex quo tempore imperare cœpit (incident primordia Imperij eius, ut notum est, in annum secularem 800.) Archi-Cancellarij extiterunt; quod Rado, Erkenbaldus & Einhardus, de quibus postea, redigendi sunt: non tamen & illos referre disconuenit, qui regnantis Scrinio, & literarum diplomatumque recognitionibus præfuerunt. Præmittam illos, de quorum annis constat, reliquos, quorum tempora incerta sunt, subsequi faciam. Late autem Lectorem nolo, in prima hac de Archi-Cancellarijs parte, promiscuè cum illis Cancellarios Notariosque referre me constituisse; eò quod difficile sit, propter obscuriorem huius rei antiquitatem, satis accurate illos ab inuicem distinguere: cum non vniiformiter vbiique, vnuusquisque officij sui cognomine appellari animaduertatur. Itherius igitur, siue Ætherius, primo occurrit loco; vtpote qui sub ipsomet etiam Pipino patre, extremis annis eius, diplomata recognouerit, incerti loci Abbas, vir præclarus, & ipsiusmet summis Pontificibus probatus: de quo Lanouius videri potest. Fortè hic sit huius nominis Teruanensis Episcopus; ad quem inter cæteros an. 748. scribit Zacharias Pont. Max. vide Epistolas S. Bonif. Epist. 136. & Tom. Concil. 3. part. 1. pag. 373. vbi tamen Cenomanensis dicitur: sed cum Bonifacij editore facit Miraeus in Chron. Belgico, pag. 154: nec reperitur hoc nomine aliquis Cenomanorum Præful.

Itherius.

Lupertus.

Huic proximum subiungo Lupertum, uti apud Ioan. Paulum Windisch cap. vi. de Electoribus Imperij vocatur, siue Ruidpertum, uti legitur in Chron. Lauresheim, quod Freherus edidit, pag. 60. De vno enim homine illos loqui suspicor; cum apud vtrumque Auctorem eodem anno, videlicet 773, Literæ

Literæ recognitæ fuisse tradantur. Restamen illa ideo minus certa est; quod Lupertus Archi-Cancellarius, alter non item vocetur; ac pro Luperto Amelbertus, pro Ruiderto Rado vicariam recognitionis operam subiisse legantur. Si qui igitur non de uno eodemque, sed de diuersis praemissa accipere volent; non displicebit, si dicamus, sub potentissimo illo Rege Carolo, ob magnitudinem Imperij & prouinciarum pluralitatem, diuersos & plures Cancellarios & regimina fuisse. quod etiam alijs simili ratione usui venisse infra in Henrico Aucupe, ac forte alijs, ostendetur. Hodie certè cum apud alios, tum præcipue Hispaniarum potentissimum Regem, & in ipsâ Cesareâ Aulâ, hoc animaduertere est, ubi uno in loco, ipsoque adeò palatio, quinque reperiuntur distinctæ Cancellariæ, Imperij, Regnotum Hungaricæ, & Bohemicæ, Austriae, & Styria: quibus sexta, ni fallor, rerum bellicarum; & septima, ærarij, siue fiscalium negotiorum, accedunt: licet, quod sciam, hæ postrema Epistolarum Magistros non Cancellarij nomine, sed alio vocent. Nihil tamen certi de re obscurâ definio; nec pudori cuiquā esse debet, si de rebus antiquis quædam se nescire fateatur. Fuit igitur codem tempore Amelbertus Cancellarius, de Amelber-
cuius recognitione iam dixi. de utroque autem, tam Luperto, quam hoc, ita ^{ius.}
subscriptio habet fundationis Campidonensis, per Carolum Magnum factæ:
**A melbertus Cancellarius ad vicem Luberti Archi. Cancella-
rij recognoui, an. 773.** Extat apud Münster, lib. 5. Cosmogr. c. 233. & apud
Crus. in annal. Suevicis tom. 1. lib. 11. cap. 2. Fuit etiam iam memoratus Rado, siue Rado.
Radonus. (utrumque enim reperimus) qui postmodum ex inferiore ordi-
ne ad apicem Archi-Cancellariatus ascendit: disertè enim Archi-Capellanus
vocatur apud Gewoldum de septem-viratu, pagina 85. in Literis datis an. 802.
quas nomine ciuis Erkenbaldus recognouit. Ac præterea etiam alias eius di-
gnitatis puto vel omnes, vel plerosque fuisse, quorum vice alios recognitio-
nis curam respexisse inuenimus: excepto, quando expresse contrarium addi-
tur & exprimitur. Nam post S. Bonifacium Moguntinum, de quo in superio-
ribus, paucissimos, ut postea videbimus, ex Archi-Cancellariis siue Archi-
Capellaniis (his enim nominibus antiquitus promiscuè vocabantur) reperio,
in illis Regum Cæsarumque diplomatis, licet satis curiosè inspectis & col-
latis, quæ publici iuris facta, vel alia ad notitiam meam peruererunt, qui ipsi-
met recognitiones subierint, ad tempora usque Caroli quinti Imperatoris, ut
infra dicam. Ac obseruaui, ne tunc quidem priscis illis temporibus Mogunti-
num alijsve id muneris per semet obiisse, quando in Aulis Curijsque Impe-
ratorum præsentes interfuerunt, ut plurium diplomatum fide probari po-
test; idque ipsum hodierno etiam tempore, ut alibi dicam, regulariter adhuc
obtinet.

obtinet. Sed ad propositum reuertor. Radonis igitur vice, an. 779, ut Miræus annotat, (quem tamen annum mihi non liquere fateor) recognouit Caroli literas Basilicæ Aquisgranensi concessas **VVigbaldus**, *not. Eccles. cap. 23. & lib. 2. donat. Belg. c. 8.* Ad eiusdem Radonis vicem **Gildbertus** recognouit literas Caroli Laurishemensi Cœnobio datas, quæ extant in *Chron.* eius loci Freheriano, *pag. 61.* Vixit sub Carolo Magno Ratho, Curiensis Episcopus, prius Monachus vallis **S. Gregorij**: illum autem ab hoc diuersum puto.

VVigbaldus.
Gildbertus.

Hildebal-
dus Archi-
Episcopus
Coloniæ.

***Videtur**
men. infra
de S. Heri-
berto.

Angilram-
nus Episco-
pus Meten-
sis.

Ad annum Christi 788, **Hildebaldus** occurrit, Antistes Agrippinas; qui Carolinam Fundationem Ecclesiae Bremensis, in Saxoniam, in Palatio Nemetensi datam, ita subscrispsit: **Hildebaldus Archi. Episcopus Coloniensis**, & Sacri Palatij Capellanus recognoui. Ita Goldast. *tom. 3. Const. Imper. pag. 137.* similiter apud Meibom. *in notis ad VVidikindum, pag. 63.* in creatione Comitatus Tremonien. eod. an. Hic est, qui S. Lüdgerum nostrum, Episcopum consecravit. Idem Ludouicum Pium regali coronâ redimitum inunxit. Etsi autem se simpliciter Capellatum scribat, tamen ob Archi-Episcopalem, quam tenuit, dignitatem, vix dubitari potest, quin Archi-Cancellarius fuerit. Si enim secus fuisset, præter hoc, * alia eius generis exempla alicubi occurrerent. Ac præterea apud Gewold. *de septem-viratu, pag. 85.* in ea ipsa subscriptione, **Archi-Capellani** legitur. Videatur de hoc Cratepolius in *Catalogo*.

Non omittendum duxi, quod de hoc Hildebaldo (nec enim de alio capiendū videtur) in *Actis Synodi Francofurtensis*, (extat etiā apud Sirmond. *tom. 2. Concil. Gall.*) reperi ad calcem operum B. Alcuini, an. 1617 Paris. excus. quæ absunt à Tomis Conciliorum, quæ Coloniae & alibi impressa circumferruntur. Memoratu enim dignum est, tam strictam antiquitus fuisse & rigidam Ecclesiasticæ Episcoporum residentiæ obseruantiam, ut nec in ipsius Imperatoris aulâ, licet propter Ecclesiarum vtilitates in illa morarentur, sine speciali per ipsum Cæsarem obtentâ Apostolicâ licentiâ, assiduè versari permitterentur: quam Magnus hic Carolus tum de Hildebaldo, tum de prædecessore eius in illa Palatinâ appariturâ Angilramno, à Romano Pontifice consecutus fuisse signato loco scribitur. Sed præterea & hoc considerationem meretur, quod prædictus Imperator religiosissimus non contentus ista sanctæ Sedis gratiâ & dispensatione Patres Francofurtensis Synodi super eâdem licentiâ deprecatus sit. Angilramnus prædictus, siue Angilranus, æquè ac Hildebaldis, Caroli Archi-Capellanus fuit; reperiturque fuisse inter Metensis Ecclesiæ Antistitires, in ordine 38. De ipso Ioannis Chenu Biturigis *in Catalogo* locum adscri-

adscribo: 38 Angelramus. Archi-Capellanus Palatij Caroli Magni, rex annis 33. Nouæ Cellæ Monasterium construxit, in quo quiescit. Obiit 8. Kal. Novemb. An. 800.

Sequuntur duo alij eiusdem Caroli Archi-Cancellarij: quorum vterque Matisconensis Ecclesiæ Episcopus fuit. Vtrumque recenset sub tali elogio Ioan. Chenu, in Catalogo Episcoporum Matisconen. refertque eosdem Francisc. Lanouius, Ord. Minim. Religiosus, in Schediasmate suo de Cancellarijs. *Le luardus Episcopus Matisco-nensis.* *VVichardus Episcopus Matisconensis.* Leardus prior, alter *V*ichardus, siue Guichardi nomen habuit; sibi-que in Ecclesiastico regimine sine intermedij interuentu successerunt. Qui-
bus annis Archi-Cancellariatu functi sint, ex illis, quos mihi inspicere datum est, Auctoriibus non liquebat; qua de re *Robertum Reginaldum, & Iacobum Se- uertium*, qui habent, & operæ pretium centent, videre poterint. Incessit au-
tem suspicio Lanouium, utriusque titulum illum, honoris causa delatum esse, absque re & functione; quod videtur sibi non temerè ex tempore, quod utri-
que tribuitur, colligere. Verum, quod sciam, alia eius rei exempla de Caroli-
nis reliquorumque Regum temporibus non suppetunt; eaque de causa pa-
rum veri similitudinis habere videtur coniectura prædicta. *Bartholomæum Bartholomæus.*
Bartholomæum suppeditat nobis Auctor *Anonymous vita Caroli Magni* à Petro Pithœo editæ, qui S. Eparchij Engolismensis Monachus fuit, ita scribens pag. 236, de diplomate Caroli isti Cœnobio concesso: *quod præceptum Bartholomeus Can- cellarius eius scripsit, & ipse Dominus Rex manu sua firmavit.* Constat ex serie nar-
ationis, datas esse literas prædictas sub initium Regni Carolini, ad an. 769.

Erkambaldus memoratur Auctori *Annal. Francic.* siue is Adelinus, *Erkambaldus.*
siue Adomarus, aut quis alius est, editorum à Iusto Reubero, ICto dus.
Westphalo, Palatini Electoris Cancellario. qui sub an. 801: *Tum ille (Caro- lus) misit Erkambaldum Notarium in Liguriam ad classem parandam, qua elephas, & que cum eo afferebantur, subuehi possent.* Apud Gewold. de septem-viratu, pag. 85,
Erkambaldus Notarius vice Radonis an. 802. recognoscit. quod ideo hic re-
peto, ut ostendam, non minùs ad Imperij, ut suprà dicebam, quām regni Ca-
rolini tempora Radonem pertinere. Hunc Erkambaldum, similiter postmo-
dum ad Archi-Cancellariatum euectum esse, ex *Chartulario Dionysiano*, quod Lanouius adducit, comprehenditur: in quo *Genesius* Erkambaldi nomi- *Genesius.*
ne Caroli literas recognouisse scribitur. Admodum verisimile est, hunc Er-
kambaldum; cùm ad posteriora Caroli tempora pertineat, eundem esse,
quem Auctor *Anonymous vita Ludouici Pij Imperatoris*, apud Pithœum,
Commentariensem Imperij vocat. quo nomine Cancellarium vocari nemo puto
improbet; licet antiquitus, vigente adhuc Latini sermonis incorruptâ casti-
tate,

rate, Commentariensis nomen non usque adeò sublimis dignationis fuerit. Vocabula enim ut numini, valent ad arbitrium & libitum utentium.

VVittigo-
vvo.

VVittigo vvo subscrispsit & recognouit diploma Carolinum Cœnobio Laurish: (vide Chron. pag. 61.) concessum. Hoc eodem nomine, sub Othono 3, vixit Augiensis Abbas. Herm. Contr. Apud Georg. Fabricium, hoc nomen VVittigo scribitur lib. 1. Annalium Vrbis Misnia in fine & in principio secundi.

Einhardus
Abbas Sa.
tingensta-
iensis.

Supereft Einhardus siue Eginhardus, inter Caroli Capellanos & Cancellarios celebritate & famâ nominis facile princeps; ac fortè nec eruditione etiam, pietate, rerumque ysu alicui reliquorum secundus. Hunc tamen hactenus, quod quidem constet, ex recognitionibus & subscriptionibus necdum cognouiinus. Præter reliqua autem Historiorum de hoc viro testimonia satis honorifica, à Trithemio, *de Vir. Illust.* Caroli Cancellarius; in vetusto autem libro Monasterij Laurisheimensis, cuius fragmentum refert Iustus Reutberus, eiusdem *Archi-Capellanus & Notarius* vocatur. Fuit autem alumnus Caroli, vti ipsem in principio vitae Heri, benefactoris, & nutritij sui grato animo agnoscit; adeoque sub finem Imperij Carolini Scrinio dominico præfuit. Hinc etiam factum, vt, cum regni diuisio, & testamentum Caroli approbari ab Apostolicâ Sede peteretur, hic unus cæteris prælatus, & delectus sit, qui legationem tanti momenti in se reciperet: quam etiam rem feliciter ad votum Imperatoris effectam dedit. Memoratus liber Laurisheimensis, generum Caroli fuisse narrat, per filiam, nomine Immam; de quorum amoribus lepidissimam historiam refert: cuius veritas non videtur dubia fuisse Lipsio, qui monitis Politicis suis inseruit *. Cardinalis tamen Baronius, in *Annal. Ecclesiast. sub an. 826*, pro merâ fabulâ habet. Visitur sanè hodieque in medio Choro Claustralium templi Salingenstadij (Monasterium illud Benedictinum ad Mœnum, inter Francofurtum & Aschafenburgum situm, hunc fundatorem, & primum Abbatem agnoscit ac veneratur,) cleuatum monumentum; quo communi sepulchro vtrinque coniugum claudi, Religiosi eius loci credunt & referunt. Mirum tamen videatur, si aliqua hoc nomine Carolo filia fuerit, huius non meminisse ipsummet Eginhardum in vitâ eius; ybi liberorum, etiam è concubinis natorum, satis accuratam nomenclaturam instituit. Verum de hoc alij iudicent. Videtur autem suspicari Miraeus ad cap. 7. lib. 2. *diplom. Belg.* Ainardum, Abbatem Blandiniensem sub Ludouico Pio, non aliud quam hunc cundem esse. Quicquid autem sit de hoc, & matrimonio eius, extra dubium certè est, dicti Salingenstadensis Monasterij primum Abbatem fuisse. Longissime autem vixisse necesse est, si is ille idem sit, qui, hoc nomine, an. 848, Moguntinæ Synodo intersuit; vti ex Trithemio narrat Baronius *tomo Annal. 10.*

RI

Ricolphum, tertium Archi-Episcopum Moguntinum, Caroli Magni *Ricolphus*
 Sacellatum intimumque Consiliarium fuisse, magnâque in regiâ aulâ po- *Archi-E-*
 tentiâ viguisse, Cratepolius, Bruschius, & Serarius testantur. è quibus colligi, *piscopus*
 fallor, videtur Cancellarium eius extitisse. Nil tamen firmiter eâ de re af- *Mogunti-*
 firmo, contentus Lectotis hæc examini exhibuisse, donec diplomata aliâve *nus.*
 documenta certiora nobis largian tur.

LVDOVICVS PIVS.

Progredior ad Ludouicum Pium; sub quo primo loco **Helisachar** *Helisachar*
 occurrit de quo Lanouius tabularium Sandionysianum Iacobi Dubletij *Abbas S.*
 aduocat. Extant autem apud Miræum quoque Ludouici diplomata, ab Elisa- *Maximini*
 chare recognita, *lib. 1. diplom. c. 9. & lib. 2. c. 7. & in notit. Eccles. c. 27.* omnia de an- *& Episco-*
 pus Tholo-
 no 2. regim. Lud. qui est Christi 816. Vtitur hac formulâ in subscriptionibus: *Janus.*

Helisachar recognoui & notaui. Huius nomine, apud Gevoldum
pag. 86. **Arnoldus** recognouit, an. 3. Imperij Ludouici, & apud Goldast. *Arnoldus,*
2. Constit. Imp. Factus hic postea est Abbas S. Maximini Treuerensis, vt non
 præter rem coniectat Miræus, *ad c. 10. lib. 1. diplom.* deinde ad Tholosanam Ca-
 thedram euectus creditur: hoc enim nomine eius loci Præsul reperitur, apud
 Aimoinum *l. 2. c. 19.* vt Lanouio obseruatum est. Meminit huius admodum
 honorificè Amalarius Fortunatus, Archi-Episcopus Treuerensis in Prologè
 Antiphonarij, cuius conficiendi illum adiutorem in versuum ordinatione
 habuit, vocatque inter priores Palati primum. Locus is ita habet:
In versibus, quos penè mutatos reperiet, si fortè quis dignum duxerit præsens volumen fre-
quentare, laborauit & sudauit Sacerdos Dei Elisagarus, apprimè eruditus, & studiosissi-
mus in diuino cultu, nec non & inter priores primus Palati excellentissimi H. Ludouici
Imperatoris, &c. Freculphus Lexouiensis huic præceptoris suo partem priorem
 historiarum suarum inscripsit. Ad huius etiam vicem **Durandum** *Durandus.*
Diaco-
 num recognouisse, videre licet in diplomate Ludouici, anni regni eius 8 da-
 to, quod ex Archiuis Narbonensis Ecclesiæ refert Pithœus *ad calcem vite Lu-*
douici, & ex illo Gold. tom. 2. Constit. Imp. pag. 9.

Idem Durandus, etiam absque mentione vicariae præstationis, recogno-
 uit Pij Imp. literas: qui enim apud Miræum *lib. 1. diplom. c. 10.* Danandus voca-
 tur, sine dubio hic ipse est sub corrupto nomine sed & vice Fridegisi recogno-
 uit; ad quem transeo.

Fridegisi, qui in tabulario Dionysiano **Fridagissus** scribitur, incerti *Fridegisi*
 Cœnobij Abbas, reperitur inter subscriptores Testamenti Carolini, vt ait La- *Abbas,*
nouius.

nouius. De hoc ita subscriptio Fundationis nouæ Corbeiæ ad Visurgim; de qua extat diploma Ludouici Pij apud Gerhard. Kleinsorgium in *Chronico Westphalæ Ecclesiastico*: Durandus Diaconus ad vicem Fridagisi recognoui, Dat. IV. Kal. August. anno, Christo propitio, X Imperij D. Ludouici, &c. (Chr. 824.) in *Gylenheim Palatio Regis*. Ita etiam habent Literæ Ludouici, & Lotharij patris ac filij; quibus eidem Corbeiensi Cœnobio donant *Capellam* (alibi *Abbatiolam* vocatur, hodie *Prepositura* est) in Eresberg. (Statberg hodie vocamus, siue Marsberg, ad flumen Dimelam, in Ducatu Westphaliam: quo loco non aliud celebrior est apud Annalium Francicorum Scriptores, in omnibus Saxonum oris) anno 13. Imp. Ludouici. (Chr. 827.) Extant apud eundem Kleinsorgium. Apud Auentinum, lib. 4, par subscriptio reperitur, eorundem Imperatorum subsignata literis. Literæ Ludouici, datæ anno Imperij eius octauo, Cœnobio Altaichij inferioris in Bauariâ, ita subscribuntur: *Sigebertus ad vicem Fridegisi Abbatis*. *Metrop Salisb. tom. 2. p. 11.* anno Imperij X. *Simeon Diaconus & Cancellarius* recognouit vice Fridegisi Archi-Capellani, apud *Gevvold*, pag. 86. *des septem-viratu.*

Theodo Ab-
bas S. Mar-
tini Turo-
nensis.
Meginar-
rius.
Hirmin-
marus.

Thectonem suppeditat Miræus lib. 2. diplom. c. 9. & in not. Ecclesiar. c. 28. apud quem tamen *Theodonem* legendum esse, recte monet Lanouius: ita enim nomen eius exprimitur in Dionys. tabulario. Apud Miræum an. 831, *Meginarius* vice eius subscrabit: apud Dubletium *Hirminmarus*, uterque regius Notarius; (hodie Secretarios vocamus.) ac verisimile est, quod Lanouius coniecat, esse illum S. Martini Turonensis Abbatem, qui an. 834 in conflictu civilis belli cecidit, uti Annalium à Pithœo editorum incertus auctor scribit. Hoc ipso tamen anno, Idibus Maij, idem Hirminmarus eius vice recognouit Ludouici literas, Hamburgensi Ecclesiæ concessas, apud Erpold. Lindenbrog. in *Scriptoribus rerum septemtrion.* pag. 146.

Druogo E-
piscopus
Metensis.

Apud eundem Annalium Scriptorem, ad annum 739. & in Annal. Fuldensib. Freheri ad an. 840. reperio *Druogonem* (is frater Ludouici fuit, licet materno genere, è concubinâ procreatus, impar) Archi-Capellanum: quem sine ambiguitate in hac Cancelliorum serie recensendum iudico; eò quod certò constare putem, iam tunc illo ævo Archi-Cancelliorum & Archi-Capellanorum nomina pro Synonymis recepta fuisse, ut ex superioribus constare potest. Posterioribus certè temporibus, sub Othonibus & Henricis, apud Germanos nostros ita obseruatum est: in quibus, quod numerosissimis Cæsareis diplomatis probari potest, ferè frequentius est in hoc, quem tan-

go,

go, significatu, Archi-Capellanorum, quām ipsorum met Archi-Cancellariorum memoria. Druogo iste factus est Metensis Episcopus, è Luxouieni Monacho, an. 823. obiit an. 855; atque satis frequens eius in *Annalibus Francicis* mentio occurrit.

V **Vulfi** Antistitem Rhemensium, fide tabularij Dionysiani, *Vulfi*: & Roberti Reginaldi qui *de Gallicis Episcopis* scripsit, refert Lanouius; memi- *Archis-E-*
nitque eiusdem Flodoardus, *Chronici Rhemensis* vetustissimus auctor, *pag. 244.* *Episcopus* *Rhemensis*. qui tamen Cancellariatus non facit mentionem. de quo nihilominus non dubitat Coluenerius in *Catalogo Rhem. Archiep.* editioni Flodoardinæ subie-
cto: cui etiam Ioannes Chenu astipulatur. De Hilduino, de quo contra alios *Hilduin*: Lanouius dubitat, sib proximè subsequenti Imp. Ludouici filio videbimus: *Abbas*. quamvis dicto Lanouio in hoc non assentiar, quod ad Ludouici tempora non pertineat. Flodoardus enim modò dictus Presbyter & Abbas Rhemen-
sis, *Historicus* vetus & verax, *lib. 3. Hist. in princip.* agens de Hincinaro Archi-
Episcopo, disertis verbis Hilduinum Ludouici Imperatoris Archi-Capel-
lanum vocat.

LOTHARIVS IMP.

SVB tertio igitur è Francis Imperatore Lothario, hactenus non se præfen-
tant alij Cancellariorum præter vnum Hilduinum prædictum, S. Dio-
nysij Abbatem, ac postmodum Virdunensem Episcopum; cuius *Areopagi-* *Hilduin*: *Abbas S.*
tonica, pro S. Dionysio ciue & Senatore Atheniensi, ac Parisiorum Episcopo, *Dionysii. E-*
ad Ludouicum Pium scripta supersunt. Huius memoriam, quando de Archi-
Cancellarijs agitur, inter alios Miræo debemus; qui dato in publicum inæsti-
mabili veterum diplomatum Belgicorum thesauro, de antiquitate venerandâ
eiusque studiosis, suprà quām dici aut credi possit, meritus est: cuius vtinam
liberalitatem imitentur, quibus eiusdem generis cimelia, vel propria, vel a-
liena, vel vtraque industria comparauit! Extat apud illum *lib. 1. Donat. cap. 6. &*
Not. Eccles. c. 32. diploma Lotharij Imp. an. 844. datum; cuius hæc subscriptio
est: *Rudmundus Notarius, ad vicem Hilduini.* Apud Ioan. à Bos- *Rudmuni-*
co, in Xysto læuo Bibliothecæ Floriacensis, *Hilduinus* vocatur: vbi pag. 52. hu- *dus.*
ius vice *Daniel* Notarius recognouit. Mirum autem non est, hunc præ ceteris
rerum summae à Lothario adhibitum fuisse, vtpote qui è præcipuis fuerit,
qui impias partes eius, Patrem oppugnantis, in ordinem cogentis, ac planè in
custodiam coniijentis, secuti sunt. Videantur *Annales*. Archi-Cancellarij ti-
tulum quod habuerit Hilduinus, etsi in præmissa subscriptione non memo-
retur, aliunde tamen constat. *Guilimannus* enim in *Episcopis Argentinensi-*
bus

Rinaldus. bus refert Lotharij diploma, ita subscriptum: Rinaldus Vicarius, ad vicem Hildevini Archi-Cancellarij nostri recognouit & confirmauit, &c. an. 848. Hunc ego Vicarium, Vice-Cancellarium interpretor.

LVDOVICVS II.

Notingus Episcopus. **S**Vcessit in Imperio Ludouicus 2 Lothario Patri, nouo exemplo è Palatio ad Monasterium liberâ sponte transeunti: apud quem quis togatorum Princeps fuerit, necdum eruere datum est. Reperio tantum Notingum Episcopum apud illum gratiosum fuisse: quem etiam legationi, sub initium regni ad patrum Ludouicum Germaniae Regem missæ, Principem præfecit. *Annates Pithœi & Freheri ad an. 858.* Suspicor hunc esse eius nominis Brixensem in Italâ Episcopum, qui iam tunc sub patre Ludouici Lothario, vtriusque missu, ad Leonem 4, cum tribus alijs Legatis, iuerat Romam: vbi & regio nomine, anno 853, Concilio generali interfuit, narrante ex Actis, ab Antonio Augustino editis, Cardinale Baronio, *tomo Annal. 10.*

CAROLVS II. COGNOM. CALVVS.

Ingelvini Episcopus Parisiensis. **M**Orte Ludouici, sine liberis defuncti, ad Carolum Caluum patrum eius, rerum summa & Imperij apex delatus est: qui, cum iam trintat quinque annos in parte Galliarum regnasset, deinceps biennium, paucosque menses Imperium tenuit. Sub illo *Ingelvvinus*, Parisiensis Episcopus; *Ludouicus Abbas S. Dionysij.* Ludouicus, Abbas S. Dionysij; ac præterea, vt aliqui volunt, Ebbo, Archi-Episcopus Rhemensis, homo Germanus, & ad ultimum, post iniquiores fortunæ vices, Hildesheimensis in Saxonia Episcopus, Archi-Cancellariatum tenuerunt: vi apud Lanouium aliosque videre est. Ad Imperium eius *Gauzlenus, siue Goslinus, aut. Goslenus*, propriè pertinet; cuius nomine reperio an. 875, quo Ludouico nepoti succenturiatus est, & an. 877, quo obiit Carolus, literas Domini sui diuersos recognouisse. Videatur *Miræus lib. 1. Donat. c. 9. lib. 1. diplom. a. 14. & 16. in Notit. Eccl. c. 41. & 42.* è quibus, alijsque locis, constat, Gauzleni vice ab Adebaldo, Andesere, Odacro, *Andeser, Odacer, A. Adaletor i o.* Adaletorio (si tamen scriptio vbiique mendis vacat) Notarijs subscriptas *daletorius.* esse. Addatur prædictis *Heriueus*, Antistes Rhemensis, ab alijs præteri- *Rhemenis.* tus; cuius memoria est in literis Calvi, an. 863. datis, apud Miræum in *Notit. Archi-Ep. Eccl. cap. 37.* è quibus cædem opera discimus, quid muneris Gauzlenus obierit, prius-

priusquam ad Archi-Cancellariatum sublimaretur. Sic igitur ibi: Gozelinus regiae dignitatis Notarius, ad vicem Heriuei Archi-Episcopi summi que Cancellarii. Porro Gauslenus, Abbas fuit SS. Germani & Dionysij; ac postmodum Parisiensis Episcopus. Obseruatum est Lanouio, ipsummet se Archi-Cancellarium subscriptissime, in Concilio Pontigonensi, apud Sirmondum in Conciliis Gallicanis, pag. 444, tom. 3.

Ludouicum Calui Filium, cui Balbi cognomen fuit, non, vt plerique prius voluerant, Imperatorem; sed Galliae tantummodo Regem fuisse, clarissime probat ad tom. 3. Concil. Gall. Iacobus Sirmondus, refertque ex illo ad cap. 42. Not. Eccl. Aubertus Miraeus; eaque de causâ, vtpote qui in Gallia, non verò Germanicis partibus regnârit, ad institutum nostrum non facit.

CAROLVS III CRASSVS.

AD Carolum igitur Crassum progredior: cui, si Serario credimus, lib. 1. rer. Mogunt. c. 29, Ludouicus Archi-Cancellarius fuit; ad cuius vicem Diploma Crassi, quo fundatio Collegiatæ Ecclesiæ S. Bartholomai Francofurti continetur, an. 882 recognouit VValdo * Cancellarius. Dubitari enim possit, an non, quem reliqui Ludwardum vocant, idem sit cum Ludouico isto: de qua re certius iudicabit, qui ipsas literas inspiciet. Verum magis, vt arbitrari fortè non nemo velit, vero accedere videri possit, Ludouicum istum corruptè scriptum esse loco Ludberti Moguntini Archi-Episcopi; quem eodem an. 882, Archi-Cancellarium fuisse, sequens subscriptio probat; quæ extat ap. Gevvold. de septem-viratu, pag. 88, num. 11: Arnolphus Cancellarius ad vicem Luidberi (rectius Ludberti) Archi-Capellani recognoui & subscripti. Dat. XV. Kal. Febr. an. Dom. Incarn. DCCCLXXXII. Indict. X. an. VI. Domini Ludouici Serenissimi Regis. Actum Francofurt. Palatio regio, in Dei nomine feliciter. Amen. Verum hæc res adhuc ex eo incerta manet, quod Ludouicus, Caroli Archi-Capellanus; Luitberus autem, siue Luitbertus, Ludouici Regis scribatur fuisse. Est autem iste Ludouicus (in sequentibus in ordine suo referetur) ille ipse, quem Iuni orem dixerunt; Ludouici senioris, Germaniae Regis, filius, Ludouici Pij nepos, Carolomani Regis, & Caroli Crassi Imp. frater: quem aliqui, vti reliquis minus notum habentes, modò cum Ludouico Rege Calui filio; modò cum Ludouico Cæsare Arnulphi natu, confundunt. Tres illi fratres an. 876, paternam hereditatem inter se diuiserunt,

C

serunt,

serunt; obtigeruntque Ludouico ex hereditarijs regnis, Orientalis Francia, Thuringia, Saxonia, Frisia, & pars regni Lotharij, ut Regino scribit. Tempora igitur iuste conueniunt in eo, quod an. 882, ut præcedens subscriptio habet, fuerit Ludouici regis annus sextus. Ludbertus autem prædictus sedit Moguntiæ ab an. 863, usque ad an. 889; ut Serarius scribit lib. 4. pag. 655. De

Luduvar-
dus Episco-
pus Vercel-
lensis.

Segoinus
Notarius.

Vvaldo E-
piscopus
Frisingen-
sis.

Amelber-
tus Nota-
rius.

Idem Can-
cellarius.

Ernustus
Notarius.

Luduvar-dus igitur Archi-Cancellario amplius deliberandum. Luduvardum autem quod attinet, illum sub hoc Imperatore Archi-Cancellarium fuisse, plura, quæ apud diuersos extant, Diplomata fidem faciunt. An. 884, Segoinus Notarius vice Luduvardi recognovit literas datas Laurisheimensi Monasterio; quæ extant apud Miræum in Not. Eccl. c. 43. videatur quoq; Gevoldus de septem-vir. pag. 88. num. 11. Non dubito etiam, hunc eundem esse, de quo

tom. 1. Hist. Leod. à Chapeauillio editæ, pag. 162, legimus; licet ibi corruptè legatur: Vvaldo Episcopus (hunc suspicor esse Frisingensem illum, in ordine decimum; tempora enim satis quadrant) ad vicem Linquardi Archi-Cancell. anno 884. In Metrop. etiam Salisb. Wigulei Hundij, & Christoph. Gevoldi tom. 1. pag. 245, simili ratione mendosè vocatur Luit-hardus; ubi vice eius Amelbertus Notarius anno 885 subscrisit. Rectius nomen eius exprimitur tom. 3. pag. 62, in literis, an. seq. 886 expeditis; quo loco etiam Amelbertus, qui prius Notarius dictus fuerat, Cancellarius nominatur: è quo tempus assumptionis eius comprehenditur. Eundem Luithardum reperio apud Ioannem Paulum Windeck, de elect. Imper. c. 12, in literis Fundationis seu Confirmationis Monasterij Gengenbachensis; quæ tamen illic perperam Carolo Magno tribuuntur. Denique eiusdem Luduvardi vice recognovit Ernustus Notarius Diploma Caroli Crassi, de expeditione Romanâ, apud Goldast. tom. 1. Conf. Imp. ubi tamen annus datae, ut vocamus, mendosus est, qui adscribitur 890: cum certum sit, Crassum an. 887 Imperio excidisse, sequenti mortuum esse. Longius tamen abit exemplar eiusdem Diplomatici, quod, à Marco Velsero suppeditatum, primus edidit Rittershuis ad calcem Ligurini sui, & post illum Marq. Freherus, qui etiam Commentario illustravit; ubi annus 790 reperitur: ut videatur illud descriptor Carolo Magno tribuere voluisse; sicut proclives facileque sumus, quasque res illustriores ad celeberrimos quosque deferre. Nam idem contigit modò citatis literis eiusdem Crassi, apud Windeckium; ubi itidem annus 790 erroneè irrepsit, & referenti illas lapsus ansam præbuit, ut Magno adscriberet, quod pronepti, eius cognomini, debebatur. Animaduertit autem errorem prædictum Commentator, qui an. 881, vel sequentem reponi iubet. Mihi magis placeret, numerum rotundum retinere, & annum 880 ponere: ipsomet enim Frehero

faten-

fatente, Carolus Crassus anno 881, Coronæ causâ, in Italiam profectus, Romanum adjit; vti ex Reginone & recentioribus, qui illum vnanimiter sequuntur, constat. Iuuat hanc coniecturam, quod ab antiquo iam tunc moris est; insuper etiam cā ipsā Carolinā Constitutione ordinaretur, vt anno integro & sex septimanis ante profectionem, Italica ista expeditio publicè indicetur. Verum longius fortè quā par sit evagor. Lutvardus prædictus à Paulo Æmilio *Lutvvaldus* vocatur; ab Auentino, vti à *Vvindeko*, *Luithardus*. Fuit autem Episcopus Vercellensis, in magnâ longo tempore Domini sui gratiâ; quā postmodum excidit, ob adulterij suspicionem, vti apud Reginonem videre est, an. 887. statimq; secutus est illud, in ministro & vxore, aulicæ fortunæ exemplum maior, vt solet, ipsius Domini casus; de quo alibi videndum. Adeat præterea, qui cupit, de hoc viro Lanouium *in schediasmate*, pag. 194. Exitus hominis extat apud Reginonem sub an. 901: ab Hungaris enim, in quorum manus imprudens, dum *opibus immensis & the, auris innumerabilibus* fugere tentaret, incidit, trucidatus est. Vocat illum Historicus iste, Caroli Imp. familiarissimum, & *Conſiliarium à secreto*.

Lindebertum, seu, vt rectius vocatur, *Luidbertum*, Mogunti-
num Archi-Episcopum, præcitat⁹ Auctor, Franciscus Lanouius, (sed timide
admodum, & parum fidens Roberto, cuius fidem ista tradens sequitur) Craf-
fo Cancellarium donat. Verum Serarius de hac re altūm silet; licet ob egregi-
as dotes, maximæ in Aula auctoritatis fuisse fāteatur: nec adiuuant nos Diplo-
mata. Nam quod suprà retuli, ad Ludouicum Crassi fratrem pertinet. Præter
recensitos refert huius Imp. Cancellarium *Haymardum* Lanouius: quem *Haymardus*
tradit à Wasseburgio S. Michaëlis Abbatem vocari; alias autem sibi incom-
pertum esse,

ARNVLPHVS IMPERATOR.

CAroli 3 Imperium, nec morte eius expectatā, Arnulphus, è fratre ne-
pos, sed extra legale vinculum natus, excepit; sub quo non alios Archi-
Cancellarios hactenus reperio, præter vnum *Theodmarum*, siue *Dith-
marum*, Salisburgensem Archi-Episcopum. Is enim ei Sedi præfuit ab an. 881, dudum ante initium Imperij Arnulphini, pluribusque, eo mortuo, ad-
huc vixit annis. Non alio autem, pro more & stilo illius æui, quā Archi-
Capellani nomine producitur. Fuit Comes Italicae expeditionis Caroli Craf-
fi, & Hungaricæ Ludouici tertij, Imp. Arnulphi filij. Huius vice recognouis-
ſe traduntur *Aspertus Cancellarius*, apud *Miræum*, & in *Metrop. Salisburg-
tisbonensis*, nec

nec puto ab hoc alium esse, qui in Notit. Eccl. Mirei cap. 44, A sdelgus vocatur, librarij, vel Typothetæ lapsu: anni enim coincidunt & officia. Huius recognitiones, annos 887, & seqq. usque ad 891, adscriptos habent; quo vel defecisse, vel ad alia se transtulisse videtur. *Vide Metrop. Salisb. tomo 1. p. 247. & tom. 2. p. 236.* Eodem anno cœpit Engelpero, qui & Engelbertus, Notarius; *Metrop. Salisb. p. 1. p. 129.* duravitque ad an. usque 898. *Ibidem tom. 1. p. 249. 350.* Aspertum hunc non alium iudico suisse, quam eius nominis Ratisbonensem in ordine septimum Episcopum; qui sedere cœpit anno 886, præfuitque annis octo. *vide Metrop. Salisb. tom. 1. pag. 191.* ubi etiam, per lectionis variantiam, Ilbertus, & Ansbertus vocatur.

Engelber-
tus.

Wic-
kingus
Episcopus
Patauien-
sis.

Wichingus deinde successit; qui & Wicindus, & Winehindus, (in Diplomatis alicubi Wilhingus & Winchingus) Patauensis Episcopus. Is an. 894 subscrispsit vice Theodmari Archi-Capellani literas Arnulphi, Wormatiæ Cameracensi Episcopo datas (extant lib. i. Chron. Camerac. Baldrici) & an. 998, mense Decemb. recognouit eiusdem Imp. literas, Waldoni Frisingensi Episcopo concessas; in quibus utrobique Cancellarius vocatur. *Metrop. Salisb. part. 1. p. 128.* Eius vice recognouit Engelpero Notarius; ib. p. 350, eod. an. Episcopatum annis 13 tenuit, parum, ut Hundius ait, quiete, propter emulationem Detmari Archi-Episcopi Salisburgensis.

LVDOVICVS III IMP.

Theodma-
rus Salis-
burgensis.

Pilgrinus
Archi- E-
piscopus Sa-
lisburg.

Ernustus.

Salomon
Episcopus
Constan-
tienensis.

Ub Ludouico 3 (quartum vocant alij) Arnulphi filio, Theodmarus Archi-Episcopus, qui supra, septem adhuc annis, Hundio teste, quem sub Carolomano auo Arnulpho que patre obtinuerat, gessit Archi-Cancellarius honorem. Post illum Successor eius in Cathedra non minus quam officio fuit Pelegrinus, siue Pilgrinus, Archi-Episcopus Salisburg. cui demum Hatto, primus Moguntinus Archi-Episcopus suffectus est. De Theodmaro fidem faciunt Diplomata Ludouici, apud Hund. in Metrop. tom. 1. pag. 350. ubi Engelbero, an. 900: & pag. 250, ubi, ad an. 903, idem, & Ernustus Notarij, eius vice recognoscunt. Apud Gevold. etiam, pag. 87, vice Theodmari Hermimarij Notarius recognouit. De hoc enim accipio; licet Gevoldus Diploma illud Ludouico Pio adscribat. De Pilgrino ead. *Metrop. part. 1. p. 469:* Salomon Cancellarius ad vicem Pilegrini Archi-Capellani recognoui. Data 13. Febr. an. 909. Salomon iste, videtur esse eius nominis tertius Constantiensis Episcopus, primum Abbas Sangallensis, & vn-

& vndeclim alijs Monasterijs ab Arnulpho Imp. præfектus; quem Bruschius in Catalogo scribit, Ludouici 2 Imp. Sacellatum fuisse, ac post mortem eius quatuor alijs Impp. seruissè. Fuit ortu Sueus, è Baronibus de Ranschvag; cuius arcis rudera prope S. Gallum adhuc conspici traduntur. Obiit an. 919; vt Herm. Contractus auctor est, postquam sedislet an. 28.

De Hattone non alia documenta habeo, quām Browveri Antiquitates Fuldenes; apud quem lib. 3. c. 16, ipsemet Hatto literas suas in hunc modum subscriptit: **Hatto Archi-Episcopus & Cancellarius**, has literas ^{Hatto Archi-Episcopus Moguntinus.} iussu meo scriptas recognoui. Datae sunt anno 910, regni Ludouici II. Hic est ille, qui fraudibus suis Adelbertum Babenbergensem Comitem Imperatori prodens, omni se posteritati execrandum tradidit: estque proximus è Moguntinis Archi-Episcopis, post S. Bonifacium & Ludbertum, de quibus suprà, Imperij Germanici Archi-Cancellarius; cuius dignitatis deinceps, duobus tantummodo proximis demptis, omnes Successores suos confortes habuit. fuerat prius Augiæ Abbas, vt Regino testatur.

Supereft Radbodus, quem similiter Ludouici Archi-Cancellarium fuisse, Diplomatū fide constat. hic autem ad Austrasiæ seu Lotharingiæ regnum pertinet; quod itidem ad Ludouicum delatum est, an. 900, postquam à fratre eius Zuendeboldo, ob rapinas & sauitiam, proceres & prouinciales defecissent. Fuit iste Radbodus, qui etiam Radbodus, Treuerensis Archi-Episcopus, in ordine eius loci Præsulum 66; ex Abate Epternacensi isti Cathedræ inpositus. Eius vice recognouit an. 908, Ernuldus Cancellarius; ^{Ratbodus Archi-Episcopus Treuerensis.} tom. I. Hist. Leod. pag. 169: & apud Miræum in Cod. Donat. c. 25. ac in Not. Eccl. c. 47. utrobique illic Archi-Cancellarius vocatur. anno verò 910, Theodolphus ^{Theodolphus.} Notarius, apud Mir. eod. loc. ac lib. 2. Diplom. c. 16, eius nomine subscriptis, non minaturque Archi-Episcopus, & summus Cancellarius. Eandem Spartam sub Zuendeboldo, Ludouici fratre, prius tenuerat; vti & prædecessor eius Rutgerus, eiusdem Sedis Antistes: quod constat ex prædicti Miræi ^{Rudgerus Treuer.} Tomis antiquarum literarum. Quis autem fuerit Hermannus, eiusdem Regis Archi-Capellanus, cuius vice Egilbertus Cancellarius, an. 879 re-^{Arch-Episcopus.} cognitionis solemnia perfecit, vti apud Mir. in Not. Eccl. c. 46, videre est; non ^{Hermannus Archi-Episcopus.} putto dubium illis esse posse, qui meminerunt, illis temporibus Agrippinati Ecclesiæ præfuisse Hermannum primum, cui Pij cognomen datur; quem in Colonien. Arnulphi Imp. patris prædictorum Ludouici & Zuendeboldi, aulâ summæ ^{Egilbertus.} authoritatis fuisse, Mersæus in Catalogo scribit, sed autem annis 35; obijtque an. 924.

LVDOVICVS SENIOR, REX GERMAN.

Antequam ad Conradum I, & Saxonicos Imperatores transeam, Ludouici senioris, & filiorum eius, Ludouici iunioris, & Carolomanni Germaniae Regum, quamuis Imperatores non fuerint, patriæ causâ meminisse, plium & æquum erit: ac ni fiat, ingens lacuna relinquetur, in hac, res Germaniæ præcipue attingenti, serie.

Senior igitur Ludouicus, Pij filius, Magni Caroli nepos, Orientalis siue Cis-Rhenanae Franciae & Bauariæ, &c. Rex, viuente iam tunc & imperante genitore, regnare cœpit ab anno Christi 826: decimus-octauus enim Imperij Ludouici annus, sextus est regni filij eius homonymi; vti tum aliunde, tum ex literis præfati Regis constat, apud Hund. in *Salisb. Metrop. tom. 1. pag. 225.* Hic sub initium regiminis Brunaldum Cancellarium habuit; pro quo recognouit Ludouici literas, anno regiminis eius quarto, Adalleodatus Diaconus, apud Hund. siue Gevoldum *tom. 2. Metrop. pag. 502.* Idem tamen, regni tertio anno, vice Grimaldi subscriptis; licet Grimaldi & Brunaldi nomina alterutro in loco fortè mendo non careat, & unus idemque homo utroque denotetur. Nam & ipsius Adalleodati nomen variè legitur, modò **Adalleodus**, modò **Adalleous** à librarijs votati. Grimaldum tamen reperio etiam apud Guilliman. *de Episcopis Argentinen. pag. 37.* vbi Priuilegium **Otgarius.** Ludouici Regis, an. 22 regni eius ita subscriptum legitur: **Otgarius** ad vicem Grimoldi Archi-Cancellarij recognouit. sed & Grunoldus legitur apud Hund. *tom. 1. Metrop. pag. 15.* in literis, datis an. Ludouici Regis 25, **Hildeber-** **dus.** *1.* hac subscriptione: **Hildebertus Subdiaconus** ad vicem **Grunoldi** Archi-Capellani recognoui. Mihi placeat, pro Grunoldo & Brunaldo, utrobius Grimoldum reponere. Sexto deinde anno regni, Christi 832, **Gosbaldus** Gausbaldus Cancellarium egit; cuius nomine recognouit idem ille Diaconus, qui supra, dicta pag. 225 attestante. Fuit iste Gausbaldus, quem etiam **Godebaldum**, & **Gotsvaldum** scriptum reperio, Episcopus Herbi-polensis, in ordine octauus, primùm Abbas Altachij inferioris in Bauariâ. Episcopalem thronum insidere cœpit an. 841. obiit 852. Postmodum, an. regni 10 & 12, **Baldricus** Abbas Ludouici Cancellarius reperitur, apud Klein-sorg. in *Chron. VVestphal. Eccles. in Diplomate gemino Corbeiensibus ad Visur-* **Hadelber-** **eus.** *gina dato,* quæ eius nomine Hadelbertus Notarius recognouit. Apud A-uentin. *lib. 4,* duo extant huius Ludouici Diplomata, seu verius fragmenta &

com-

compendia eorundem; quorum prius Regnibertus Diaconus, alterum Radleicus. Dominicus Notarius Radleici vice recognouit; hoc tertio, præcedens Regniber-tus. Domi-nicus. quintodecimo regni eius annis. Anno 26 regni eiusdem Regis, VViggarius Cancellarius reperitur; cuius vice literas Ludouici, datas Monasterio Her-VVigga-uordensi in Westphaliæ, super donatione Kasarum Dominatarum, vt habent rius. formalia literarum, cum territorio dominicali in Silihem & Stochem, (loca sunt diœcesis Monasteriensis) in pagis Dreni & Borkoro, Comitatibus Burchardi & VVarini, Albertus Subdiaconus, quem cum modò memorato Adalberto Albertus, Notario eundem censeo, signauit. Extant literæ illæ in Archiuo Abbatiaæ prædictæ. Deinceps Radlareus (is tamen possit cum prædicto Auentini Rad- Radlareus, leico idem fuisse) sequitur; cuius nomine notatas reperimus Ludouici Regis literas, ab Huberto datas, an. regni eius 29, Hungero Episcopo Ultraiectino, Hubertus. apud Miræum lib. 2. Donation. c. 12. Hungerus ille, vt ex Chronicis Ultraiecti-nis docet Compilator magni Chronicæ Belgici, à Pistorio editi, anno Imperij Lotharij Imp. 14; qui incidit in annum Christi, non, vt illuc vitiosè legitur, Rabanus 824, sed 854; sedere orsus est, præfuitque annis 13. Sed & Rabanus, Archi- Archi- Episcopus Episcopus Moguntinus, Ludouici Regis Archi-Capellanus fuisse videtur: Mogunti-nus. Rabani enim nomine literas eius recognouit Comeatus; vt scribit, nescio nus. cuius fide, Windeck de Elector. cap. 12. Comeatus.

LVDOVICVS IVNIOR, REX GERMAN.

SVb senioris Regis Ludouici cognomine filio, Liudbertus Archi-Episco-pus Moguntinus Archi-Cancellariatu functus est, vt vidimus suprà in Ca-rolo Crasso; poteruntque huc repeti, quæ illuc dicta sunt. Post illum se offert Vdalricus Archi-Cancellarius; sub quo Gezo Cancellarium egit. utriusque meminit liber Donationum Miræi cap. 23. quos similiter magis puto ad Lu-douicum iuniorem, quam patrem eius pertinere: ita enim subscriptio habet Episcopus. literarum, quibus VVafia siue VVafda (Flandriæ regiuncula est, Antwerpia vicina) Theodoro Comiti (Hollandia) donatur: Gezo Cancellarius ad Gero. vicem Vthelrici (lectio marginis habet Otheldrici) Archi-Episco-pi summiique Cancellarij recognouit & subscrispsit. Datum anno Domini 868. Idus Aprilis, regnante Domino Lothovvi-co anno 14. Eadem literæ repetuntur in Notitiâ Ecclesiarum Belgij c. 47; vbi in notis sequentia Miræus: Duo fuerunt Ludouici, Reges Germanie; & utriusque vxor fuit nomine Hemma siue Emma. Prior an. 876; posterior anno 912 obiit. Ad neu-trum

trum pertinent prædictæ literæ; sed ad illum, quem iuniorem dixi, senioris filium, qui decepsit an. 882, ut Regino scribit; quique vxorem habuit Luidgardam Saxonicam, quam Cuspinianus alijque Ludouico Imp. Arnulphi filio non recte sociant. Nihil autem causæ habuit prædictus Diplomatum editor, cur ad cap. 23 Codicis Donat. sequentia adnotaret: *Ceterum illud Ludouici Diploma mihi suspectum est; quod ipsi titulus Augusti, aut Imperatoris non tribuatur.* Vthelricus ille cuius Sedis Archi-præsul fuerit, haec tenus reperire nequivit. Hæc autem subscriptio nos docet, quod nescio an apud aliquem Chronographorum memoretur, Ludouicum iuniorem, anno paterni regni 28, in partem sollicitudinis receptum esse; & in inferiori Orientali Francia, id est, Saxonia vicinisque regionibus, regnare cœpisse. Hanc autem è paternis ditionibus partem tenuisse Ludouicum, Annales Reginonis abundè docent. Præmissa inde probantur, quod annus Christi nati, qui adscribitur, 868, regni senioris Ludouici quadragesimus secundus sit; ideoque dubitari non debet, illius Diplomatis largitorem non alium, quam filium esse. Occasio autem & causa, ut id simul attingam, quæ Ludouicum patrem permouisse potuit, an. 854 (in illum enim incident primordia regiminis prædicti iunioris Ludouici) filium in regni consortium recipiendi; videtur suisse expeditio Aquitania: quod missus eo ipso anno fuit, spe defectionis subditorum à Carolo Calvo, Rege suo. re autem infectâ inde rediit; quod expectatione minorem illic bene rem gerendi occasionem inuenisset, ut in *Pithœanis & Fuldensibus* Freheri annalibus legere datur. Vel igitur ante profectionem Rex declaratus fuit, venerationis augenda ergo; vel in solatium repulsa & confusionis, postmodum, cum peregrè non potuisset, in patria regnare iussus est. Accedit & alia conjectura, cur seniori Ludouico prædictum Diploma adscribi non debeat; eò quod annos nati Christi subscriptos habeat, quod in illius Regis literis, quantum data non nisi annis regni vbique insignitur, insolens est; ac nullibi, quod haec tenus compererim, reperitur. quæ in re stilum Cancellariæ paternæ secutus fuit: nam & ab Imp. Ludouici Pij Diplomatibus Æra Christiana regulariter & communiter abest.

Porrò Cancellarij memorati **Gezon's**, siue Gifonis nomen, idem videtur esse cum Giselberti siue Gisberti. Tralatitium enim istis temporibus & usitissimum fuit, Germanica nomina, quæ nobis abbreviare, & in monosyllaba contrahere, olim & hodie familiare & frequentissimum est, in Latinum quoque sermonem, terminatione conuenienti emollita, recipere. Hinc *Bernones, Sunzones, Bennones, Gozzones*; indeque per diminutionem factos *Gozelinos, Hezones ac Hezilinos, Menzones, Gunzones, Arnones, Hannones, Buccones, Luzzones*,

zones, Eppones, Rothones, Nizones, Ranones, *VVulpones* siue *VVulfones*, passim apud antiquos Scriptores reperias: qui cum Bernardis, Sunderoldis, Benedictis, Godfridis, Henricis, Meinhardis, Gundobaldis siue Gundakarijs, Arnoldis, Iohann. Burchardis, Ludouicis, siue Luitprandis, Eberhardis, Rothardis, Nithardis, Reginoldis, *VVolfgangis* ijdem sunt. Gezonis eodem nomine, Othonis I tempore, Tortensis Episcopus fuit, qui subscriptis cum alijs multis literas eius, quibus Apostolicæ Sedi regalia confirmat, *tom. 3. Concil. part. 2 pag. 151.* Sed ad propositum post diuagationem me recipio.

CAROLOMANVS REX.

Apter Ludouici filiorum, de quibus hic extra Cæsarum numerum agimus, Carolomanus fuit, (de tertio enim Carolo, qui imperauit, inter Carolinæ stirpis Cæsares iam dictum est) Boiorum Rex, Arnulphi Imp. parentis; sub quo Baldonem inuenio in literis, Octinganæ veteri Capellæ, *Baldo Fri-* præcipuæ à tot iam seculis hodie que venerationis, & religiosarum peregrinationum, miraculorumque frequentia nominatissimæ, concessis, apud Ge- *sing Episcopus.* vvoid. in *addit. ad Metrop. Hundij, tom. 3, pag. 61.* Illarum subscriptio sic habet: *Mandalvvinus Notarius ad vicem Baldonis Cancellarij re-* cognoui. Datæ VI. Kal. Mart. an. Christo propitio, primo regni Domini Carolomani, Serenissimi Regis Boiorum, &c. an. Chr. 876. Videndum an non Baldo hic sit eius temporis Frisingensis Episcopus; quem suprà in Carolo Crassò *VValthonem* siue *VValdonem* vocari *Theodmarus* vidimus: qua de re satis liquere crediderim. Præter hunc *Theodmarus* *rus Salis-* se offert, Salisburgensis Præful, (septimus ab Arnone, primo Iuvaviensi Ar- *burgensis* Archi-Episcopo, fratre B. Alcuini Abbatis, Caroli Magni præceptoris, à quo A- *Archis- Episcopus.* quila nominatur) * qui quem sub Arnulpho, & filio eius Ludouico, gessit * *vid. Epist.* Archi-Cancellariatum, iam antea sub hoc eorum Auo Patreque Caroloma- *Alcuini* no obiuerat. Testis eius rei idem Gevoldus, *in predictis additionibus, ubi literæ 66, 78, &* Carolomani hoc modo subscriptæ leguntur: *Mandalvvinus Notarius* ¹⁰⁴ *ad vicem Theodmari recognoui.* Datæ V. Id. Sept. anno Christ. propit. tertio regni Domini Carolomani Regis in Bo- iariâ, & primo in Italiâ, *DCCCLXXVIII.* Apud eundem Gevoldum etiam sequens recognitio extat: quam ideo addo, ne quis de Archi-Ca- pellanatu eius etiam sub Carolomano obito, dubitare possit: *Baldo Can-* cellarius ad vicem Diotmari recog. an. primo regni Carolo- mani.

D

mani. Nec enim Cancellarius alicuius nomine & vice, præterquam vnius Archi-Cancellarij sive Archi-Capellani, recognitionem facere potuit.

CONRADVS I.

A Tque hactenus de Carolingis. sequuntur reliqui Germanici Reges, Cæsaresque, qui sine controvërsia, & contradicente nullo, pro Teutonicis reputantur. Illorum primi sunt Conradus, & Henricus Auceps; quos Papali benedictione & coronâ caruisse constat Hi quibus Epistolarum Magistris, Iuris Tutoribus, & Consiliorum Præsidibus vñi fuerint, neandum fortè satis sufficienter subodorari potui: eò quòd rariora videantur illorum Diplomata superesse. nisi tamen hinc inde in Archiuorum abditis etiam nunc delitescant, vtinam cum eiusdem generis quām plurimis alijs, quibus hactenus publicum vel negligentia, vel inuidia denegat, lucem aliquando visura! Conradi Diploma extat apud Kleinsorgium in *Chron. Eccles. Westphalia*; quo an. 913, regni secundo, confirmat Corbeiensium Priuilegia: verū id à Notario aliquo vel Cancellario recognitum non est. Apud Gevvoldum *de septem-viratu*, pag. 91, num. 24, sequentem legimus subscriptionem: **V**Vodelfridus Cancellarius ad vicem Pelegrini Archi-Capellani recogn. an. 912. an. Regis Conradi primo. De Pelegrino, sub Ludouicohuius Conradi prædecessore, dictum est: *V*Vodelfridum, adhuc quæro.

Pelegrinus
Archi-E-
piscopus
Salisbur-
gensis.
*V*Vodelfri-
dus.

HENRICVS AVCEPS.

S Equitur iam Henricus Auceps, Saxonorum Cæsarum primus: cuius litteras edidit inter Othonis filij Diplomata (excusa sunt cum Widekindo Saxone & Rosvithâ) Henricus Meibomius Leingoviensis, quondam Professor Historicus Helmstadianus, pag. 116; quibus Recognitor defit. Idem hic Cæsar, (cur enim fraudem meritis titulis optimum Principem, quos nec ipsamet Canonica Iura illi denegant?) postquam Lotharingiæ regnum è manibus Gallorum liberasset, aliud Diploma emisit, quod extat apud Miræū, in *Cod. donat. c. 50. & Not. Eccl. c. 153*, ita subnotatum: **H**ilduinus Notarius, vice Rotgeri Archi-Episcopi recognoui. Iste Rotgerus, Treuirorum 68 in ordine Antistes fuit, vir doctus & prudens. Scripsit librum Decretorum, ac Henrico Aucipi contra Normannos bellum gerenti auxilio fuit. Sed sit an. 22. obiit an. Chr. 934. Gevvoldus etiam pag. 91. num. 25, sequentem sup-
peditat

Rotgerus
Archi-E-
piscopus
Treueren-
sis.

pediat recognitionem: Poppo Cancellarius, ad vicem Hildeberti Hildeber-
tus Archi-
Capellani, an. Domini 931. de Poppone dicam inter Cancellarios, sub sequente Imp. Archis
Episcopus
Mogunti-
nus. Hildebertus autem duodecimus fuit Moguntinus

Archis Episcopus; quem hic idem Rex, ut Cuspinianus scribit in Othonem Magno, *ob vitæ sanctimoniam, literarum eruditionem, & singularem sapientiam*, ad Pontificatum Moguntinum transtulit. Sub eodem Henrico hoc, Secretarium Regium fuisse Philippum, tradit Auctor de Torneamentis sive hasti-ludijs; & ex illo eum refert Kirchn. *lib. 1. cap. 2. ac Francisc. Modius in Pandectis Triumphalibus.* Cum autem vacillare dudum cœperit, & in dubium vocari illius Scriptoris apud doctos fides, nescio an & hac in parte illi multum fidi possit. imò pro certo statui potest, fabulosum illum Auctorem, in fictione nominis huius Secretarij, decori voluisse obseruantem videri; eaque de causâ, in equestribus exercitijs laboranti, ab equis deriuatum nomen assignâsse.

OTHO PRIMVS.

Ventum iam est ad Othonem I, Aucupis filium; qui primæ huic de Archi-Cancellarijs parti finem imponet. sub illo sequentes hoc ordine comparent: Fridericus, Rudbertus, Heroldus, Bruno, Wilhelmus, Hatto, & iterum Rudbertus alius; quorum quatuor Moguntini Archi-Episcopi fuerunt: ideoque, si attendantur & conferantur ista, quæ hoc loco traduntur, cum illis, quæ in præcedentibus relata sunt, quæque deinceps sequentur; dubitandum nequaquam est, sub Othonem Magno Moguntinam Sedem honoratam fuisse perpetuo isto Archi-Cancellariatus Imperij iure & honore. quare secundam partem primi membra, post expeditos illos, qui aliarum Sedium fuerunt, hic ordiri conuenit. Reperio quidem vltra recensitos, Henricum etiam & Bardonem; verum lectiones istæ suspecta sunt, & Criticam manum poscere videntur, ut statim dicam. Fridericum suppeditat nobis Metro-pol. Salisb. *tom. 2, pag. 506*; vbi ita subscriptio habet: Poppo Cancellarius ad vicem Friderici Archi-Capellani, an. 940. Eod. *tomo, pag. 372*, pro Friderico corruptè Henrici nomen irrepit: quod satis euincitur ex anni loci, (is Salza est, Saxonie oppidum) & recognitoris identitate. Ad vicem eiusdem Friderici Vrmus, si lectio illa genuina est, subscriptio an. 946, apud Mirænum *lib. 2. Diplom. & in Not. Eccl. c. 55.* Hic Fridericus non aliis credi potest, quam eius nominis Moguntinus Archi-Episcopus: qui Lotharingiæ Ducis Giselberti, eius, qui sororem Othonis Magni Gerbergam coniugem habuit, frater fuit, (perperā nonnulli filiū faciunt) & istius affinitatis beneficio, absq; omni dubio prouectus est; pro munere tamen tanto, nō satis bonam gratiam

D 2

Bene-

Fridericus
Archis
Episcopus
Mogunti-
nus.

Benefactori rependens. Cætera enim satis laudato, vnam hanc notam Regi-
nonis Continuator impingit; quod, sicuti vnu Regis (Othonis) inimicus emerge-
ret, ille se statim secundum apponaret. Veritatem istius elogij, historiæ illorum
temporum sat superque astraunt; quæ longius exequi, huius loci non est. Istæ
autem similitates fortè in causa fuere, cur Successorem in Archi-Cancella-
riatu acceperit. Is fuit Rodbertus, seu Robertum mauis; cuius memoria,
quantum hactenus reperi, apud vnum Miræum, in hac materiâ superest. qui
lib. 2. *Donat. cap. 16.* & in *Not. Eccl. cap. 16.* refert literas dotationis, ab Othone Ca-
nonicis Caprimontis, (illi postea Leodium migrârunt, loco primæuæ man-
sioinis euerso, estque illorum Ecclesia S. Ioannis in Insulâ) an. 947 concessas;
quas Brun Cancellarius (frater Othonis Imp. postea Archi-Episcopus Co-
lon. de quo statim dicendum est) ad vicem Rodberti Archi-Capellani re-
cognouit. Extra dubium autem statuo, non esse hunc alium quam Treuiren-
sem eius temporis Archi-Episcopum, è Saxonum Ducum stemmate oriundum; vt ait *Mersæus in Catalogo.* obiit ille an. 965; regiminis sui vigesimo o-
ctauo. Si quis tamen magis probet, Rodbertum hunc, siue, vt *Catal. Ruper-*
tum, non totius Imperij, sed solius Lotharingici regni Archi-Cancellarium
fuisse; non cupiam pertinaciùs ab illo dissentire: prælertim, cùm sub Patre
Othonis Henrico, Ruperti prædecessor Rutgerus, vt dictum est suo loco, i-
dem munus obierit in istis partibus. De eiusmodi, densis tenebris antiquita-
tis immersis, difficile est certi quid affirmare. quare cùm de veterum gestis
agitur, eâ, quæ haberi notitia potest, contenti simus. interim nihilominus,
donec in contrarium certiora proferantur, non minùs Robertum hunc,
quam reliquos iam relatos, & mox referendos, pro vniuersali Archi-Can-
cellario cis Alpes habeo ac reproto. Post Rupertum Heroldus sequitur;

Heroldus
Salisbur-
gensis Ar-
chi-Episco-
pus.

qui testimonium dignitatis suæ Meibomio debet. Refert is Othonianum
inter cætera Diploma, pag. 120; quo Ecclesiæ & Cœnobio S. Emmerani,
(Haimeranum coramuniū vocamus) in Vrbe Ratisbon. bona quædam lar-
gitur, datum an. 950, & à Brunone prædicto vice Heroldi Archi-Capellani
recognitum. Vixit isto ævo Herolfus Archi-Episcopus Salisburg. è Comiti-
bus Schirensibus; qui sedere cœpit an. 943. quem cum Heroldo prædicto
(facilis enim est in eiusmodi affinibus nominibus confusio & variatio, vti ex
Arnoldo & Arnulpho, Bertholdo & Bertolfo, similibusque passim animad-
uertere datur) eundem censeo. Solemne enim fuit, vti hodie multisque retro
seculis, ita etiam Othonis tempore, non alijs quam solis Archi-Episcopis, ho-
norem Archi-Capellani, seu Archi-Cancellarij, qui etiam summi Cancella-
rij summique Capellani dicti reperiuntur (hæc tamen nomina reperias ali-
cubi

cabi etiam aulicis Imperatorum Cancellariis, Archi-Capellanorum vicem
obeuntibus, dari) ab Imperatoribus deferri; præsertim in Germania, vbi con-
trarium aliquod exemplum reperiri non puto, præter vnicum Henrici Ratif-
bonensis Episcopi; sed extraordinarium & exigui temporis, vt suo loco pate-
bit. in Italicis enim Archi-Cancellariis secus fuit; inter quos Petrum, Humber-
tum, Venericum, Gregorium, Euphrardum, & Guidonem Episcopos reperio, vt po-
stea videbimus. Proximum post hunc non alium reperio, (fortè tamen vnuis
plurēsve intermedij fuerint, mihi necdum eruti) quām S. Brunonem,
Archi-Episcopum Coloniensem, Othonis Imp. fratrem: qui nouo tunc tem-
poris & insolito exemplo, Lotharingiæ regimen, simul cum Archi-Episco-
patu, in temporalibus administravit nomine fratris, cuius Dux fuit; à Rutge-
ro, vitæ Brunonis luculento & facundo Scriptore, nouitio eo-usque & inau-
dito titulo, Archi-Dux non semel vocatus. Quemadmodum igitur Archi-
Cancellarij à S. Bonifacio Moguntino, & S. Cuniberto Coloniensi; à S. Bru-
none itidem Coloniensi, Archi-Episcopis, Archiduces incunabula sua repe-
tunt; ante quorum tempora ista nomina incognita fuerunt: ita certum & ex-
ploratum est, Archi-Episcopi appellationem, quā dignitate illi inter Eccle-
siasticos proceres illustres fuerunt, nouis ipsis titulis ansam præbuisse. Hisce af-
fines sunt, vt magnis minora comparemus, Archidiaconorum & Archipres-
byterorum appellationes, quibus in Canonico Iure & foro Ecclesiastico ni-
hil notius; ac præter illas Archi-Præpositi, quo vtitur Anonymus Scri-
ptor Hesenrietus, apud Gretserum, in Catal. Episc. Aistet. pag. 448; Archi-
Notarij, quod apud Gevvold. tom. 2. Metrop. Salisb. in Papalibus aliquibus li-
teris occurrit, nomina. S. igitur Bruno, cum prius in minoribus constitutus
Imperiale in aula fratris Cancellarium egisset, Archi-Capellanatum cum
Aprippinati Infulâ & pallio (assumptionis annus in an. Christi 953 incidit)
tandem suscepit. De Cancellariatu assentitur Miræus, in notis ad cap. 16. lib. 2.
Donat. Quæ igitur de recognitionibus, à Brun siue Brunone factis, sub Otho-
ne primo occurunt, non de alio quām hoc nostro intelligenda sunt. Vide
Miræum d. loco, &c. 55. Not. Eccl. & Meibom. diplomata pag. 120. nec aliò re-
ferenda sunt, quas Eimo Notarius vice Brunonis subscriptiones fecit, an. 944,
apud Miræum lib. 2. Diplom. ni me decipit memoria; & apud Chapeauill. in hist. Leod. tom. 1. pag. 176. ac rursus apud eund. Miræum an. 947. in Notit. Eccles. cap. 55.
Pluribus enim diplomatum clausulis probari potest, Cancellarijs vel absenti-
bus, vel impeditis, recognouisse Notarios plerumque vice illorum potius,
quām Archi-Cancellariorum; quamuis vtriusque generis exempla affatim
suppetant. Certè ipsis annis, quibus prætractæ literæ Brunonis vice fuerunt re-
cogni-

cognitæ, is Archi-Capellanatum necdum consecutus erat. Vice eiusdem Brunonis, iam tunc Archi-Capellani, recognouit Luitolphus, siue Ludolphus Cancellarius, an. 952, (rectius 953: alias anni Imperij Othonis, qui adscribuntur, non conueniunt; vti nec primordia inthronizationis S. Brunonis quadrant) apud Meibom. in *diplom. Othon. pag. 121.* deinde an. 961. apud Pistorium, in *diplom. siue privilegijs Ecclesie Mindensis, pag. 734.* & an. 963. in *Laurishem. Chronico Freheri pag. 70.* denique *pag. 126.* apud eundem Meibom. an. 965. Ex postremo hoc loco, iuncto & collato cum primo, euidens euadit, à principio præsulatus usque ad finem, Archi-Cancellariatum per annos duodecim penes Brunonem resedit; ac recognitio facta nomine Successoris eius Wilhelmi, anno sequenti, ulterius comprobat, de Colonensi hæc Brunone, quæ diximus, indubitatem accipienda esse; licet neque Rotgerus in *vita*, nec Cratepolius in *Catalogo*, nec *Chronicon Colonense* eius rei meminerint. Mendum etiam, quod apud Miræum in *Notit. Eccles. 62* irrepit, auferendum est; vbi pro Bardone, qui ad hæc tempora non facit, Bruno reponendus videtur. Magna autem laus est Saxonæ nostræ, & miraculum ferè istorum temporum; hunc Præsulem, præter virtutem sanctitatem, de qua inter additamenta cap. I, non Latinè tantum, sed etiam Græcè doctissimum fuisse; accersitis studiorum causâ ex ipsâ Græciâ Magistris, vt in *vita* eius Rotgerus scribit: quam auget duplicatque, quod obiter adiungo, Rosvitha, Poëtria Gandersheimensis; cuius extat de gestis Othonum panegyricus, Heroico carmine ijsdem fere temporibus conscriptus, sexus, æui, & patriæ intuitu non contemnendus.

Membrum de Archi-Cancellarijs secundum.

De MOGVNTINIS Archi-Episcopis, vniuersi Cisalpini Imperij
Archi-Cancellarijs hereditarijs.

VVilhel-
mus Archi-
Episcopus
Mogunti-
bus.

DEVENTU igitur iam est ad VVilhelnum Archi-Episcopum Moguntinum, Othonis I Imperatoris filium; post quem, vt suprà dicebâ, nullos iam alios deinceps Archi-Capellanos, seu Archi-Cancellarios habebimus, quam eiusdem Sedis Archimystas. Quare supersedebimus in sequentibus ab illorum recensione; remissis Lectoribus ad *Serarium*, *Bruschium*, *Cratepolium*, aliosque, qui Moguntinorum Præsulū vitas & gesta exequuntur: nisi quod proximi aliquot prætereundi non sunt, vt de veritate assertorum tantò firmius constet. Wilhelmi igitur vice recognouit Augusta Diplomata, an. 966, proximo post obitum successoris, (Brunonis Colonensis) anno vero præsulatus eius 12, (anno enim 954 Friderico Lotharingo successit) Ludolphus Cancell. apud Meibom. pag. 126: Miræum lib. I. *Diplom. cap. 20;* & in *Not. Eccles. cap. 62.* ac biennium circiter munere

munere isto functus est Wilhelmus; qui anno 968 mundo valefaciens ad plures abij. Fuit autem non Edithā, siue Edgithā Angliæ Regis filiā, priore Othonis Coniuge, natus, vti volunt Serarius in reb. *Moguntinis*, Bruschiūs & Mersæus in Catalogis, ipseq; Ecclesiasticæ historiæ pater ac princeps Baronius ad an. Chr. 973. n. 1. & ante omnes illos, prout à Baronio citatur, Widikindus Saxo l. 3: sed, vt grauissimus idemque antiquissimus Auctor, Dithmarus Mersburgensis Episcopus l. 2. scribit, nobilē parentis sui Othonis Concubinā, Sclauonici generis, matrem habuit: quem etiam Gelenius in Hierotheca sua Engelbertina, cui Othonianum stemma ex occasione S. Geronis inseruit, sequitur. Nec posse prædictam Reginam huius genitricem esse; etiam ex Continuatore Reginonis constat: qui biennio circiter ante nuptias eius cum Othono, Wilhelnum natum esse prodidit; cuius natales incident in annum Christi 928: Otho autem maritus factus fuit, Edgithā ductā, an. 930. Non puto autem ab his diuersum sensisse & scripsisse Witikindum, cuius textus apud Baronium glossemate non vacat. Sequentia enim verba: *Nimirum Anglicanā Edmundi Regis Anglorum filiā, nomine Edgithā*, ab editione Witikindi Meibomiana, prioribus emendatori, absunt; nec admodum cum ipso textu conueniunt, qui adulteratione ista sublata idem cum Dithmaro tradit. Etsi autem apertis hac in re probationibus destituamur, valdè tamen probabile & verisimile est, hunc laudatissimum Praefulem (Witikindus lib. 3. vocat *virum sapientem & prudentem, piū & cunctis affabilem*) ab optimo Parente suo hanc obtinuisse Sedis suæ prærogatiuam, vt perpetuis deinceps temporibus, non alij, quām Moguntini Antistites, Romani Imperij Archi-Cancellarij constituerentur. Quā in re affectui paterno videri possit ipsius loci dignitas suffragata fuisse; vt pote cūm iam inde ab antiquo, inter Archi-Episcopales Sedes, Moguntina Cathedra, præ reliquis Cisalpini Imperij, maximē insignis & excellens fuerit: tum ad S. Bonifacij honorem; nam de antiquitate forsitan alijs, & in primis Treverensi Ecclesiæ concederit, vti ipsem Serarius lib. 1. c. 17 quodammodo innuere videtur: tum ob ipsius etiam Vrbis, quondam florentissimæ, dignitatem & splendorem; quæ situs commoditate, commerciorum frequentiā, alijsque dotibus inter Germanicas Imperij Vrbes caput extulerat; vsque adeò, vt à Reginonis Continuatore, Regia ciuitas & Franciæ Metropolis, ab Authore autem Annalium Pithœanorum, vetustissimis Scriptoribus, Germaniæ Metropoliis vocetur. Atque hoc intuitu, per excellentiam, Sigonius, lib. 7 de regno Italiæ, Moguntinum Antistitem vocat Germaniæ Metropolitatum; ac Widikindus Saxo passim & ubique, *Summum Pontificem*. Quamquam ipsius prouinciæ spatiofissima amplitudo, Apostolatui S. Bonifacij

facij Germanico debita, istam eminentiam præcipuè huic Ciuitati & Sedi conciliâsse videri possit; vt pote quæ quatuordecim (Bambergensi & Pragensi inclusis) insignes & patentissimos sub se olim complectetur Episcopatus, quorum huc-usque duodecim retinet, à summitate Alpium & Italico limite, ad ipsum ferè Germanicum mare, à quo Verdensis Parochia non ita longè abest, ac à Morauiae montanis ad Burgundiam & Galliam usque, continuo utrobique & nusquam interrupto tractu se diffundentes. Verùm, an expresso Othonis I aliufve Imperatorum priuilegio; de quo certi nil habemus præter coniecturam, quam attuli: an verò tacito quodam, vt sèpe factum nouimus, ac paulatim gliscente iure, Archi-Cancellariatus Imperij Moguntinæ Sedi annexus, & vt vulgo loquimur, incorporatus fuerit; cuiusque iudicio & arbitratui vel tenendum, vel reiciendum relinquitur. Illud interim verissimum, Wilhelnum prædictum fecisse initium priuatiuè possidendi, & exercendi hanc primariæ dignationis functionem; vt reliquorum succendentium exemplis, quatenus opus videbitur, ostendere restat; donec postmodum Coloniensis & Treuirenensis, in communionem & consortium nobilissimæ dignitatis reciperentur.

*Hatto II.
Archi-E-
piscopus
Mogunti-
nus.*

*Rupertus
Mogunti-
nus Archi-
Episcopus.*

*VWillegisus
Archi-
Episcopus
Mogunti-
nus.*

Successor in Archi-Episcopatu post Wilhelnum **Hatto II** fuit; cuius quantumuis breuis (vndecim mensium, vt quibusdam placet) Archi-Capellanus, Documentis suis non destituitur. Extant enim apud Miræum *l.1. Donat.c.13. & in Not. Eccl.c.65*; apud Hundium in *Metrop. tom. 2. pag. 237*; denique apud Meibomium *pag. 129*, de annis 968 & 969, Hattonis vice recognita primi Othonis diplomata. Difficultatem aliquam circa annos Hattonis videtur facere Diploma Othonis, Papiæ An. 972 datum, quod extat in *Metropol. tom. 1. p. 134*. Verùm ex annis regni & Imperij, annus Christi illuc corrigendus est; quanquam nec illi omni vitio carere videantur. quod nunc scrupulosius expendere, & Critico vanno ventilare, opera pretium non videtur. Hattoni, siue mures illum siue vermes comedent, (priùs fusè solideque refellit Serarius *rer. Mogunt. lib. 4.*) successit Rupertus, seu Ruppertus, aut Rodbertus, Cancellarius Othonis: constat id ex Meibomij Diplom. vt infrà patet. cuius vice necdum reperi sub Othone I recognitas literas, præter unum Diploma, quod apud Miræum legitur *lib. 2. Donat. cap. 20*. Sub Othone autem II, pro ipso (Rudberto) recognouit, anno 974, VWillegisus. *Priu. Mind.* apud *Pistorium, pag. 740*; & apud Miræum in *Codice donat. cap. 39*, cod. an. vti & in *Not. Eccl. cap. 39*. in quo posteriori Diplomate Roberti & Willegisi nomina transposita sunt, denique in *Metrop. Salisb. tom. 1. pag. 135*. Huic, an. 977 mortuo, Willegisus itidem Cancellarius successit; cùm idem ante Cancellariatum, regalis

regalis aulae Notarius fuisset, ut postea videbitur. Huius, sordidae quidem originis, utpote Haimburgi filij, ingenio autem, doctrina, & virtute ad magnam fortunam euecti, vice & nomine plurima supersunt sub Othonibus II & III, ac Henrico II recognita diplomata; ideoque referre illa, utpote vbiis obvia, minimeque dubia, supercedeo. Sedit enim annis 35; ab an. 976, usque ad an. 1011. Traditur a plerisque primus sua Sedis Elector fuisse. quod an subfistat, & temporum illorum ac sequentium historie conforme sit; post alios, loco ad id destinato, mea etiam mediocritas, volente Deo, ad trutinam reuocabit. (infrat inter additamenta, cap. 3.) Othonis III nutritior, & per absentiam Italicam, locum tenens fuit in regni Germanici gubernatione.

Erkenbaldus, laudatissimi Prædecessoris dignus Successor, qui prius ^{Erkenbaldus} Archi- fuerat Fuldensis Abbas, sedit annos nouem. Imperatoriарum literarum, quas ^{Archis} Episcopus vice eius Cancellarij pro tempore recognoverunt, infra, vbi de illis dicetur, ^{Episcopus} Mogunti- ex parte recensio instituetur. Quod idem de Successore eius Aribone; & qui ^{Mogunti-} nus. illum vicissim secutus est, Bardone dictum esto. Illorum primus ad S. Henrici principatum pertinet; Aribus ad Conradi Salici potissimum; Bardo ad Henrici tertij tempora. Qui post illos sibi ordine successerunt, Leopoldus, Sifridus, Vecilo, Ruthardus, sub Henrici quarti longissimo, sed parum felici, quinquaginta ferè annorum regimine floruerunt. si tamen latius illud verbum admitterit iofausta illa tempora: quibus ad secutam inclinationem & ruinam Imperij prima ferè fundamenta iacta sunt. Adelbertus deinde sub Henrico V, & Lothario II sedit. post quem Albertus II, Marcolphus, & Henricus I, Conrado III contemporanei fuerunt; atque ita ad Fredericum Barbarosam deuentum est. sub quo tres Imperij hereditarij Archi-Cancellariatus primū cœpisse potuerunt; cum prius itus a tempore Othonis I, sola Sedes Moguntina tali prærogatiā fuisset inclita: Henrici autē V aeo, (hanc opinionē, ut sae loco indicabo, probabiliorem iudico) Colonensis pari prīilegio honorata esset: donec tandem tertius accederet, vel Friderico I. Imperante, vel certè ^{Archis} Episcopos paulo post tempora Friderici secundi, nepotis eius, Archi-Episcopus Treui- tensis, vti in sequentibus videbitur. De hoc ut tanto melius & pleniū Lector informetur, duo hæc subiungam & expediam, priusquam ad tertium de Ar- chi-Cancellarijs membrum transitus fiat. Illorum prius sive Diplomatū ob etiam trans isteren, Moguntinos Præsules pro Archi-Cancellarijs in expediendis literis Alpes agen- te Casare, rerum Ger- manicarū ab aulae Cancellarijs factæ fuerint: Alterum, exempla aliquot Italicorum Ar- curam & chi-Cancellariorum producet; quibus Imperatorum quidam in Italicis ne- recognitionē obiitisse.

E diano dicitur gotis,

gotijs, priusquam illa dignitas ad Colonienses deferretur, vñsi fuisse leguntur. Vt igitur in quibusunque rebus, temporum tractus lapsusque seculorum nouationes, & varietates introducit; ita etiam in hac Archi-Cancellariorum materia, aliter Othonum, aliter Friderici Barbarossæ, & filiorum eius nepotisque homonymi, æuo obseruatum fuisse animaduertitur. Nam tempore Imperatorum Sueorum, differentia (quod pro exemplo sit) Germanici & Italici Archi-Cancellarij in illo consistebat, vt Imperatore in Germania existente Cancellariæ regimen, & literarum expeditionis suprema inspectio, ad Moguntinum, vtpote Germaniæ Archi-Cancellarium, spectaret, non facto inter negotia, siue Italica, siue Teutonica illa essent, discriminé. idemque obtinebat in Coloniensi, quoties in Italâ Imperator cum curia sua versaretur, vt infrâ palam fiet; eaque ratio ac longissima multorum seculorum subsecuta consuetudo, etiam nunc firmiter consistit, duratque. Saxonum autem rerum potentium æuo, quantum haetenus indagare quitui, res Italicas Archi-Cancellarij istius regni curabant; Germanicis, etiam trans Alpes agente Cæsare, Moguntinus intendebat. Extat Othonis I. Diploma, Monachis S. Heimerani Ratib. concessum, quod Veronæ ad Athesin an. 973 emissum, Willigisi vice Hildebaldus Episcopus & Cancellarius recognouit, apud Gretserum *in Diuis Bambergenibus*, pag. 533, & *in Metrop. Salisb. tom. 2. pag. 372*. Eiusdem Imperatoris donatio, facta Ecclesiæ Aquisgranensi de Abbatia Caprimontis, an. 972 *Papiæ* data est, quam Rotberti Archi-Cancellarij nomine Wicillisi s (Willigisi communius vocatur) Notarius subscriptis, *ap. Mir. lib. 2. Donat. cap. 20*. Eiusdem donatio super Abbatâ Chiemensi, facta Salisburgeni Ecclesiæ, *Monticuli in Tuscania* prope Lucam data, Hattonem Archi-Episcopum subnotatum habet, *in Metrop. Salisb. part. 2. p. 237*. videatur ead. Metropolis *tom. 1. pag. 134*, & Chronicon Laurisheimense *pag. 70*: vbi Priuilegium extat primi Othonis, de iure & facultate electionis Abbatis, Papiæ an. 963 concessum; quod vice Brunonis Archi-Capellani Luidolphus subscriptis. Apud Meibomium etiam duo extant Othonis eiusdem Diplomata, *pag. 129*, an. 968 emissæ: quorum altero Fundatio Misnenis Ecclesiæ continetur, Romæ date; altero Adelheidi vxori prædia quædam in Germania sita donantur. illud, vt formalia sonant, *ad vicem vacationis Archi-Capellani* (per Wilhelmi Archi-Episcopi obitum) Rudbertus; hoc verò Hattonis vice Rotgerus recognouit. Othonis etiam III literæ supersunt, Ultraiectinæ Ecclesiæ an. 999 Romæ concessæ, quarum in sequentibus etiam mentio fiet; quæ Willigisi Archi-Episcopi & Archi-Capellani vice subscriptæ sunt. Etsi autem sequentium Imperatorum in eâdem formâ emissas literas necdum repererim; sufficere tamen hæ Othonianæ, Avi & Nepotis, isti, quæ sub manu est, rei probandæ videri poterunt; eò quod sequen-

sequentium Imperatorum alia, quibus de contrario doceamur, quantum
scio, produci nequeant. Quod attinet autem, de quo dicere restat, ad illum *De Archis*
sub Othonem, & eius in Imperio Successoribus, Italicum Cancellariatum, *Cancella-*
duos reperio sub Magno Othonem successu temporis Archi-Cancellarios Ita-*rijs Italicis*
liae fuisse, *Vidone* Episcopum (Mutinensem, ut suspicor, fuit certe hoc *sub Otho-*
nomine, Othonis tempore, eius loci præfus, qui subscriptis literas eius *tom. 3. Vido, sine*
Concil. part. 2. p. 151. & erectionem Magdeburgensis Archi-Episcopatus, apud *nibus; &c.*
Meibomium; vbi tamen corrupte Vinth legitur) ad an. 963. qui refertur in
dicti Imperatoris literis Aquapendente datis, Privilégium Ecclesiæ Patauinæ
concessum continentibus; cuius subscriptio est: *Luitgerius Cancella-*
nus ad vicem Vidonis Episcopi & Archi-Cancellarij recog-
noui & subscripti: & Humbertum, itidem Episcopum, an. 967. Humber-
cuius vice diploma Othonis in fauorem Aledrami Marchionis, cui diuersa
bona in Italia sita conferuntur, Rauennæ expeditum recognouit Ambrosius
*Cancellarius. vtrumque habetur apud Meibom. *inter Othoniana diplomata, pag.**
124 & 128. Sed & Othonis III principatu, Petrus Episcopus Cumanus, Ita-*Petrus E-*
liae Archi-Cancellarius fuit. Meminit Diplomatis Othoniani an. 997 Romæ *piscopus Co-*
dati, quod Heribertus eius nomine recognouit, *Windeck de Elect. cap. 12.* Ei-*mensis.*
usdem vice idem Heribertus recognouit Othonis III literas, Papiæ datas, apud
Gevvold. *de septem-viratu, pag. 98, num. 50;* & apud Baron. *tom. 11. Annal. sub an.*
1001. Eiusdē diploma legitur Romæ datum, an. 999: quo Vercellensi Ecclesiæ
magnifica dona confert; extatque apud eundem Card. Baronium aliud, *tom.*
10. Annal. pag. 954, habens eiusmodi subscriptionem; *Heribertus Cancellarius vice Petri Comani (Episcopi) & Archi-Cancellarij re-*
cognouit. Etsi autem hic Italiae mentio non fiat, ex superioribus tamen
tam Othonis primi quām huius tertij, nepotis eius, diplomatibus, explicatio
illa repetenda est: nec potest ad Germaniam, & Imperium in genere, eius ex-
tendi Archi-Cancellariatus; quod notissimum sit, & magno numero diplo-
mata Cæsarea euincant, illo tempore Willegisum Archi-Episcopum Mo-
guntinum, Archi-Cancellarium fuisse. atque hoc ipso anno dedit Otto III
Bomelam Ecclesiæ Ultraiectinæ; cuius donationis literas, Romæ expeditas,
huius Willigisi, non verò alterius nomine recognitas esse Miræus auctor est
lib. 2. Diplom. cap. 26. & in Notit. Eccles. cap. 77. Imperante Henrico Sancto Imp.
Archи-Cancellarius Italiae videtur fuisse Euphrardus, (rectius Euerardus Epi-
scopus) de quo apud Gevvoldum *cap. 6. de Septem-viratu nu. 55.* vbi talis subscri-
ptio legitur: *Henricus Cancellarius vice Euphrardi Episcopi &*
E 2 *Archi- Euphrar-*
dus, sine
Euerardus
Episcopus.

Archи-Cancellarij recognouit. Datum an. Dom. Incarnat. M. XIV; an. Dom. Henrici Imp. regni 12, Imperij primo. Aetum Romæ feliciter, Amen. (vide infra inter Cancellarios sub Henrico II) Vixit illo tempore Euerardus Episcopus Bambergensis, hæcque ipsas inter reliquos testes subscriptis literas. forte tamen ille ab Archi-Cancellario isto diuersus sit. Henrici IV, quem Itali tertium vocant, in Italia Cancellarium fuisse Gilbertum, Episcopum Parmensem, auctor est Cuspinianus in vita. Hunc Baron. tom. II. Annal. sub an. 1061, Cumpertum; vel potius, ut habet marginalis correctio, Guibertum nominat: vbi narrat hunc præcipue Imperatori fuisse auctorem, Antipapam Cadaloum, ciuem & amicum suum, constituendi aduersus secundum Alexandrum. Huic an. 1062 deposito per Annonem Coloniensem, regni Administratorem, Successor datus est Gregorius, Vercellensis Episcopus: quod an de Italico intelligi debeat, infra examinabitur. Huc etiam refero Bertoldi Constantiensis, (Gretserus rectissime censet, Bernoldum vocari debere) Continuatoris Hermanni Contracti locum; qui ad an. Chr. 1077 scribit, Venericum, Episcopum Vercellensem, ciudem Henrici IV Cancellarium fuisse. Ac ipsæ res ab illo narratae videntur nos eò vocare; nam in Italicas partibus operam suo Principi nauauit. An autem, quoties citra Alpes & in Germania Imperatores existerent, res Italicae per ultra-montanos Archi-Cancellarios æquè ac in Italia commorantibus illis, curatæ, literæque eorum nomine recognitæ & subscriptæ uniformiter fuerint, hactenus necdum reperi; vel certè minus attentè, dum alijs intendo, obseruauit.

Tertium Membrum de Archi-Cancellarijs.

**COLONIENSIS & TREVIRENSIS ARCHI-
Episcopi, quando facti sint S. Rom. Imperij Archi-
Cancellarij hereditarij.**

Svpereft, vt tertium de Archi-Cancellarijs membrum aggrediamur; quod; ex propositâ in ingressu partitione, est de factâ Archi-Cancellarij di-
gnitatis cum Treuerensi & Colonensi communicatione. Istius nouationis,
et si ob Historiographorū aliorumq; Scriptorum silentiū, difficile sit ac fortas-
sis impossibile certū ac circumscriptū tempus demonstrare non tamen abs re
fuerit, eam, quæ ex Documētis veterib; vtcunq; elici potest, qualis illa
sit, in medium proferre cognitionem, in antiquis enim, & à memoria nostro-
rum

rum temporum remotioribus versamur; in quibus, coniecturis insistere fas est, (dummodo tamen deliræ & aniles non sint; sed probabilibus fundamen-
tis nitantur) quoties apertis & expressis Auctorum testimonij destruimus.
Quoniam igitur per haec tenus deduccta euidens est, ab Othonis primi tempo-
re, sub regimine eius & sequentium in Imperio Successorum, longo tempore
penes unum, pro tempore Moguntinum Antistitem, Archi-Cancellariatus
Imperij officium, saluis & exceptis ijs, quæ de Italicis retuli, in soli-
dum resedisse; omnium autem prima Diplomata, quæ Archi-Episcopi Co-
loniensis, vti Italiae Archi-Cancellarij nomine, recognita fuisse noscuntur,
vel sub Friderico I Aenobarbo, siue Barbarossa, vel certè, quod haec tenus ma-
gis probo, sub Henrico V prodierint; (videantur quæ infra de tempore trans-
lati Italici Archi-Cancellariatus ad Colonensem Sedem, ex diplomate sub
Henrico V à Friderico Archi-Episcopo subscripto dicuntur) dictu absurdum
non sit, sub eorum alterutro mutationem illam contigisse: præsertim, cùm
accedat probabilis ratio, quare tunc magis, quæ alias munia ista diuisa & in-
ter plures communicata fuisse videri possint. Siue enim Italicus Archi-Can-
cellariatus Henrici V, siue Friderici I Imperio, Colonensibus Archi-Episco-
pis accesserit; (quod hic in medio relinquitur, postmodum paucis examinan-
dum,) Gallicus certè & Arelatensis Archi-Cancellariatus, hoc posteriori anti-
quior & anterior constitui nequit. Prædictus enim Imp. Fridericus, cùm
priorum vxorem Adilam siue Alheidam, Marchionis Vohburgensis Theo-
baldi filiam, ob consanguinitatis impedimentum dimisisset, duxit an. 1157,
regni sui quinto, Beaticem (Marianus Scotus Agnetem vocat; sed maior est
Guntheri in Ligurino suo fides, quem sequitur Cuspinianus *in vitâ*, & in *Ve-
sontione suâ Chifletius*) filiam Burgundiæ Comitis Reginardi: (Sigeberto Wil-
helmus est; Othoni de S. Blasio Reginbaldus) ac beneficio amplissimæ dotis
Burgundiam ac Prouinciam, Arelatense deinceps regnum dictas, sibi acquisi-
vit, ac Imperio, à quo longo tempore separatae fuerant, recuperavit. Ea igitur
occasione suspicari quis possit, Archi-Cancellariatum Arelatensis regni,
Galliaque primitus institutum fuisse. Nulla enim absurditas sit, cùm præce-
dentibus annis non minùs de Italico quæ Gallico duorum istorum Archi-
Episcopatum Archi-Cancellariatus apud Historicos aliosq; Auctores al-
tissimum silentium fuisset; sub Friderico autem, Colonensis non semel Italiae
Archи-Cancellarius vocetur; si dicamus circa eadem ferè tempora, vel saltèm
annorum intercedente non adeò magnâ intercurrente, partim sub ipso,
partim non ita diu ante eius imperium, utrumque cœpisse. Nec potest ante-
riori alicui ista institutio, Gallici in primis Archi-Cancellariatus, conuenire
atque attribui; quandoquidem illius institutioni omnis occasio defuit, prius

E i

quam

quam Arelatense regnum connubiali födere in Friderici ius ac manum veniret. Hæc cō tendunt præcipuē, vt ostendatur Cancellariatum Treuerensis Archi-Episcopi Friderico I antiquiorem dici non possē. Esse autem multo adhuc recentiorem, & sub Friderico II, vel paulo pōst primū cœpisse, infra testimonij omni exceptione maioribus probabitur. Prædicta stabiliunitur etiam ex illo, quod Archi-Episcopus Moguntinus, qui eō usque in genere Archi-Capellanus siue Archi-Cancellarius in subscriptionibus Imperialium diplomatum vocatus fuerat; deinceps, sub eodem Friderico, vel certè Henrico VI, filio eius, primū Archi-Cancellarius per Germaniam dici, scribiique cœperit. Quamuis autem satis curiosè perquisuerim & indagāsim, nullum hactenus inter omnia, quæ ad manus meas ac conspectum venerunt, Imperialia Diplomata, reperire potui, quod aureā bullā Caroli IV antiquius, Treuerensis Archi-Episcopi & Archi-Cancellarij vice recognitum & subscriptum esset. Refert autem Gevoldus pag. 112 de Septem-viratu, num. 74, subscriptionem diplomatis Carolini de an. 1357, quam appono: Ego Ioannes

Boëmundenus Archi-Episcopus Treuirensis. Lüthomisliensis Episcopus, Sacré Imperialis aulæ Cancellarius, vice Reuerendi in Christo Patris Boëmundi Treuerensis Archi-Episcopi, S.R.Imp. per Gallias & Regnum Arelatense Archi-Cancellarij recognoui. Rodolphus de Fridenberg.

Datum Traiecti super Moſa, an. M. CCCLVII, decimā' ndiēt.

X Kal. Febr. Eiusmodi diplomatū, vice Treuerensis recognitorum raritatis, non aliam nominare cauam sciuerō, quām quod in Gallico isto tractu rariū commorari consueuerint Cæsares nostri; ac deficiente Friderici stirpe, regnoque Arelatensi ad alios rursus deuoluto, deinceps necessitas aut commoditas vix superfuerit, istas Imperij partes adeundi. Nam ex referendis mox diplomatibus, Coloniensis vice recognitis, patebit veritas illorum, quæ in superioribus affirmauit: nempe, post erectum Archi-Cancellariorum Triumvirale Collegium, non ex negotiorum qualitate; sed ex sola Cæsareæ demotionis differentiā deinceps dependit, cuius de tribus recognitionis partes essent. Quæ igitur de Treuirense per Galliam & Arelatense regnum Archi-Cancellariatu dicuntur, ita intelligi debent, vt non omnem Galliam includamus; (quis enim illic Officiatos & regiminis adiuuas constituat, ubi quod vetet aut iubeat non habet: quod tamen saluā Imperatoris per omnes Christiani orbis prouincias reuerentiā & maiestatis prærogatiā intelligi debet) ac ne quidem veteres ad Imperium spectantes Trans-Rhenanas prouincias, quæ antiquitus latissimā Lotharingiæ appellatione comprehendebātur, huc in universum pertrahamus. Satis enim constat, & diplomatum testimonio probatur,

batur, perseuerâsse Moguntinos Archi-Episcopos ius & facultatem recognitionis, per vicariam aulici Cancellatij operam, prædictis in oris, maximeque illis, quæ Rheno viciniores sunt, exercere, quoties Imperatorem illic degere contigeret; qui, si aliter fuisset, in alienam messem falces suas mittere non debuerant. Quid sentiendum sit de relata modò subscriptione, nomine Boëmudi Treuerensis, Caroli IV tempore Traiecti ad Mosam facta, ad calcem huius prioris partis strictum attingam; vbi de limitibus & finibus Italici Galliæ Archi-Cancellariatum quædam libabo. Antiquissimum igitur diplomâ, quod haec tenus mihi visum est, Colonensis Archi-Episcopi, cum expresa & specificâ appositione Italici Cancellariatus, recognitionem præferens, apud Chapeauillum extat *tom. 2. rer. Leod.* quo Imp. Fridericus Barbarossa Henrico II, Episcopo Leodiensi, priuilegia & possessiones confirmat an. 1155, *apud Ciuitatem Tridentinam.* eius subscriptio hæc est: *Ego Ar-
noldus Coloniensis Archi-Episcopus, & Italici Regni Archi-
Cancellarius recognoui.* Ipsiusmet haec Archi-Episcopi subscriptio, quam Moguntinum, antiquis illis temporibus, per aliquot integra secula, propria manu, etiam præsentem in Curia Imperiali, peregit, necdum eruerere potui, præter vnicum, quo Fridericus Imp. limites Constantiensis dicecesis definit, quod an. 1155, *Arnoldus Archi-Episcopus & Archi-Cancellarius recognouit,* (extat in *Chron. Conf. à Pistorio* publicato, pag. 623.) videtur argumento esse, fuisse illam Colonensem recognitionem, eo tempore adhuc noui & insoliti aliquid: nam deinceps illius Sedis Antistites, ad exemplum Moguntinensium, cœperunt & perseuerârunt similiter vices illas Cancellarijs committere; vti sequentia exempla docebunt. Reperiuntur deinde binæ eiusdem Friderici literæ in *Salisb. Metrop. tom. 1. pag. 371, & 373;* quæ datae sunt vtræque an. 1161; priores Comi, (Cumas illæ vocant) alteræ ante portas Medioli- ni, recognouitque illas Ulricus Cancellarius, vice Reinaldi Colon. Archi-Episcopi, & Italiae Archi-Cancellarij. Postiores has literas refert etiam Magerus de *Aduocat. armatâ cap. 9. num. 778.* Aliud prædicti Imp. Diploma extat apud Hund. in *Metropoli, an. 1162* datum, *tom. 3. pag. 243.* quo Gerochum Præpositum, & Monasterium Reichenbergense, in Imperiale tutelam suscipit. recognouit illud, vice eiusdem Reinaldi Colonensis Archi-Episcopi & Archi-Cancellarij, prædictus Vdalricus Cancellarius, locus & tempus ita illic signantur: *Datum Papiæ, post destructionem Mediolani.* Huc etiam referendum videtur, quod de Reinoldo Colonensi scribit, *ad an. Chr. 1166,* Vrspergensis Abbas; vbi Cancellarium vocat, estque omnino de Italiae Archi-Cancellariatu intelligendus. Etsi enim Reinaldus hic, sub Friderico

*Diplomata
Coloniensis
Arch-
Episcopi
vice-
cognita.*

rico primo Imperialis etiam aulæ aliquamdiu Cancellarius extiterit, ed tamen vix potest Vrpergensis prædicto loco respexisse videri: nam Reinaldo in istâ aulicâ functione, quando an. 1166 in Italiam cum exercitu missus est, ad minimum duo iam successerant, Vlricus & Christianus; de quibus suo loco. Apud Gevold. sequens refertur recognitio pag. 109, num. 78: **Godefridus Cancellarius, vice Philippi Colon. & Italæ Archi-Cancellarij recogn. an. 1177.** Datum apud Cellam S. Iacobi in Volanâ, in Archi-Episcopatu Rauennati, Henrici VI Imp. confirmatio possessio-
num Cœnobij S. Gisleni in Hannonia, extat apud Miræum lib. 2. *Donat. c. 68;*
& in *Not. Eccles. c. 175*; quam recognouit an. 1191, vice Philippi Colonensis
Archi-Episcopi & Italæ Archi-Cancellarij, Ditherus Cancellarius, ante ci-
uitatem Neapolitanam. Eiusdem Henrici Diploma in Vienn. Antiquit. Ioan.
de Bosco, pag. 89, hanc habet subscriptionem: **R ecognitum à Conra-
do, Imperialis aulæ Cancellario, Hildeneshemensi electo, vi-
ce Adolphi Colonensis Ecclesiæ Archi-Episcopi, & totius I-
talæ Archi-Cancellarij, Anno Domin. Incarn. M. CXCVI;**
Indictione 14, apud Taurinum, V. Kal. Aug. per manum Al-
berti Imperialis aulæ ProtoNotarij, &c Othonis IV Imp. diplo-
mata duo extant apud Meibomium in Apologiâ dicti Principis, pag. 112 & 115,
concessa Monasterio Cisterciensium in Walkenried, in modum sequentem
subscripta: **Ego Conradus, Spirensis Episcopus, Imperialis aulæ
Cancellarius, vice Theodorici Colonensis Archi-Episcopi
recognoui.** Data per manum Waltheri, Imperialis aulæ Protonotarij. A-
etas sunt haec apud Interamnum in partibus Spolitanis, Anno Incarnationis
Dominicæ M. CCIX, anno regni nostri XI, Imperij verò primo, IX. Kalend.
Januarij, Indictione XII. Friderici secundi literas, quibus Rorense in Baiariâ
Monasterium in tutelam recipit, & auitum priuilegium à Friderico I conce-
sum confirmat, eidem Metrop. Salisb. part. 3, pag 361, insertum est. Ex an. 1231,
in ciuitate Rauennæ datæ sunt, sub hac subscriptione: **Ego Seifridus,
Imperialis Aulæ Cancellarius, vice Domini Colonensis Archi-Episcopi**
(sunt ille tunc temporis Henricus de Molenarken, vltor se-
uerus necis prædecessoris sui S. Engelberti) **totius Italæ Archi Cancellarij recognoui.** Haec tenus illas retuli subscriptiones, in quibus Italici
Archi-Cancellarij clara & expressa fit mentio; supereft illa, cuius aliquo-
ties iam memini, è literis Henrici V desumpta: **quæ, cum præ cæteris anti-
quis.**

quissima omnium sit, generatiū solummodo de illo, quod h̄ic in quæstione est, loquitur. Extat apud Gevoldum de Septem-vir. cap. 6, num. 70; quam, ut illic posita est, h̄ic integræ exhibeo: In nomine Sanctæ & Individuæ Trinitatis. Ego Henricus Dei gratia Romanorum Imperator Augustus, &c. Hæc omnia acta sunt consilio & assensu Principum, quorum nomina subscripta sunt. Adelbertus Moguntinus Archi-Episcopus. Fridericus Coloniensis Archi-Episcopus. Otto Bambergensis Episcopus. Bruno Spirensis Episcopus. A. Augustensis Episcopus. Godebaldus Traiectensis Episcopus. Vodalricus Constantiensis Episcopus. E. Abbas Fuldensis. Northmannus Dux. Fridericus Dux. Bonifacius Marchio. Theobaldus Marchio. Cynuliphus Comes Palatinus. Obertus Comes Palatinus. Berengarius Comes. Godefridus Comes. Ego Fridericus Coloniensis Episcopus & Cancellarius recognoui Huius subscriptionis intuitu, videri mihi sub Henrico V cœpisse Italicum Coloniensis Archi-Episcopi Cancellarium, suprà innui; breuique pōst illud aliquantò propius examinabitur. Sequentium Imperatorum necdum Diplomata aliqua reperi, quæ huc facerent: cuius minus frequentis occursus duplex causa est. Prima, quod post Fridericum II, Imperatores nostri ratiū in Italia versarentur, nec facile longas ibi moras facerent; plerique etiam illorum nunquam illam adierint. Altera, quod solemnitas illa subscriptionum deinceps minus scrupulose obseruari solita sit. Nunquam enim, vel rarissimè, in Imperialibus diplomatis, vnius ferè Caroli IV exceptis, sequentibus istis seculis Archi-Cancellariorum fit mentio; nisi quoties ipsiusmet recognitionem & subscriptionem obeunt: quod iam à seculo, & quod excurrit, non admodum infrequens esse, quoad Moguntini personam, notum est, quandocunque ille in Diætis, vel Electoralibus, vel Imperialibus, in Imperatoris Curia præsens est. Nec dubitandum est, etiamnum de præsenti Archi-Episcopum Coloniensem eodem usurum esse iure, si trans Alpes cum Cæsare ageret: nam eiusmodi iura ac prærogatiæ non-usu non pereunt: præsertim si occasiones desint illis utendi. Quare firmiter statuere oportet, æquè ac Moguntinum, de quo nemo ambigere potest; Treuerensem quoque & Coloniensem, non nomine & titulo tenus tantum, sed re ipsâ & verè, non minus ac olim, etiam sequentibus seculis, quovis tempore, in hodiernum usque diem, Imperij Archi-Cancellarios suisse, & esse: cùm verissimum sit, eiusmodi iura ac dignitates, magis ex potentia,

rentiā quām actu censer; præfertim, quoties per actus contrarios & contradictorios, quales in hac materia aliquos non habemus, non eneruantur.

Conclusio huius prioris & superiorum recapitulatio. Ut igitur hanc de Archi-Cancellarijs partem aliquando absoluam; ex præmissis sequentia Axiomata excerpta hīc recensebo, quæ eō tendent, & ostendit, quædam, circa Italici & Gallici Archi-Cancellariatum initia & exercitia, certa; quædam obscura & dubia esse. 1. Certò sciri, ex illis, quæ ha-ctenus vidi & retuli, vix potest, an priscis temporibus, quibus Archi-Cancel- lariatum Italicum ex Lombardiæ Episcopis communiter & in genere aliquis obire solebat; Imperatorum citra Alpes in Germanico Imperio commoran- tium emissa de rebus Italicis Diplomata, vice Moguntini, an verò Italici pro tempore Archi-Cancellarij nomine recognosci consueuerint. Nec enim recordor inspexisse literas Cæsares de Italicis negotijs citra Alpes datas, quæ Friderico I antiquiores essent; licet non dubitem, illorum bene multas hinc inde in publicis priuatisque scrinis latitare, è quibus, postquam in publicum prodierint, hisce tenebris lux esse poterit. 2. Vice versa indubium & explora- tum est, quoties Othonum tempore in Italia Cæsares nostri consisterent, (ac puto sub Henricis idem obseruatum esse) literas Imperatoris, ad negotia Italica pertinentes, vice Italici pro tempore Archi-Cancellarij recognosci debuisse ac recognitas esse. Videantur Diplomata suprà relata. 3. Præterea nec de hoc dubitatur, sine differentia loci & negotiorum, siue in Italia, siue Germania Imperatores versarentur; siue etiam de Italicis, siue Germanicis rebus Diplomata conficerentur; denique siue Moguntini Archi-Episcopi, siue Italici Archi-Cancellarij vice recognitiones fierent, semper & vniiformiter sub- scriptissime & recognouisse (dummodo præsens esset, & impedimentum præ- terea aliud non obstat) Aulæ Imperialis Cancellarium; nec vllibi apud quæ- quam vestigia superesse, è quibus vel suspicari possimus, fuisse diuerlos & se- paratos Germanicarum & Italicarum expeditionum Aulicos Cancella- rios. Atque idem mos hodieque obtinet, licet alij sint Germanicorum, a- lij Latinorum (quo idiomate literæ res Italicas concernentes expediuntur) Diplomatum Secretarij. 4. Certum & exploratum est, sub Henrico eius nominis quarto, Italij tertio, necdum fuisse Colonenses Archi-Episcopos Italij Archi-Cancellarios; sed aliquem ex Episcopis Italicis regulariter id ho- noris gessisse. 5. Similiter certum est, sub Henrico quinto, quarti filio & Successore, Fridericu, eius nominis primum, Colonensem Antistitem, Cancellarium fuisse; ita enim constat ex illa, quæ apud Gevoldum extat, suprà à me allegata subscriptione, in ordine 70. quæ an de Archi-Cancellaria- tu Italico, an quo alio, intelligi debeat, mox dicam. 6. Deinceps indubitata certitudinis est, sub Friderico primo, ciusque Successoribus, Archi-Episco- pos

pos Agrippinates fuisse, seque scriptissimè Italiae Archi-Cancellarios. 7. Archi-Cancellariatum Galliae & Arelatensis regni quod attinet, puto similiter certum & minimè controversum esse, illum Friderico primo antiquo rem constitui non posse. 8. Similiter indubium & exploratum est, sub Friderico I, Henrico VI, & Friderico II, Archi-Episcopum Vienensem ad Rhodanum, adhuc fuisse Burgundici regni Archi-Cancellarium. Incertum autem est, à quo Successorum primi Friderici, initium suum acceperit Treuerensis Archi-Cancellariatus: nam subscriptiones, quæ Carolo IV antiquiores sunt, necdū se mihi obtulerunt, & silent eā de re, vt de multis alijs, cognitu nec indignis nec iniucūdis, Historici & Antiquarij nostri. Si igitur lectorū benignitas & indulgentia mihi permittit, de illis quæ incerta esse dixi, conjecturis non nihil dare, valde probabile ducam, Fridericū I, Colon. Archi-Episcopum, quē Marchionē n Foroliuensem, (rectius fortè Foro-Iulensem) id est, hominem domo & progenie Italicum, fuisse Mersaeus in Catalogo scribit; in gentis & Cathedræ suæ honorem, Colonensi Ecclesiæ, & Successoribus suis, perpetuo & hereditario iure Italicum Archi-Cancellariatum obtinuisse: licet non ita definitu proclue sit, à quartōne, an quinto Henricorum, an verò à Lothario Saxone, gratiam & priuilegium hoc obtinuerit. Nam sub Henrico quarto, Fridericū, Cæsarco beneficio, Agrippinatem thronū, an. 1099 obtinuisse; eumq; toto Henrici V Imperio, vñq; ad an. Chr. 1132, per annos 33, tenuisse; adeoque Lotharij tempore, (quē etiam, vñ cum vxore suā, inunxit) aliquot adhuc annis sedisse, Auctor magni Chronicī Belgici, à Pistorio editi, è Coloniensibus melioris notæ Chronicis, disertè scribit. Dissentit tamē quoad patriam Friderici Archi-Episcopi Dom. Aegidius Gelenius; vti de illa alijs quæ à me cōsultus, familiariter suis ad me literis respondit: qui natione Suecum facit, testimonio Auctoris vitæ S. Godhardi, cap. 44. quamvis illīc, pro huius Friderici nomine, per mendum sit Henrici intrusum nomen; & Epistolæ ~~¶~~ illarum, quas Gretserus edidit ad calcem Diuorum Bambergensium. Licet igitur, vt dixi, ante Lotharium Fridericus Italiae Cancellarius fuisse videatur, inde tamen non admodum consequens statim est, eius honoris simul perpetuitatem, &c, vt vocant, incorporationem iam tunc simul consecutum fuisse. Fortè certius aliiquid ex hac, à Gevoldo publicata, subscriptione, elici posset, si constaret, quo in loco & de quibus rebus in Henricianæ literæ, quarum illa subscriptio clausula fuit, datae fuissent. Tempus enim, è testimoniis, in illis memoratorum, vitæ, regiminis, & mortis annis vtcumque cognosci potest. Treuerensis autem Episcopi Cancellariatum quod attinet, repeto quæ præmisi, non videri mihi probabile, ante Friderici I Imp. tempora, qui Beaticis coniugio, Burgundiæ & Arelatis regnum acquisiuit, & ad Imperium reduxit; illum in-

stitui potuisse. Vice versa vix dubitem, quām primum occasio ista ad manum fuit hanc quoque Sedem pari honore decorandi, sine longiori mora illius quoque rationem habitam, & eminentissimum illud Archi-Cancellariorum Imperij sacrumque Collegium integratum & erectum fuisse. superiorum temporum Scriptores negligentiae & incuriae insimulare velle, quod nil certi de plerisque tam magnae rei prodiderint; sed potius, quae de illa memorari digna erant, perpetuo silentio inuoluerint, inanis & inutilis querela sit: cūm æquè magna, vel multò etiam maiora ijdem siccō pede præterierint, & posterorum diuinationi reliquerint. Interim non est dubitandum, quicquid sit de primo Erectore & Fundatore eius, Treuerensem Archi-Episcopum iam tunc, ante aureæ Carolinæ Bullæ erectionem & publicationem, Gallici & Arelatensis Archi-Cancellarij titulo ornatū fuisse. Balduino enim Luxenburgico Archi-Episcopo, qui post 48 annos præsulatus sui, an. 1354, duobus ante Bullæ aureæ publicationem annis mortuus est, Lupoldus de Babenberg Tractatum suū de iuribus Imperij inscripsit: qui illū in dedicatione isto prædicato salutat; ac aliàs etiam ipse Carolinæ Bullæ contextus illud ipsum satis astruere videtur. His scriptis, fortè fortunā dūm aliud ago & inquirō, incidi apud Ioan. Jacob. Chifletium *, in sequentem literarum Friderici I Imp. subscriptiōnem; è qua illa, quae de Treuirensis Electoris Archi-Cancellariatu & antiquitate eius dixi, præclarè stabiliuntur. quare integrām hīc in sero: Data Bisuntij, VI Kal. Nouembris, Indictione V. Anno Domini Incarnationis 1357, regnante Domino Friderico Romanorum Imperatore gloriosissimo. Anno regni eius VI; Imperij vero III. Recognita per Reinoldum Cancellarium, vice STEPHANI VIENNENSIS ARCHI-EPISCOPI ET ARCHI-CANCELLARIJ. Testibus Humberto Bisuntinensi & Petro Tarentensi Archi-Episcopis, &c. Si igitur, vt hæc habet subscriptio, sub primis Friderici Anobardi Imp. annos, Viennensis Archi-Episcopus istarum partium Archi-Cancellariatum tenuit; satis euident & clarum est, necdum Treuirensi Cathedræ, ante Imperium eius, sub præcedētibus Augustis annexum fuisse. Præter hanc subscriptionem superfluit eiusdem generis plures apud Ioan. de Bosco Cœlestinum, Cœnobitam Lugdunensem, in Viennensis Antiquitatibus, quae Floriacensis, ab illo editæ, Bibliothecæ laeo Xysto continentur, è qua suam quoque Chifletius mutò sumpferat; illæque nos docent, Archi-Cancellariatum Burgundiæ, Viennensis Archi-Episcopi hæreditarium & perpetuum fuisse, cumque sub Friderici II Imperio ad minimum penes eundem adhuc resedisse. In literis Friderici I, quarum subscriptio-

* Part. I.
Vesontio-
nes, p. 217.

ptionem retuli, sequentia habentur inter cetera Viennensium Præfulum priuilegia: *Videlicet, ut in regno Burgundie, Sacri Palatij nostri Archi-Cancellarius & summus Notariorum nostrorum semper existas, & post te Successores tui.* In alijs literis eiusdem Friderici, anni 1176: ita disponitur de eodem Viennensi Archi-Episcopo: *Viennensis Ecclesia, sicut inter ceteras Ecclesias & Metropolitanas Sedes regni Burgundie, gloriâ & honore quasi clariore fidere resulget; ita peculiaris gratia prærogativa apud Imperialem Celsitudinem meruit præeminere, ut Metropolitanus eius, inter ceteros Archiflamines, principale locum & dignitatem obtineat; & quia princeps Consilij nostri & Archi-Cancellarius in regno Burgundie, & primus in aula regali, & in administratio- ne Reipubl. ceteris excellentiori dignitate preponat. Istæ literæ ita subscriptæ sunt: Recognitum per Henricum Sacri Palatij Protonotarium vice Vilelmi Viennensis Archi-Episcopi, & totius Burgundiæ Archi-Cancellarij. Apud eundem Ioan. de Bosco, Friderici II literarum de an. 1214, talis subscriptio superest: *Conrado Spirensi & Metensi Episcopo Cancellario, vice Domini Humberti Viennensis Archi-Episcopi, totius regni Burgundiæ Archi-Cancellarij recognoscente.* Datum Basileæ. Idem Fridericus in alia Constitutione, cuius contenta pag. 93 referuntur, itidem Basileæ eod. an. promulgata, constituit Viennensem Archi-Episcopum, & Successores eius, Sacri Palatij Archi-Cancellarios. è quibus constare potest, Treuirensem Archi-Episcopum, Friderici II tempore, neandum fuisse Burgundici siue Arelatensis regni Archi-Cancellarium. Vnde ferè crediderim, & concludendum putarim, quo tempore Eleitoralis dignitas, sub Innocentio IV, vel Successorum eius proximorum aliquo, Treuirense collata est, simul eidem Archi-Cancellariatum primitus concessum esse. Fortè Historiæ Burgundicæ diligentius excusæ & trutinatae, quod haec tenus à me impedimentis cohibito factum non est, nos doceant occasio- nē & causas priuati hæreditario Archi-Cancellariatu antiquissimo suo Viennensis Antifititis; quamuis subdubitē, an unquam illo expressè destitutus fuerit. certe Fridericus II Imp. an. Chr. 1238, denuo illius Ecclesiæ priuilegia & iura confirmavit: sub quorum appellatione non dubito tunc temporis, æquè ac præcedentibus annis, Archi-Cancellariatum illū adhuc comprehensum fuisse. Videndum igitur, an fortè distinctio & discrimin faciendum sit inter Archi-Cancellariatum Burgundicum Archi-Episcopi Viennensis, & Archi-Cancellariatum regni Arelatensis Archi-Episcopi Treuerensis: quæ, nī fallor, quæstio dependet ab hoc altero quæsito de finibus limitibusque Burgundici regni; & an Arelatū eiique circumiectus tractus illius regni pars, vel peculiare & separatum regnum fuerit. Latius patuisse olim terminos regni Burgundio-*

num, quām vt vtriusque Burgundiæ, hodieque ita dictarum, prouincijs contineretur, notissimum est, ac vix indicat̄ poscit. Nam & magna Helvetiæ hodiernæ pars (illa antiquitus Cisurana Burgundia vocabatur) ad Rhē-

** vide atiā subscriptio-* num vsque, ipsa namq; Basilea Burgundici iuris ** erat, vti Wippo in vita Con-*
radi Salici, & Guntherus lib. 5, testantur, Sabaudia, Delphinatus, eō pertine-
nem pagina bant. nec est vt de ipsa Prouincia, vt hodie ac multis retro annis vocatur, in qua
præced. Arelatensis vrbs sita est, dubitemus. Vsque adeò enim Arelas ad Burgundicū regnum spectauit antiquitus, vt ipsa Regia & Palatina Sedes Burgundionum regum fuerit. Testis eius rei Guntherus lib. 5 Ligurini sui, cuius versus sunt:

*Quæq; caput regni sede, q; fuisse vetuſti
 Fertur Arelatum, priscorum Curia Regum;
 Teq; sibi iungens equo Prouincia iure,
 Nomen apud Veteres regni titulumq; gerebat,
 Cuius Arelatum Sedes, & finis ab illa
 Parte ferebatur.*

Tractat illic de nuptijs Friderici II Imp. & Beatricis Burgundicæ; cuius beneficio ait Burgundiam, quæ eō vsque regnum fuerat, deinceps regni Germanici accessionem & partem factam esse. Plura huc pertinentia apud Paulum Merulam in *Cosmographia*, & Theophilum Raynaudum in *libello de S. Ambroſij Mediol. Episcopi in Gallijs patriâ*, videri possunt; è quibus constat, antequā à Burgundis Arelas occuparetur, Præfecti Prætorio Galliarum solemne sedem & ordinarium domicilium fuisse. nec dubitandum est, istam eius loci præminentiam & celebritatem, præcipuam Burgundiæ Regibus causam fuisse illic lares figendi. Etsi autem ista ratione in regni illius, vt dixi, Regiam eleētum & ereētum Arelatum fuerit, neccum tamen apud Scriptores vetustos, nisi fortè illorum aliquot curiositatem meam hactenus eluferint, reperire potui, Burgundico regno, vel parti eius, à dicta ciuitate cognomē datum esse. Ac certè non minùs olim quām hodie, si Neapolim & Granatam excipiamus, admodum insolens per oīnem Europam habitum fuit, ab vrbibus regnorū appellations mutuari. Suspicio igitur, hac præcipuè de causa, in Treuerensis Archi-Cancellariatus titulo, Lotharingiæ & Burgundiæ regnorū, à quibus magis propriè denominatio peti potuisset, silentium esse, vt Moguntinus & Viennensis Archi-Episcopi, nouæ istius dignitatis erectione tanto minùs offendenterunt: quorum priori Lotharingiam, alteri Burgundiam, cuius Arelatensis ager pars fuit, in hac Archi-Cancellariatum materia subiectas antiquitus fuisse, satis constat.

Dixi hactenus quæ potui, de tempore istorum Archi-Cancellarij-

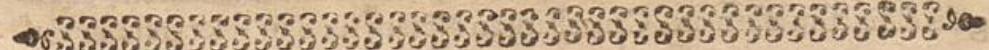
cellariatum institutorum; supereft, vt de terminis nonnulla subiungantur. Italicum igitur quod attinet; vidimus ex Diplomatibus suprà relatis, Tridentum, in confinio Teutoniae & Italæ situm, quamuis Episcopus eius loci Imperij Germanici Princeps sit, ad Germanicas diætas vocetur ac pertineat; finibus Italici tamen Archi-Cancellariatus comprehendendi. Vice autem versa Aquileia, quamuis in Foro-Iulij, Prouincia Italica, sita sit, vel fuerit potius; Germanico tamen Archi-Cancellariatu continebatur, vt constat ex subscriptione Cæfarei Diplomatis Friderici II, quam Gevold. *de Septemviratu cap. 6, num. 82*, profert: illud enim Aquilegiæ datum, vice Sifredi Archi-Episcopi Moguntini, in Germania Archi-Cancellarij, Sifridus Ratisbonensis Episcopus recognouit. De Archi-Cancellariatus autem Gallici & Arelatensis limitibus difficulter certi quid definiri poterit, eo quod tum Diplomatum defectu laboremus, cuius generis non nisi vnicum huc-usque, vt retuli in præcedentibus, reperi; tum certi etiam nil hactenus constet de tempore cœpti & instituti illius Archi-Cancellariatus. Interim certum est, Moguntiam, Coloniam, Wormatiam, Aquisgranum, & Leodium; ac consequenter tractum illum sinistram, id est, Gallicæ Rheni ripæ, ad Germanicum, non verò Gallicum Archi-Cancellariatum pertinuisse ac pertinere. Videatur Gevold. *de Septemviratu, cap. 6, Inscription. 57, 66, 69, 71, 79, & 86*. Ac vt maximè concedatur, quod Aquisgranum & Leodium, ad Treuerensem Archi-Cancellariatum redigi debeant; exploratum tamen ista ratione ad minimum est, per Inscriptiones modò allegatas, Henrico IV & V imperantibus, vti etiam sub initium Imperij Friderici I, illum ne cum extitisse: cum inde constet, istis temporibus adhuc ad Moguntini districtum illa loca pertinuisse. Non tamen prætermiserim indicare, quod non tantum ex Wippone, *de vita Conradi Salici Imp.* sed etiam ex relata in præmissis Friderici II literarum subscriptione constet, urbem Basileam ad Burgundiæ regnum, atque adeò consequenter ad Gallicum & Arelatensem Archi-Cancellariatum pertinuisse. Cum igitur de Caroli IV, & sequentium Imperatorum temporibus, præter vnicum illud Diploma, quod retuli, vice Boëmundi II Archi-Episcopi Treuerensis, Traiecti ad Mosam subscriptum, haec tenus alia non viderim; rem hanc indeciam in medio relinquo, donec alius certiora eruat & producat. Quæ de limitibus & districtu Archi-Cancellariatum Imperij dixi, ad recognitiones & Cancellariæ aulicæ Imperialis regimen propriè pertinent; in reliquo enim, cum Cancellariorum munus in illo præcipue consistat, vt, quæ iuris & iustitiae sunt, rectè administrentur; nec contra vtriusque dictamen quisquam iniuriam patiatur, & violentis concussionibus per delationes & obreptitias suggestiones opprimatur; licitum est Archi-Cancellarijs, quibuscunque tandem in locis & regionibus

Impe-

Imperator versetur, seruato respectu debito & conuenienti, iure suo vti; & ne quid contra leges, consuetudines, & priuilegia fiat, curam & operam adhibere. Eius rei cum plura dare possim, vnico illustri exemplo hac vice contentus ero. Scribit lib. 23 Chron. Belg. cap. 21, Ioan. Gerbrandus Leidensis, Religiosus Ord.B.MARLÆ Virg.de monte Carmelo, Prior Harleensis, quodne, cum Wilhelmus Hollandus Imp. exortas inter Henricum Ultraiectinum Episcopum, & vasallos eius, Dominos de Amstel & Woerden, rixas & contentiones, quibus finiendis armata vtrimeque manu in campum densis agminibus processerant, tollere laboraret; eoque nomine & ipse contractis raptim copijs Ultraiectum accessisset, portisque effractis ciuitatem, absentibus cum Præsule suo ciuibus, præter expectationem inopinatò intrâsset; Conradum de Hochstaden, Archi-Episcopum Colonensem, qui fortè præsens aderat, vrbisque curam ac defensionem abeunte contra hostes Episcopo in se receperat, verent, ne Cæsar, vi potius quām iure acturus, vrbem occupâsset, inter cætera, quibus Cæsarem ad mitiora consilia hortatus fuerat, his verbis Wilhelmu allocutum esse: *Si autem hoc, quod absit, contra Iustitiam attentare præsumperitis, ME VESTRVM CANCELLARIVM pudefacitis, & honorem magnificientie vestre plurimum imminuitis.* Ad ea Imperator ita respondit, vt non increpuerit Archi-Episcopum, & indignè tulerit, quod fines sui muneric excesserit, ac extra Italiam, vti Cancellarius, causas iustitiae curare intempestiue attenauerit; sed in bonam potius partem omnem istam admonitionem acceperit, ac non tantum accurata responsione Præsuli satis-fecerit; sed etiam confessim dimissis in hospitia militibus suis, omnem timorem & scrupulum ipsi & universis incolis exemerit. Hæc eadem etiam illò pertinent, ne quis putet dicis tantum causâ Rhenanos Archi-Episcopos Archi-Cancellariorum titulis insignitos esse, illosque nuda tantum nomina, absque solida ipsius rei substantia, haberi posse.

PARS

PARS ALTERA. DE CANCELLARIIS, & VICE-CANCELLARIIS IMPERIALIBVS.

Nidimus in prædeductis, cum ipso Germanico Imperio cœpisse apud nos Archi-Cancellariorum Officium ac dignitatem: quibus eadem ratione, statim ab initio, qui vices illorum obirent, succenturiatos fuisse; nunc ostendere, eosque ab ultimâ antiquitate ad hæc usque tempora deducere restat. Illi primitus, per multa secula, Cancellarij Imperialis Aulæ, siue Palatij, (vnam Conradus, Herbipolensis Præsul, in Epitaphio, *Cancellarius Sacri Romani Imperij* vocatur) dicti fuerunt: nunc autem à seculo, & quod exurrit, Vice-Cancellarij dici cœperunt, eoque etiamnum censemur nomine; manente tamen, quæ prius fuerat, officij & dignationis amplitudine & prærogatiuâ. Vocantur autem illi hodie, quod silentio premi non debet, contrâ ac superioribus seculis moris fuit ac styli, Vice-Cancellarij Imperij; in vulgari, *Reichs Vice-Canc'ler* Hoc Vice-Cancellariorum prædicatum, omnium primi, quantum haec tenus obseruati, in hac Imperialium Logothetarum serie, Historiæ Guilielmi Hollandi, & Adolphi Nassouij Cæsarum, exhibent; ut infra monstrabitur. Fatendum interim est, pro respectu diuersitate, & intuitu Archi-Cancellariorum, ipsos quoque Curiæ Cancellarios verè nil aliud antiquitus quam Vice-Cancellarios fuisse: idque ipsimet, licet se primitus multis seculis, ut dixi, Cancellarios scripserint; satis eo ipso farebantur, quod solenniter scriberent, se Archi-Cancellarij, seu Archi-Capellani VICE recognitiones obire. Ut autem non repetamus, quæ in superioribus de Cancellariis sub Carolo Magno, & reliquis illius Carolinæ prosapiaæ Imperatoribus, breuiter indicata sunt; ab Othono primo Imp. huius de Cancellariis Germanici Imperij Commentationis principium sumam: priorum istorum simplici Noméclaturâ positâ, additisque, * si quæ ex Auctoriis, de illis, ac virtutibus fortunaque illorum erui poterunt, necdum in superioribus relata. Igitur sub *vide Notas.*
Carolo Magno, ut vidimus, fuerunt *Wichbaldus, Bartholomeus, Erkenbaldus,*

G

Gene-

Genesius, Rado, Wittigerro, Amelbertus, & Gildbertus. Difficile tamen est, de singulari distinctim affirmare, Cancellarij an Notarij fuerint: solet enim in eiusmodi, antiquitatis recessus plerumque tenebras facere. Sub Ludouico Pio reperiuntur *Durandus & Simeon*, uterque Diaconus; *Meginarius & Hirminmarus*.

Sub filio eius Lothario *Rudmundus* Notarius occurrit: sed neque de hoc, neque de aliquo praecedentium habeo, quæ praedictis, ubi de Archi-Capellani sermo erat, adiiciam.

Sub Carolo Caluo vidimus *Adebaldu*m, *Andeserem*, *Odacrum*, *Adalotum*, & *Gauzlenum*.

Sub Carolo Crasso fuerunt, *VValdo* Cancellarius, *Segoinus* Notarius, *Amelbertus* itidem, ut etiam *Ernulfus*.

Sub Arnolpho, *Aspertus* & *VVichingus* Cancellarij, & *Engelpero* Notarius.

Sub Ludouico tertio, *Salomon*, *Ernuldus*, & *Egilbertus* Cancellarij; *Engelpero* & *Ernuldus* Notarij reperiuntur.]

Sub Ludouico Rege Germaniæ, Ludouici Pij filio, *Adalleodatus* Diaconus & *Otgarius*, *Regnibertus* Diaconus, *Dominicus* Notarius, *VViggarius* Cancellarius, *Albertus* Subdiaconus, qui etiam alibi *Hadelbertus* Notarius vocatur, *Hubertas* & *Comeatus*.

Sub Ludouico iuniore, praedicti filio, *Gezo* & *Arnolphus* Cancellarij.

Sub Carolomanno, *Baldo* sive *VValtho* Cancellarius, *Mandalvvinus* sive *Madalvvinus* Notarius.

Sub Conrado I, *VVodelfridus* Cancellarius.

Sub Henrico I, cogn. *Aucupe*, *Poppo* Cancellarius, & *Hildvvinus* Notarius.

OTHO I, cognomento Magnus, Imperator.

Poppo Episcopus Heribolensis. **S**vb Othono igitur Imperatore primo, se offert ordine principem *Poppo*; utpote qui sub patre Othonis Henrico idem munus obierit: qui recognouit Othonis literas an. 937, apud Meibomium pag. 117, 118, & 119: ac postmodum an. 940, nomine Friderici Archi-Capellani, in Metrop. Salisb. tom. 2. pag. 372, & 506. quo priori loco pro Friderico mendosè *Henricum* irrepsisse suprà dixi. Fuit iste Poppo, de quo vix dubitem, ille ipse, qui anno sequenti 941, ab Othono, cui sanguine iunctus fuit, ad Herbipolensem Cathedram promotus fuit; natus patre, Herbipolensi Burggraui. Decessit Ratisbonæ, an. 961, in magno Principum conuentu. Gratiolum apud Imp. fuisse, vel hinc colligas; quod primus ius eligendi Praesulem, Ecclesiæ suæ ab illo impetravit. Diuersus est ab hoc alter Poppo, prioris synchronus, Slesvicensis Episcopus,

pus,

pus, vir miraculorum gloriâ clarus, qui Danos ad fidem conuer-
tit.

Huic Vrmus proximè succedit, licet de illâ lectione superius du-
bitârim. Is reperitur, *ad an. 946*, apud Miræum in *Notit. Eccles. cap. 55.*

Tertium reperio Brunonem, fratrem Othonis Augusti, ut inter *Bruno Ar-
chi. Episco-
pus Colon.*
Arch-Cancellarios dixi.

Sequitur quarto loco Liutulphus, siue, ut hodie scribimus, Lu-
dolphus; qui subscrispsit Privilégium Othonis, Mindensi Episcopo concef-
sum, an. 961, apud Pistor. pag. 734; & apud Meibom. pag. 121, donationem, factam
S. Lüdgeri Helmstadiensi Cœnobio, an. 952; præfuitque ad minimum ad an-
num usque 966, *Not. Eccles. Miræi, cap. 62*; vel etiam an. 972, si in numero nil sit
vitij, apud Hund. in *Metrop. part. 1, pag. 134.* Fuit hic Legatus Imperatoris in
Concilio Treuerensi, an. 948 celebrato, in causa Ludouici Regis Galliæ, &
Hugonis Principis; *tom. 5. Concil. part. 2. edit. Coloniensis pag. 149*, vocaturque à
Flodoardo, rem istam narrante, Legatus & Cape. Ianus Regis Otho-
nis. Fuerat initio eiusdem Imp. Notarius, recognouitque eius literas Wil-
helmi Archi-Capellani vice, an. 957; non, ut in excuso, 967, apud Hund. in
Metrop. tom. 1, pag. 470.

Lüdgerius (nisi satius sit cum præcedenti hunc eundem credere, & *Lüdgerius.*
scripturam interpolare; quod fortassis, ducto à numeris annorum, quibus
signavit, argumento, præferre quis velit) recognitionibus intendit an. 963, a-
pud Meibom. pag. 124: an. 968, apud Miræum, lib. 1. *Donat.* & in *Not. Eccl. 65:*
denique an. 969, in *Metrop. Salisb. tom. 2. pag. 237.* Post hunc Othonis I lite-
ras, datas Parthenoni in monte Elten, super hereditate Wichmanni Comi-
tis, Zegerus vice Roberti recognouit an. 970. Extant apud Dn. *Ægid. Ge-
Zegerus.*
lenium in Auctuario Histor. de S. Engelberto Archi-Episcopo & Martyre, pag. 376.

Adalgerus, in *Notit. Eccles. cap. 62*, literas Othonis subscrispsit an. 965:
cum quo an idem sit Adaldagus Hamburgium & Bremensium Archi-
Episcopus, pro certo non affirmauero; imò contrarium longè verius credi-
derim. Hunc quidem per totos quinquaginta annos Othonum Imperatorum
Cancellarium fuisse, è Crantzij Saxon. lib. 4, c. 9, ac 12; & lib. 3 *Metrop. cap. 16, gensis.*
Beyerlingus tradit *tom. 5. Theatri, pag. 149:* nec tamen verba Crantzij expressè,
id dicunt, quod inde citans exprimere conatur. Ea huiusmodi sunt: *Adaldagus*
Ynni successit, voluntate regis Ottonis, cuius semper hærebat consilijs, eius intimus ac
primus Secretarius, quem etas nostra vocat Cancellarium; (quod per Cancellos pro mul-
titudine negotiorum & interpellantium consuevit interpellari;) quod ministerium ille
præstabat summi fide & integritate tribus Ottonibus. Genere quidem illustris, et ate in-
uenis,

uenis, specie decorus, morumq; probitate speciosior. Concordant cum præmissis, quæ Albertus Stadensis Abbas scribit ad an. 961: cum Othono Magno, annis continuis quinque, in Italia commoratum esse, peperdisseq; apud illum consiliorum summam; quæ etiam causa fuerit, ob quam à Regum latere diuelli non potuerit. Item ad an. 974: His tribus, eque fortissimis ac iustissimis Imperatoribus, tam carus & familiaris erat Adaldagus, pro virtutum merito, & doctrine magisterio, vt à latere illorum vix, aut raro diuelleretur; sicut precepta Imperatorum ad nutum eius disposita ostendunt. In eandem scribit sententiam Adam Bremensis, quem prædictus Stadensis; & hūc vicissim homonymus Hamburgensis compilauit. Putarim autem potius, esse Adaldagum non Cancellarium; sed, qui altior & sublimior gradus est, rerum summæ præpositum fuisse; quem Consilij sanctioris directorem sive Præfitem hodie vocamus. Eo enim nos vocant formalia Adami, & Stadensis verba, à Crantio & Beyerlingo nimis latè & ampliter exposita: præsertim, cùm Diplomata taceant; nec haçenus, quod quidem ego repererim, Adaldagus aliquis in illis compareat. Huiusmodi autem officio, quo carere nequeunt, qui prudentis & laudati regiminis desiderio tenentur, diuersi apud diuersos functi reperiuntur. Exempli causâ apud Henricum III, cogn. Nigrum, Gebhardus Episcopus Aistetensis, qui postea Victor II Papa; apud filium eius, Henricum IV, S. Anno Coloniensis, & Albertus Bremensis Archi-Episcopi; & matrem eius Agnetem, pro minorenni filio Imperij tractantem gubernacula, Henricus Episcopus Augustanus; apud Fridericum II, & filium eius Henricum, S. Engelbertus Colonien. Archi-Episcopus; alij apud alios. Nec tamen negauerim, non vnâ vice, vtrumque munus, tum Cancellarij, tum Directoris (Vice-Dominum vocat Adam Bremensis) in eundem hominem concurrisse.

Rudolphus. Rudolphum Meibomio debemus, apud quem an. 965, subscribit is geminum Othonis Diploma, Ecclesiæ Magdeburg. impertitum, pag. 126. Forte tamen Ludolphi nomen illic reponi debet; de quo Lector indicabit. Apud eundem Ambrosij nomen conseruatum est, an. 967 subscriptionem facientis, pag. 128, quæ ita habet: Ambrosius Cancellarius, ad vicem Humberti Episcopi & Archi-Cancellarij recognoui & scripsi. Data X. Kal. April. An. Dom. Incarn. D. CCCLXVII; Imperij verò Domini Ottonis p̄issimi Cæsaris VI. Indictione X. Actum Rauennæ in Dei nomine, feliciter, Amen. Idem Ambrosius principe loco, ante omnes, etiam Archi-Episcopos, & nominatim Moguntinum, subscriptis erectionem Archi-Episcopatus Magdeburgensis, factam Rauennæ in Concilio, sub Ioanne Papa, hisce formalibus: *Ego Ambrosius Palatinus Cancellarius, subscripti, compleui, & dedi.*

Nec

Nec alibi, quam illuc pag. 129, Rutgerum reperimus, in Donatione *Rutgerus*. Othonis, facta Adelheidæ Coniugi an. 968. Quis ille fuerit, hactenus eruere nequiu. Vixit quidem hoc vel proximè sequenti ævo Rutgerus, vir, ut illa ferebant tempora, eloquentissimus, Scriptor vita S. Brunonis Colonensis Archi-Episcopi: quem suspicari possit nonnemo cum hoc eundem esse. Sed non conueniunt omnino tempora; ac licet Vossius, lib. 2, cap. 44, sub Sancto Henrico hunc referat, videtur tamen ille Rotgerum Monachum Germanum, cum Rogero Abbe Britanno confundere; ac Scriptor ille Brunoniæ vitæ, à Gelenio alijsque, adhuc multò iunior fuisse scribitur.

Rutbertus tandem sub hoc Cæsare agmen claudit; qui, dummodo *Rutbertus* à præcedente diuersus sit, (fortè enim pro Rutberto Rutgerus immigrarit) eodem anno literas signasse legitur, Fundationem Ecclesiæ Misnensis conti-
nentes, apud sepe dictum Meibom. pag. 129. Videtur hic idem ille esse, qui seq. an. 969, Moguntinam Cathedram, & cum illâ Archi-Cancellariatum Imperij obtinuit. Diuersis enim exemplis iam ostensum est, & deinceps probabitur, quo tempore Episcoporum nominatio & promotio magis penes Imperato-
res quam Pontifices & Capitula fuit, sèpius Sedi huic, Germaniarum Princi-
pi, Palatij Imperialis Cancellarios impositos fuisse; idque similiter in reliquis Metropolitanis & Episcopaliibus Cathedris contigit, ut deinceps in Arnoldo, Christiano, Philippo, Reinaldo, Ioanne, Heriberto, plurimiisque alijs, suis lo-
cis ostendetur.

OTHO secundus Imperator.

Filius primi Othonis simul ac Patri in Imperio successit, Willigisum *Villigius* in Cancellarium assumpsisse reperitur, qui sub Othone primo Notarius *Moguntinus Archi-episcopus*. Aulæ fuerat, ut sàprà vidimus. Is humili loco ortus, patreque carpentario vel *Epi/copus*, hamaxurgo natus fuit, in pago Saxoniæ, Scheningen dicto, qui Helmstadiensi oppido milliari uno abest: vel, ut alij volunt, è vico Stromingen nomen habente. Admiratio virtutis eius usque adeò præualuit, ut, quam ille in secre-
tiori conclavi appendi, & oculis suis ingiter obuersari voluit, paterni opificij & conteintæ testem originis, ROTAM; eius in Cathedrâ & dignitate Succes-
sores, perpetuis imposterum temporibus, in hunc usque diem, Ecclesiæ suæ Metropoliticæ arma, ut vocamus, & insignia esse iusserint. Cancellariatum Aulicum ultra quadriennium non tenuit; licet neendum mihi videre contige-
rit ab illo recognitas literas, præter annorum Christi 973, & 974, inter Priu-
legia Ecclesiæ Mindensis, apud Pistorium, pag. 740: Miræum, in Cod. donat. cap. 39,

& in Notit. Eccl. c. 66: Hund. in Metrop. tom. i. pag. 135. Etsi autem Serarius, lib. 5. rerum Mogunt. pag. 714, tradat in an. 977, principium Praefulatus Willigisi incidere; extat tamen Othonis II Diploma, inter Mindensia Priuilegia sextum, Willigisi vice à Successore eius an. 976 recognitum. Et cùm certus sit annus obitùs eius; (1011,) non constat sibi tempus, ab ipsomer Serario Pontificarii Willigesiano præfinitum, nisi errore hoc correeto. Eodē Willigisi siue Willigisi nomine dictus quoque fuit hoc Archi-Episcopo antiquior, pater S. Willibrordi Episcopi Ultraiectini.

*Folgmarus
Episcopus
Ultraiecti,
nus.*

Successor Willigisi Folgmarus fuit; qui an. 974, regni Othonis decimo quarto, Imperij septimo, recognouit, siue notauit, vice Willigisi Archi-Capellani Diploma Ecclesiæ Mindensi concessum, apud Pistorium, pag. 738. Mouet mihi dubium adscriptus annu, (974) an Willigisus fortè, antequam Moguntinam Metropolim consequeretur, iam tunc Archi-Capellanus dictus fuerit: quem nodum nunc non soluo, eò duriorem, quod Prædecessor Willigisi Rupertus ante annum 976 non obierit; & adscriptum Regni & Imperij tempus, omnem suspicionem vitiati æra Christianæ numeri procul abigat: Otho enim II an. 961, Aquisgrani in Regem; an. 968, Romæ in Imperatorem coronatus est. Fortè tamen dicendum sit, ipsos etiam Regalis Palati Cancellarios, Archi-Capellanos subinde dictos fuisse: cuius rei etiam alia colligi possunt exempla. Certè Serarius, de hoc ipso Willigiso agens, scribit pag. 714, *eum, qui ingenio, doctrinâ & virtute polleret, primò Archi-Capellatum Othonis II; postmodum Archi-Episcopum Moguntinum factum esse.* Verum obstat adhuc, quod Folgmarus, vice Willigisi recognoscens, & ipse diserte Cancellarius vocetur. Quare hæc alijs discutienda dimittamus. Meminit autem præterea Folgmari prædicti Paulus Windeck cap. 12 de Elector. Imp. nisi quod illic corruptè Folginatus vocatur. Vixit ijsdem ferè temporibus Folckmarus, S. Brunonis Coloniensis Archi-Episcopi primùm Secretarius, (ita Dithmarus) deinde in Ecclesiastico regimine eiusdè Vicarius, per Lotharici Regni administrationem, à Diœcesi absentiam, ut Rotgerus in vitâ cap. 45; con sequenter Archidiaconus, ut Cratepolius in Catalogo; tandem in Archi-Episcopatu Successor. verum is ab hoc diuersus fuit; vtpote qui ante Othonis II regni principium dudum obierit, an. 969, cùm annos quatuor sedisset. Proprius ad scopum collimârit, qui dixerit esse hunc Folckmarum Episcopum Ultraiectinum: quem hoc tempore vixisse satis arguit, quod à Tangmaro dicitur S. Berwardi, Episcopi Hildesheimensis, auunculus fuisse; quem etiam, vti gratiosus & potens in regali Palatio, ad aulicam militiam promouit.

Egbertus.

Post Folgmarum Egbertus reperitur, qui anno 976 subscripsit Othonis

thonis Priuilegiū Mindenſi Ecclesiæ concessum, & ab eodē datas literas binas Patauiensi ad Danubium Ecclesiæ, in Metrop. Salisb. part. 1, pag. 339; in quibus Egvertus scribitur. Nec dubito hunc eundem esse cum illo, qui in eādem Metrop. part. 2, pag. 588, Engelbertus vocatur.

Hugo Cancellarius, ait in Catalogo Bruschiūs, Othonis II Imp. Cancella- Hugo Ep-
rius, ac supremus intimusq; Consiliarius, factus est Herbiſolensis Episcopus an. scopus Her-
984, in ordine quintus-decimus, seditque quinque annis, mortuus an. 989. bipolensis.
Huius rogatu & instantiā Benedictus Papa sextus S. Burchardum, primum il-
lius Sedis Antistitem, Sanctorum numero adscripsit. Hunc Othonis Cancel-
latiorum postremum fuisse inde constare puto, quod quo anno Imperator
obijt, ad Episcopatum promotus fuerit.

Hildebaldum nihilominus vel ideo agmen Collegarum claudere Hildebal-
non pigeat, quod hic recognouerit ultima, quæ hactenus reperire potui, O- dus Episco-
thonis Diplomata, an. 979, 980, 981, & 983 emissa. Videatur Metrop. Sa- pus Vor-
lisb. tom. 1, pag. 253; tom. 2, pag. 373, 374; tom. 3, pag. 396: Cod. Donat. Miræi, cap. 40: matienss.
Hist. Leod. tom. 2, pag. 209: Not. Eccl. Mir. cap. 69. Duos reperio, sub Othone
II, huius nominis Episcopos, Curiensem in Rhætiā, & Wormatiensem;
quorum posterior est, de quo agimus. Is sedete cœpit ab an. 975, ut Bruschiūs vult, vsque ad an. 993, per annos 18; ac simul cum Episcopali hanc au-
licam curam sustinuit: idque non vno in loco ipsem profitetur. in anno au-
tem obitūs, Bruschiūs errat, ut dicam, cùm ad tertium Othonem ventum
fuerit. Hassus patriā fuit, ac à pietate, eruditione & virtute commendatur.
Principum familiaritate & gratiā, ad Ecclesiæ concreditæ ornatum & emo-
lumentum, vsus fuisse traditur. Hildwardus nominatur alicubi in Metrop. Sa-
lisb. tom. 1, pag. 137; Hildipoldus, tom. 3, pag. 396: multò autem corruptius
Hildebrandus, p. 138; & Hildibaldus, tom. 1. rer. Leod. p. 210: Hildebra-
mus denique, apud Gevold. pag. 69, nu 44. Vix etiam dubitem eundem cum
hoc ipso esse, quem Chron. Spirense, pag. 279, in literis an. 989 datis, Lude-
baldum pari errore nominat. Burchardum de Mangenfeldt, primum Sa- Burchar-
tonici Iuris glossatorem, huius Othonis II Imp. quoque Cancellarium fuisse; dus de
idque vulgo tradi, ait Kirchner. de offic. & dignit. Cancell. lib. 1, cap. 2, num. 63. Mangen-
Vocat illum eximium id ætatis Doctorem, qui Quæstoris titulo, & literatā feldt.
dignitate in aulā prædicti Principis floruerit. Fuisse hunc Burchardum O-
thonis Consiliarium non negauerim; De Cancellariatu eius amplius delibe-
randum censeo: maximè, cùm prædictus Auctor & alios in istum ordinem
adoptet, citra aliorum mentem & tradita.

OTHO

OTHO tertius Imp.

Hildebal-
dus Episco-
pus VVor-
matiensis.

Qui fuerat sub parente, sub hoc etiam Cancellis Imperialibus præfuit; nempe idem, quem memoraui, Hildebaldu Episcopus, ab initio Imperij huius tertij Othonis, ad annum usque ad minimum 997. unde apparet, confistere non posse, quæ alij de morte eius ad an. 993 referunt. Extant Othonis III Diplomata duo, ab Hildebaldo recognita an. 997, *tom. 1. Histor. Leod. pag. 210; & apud Miræum in Not. Eccl. cap. 77.*

S. Ber-
uvardus
Episcopus
Hildeshei-
mensis.

S. Berwardus è Comitibus Saxoniæ (a quibusdam Palatinos. Comites vocari inuenias) de Somerschenburg, decimus-tertius Hildesheimensis Episcopus, à Bruschio dicitur fuisse Othonis tertij Sacellanus; apertius autem à Lamberto Schafnaburgensi, ad an. 992, Regis Cancellarius vocatur. Addit idem, *in diuinis pariter & humanis rebus solertissimum fuisse.* Sedit annos 31; fundavitque nobile & diues Cœnobium S. Michaëlis, intra muros Hildesienenses. Viræ sanctimoniam probatissimus fuit; nec minus in vita, quam ab obitu miraculis claruit. Extat Vita eius apud Surium *tom. 6;* sed longè plenior apud Broverum, *in Sideribus illustrium Germaniaæ Sanctorum,* scripta à Tangmaro, quo in studijs Magistro usus fuisse putatur: qui inter alia nos docet, Othonem tertium hunc sanctum virum morum & studiorum Informatorem habuisse.

S. Heriber-
tus Archi-
Episcopus
Coloniensis.

Quid mirum, laudatissimum Imperatorem Cancellarios innocentissimos in ministerio habuisse? Sanctum certè, quem vidimus, Sanctus alias subsequitur, Colonensis Archi-Præful, **Her bertus:** de quo id, quod asserimus, Rupertus Tuitiensis *in vita* testatur, & ex illo refert Serar. *Rer. Mogunt. lib. 1. cap. 29;* & Cratepolius *in Catalogo.* Etsi autem illi dicant Heribertum *primum Cancellarium* Othonis fuisse; non tamen id de Archi-Cancellario, cui appellatio illa propriè competit, accipiendum est: vii ex diuersis, quæ supersunt, Imperialium literarum recognitionibus constat, quas Moguntini Archi-Episcopi, vii Archi-Cancellarij, vice Heribertus subscripsit. Videantur. *Metrop. Salisb. tom. 1, p. 364;* & *Miræus L. 2. Diplom. c. 26:* ubi an. 999 recognouit; & eiusdem Miræi Notit. Eccles. *cap. 77, ac lib. 2. Donat. cap. 21:* ubi annus 1007 apponitur, qui ad Othonis Successorem pertinet; sub quo deinceps de Heriberto reliqua referentur.

S. Heriber-
tus Archi-
Episcopus
Coloniensis.

S. HENRICVS Imp. Germanis secundus vocatus.

S. Heribertus Archi-Episcopus Coloniensis, nouo ac solitario, ut puto, exem.

exemplo, iam tunc Metropoliticam Sedem tenens, non minus sub hoc, quam Othonem III, Cancellarium Imperialis Palatij egit, uti testantur subscriptiones in praecedentibus prolatæ. Cœpit enim sedere an. 997; & anno 1021, præsulatus quarto & vigesimo, defecit. Incrementa sua debuit Hildebaldo Episcopo Wormatiensi, de quo supra; qui Wangionum maiori Præpositurâ donatum, & in aulam receptum, negotijsque adhibitum, in Othonis tertij vñteriorum notitiam produxit, cui vnicè carus gratusque fuit. Namque isti iam inde à condiscipulatu familiaris fuisse videtur; eundem enim cum illo & Roberto Galliæ Rege Præceptorem habuit, virum doctissimum sui temporis, Gerbertum: qui post Remensem & Rauennatam Cathedras, tādem, Gallicæ originis omnium primus, Petri Sedem Romæ tenuit, *Sylvester secundus* vocatus. Fundator est Abbatia Tuitiensis Heribertus; cuius loci Abbas Rupertus, notissimus & celeberrimus Scriptor, vitam eius politiori stylo executus est, apud Surium, & Operum eius Tomo altero legendam. Obstitit. Henr. Imp. ad Imperium aspiranti; cum quo tamen deinceps in gratiam redijt, & fidelissimus illi permanxit. Natales quod attinet, è Comitibus Rotenburgensis; ad Tubarum amnem in Franconia, vel Leiningensis; ortum ducebat, ut Cratepolius in Catalogo refert. Rupertus de stirpe eius nil amplius scribit, quam ut in Wormatiensi territorio, è matre nobilissimi in Alemaniâ (Suevia) Comitis Regimboldi filia, natum dicat: vnde potius, n̄ vtrumque erro-
neum sit, è Leiningensis; quam Rotenburgicis prodijse dicendus erit.

Engelbertus Cancellarius recognouit S. Henrici literas an. 1002; *Engelber-*
quæ extant *tom. 1* Metrop. Salisb. pag. 140; & confirmationem possessionum S. *tus Episco-*
Bauonis Gandauensis, an. 1003, ap. Miræum *lib. 1*. *Donat. cap. 17*: vbi Egilber-*pus Fris-*
tus legitur. Forte hic fit Frisingensis ille Antistes, qui an. 1005 sedere incep-*gensis.*
pit, seditque an. 34. Is è Comitibus de Morsburg natales suos repe-
bat.

Ta 2 mō, vt Baronius, Raderus & Strevesdorffius; siue *Dago*, vti *Tri-* *Tagmo Ar-*
themius & Crantzius vocant, Cancellarius fuit Henrici Sancti ad annum *chi- Episco-*
1004; quo Magdeburgensis illum Archi-Episcopum dedit, vti Crantzius *pis Magde-*
in Metrop. *lib. 4, c. 3*; & Trithem. in *libro de Bauariae Ducibus* prodiderunt. De hoc *burgensis.*
videri possunt, quæ inter Sanctos Cancellarios infra exequor.

Huic Eberardus, quantum hactenus indagare potui, Successor obuē- *Eberhar-*
nit; cuius plures supersunt recognitiones de annis 1006, 1007, & 1008, apud *dus Episco-*
Miræum *lib. 1* *Diplom. c. 27*, & in *Notit. Eccles. c. 78, & 79*; Histor. Leod. *tom. 1, pag. 213*; Metrop. Hundij *tom. 3, pag. 526*. Hunc fuisse illum ipsum Eberardum,

H

quem

quem Henricus à se fundatæ, an. 1006, Ecclesia Bambergensi primum Episcopum præfecit; non video cur dubitare possimus. Quamuis hac in re coniecturis minimè opus sit. Dithmarus enim, Merspurgensis Episcopus, qui præsens interfuit, narrans, lib. 6. *Historie sue*, Synodi Francofurtensis gesta, & erectionem Ecclesiæ Bambergensis, ita scribit: *Eberhardo tunc Cancellario cura Pastoralis à Rege committitur, & hic à præfato Archi-Præsule (Willigiso) eodem die consecratur*. Hunc Wippo, in vita Conradi Salici, vocat *virum ingenio & moribus reipub. valdè necessarium*. Eberardum Adelboldus excepit, is qui vitam S. Henrici Domini & Benefactoris sui scripsit, Sigeberto teste, *de viris illustribus*, c. 139; qui Adelbodus vocat. Hunc autem Henrici Sancti Cancellarium fuisse, auctor est Trithemius, in *Chron. Hirsaug.* pag. 43. Magnum Chronicum Belgicum Pistorij vocat *Consiliarium Eximium*. Hic Ultraiectina Ecclesiæ ab Imperatore præfectus fuit; cui cùm laudabiliter præfuisse octodecim annis, sub Conrado Salico, an. 1027 obiit, vti ex *Tractenibus annalibus Chron. præd.* Auctor, & Trithemius scribūt. Incidit igitur annus promotionis eius in annum 1009; vt absurdum non sit, si Eberardo, quod fecimus, Successor detur; sequentes enim Henrici annos Guntherius ferè occupat yniuersos. Præter vitâ Henrici scripsisse plura traditur à Sigeberto, quorum aliqua Trithemius recenset. Fuerat antea Lobiensis Clericus, vt idem Sigeb: seu, vt magis specificè Trithemius designat, Monachus Benedictinus: apud quem tamen perperam Bobiensis legitur; nec tam librarij, quâm ipsius, vt suspicor, Scriptoris errore. Est enim Bobiū Italiæ Monasterium, idque Lobensi, seu Laubensi Belgico, longè olim celebrius fuit. In illis, quæ ad conspectum meum venerunt, Diplomatibus, huius non vidi mentionem fieri. Contra Theodoricum Hollandiæ Comitem, pro Ecclesiastica libertate, multa bella gessisse, ijdem Auctores memorant.

Aribo Archi-Episcopus Moguntinus.

Aribonem, Archi-Episcopum Moguntinum, fuisse prius *magnum Imperatoris Cancellarium*, auctor *Chronici manusci. Hildesheimensis* tradit; cuius rei hæc tenus testimonia alia non comperi.

Guntherius Archi-Episcopus Salisburgensis.

Tandem igitur Guntherus, siue Guntherius, sequitur; qui an. 1009 recognouit Priuilegium Mindensis Ecclesiæ, ab Henrico concepsum, (extat apud Pistor.) & alias literas, in *Metrop. Salisb. tom. 1*, pag. 38: anno autem 1010, donationem factam Monasterio Pollingano in Bauaria, in *Metrop. Salisb. tom. 3*, pag. 113: an. 1011, Priuilegium Monialibus in Chuebach datum, apud Hundium *tom. 2*, pag. 248. annos 1018, 1019, 1021, vide apud Gretseruna in *Diuis Bamberg*, pag. 78; Notit. Eccles. Miræi *cap. 80*; *lib. 2. Donat. cap. 22*; *Metrop. Salisb. tom. 1*, pag. 144; *tom. 2*, pag. 374. De anno autem 1023, qui fuit Henr. Imp. penultimus,

timus, extant subscriptiones Guntherij apud Goldast. tom. 2 *Conflit. Imp. pag.* 46; & in Chron. Laurisheim. Freheri, pag. 75. Hic post Henricum, cui in vita & post mortem patrata miracula sanctitatis opinionem obtinuerunt, factus est vigesimus quartus Salisburgensis Præsul, præfuitque laudabiliter annis quatuor; vti non tantum Hundius *in Metropoli*, sed etiam Brunnerus *lib. 5 Boicorum* testantur. Pulchrè autem tempora conueniunt: anno enim 1023 Henricus obiit, & in codem desinunt Guntheri recognitiones; vt dubitandum non sit, suscepito Archi-Episcopali pallio, Cancellariatui renuntiâsse. Fuit tamen, præter recensitos, eiusdem Imperatoris Cancellarius etiam *Suidigerus*, (ali-
qui Sindigerum corruptè vocant) natione Saxo, Episcopus Bambergenfis; *Suidigerus*
qui postea ab Henrico tertio Cæsare, dicto Nigro, cuius Cancellarium fuisse
erroneè tradit Kirchnerus *lib. 2, cap. 1*, amotis tribus in schismate electis Ponti-
ficibus, Romanus Papa, Clementis II nomine, promotus fuit an. 1047: & se-
quenti, non sine veneni propinati suspicione, post nouem mensum Pontifi-
catum interiit; reuectusque in Germaniam, Bamberga honorificè tumula-
tus est. Auctor eius rei Bruschius in Catalogo, & Laurentius Beyerlinck in
Theatro rom. 5, pag. 150. Hunc *figacissimi ingenij* fuisse scribit cit. loco Kirchnerus.
Reperio præterea apud Gevoldum *de Septem-viratu*, pag. 99, num. 55, *Hen-
ricus* Cancellarium, ad an. 1014; vbi sequens subscriptio refertur:
*Henricus Cancellarius vice Euphrardi Episcopi & Archi-
Cancellarij. Actum Romæ. Suspiciari autem possumus, Guntherium
Cancellarium, proficidente in Italiam Cæsare, in Germaniâ remansisse; in
medios enim Guntherij annos Henricus hic incurrit. Monet autem, ne &
hoc præteream, Gevoldus, pro Euphrardo illic Heribertum Coloniensem,
utpote Italæ Archi-Cancellarium, restituendum esse: qua interpolatio do-
nec firmioribus aliquibus adminiculis stabiliatur, parùm satisfacit; maxime
cùm necdum à quoquam probatum sit, iam tunc S. Henrico imperante, Ita-
liæ Archi-Cancellariatum Coloniensibus Archi-Episcopis fuisse hereditario
iure concessum; cùm potius contrarium in præcedentibus ostensum sit, quò
Lector remittitur. Deinde nequaquam probabile est, si illic Heribertus intel-
ligi deberet, scriptusque fuisse, solius Episcopi epitheton illi datum esse; cùm
inter subscriptores eiusdem Diplomatis, Archi-Episcopali debito titulo ho-
noretur. Certius autem hac de re iudicari posset, si de contentis istius Diplo-
matis constaret. Hactenus ad minimum suspicor, de negotio aliquo Italico in
illo dispositum fuisse; ac propterea Italici Archi-Cancellarij nomine, qui ali-
quis ex Episcopis Italæ fuerit, illud recognitum fuisse. Verius igitur censeo,
pro Euphrardo, Euerhardum reponi oportere, vbi cùque tandem is ouilia sua
constituerit.*

H 2

CON-

CONRADVS Salicus Imp. eius nominis secundus.

Burchardus Episcopus VVormatiensis.

SVb Conrado, se principe loco sifit Burchardus, qui anno 1024, & 1026, recognouit literas huius Principis, quibus Werdinensis in Westphaliâ, ad Ruram amnem, Monasterij confirmauit Priuilegia; vt auctor est Gerhardus Kleinsorgius, in *Ecclesiastico suo patrie nostre Chronico*, aliquoties à me laudato. Vixit adhuc sub initium Imperij prædicti Conradi Imperatoris, (cuius adolescentis Nutritius & Institutior fuerat, vicissim ab illo omni vita charissimus habitus) S. Burchardus Episcopus VVormatiensis; decessit enim, vt in *Catalogo* scribit Bruschi, an. 1025, 20 Augusti. Dubito tamen, an sit hic ipse, de quo apud Kleinsorgium; maximè, quod posteriores anno 1026; atque ita, de aliquorum sententiâ, post Burchardi mortem, quam communiter in annu 1025 cadere scribunt, scriptæ sint: & fortè verisimile non sit, S. Burchardum, eo temporis decrepitudem ferè senem, se aulico pistrino addicere voluisse. Accedit, quod postremis Conradi annis, hoc nomine Cancellarius aliquis in aula eius egerit, quem suspicari possimus cum prædicto cunctem esse; licet medius aliquis, de quo statim, interuenerit: nam eius rei alia etiam exempla in Imperatorum Historia occurruunt. Liberum interim per me Lectori erit, quid de hac re probabilius veriusque statuere velit. Quia tamen, quod postmodum prædictis iam scriptis mihi primùm innotuit, præcipuus nodus de an. 1026, qui negotium mihi faceſſuit, per Cardinales Baronium & Bellarminum solutus est, qui concordantibus suffragijs S. Burchardum non anno 1025, vt plerique prius voluerant, sed sequenti 1026, obiſſe tradunt, ac illius sententiæ veritas ex gestis Conradi Imperatoris abunde appetet; reliqua in contrarium nos vocantia, non perinde magni aestimo; valdeque probabile duco, voluisse Conradum, hunc Educatorem & Magistrum suum, vel in extrema senectâ Aulici Cancellariatus sublimi dignitate exornare. Ac forte huc nonnihil faciat, quod S. Burchardus, vt vita Scriptor refert, iam iam moriturus; se inter ditissimos recenseat, nec puto cuiquam dubium esse, compendiofiorem ad opum cumulationem, per opimum & pingue Cancellariatus officium, quam tenuem Ecclesiasticum censum, patere viam. Videat de reliquis Burchardum concorrentibus, cui lubet, Mantissam nostram, cap. 1 de Sanctis Germaniæ Cancellarijs.

Vdalricus.

Vdalricus, siue, vt lectio eius nominis alicubi variat, Odalricus, Oudalricus, vel Vodalricus, ab an. 1024, id est, ipso ferè Conradi imperantis primordio, ad annu usq; 1029, tanquā Cancellarius Diplomata sui Principis recognouit;

uit; vti videre est, quoad an. 1024, in Metrop. Salisb. tom. 1, pag. 146; & tom. 1. Histor. Leod. pag. 264: quoad annos 1025, ead. Metrop. Hundij tom. 1, pag. 143; & tom. 3, pag. 407: an. 1026, Metrop. tom. 3, pag. 346: an. 1027, Kleinsorg. in Chron. Metrop. Salisb. tom. 1, pag. 371: an. 1028, ibid. pag. 372: an. 1029, Metrop. part. 1, pag. 143; & part. 2, pag. 39. De hoc quod præterea dicam, haçtenus non habeo: necdum enim in omnes & singulos Cæsareanorum Diplomatū subscriptores curiosius inquirere mihi vacuum fuit. nec dubito, de aliquibus frustraneum laborem fore; licet faciliorem eiusmodi venatum faciat, quod liquidum sit, Ecclesiastici Ordinis ad vnum omnes fuisse. Dispiciat autem Lector philomusus & philologus, cùm constet Diplomatū fide, memoratos modo, Burchardum & Vdalricum, annis 1024, & 1026 (de intermedio quis idem statuere dubitet?) simul Cancellarios aulicos eodem tempore fuisse; an non de alijs temporibus idem dici possit. Ac velit fortè ad ita opinandum nos inuitare, quod non vno in loco illorum aliqui, quasi ad aliorum eiusdem nominis & officij differentiam, Summi vel primi Cancellarij vocentur.

Successor Vdalrici in officio fuit Burchardus: siue is ille ipse sit, de Burchardus quo priùs; siue ab illo diuersus, quod magis puto. Is recognouit vice Bardonis *dui.* Archi-Capellani, an. 1033, Priuilegium Ecclesiæ Mindensi concessum, apud Pistorium, & apud Miræum in Codice Donat. cap. 47; licet ibi Bulchardus legatur: deinde in Metrop. Salisb. tom. 1, pag. 145, an. 1034 apud Miræum, in Notit. Eccles. cap. 84; lib. 2. Donat. cap. 23, an. 1038; Metrop. Salisb. part. 1, pag. 145. Inuenio in Basiliensium Episcoporum Catalogo, sub Henrico IV, Burchardum de Hasenburg; sed illum hoc Cancellario iuniorem censeo.

HENRICVS tertius, cognom, NIGER.

Primo loco Theodoricus referri postulat, qui recognouit Bardonis *Theodori-*
Moguntini vice (is in Metrop. Salisb. tom. 1, pag. 365, etiam VVardo & pus Con-
*VVartho scribitur) Priuilegium Henrici, datum Mindensi Ecclesiæ, quod *stantiensis.*
inter reliqua edidit Pistorius; idque an. 1039 datū fuit: vti & confirmationem
bonorum Fisingensis Ecclesiæ, factam eod. anno: Metrop. Salisb. tom. 1, pag.
148. De anno 1040, vide Miræum in Notit. Eccles. cap. 87; Histor. Leod. Chapeauilli; tom. 1, pag. 280; Metrop. Hundij tom. 2, pag. 4, & 276: ac tom. 3, pag. 881. de an.
1045, (dummodo is non alias Theodoricus, sed hic idem est) vide eandem
Metrop. tom. 1, pag. 365; & tom. 2, pag. 15. Hic, pro more meliorum istorum seculorum, Aulicæ curæ satur, anno 1045 Episcopalem Cathedram concendit, a-
pud Constantienses, factus eius loci in ordine trigesimus octauus Antistes;*

H 3

cūm

cum antea Aquisgranensis & Spirensis Præpositus fuisset, ut Bruschius auctor est, qui Cancellarium & Arch-Sacellum vocat. Fuit Imperatori Henrico longè charissimus; cum autem valetudine infirmiori vteretur, post quartum assumptionis annum, Successori morte sua locum fecit.

*Euerardus
Archi-
Episcopus
Treuensis*

Euerhardus vice Balduini (*Bardonis* legi debet) recognouisse legitur apud Miræum in *Notit. Eccles. cap. 47*, anno 1041: quem eundem annum ponit etiā Metrop. Hundij *tom. 1, p. 149*; & *tom. 2, p. 249*: an. 1044, inter Diplomata Monasterij sancti Maximini, num. 22. Fuit hoc tempore Augustanus Episcopus Eberhardi nomine; quem tamen sunt qui Epponem, vel Gebhardum dictum velint; quem hunc Cancellarium esse, fortè non nemini non absurdum dictu videatur. Is anno 1048 obiit, præsulatus anno decimo octauo, Imperatore & Principibus Imperij præsentibus, honorificè terræ datus. Verius tamen crediderim, fuisse hunc Treuensem eo nomine Archi-Episcopum, in ordine 77; qui Hezelino Sueviae Comite natus, S. Popponi successit an. 1049. Hunc enim ab Henrico Imperatore III, Consilijs, rebusque magnis adhibitum fuisse scribit Kyriander *part. 9*, de Augusta Treuer. Fuerat autem Maior Præpositus Wormatiensis.

*Adalgerus
Episcopus
Wormatiensis.*

Post hunc *Adalgero*, sive *Adalgerus*, sequitur; qui anno 1043 recognouit literas, non Arnulphi, ut malè legitur in Metropoli Salisb. *tom. 2, pag. 506*; sed Henrici tertij. Id enim constat non tantum ex nomine Archi-Cancellarij *Bardonis*, cui cum anno illic expresso, 896, nihil commune est; sed it enim ab anno 1031, usque ad an. 1051: sed multò magis ex annotatis ordinationis & regni annis; qui nulli Imperatorū omnium, præterquā vni tercio Henrico competunt. Ordinationis (ita habet textus) 16 (anno;) regni vero quinto. Vnicum enim in omni Imperatorum nostrorum Augustā historiā, præter alterum Henrici VI, filij Imp. Friderici I, ab hoc non multum recedens, exemplum habemus, totis undecim annis, ante obitum Patris, designati & electi Regis, in hoc Imperatore Henrico, qui, cum anno Chr. 1026, Successor in Imperio paterno destinatus & declaratus fuisset; an. 1040 demum regnare cœpit: ita ut præmissi ordinationis & regni anni non in aliud, quam quem expressi annum (1043) incident. remanet tamen, pari, ut videtur, librarij mendo, vnius atque alterius anni discrepantia, in aptandis inuicem Imperij & regni Henriciani annis. Cæterum, ut id obiter, pro maiori declaratione eorum quæ dixi, non præteream, non huius tantum, sed & aliorum Diplomatū fide & testimonio euidens est, mutatum fuisse istis temporibus morem priscum, qui sub Carolinæ stirpis Monarchis & Othonibus obseruari solitus erat. Illi enim annos regni computabant non à tempore mortis illorum, qui-
bus

bus successerant; sed ab ipsa primæua regij tituli consecutione, in arham & certitudinem successionis secutæ, delati: vti Ludouici Regis Germaniæ, Imp. Ludouici Pij filij; Othonis Imperatoris eius nominis secundi, Diplomata ostendunt. E contrario Henrici, tertius, quartus, & quintus, annos ordinatio-
nis numerant à primæua eleætione & Coronatione regia, (hæc enim & in li-
teris antiquis, & ab Historicis passim Ordinatio nominatur;) annos regni à
termino cœpti regiminis & administrationis regia. Omnes enim tres, à viuis
parentibus in consortium regni assumpti sunt, procerum Imperij assensu. De
tertij Henrici annis iam dixi. Quarti annus regni primus incidit in ordina-
tionis tertium; Quinti verò in sextum. Praeter autem præmissa, hoc quoque
documento est, Diploma præmemoratum pseudepigraphum esse; quod nul-
libi reperiatur, sub Imp. Arnulpho fuisse Adalgero Cancellariuſ aliquis: cùm
vice versa, sub Henrico III, id munus obierit eo nomine Wormatiensis Præ-
ful, vt disertis verbis Bruschius testatur. qui Adalgerum vocat, & præfati Prin-
cipis Cancellarium supremumque Consiliarium diu fuisse scribit. Nobilis ge-
nere fuit, ait idem Auctoř, sed virtute nobilior; non tamen amplius quam
quinque mensibus Ecclesiastico regimini præfuit, electus Martio mense, Au-
gusto moriens.

VV intherius, siue VV untherius, qui & alicubi corruptè Win-
chertus est, vndecim ad minimum annis togatæ militiae ducarum tenuit, sub
Henricis III & IV, patre & filio; ab anno 1048, ad an. 1058. Videantur, si cui
placet, de an. 1048, Metrop. Salisb. tom. 2, pag. 26; de an. 1049, Priuilegia Mün-
densia, num. 8; Metr. Hundij tom. 1, pag. 367, & 478; tom. 2, pag. 27; de an. 1052, gensis.

Metrop. tom. 1, pag. 150: vbi vice Luitv aldi recognouisse scribitur, qui
communiū Leo poldus reliquis in locis vocatur; & pag. 366, an. 1057, i-
bid. pag. 161; an. 1058, Priuile. Mind. ap. Pistor. num. 20. Hunc eundem esse censeo
cum Gunthero, quem Lamb. Schaffnaburgens. ad an. 1056, Henrici tertij
Cancellarium fuisse scribit: nam, vt ex adductis Diplomatibus allegationibus
patet, tam præcedentibus quam subsequentibus annis, id muneris Wintherius
sustinuit; vt valde verisimile sit, accidente etiam nominis vicinitate, non
minus intermedio isto, à Schaffnab. designato anno, quam reliquis, eidem
intendisse. Nec dubitare quis velit, esse hunc siue Guntherum, siue Wintherium,
Bambergensem Antistitem, in ord. quintum; qui an. 1060, à quarto
Henrico illam Cathedram obtinuit, eique sex annis utilissimè, vt ait Bruschius,
prefuit. Eloquentissimus fuisse celebratur, ac multarum linguarum cognitio-
ne illustris. Profectus an. 1064, cum Sigefrido Archi-Episcopo Moguntino,
Othono Episcopo Ratisbonensi, alijsque Proceribus, septem millium comi-

VV intherius, siue
Guntherus,
Episcopus
Bamber-
gensis.

tatu,

tatu, religiosâ peregrinatione in terram sanctam, Saracenorum, Iatrocinijs à tot iam seculis hunc in diem usque infamum, cum reliquis viæ comitibus, manus incidit; ac, ob venustam proceri pulchritque corporis maiestatem, pro præcipuo & honorabili totius agminis habitus, ideoque cædi princeps destinatus, opportuna animositate vires resumens, suoque cæteris exemplo animos reddens, è manibus græssatorum generosâ felicitate se liberauit. Bambergam tamen suam non reuisit; sed in Carinthia, dum redire properat, morte injiciente manus, defecit.

*Henricus
Episcopus
Augusta-
nus.*

Henricum, eius nominis secundum, & in ordine 29 Augustanum Episcopum; quamvis Diplomatū testimonia me hactenus destituant, eiusdem Henr. Imp. Cancellarium fuisse, Bruschio, è vetustis annalibus tradenti, credere conuenit. Is doctum, robustum, & formosum fuisse asserit, & Henrici quarti Institutorem. Auctor Chronicus Augustani, à Pistorio editi, Sigismundus Grossenbrod, religiosus S. Benedicti, conuentus SS. Vdalrici & Afræ, qui magnæ industriae virum vocat; ait, per absentiam Henrici tertij in Italia, hunc Imperij gubernacula dispositisse. quod & mortuo illo fecit, puero etiam tunc filio eiusdem Imperatoris prædicti. sed quem gratia & potentia, quâ aptid Imperatricem Agnetem pollebat, ad extreum, veteri & solenni consistentium in sublimi loco fatâ, pessundedit; seu inuidia illa, seu iustus zelus fuit. In causa tamen perfecutionis institutæ, & subsecuti exitij, variant: quæ enim plerique de genitrici Regis tradunt, Auctor prædicti Chronicus ad sorem, custodiæ eius creditam, refert. quam rem, sūptamque eo nomine, Henrici IV iussu, de illo pœnam, apud alios quâm hic legi malo.

*Hardou-
dus Episco-
pus Bam-
bergensis.*

Post Theodoricum, nî fallor, inferendus fuerat Hardouidus, siue Hezelinus, tertius Episcopus Bambergensis; quem Henrici III Cancellarium fuisse, è monumentis illius Ecclesiæ Bruschius commemorat. Ad Episcopatum, illum sublimauit Imperator prædictus an. 1047; cui, ad annum usque 1054, per septennium præfuit, modicâ sanè laude, si credimus laudato Auctori.

HENRICVS quartus, cognom. Senior.

*Guntherus
Episcopus
Bamber-
gensis.*

Cancellariorum, sub hoc bellace & animoso, sed infelici multis nominibus Principe, ille ipse VVintherius, siue Guntherus agmen dicit; de quo, sub Patre huius, quem Seniorē veteres dixerunt, & sepulchralis inscriptio etiam nunc vocat, dictum est; de quo alia, quâm quæ retuli, non libet addere. Si quis tamen famosum in historijs, Hierosolymitanum iter eius, nol-
le defi-

se desiderat, Lambertum Schaffnaburgensem adire poterit; qui præ ceteris paulò elegantius & vberius memorabilem istam & vnicam historiam, sub an. 1065 refert. Videatur ibidem præclarum & valde memorabile huius viri Elogium.

Secundus **Gebehardus** fuit: extat enim apud Miræum, *lib. 2 Donat. cap. 24, in Notit. Eccles. cap. 89*, Henrici quarti Diploma, quo Niuellensis Ecclesiæ prædia in tres partes diuidit, quod anno 1059, Hebesardus (ita enim illuc cor-ruptè pro Gebehardo excusum legitur) Cancellarius vice Luitpoldi <sup>Gebehardus Archi-
Episcopus Salusbur-</sup>gensis. Capellani recognouit. Sine mendo nomen eius scribitur inter Mindensia Priuilegia, *num. 12*, in literis Henrici IV, eodem an. 1059 à Gebehardo subscriptis, cui loco fisis, non dubitem pro certo habere, Hebesardi nomen apud Miræum, ut dixi, corruptum esse. Fuit & circa annum 1077 hoc nomine Cancellarius, quem ab hoc diuersum puto; ideoque separatim de illo, suo loco aeturus sum. Probabile autem est, illum, de quo hæc retuli, non alium esse, quam eo nomine Salisburgensem Archi-Episcopum, qui ab Auentino, & ex illo ab Hundio, *in Metropoli*, Henrici IV Scriba vocatur, Auctor autem vitæ eius, quam edidit Ioan. Abbas Lambacensis, appellat summum Aulæ regiæ Capellanum. quæ inuicem collata, accendentibus insuper præallegatis Diplomatibus, vetant deinceps dubitare de Cancellariatu eius. Fuit autem, quod natales attinet, è familia Comitum de Helfenstein, gente Sueuus. Archi-Episcopus factus est anno 1060, (ita Auctor vitæ eius) proximo ab illo, quo relata Diplomata recognouit, anno.

VVichbertum Hundij Metropolis suppeditat; apud quem, *tom. 1, pag. 152*, extat Donatio Henrici, facta Ecclesiæ Frisingensi, de bonis in Histria alibique sitis, anno 1062, quam recognouit Sigefridi Archi-Cancellarij vice **Wichbertus** Cancellarius. Non est dubium, hunc esse Parmensem Episcopum, quem Itali, more in eiusmodi Germanicis nominibus sibi familiari, Guibertum vocant; qui postea Rauennas Archi-Episcopus factus, ac tandem in Antipapam eleuatus fuit: de quo multa Baronius, alijque Ecclesiasticarum rerum Scriptores. Hunc Italiæ Cancellarium Cuspinianus, ut suprà ostendimus, constituit; cuius opinio hic à me non impugnabitur: constat interim ex citato Diplomate, simul etiam aliquo tempore Imperialis Aulæ fuisse Cancellarium. Videtur autem hoc ipso anno 1062, vtroque officio, tam Archi-Cancellariatus Italici, quam Aulici Cancellariatus, priuatus fuisse. De illo (Arch-Cancellariatu) intelligo, quod scribit Baronius *tom. II, sub ann. 1062, num. 17*, Gregorium Vercellensem in Guiberti locum successisse; in aulico enim munere Fridericus est surrogatus: ad quem transeo.

Guibertum igitur secutus est **Fridericus**; qui recognouit, anno *I 1063*,

1063, tertium-decimum Mindensis Ecclesiæ Priuilegium, Goslariæ in Saxonia emissum. Idem subnotauit literas eiusdem Imperatoris, datas Ecclesiæ Patauiensi eodem anno; quas insertas legimus Salisburg. Metrop. tom. 1, pag. 367. Fuit isto tempore Fridericus è Misnia, ut volunt, Marchionibus, Magdeburgensis Ecclesiæ Præpositus: qui cum Capituli studio, illic Engelhardo Archi-Episcopo, hoc ipso anno 1063 defuncto, Successor destinaretur; Annonis Colonensis fratri Weciloni cedere compulsus fuit: ac eodem faciente Annone, rerum eo tempore apud Imperatorem, cuius tunc gratiâ needum exciderat, potente, Mimigardeuordenſi Ecclesiæ, quæ circa illa tempora, quod hodieque obtinet, Monasteriensis dicit cœpit, commodum per obitum Roberti vacans, Antistes datus fuit. Hunc ego, cum tempora ad amissum quadrant, & pro more istius æui, quo Episcopatum largitionem absoluta quodammodo potestate sibi Cæsares usurpabant, adeoq; qui ad eiusmodi culmina anhelabant, curiam ferè sequebatur, laboribusque aulicæ militiae, & industriæ se ipsis petitionibus præparare & commendabiles facere consueuerant; prædictum Cancellarium fuisse nequaquam ambigo. In vetustis enim & ab hominum memoria remotioribus, quoties firmiora quibus insistamus non suppetunt, coniecturis indulgere permisum est; dummodo ieiunitas vitetur, modusque adsit; nec illæ fundamento suo probabili, quale hac in parte non abesse ostendi, destituantur. Nolim tamen credulitatem meam Lectori in præiudicium obtrudere, cui iudicium super hac re integrum relinquitur.

Sigehardus siue Sigeharius, Laurisheimensi Chronicus Freheri, & Metropoli Hundianæ, vitæ sive, quæ in memoriam viuorum tot seculis superstes manet, debitor est. In literis enim Henrici quarti, quibus Altmanno Patauiensi Episcopo dat villam Tyesnfurt, anno 1067 recognitionem Sigehardus fecit, pag. 368. vbi tamen corrigendum, quod in impresso est, recognouisse Sigehardum vice Godefridi Vice-Cancellarij; reponendumque, Sigebridi Archi-Cancellarij. Nec enim reperiuntur ipsis temporibus aliqui Vice-Cancellarij fuisse; ac solenne tunc erat, si Cancellarij abessent, illorum nomine Notarios (hodie Secretarios vocamus) subscribere. Deinde absurdum nimis sit, Cancellarios Vice-Cancellariorum vicem non subire tantum, sed etiam illud ipsum publice in solemnibus literis profiteri. Sedit autem prænotato anno 1067: quo etiam in sacrâ ad sepulchrum Domini peregrinatione, peregrinè abfuit Sigebridus, Moguntinus Archi-Episcopus, è Baronibus de Epstein; qui ab an. 1059, usque ad 1088, variâ fortunâ præfuit. Huius Archi-Cancellarij expressè, & citra mendum, Laurisheimense Chronicon nomen ponit, pag. 80; vbi Sigeharij eiusdem subscriptionem vice eius factam refert.

Hic

Hic Sigeharius autem, siue, vt à Lamberto Schaffnaburgensi vocatur, Sigehardus, anno sequenti 1068, electus fuit ad Aquileiensem Patriarchatum, in quo Rauingeri tunc morientis Successor fuit; vti auctor est prænominatus egregius Scriptor, ipsisque Bellarmino & Baronio eximiè laudatus, in *Chronico suo*: quod etiam Herm. Kirchner, Oratori & Poëtæ celebri, lib. 1, *de Offic. & dign. Cancellarij*, cap. 3, num. 24, obseruatum est. Anno 1076, fuit Apostolicæ Sedis Legatus in Concilio Triburiensi. De miserabili exitu eius, memorat Constantiensis Bertoldus, quem Gretserus Bernoldum vocare mauult, *ad annum 1077*, & ex illo Baronius *tom. II Annal.*

Sigehario in Cancellariatu **Bibo** successit, teste eodem Schaffnaburgensi; de quo hactenus præterea parùm cognoui: nec supèrest memoria eius in Diplomatibus, quæ ad meum peruenere conspectum. Videtur tamen ex Cancellario Imperiali in Tullensem Episcopum prouectus esse. Fuit certè eo nomine istius Ecclesiæ Præfus sub Henrico IV; à cuius etiam partibus contra hostes eius stetit, vt auctor est Auentinus, lib. 5 *Annal. Boic.* (mihi pag. 359;) ubi inter ceteros Henricianarum partium Antistites recensetur. Ioan. Chenu Biturix, in *Catalogo Episcoporum Tullensum*, quem valde mutilum & lacerum exhibit, hunc cum plurimis alijs præterit.

Adelbero, qui etiam alicubi **Albero** vocatur, an. 1070 & 1072, *Episcopus Herbipolensis*, Cancellariatus munus apud Henricum IV obiuit. Extat duplex illius Princis Diploma, *tom. 2 Hist. Leod.* à Chapeauillio editæ, pag. 11 & 13, quæ vice Sigefredi (vtrobique corruptè Sigieridi scriptum est) Archi-Cancellarij Adelbero recognouit; vti etiam *tom. I Metrop. Salisburg.* pag. 58. Idem recognouit consensum fundationis Episcopatus Gurcensis, datum prædicto anno 1072, qui extat *in vita Gebehardi Archi-Episcopi Salisburg.* eius Fundatoris. Tenuit hisce temporibus Herbipolensem Ecclesiam Adelbero, Comes à Lambach & Scherdingen, Bauarus, ex illo terrarum tractu, quem hodie Austria supra Anasum vocant: is enim antiquitus, usque ad Friderici I Imperium, Bauariæ Ducatus pars fuit; ac dûbito, an non illi applicari possint, quæ de hoc Cancellario retulimus. Etsi enim obstare videatur, quod Episcopus ille anno 1045 ad Pontificalem infulam electus sit, Albero autem Cancellariatum tenuerit vinti quinque & amplius annis postea; hoc tamen tantopere me non moueret, eo quod aliquoties actu iam Episcopi hanc Aulicam curam subierint, & Herbipolensis ille Præfus præfatos annos pluribus adhuc annorum curriculis superarit, vtpote qui integros quadraginta annos sessionis sacræ, quamuis exilio interpolatos, impleuerit; nisi maior inde difficultas oriretur, quod pessime inter Henricum IV Imp. & Adelberonem Herbipolensem, longo tem-

pore conuenerit; vsque adeò, vt binâ vice Sede suâ exturbatum in exilium misserit. Ita certè Bruschius in *Catalogo*. Auctor tamen vitæ, à Lambacensi Abbe typis Augustanis editæ, posterioris exilij causam aliò rejicit, eiusque prædictum Cæsarem absoluuit. Verùm istam obiectionem vicissim eleuat, quod anno demum 1084, illud Imperatoris cum Episcopo dissidium ortum sit, possitque inde prædictorum conciliatio sumi, ita vt verè affirmetur, inimicitias illas Cancellariatui, vtpote ante decennium & amplius gesto, nequam obstat. Eliget Lector, quod ipsi melius videbitur. Fuit autem Episcopus Adelbero filius Fundatorum Lambacensis in superiori Austria Cœnobij Benedictini; in quo etiam post iteratam electionem, licet tertio reuocatus, quietem amplexus mori maluit, quam tertia vice fortunæ inconstantiam & mutabilitatem periclitari. Anno igitur 1090 illuc obiit, ac honorificè tumulatus est. Fuit eodem tempore Adelbero Episcopus Metensis; qui, vt Lambertus scribit, an. 1072 obiit. Fuit denique tertius, eiusdem nominis, Bambergensis Episcopus, è Comitibus de Pogen, Bauarus, Conradi Imp. è sorore nepos, tertii Henrici consobrinus, qui obiit an. 1060.

Egilbertus.

Egilbertum Gevoldo debo, qui illum refert in tract. de *Septemviratu* pag. 103, num. 67: Egilbertus Cancellarius vice Sigefridi Archi-Capellani recogn. an. 1073. anno regni Henrici regis XX. Præsidente Romæ Apostolicam Sedem Gregorio VII, qui & Hildebrand. Hæc vltima adiungere volui, quod alias regulariter insolitum sit, in Diplomatibus Cæsareis annos Pontificum adiungere.

Adalber-
thus.

Adalbertus recognouit vti Cancellarius, Sigefridi Moguntini nomine, an. 1074, Henrici IV literas, Frisingensi Ecclesiæ datas, quæ extant in *Metropoli part. 1, pag. 153.* Quis fuerit iste Adalbertus, adhuc quæro. Bremensis Archi-Episcopus, in aulâ huius Imperatoris diù potes, hic esse nequit; is enim obiit an. 1072. *Lamb. Schafnab.* Nec videtur etiam fuisse Adalbertus I, Moguntinus postea Archi-Episcopus, qui aliquantò iunior fuit; ac is, vt postmodum in ordine suo videbimus, sub filio demum Henrico iuniore Cancellarium assecutus est. Fortè videri non-nemini possit, hunc cum præcedente Adalberone eundem esse. Et est sane idem nomen Adalberti & Adalberonis, sicuti Bernardi & Bernarij, Wicharij & Wichardi, Engelperonis & Engelberti, &c. Nihil definio.

Gebehard-
dus Episco-
pus Con-
stantiensis.

Gebehardus, hoc nomine secundus, huius Principis Cancellarius, ad annos Chr. 1077 & 1078 occurrit. Priori recognouit confirmationem priuilegiorum & regalis libertatis, vt habent Diplomatici formalia, Henrici IV Regis, datam Monialium Cœnobio Chiemsee: *Metrop. Salisb. tom. 2, pag. 244.* Sequenti,

quenti, eiusdem literas subscriptis, quibus Cœnobium Benedictinorum in Beurn, in antiquam restituit libertatem, & in regalem protectionem recipit; apud eund. Hund. in *Metrop. tom. 2, pag. 145.* In his posterioribus autem Vice-Cancellariis vocatur, siue librarij id, aut Typographi mendum est; seu potius, qui Cancellarij erant, simul indifferenter eo tempore Vice-Cancellarij nomen usurpabant: de qua re difficile est certum quid definire. Fuit sub Henrico, hoc nomine Spirensis Episcopus, prius Argentinensis Canonicus, postmodum Religiosus ac Abbas Hirsaugiensis, è Comitibus de Aurach. Mihi autem magis videtur, Cancellarium hunc, fuisse Constantiensem illum Episcopum, qui eam quadragesimus secundus in ordine Cathedram adscendit; an. 1082. Fuit is Zaringiae Duci Bertholdi frater, itidem Hirsaugiensis Monachus, post decennium Henrici Imp. iussu electus. Ignoscat tamen Lector benignus, si in coniectando me plus, quam prober, alicubi audacem iudicet.

Hermannus an. 1089 recognouit Henrici Diploma, quo Scotigenas Benedictinos, Ratisbonæ agentes, in S. Petri suburbano tunc temporis; ^{Hermannus Episcopus Augu-} sed per ciuile sub Carolo quinto Germanicum bellum, nunc à multis annis ^{stanus.} diruto Monasterio, in protectionem recipit. Extat in *Metrop. Salisb. tom. 1, pag. 258; & tom. 3, pag. 94.* A quarto Henrico, circa an. 1096, promotus fuit ad Cathedram Augustanam Hermannus Comes à Wittelsbach; quem si quis hunc Herm. Cancellarium fuisse dicat, forte non multum aberrauerit. Bruschius illum scribit; 38 annis præfuisse: sed qui Simoniacâ prauitate ingressus fuisse culpabatur, à regiminis bonitate simili fato parvum laudis colligit.

Hubertum, siue **Humbertum** (vtrumque enim apud Miræum legitur) in lucem post tot secula reduxerunt Belgica Diplomata Miræi, in *Notitia Eccles. cap. 122.* vbi referuntur literæ Henrici IV Imp. Laubiensi & Andennensi Monasterijs an. 1101 concessæ, quas recognouit. Eodem anno restituit Henricus Imp. fratribus S. Maximini Treuer. duas curtes, datis desuper literis, ab eodem hoc Humberto subscriptis. *Diplom. S. Maximini num. 29.* Meminit denique Gevoldus pag. 104 Diplomatis Henriciani, quod an. 1086, Patuij, Humbertus nomine Routhardi Moguntini recognouerit, ex Lindenbægi libro *de Scriptoribus Germanie.* Verum idem Auctor illud supposititum cenlet, & aliquot rationibus euertit, quarum plerisque subscrivo; addens & aliud argumentum, ab annis Humberti desumptum.

Otho Episcopus Bambergensis, natione Bauarus, è familiâ Comitum de Andechs, à Bruschio in *Catalogo*, & Fabritio in *Chronico memorabilem, ad an. 1102, Henrici IV Cancellarius fuisse scribitur.* de quo pluribus in

HENRICVS V Imp. cogn. IVNIOR.

*Albertus
Archi-
Episcopus
Mogunti-
nus.*

Inter illos, qui Henrico V à Cancellis fuerunt, primo occurrit loco Albertus; quem reperio apud Goldast. *tom. i Constitut. Imp. pag. 252, & 253*, de pace inter Paschalem II & Hericium V, an. 1110 inita: & in *Histor. Leod. Chapeauillij tomo 2, pag. 55*; vbi recognouit literas datas an. 1107, quibus confirmatio priuilegiorum Cleri Leodiensis continetur: & an. 1112, inter Diplomata S. Maximini, *num. 30*. Esse hunc Adelbertum, siue Albertum primum, quem seniorem dixerunt, Archi-Episcopum Moguntinum, *omnium*, teste Serario, *consensus est*. Otho Frisingensis *lib. 7 Histor. cap. 14*, scribit non tantum Henrici Cancellarium, sed etiam *primum inter primos eius precordiale Consiliarium fuisse*: qui etiam addit ibidem, fuisse an. 1109 Imperatori auctorem, ut à Paschali Pontifice inuestituras Episcopatum extorqueret; cumque repulsa patet, ut eum custodiri faceret. quæ consulta cum non satis feliciter postmodum cederent, causa fuerunt Alberto triennalis exilij. Fuerat autem an. 1111, in solenni curiâ, exequijs Henrici IV Imp. ante quinquennium mortui, celebrandis indictâ, per baculum & annulum inuestitus, ut scribit Abbas Urspergenensis; qui similiter adiungit, fuisse illum antea Henrici Cancellarium. De inimicitijs, quas deinceps ad vitæ usque finem cum Imperatore gessit, de munitione arcis Alschafneburgensis, alijsque, præter antiquos, Serarius videri potest. Originem traxerat e Comitibus de Sarbrück, vti ex programmate Willigisianis, ut vocat, valuis inscripto, astruit idem Serarius.

Arnoldus.

Arnoldum ad an. Chr. 1111 reperio; sed haec tenus non alibi, quam apud Salisb. Metrop. Auctorem: qui *tom. i, pag. 259*, refert literas Imperatoris Henrici V, Scotigenis Ratisbonensis datas; & *tom. 3, pag. 95*, easdem repeatit, quæ ab hoc Arnoldo recognitæ sunt.

*Bruno Epi-
scopus Ar-
gentinensis.*

Brunonem ad an. 1116, & 1119, vel 1125, Cancellarium fuisse, partim e Diplomatibus S. Maximini discimus, *num. 31*; partim Miræus nos docet: apud quem *lib. i Donat. cap. 40, & in Codice Donat. cap. 81*, extant literæ Henrici V, de decimis *Santflitanis*, in fauorem Monasterij S. Michælis Antwerp. concessæ; quas priori in loco, an. 1119; altero, an. 1125, datas esse adnotat. Priorem autem numerum veriorem iudico, eo quod alter constare sibi non possit. Nec enim Decembri mense Henricus Diplomata emittere eo anno potuit, cuius mense Maio obierat. Brunonem hunc coniecto Argentinensem, in ordine 52, Episco-

piseopum esse; vel, secundum Guillimanū, 46; qui etiam auctores se habere scribit, illum Henrici V fauore prouectum fuisse: vnde coniecturæ meæ ad miniculum conciliatur. Fuit natione Saxo, vt idem auctor est, pulsusque postmodum est à Lothario Imp. eiusdem gentis; contra quem videtur in schismate, pro Sueuis, benefactorum suorum cognitione proximis, stetisse.

LOTHARIVS II.

Quinam sub primis regni, siue Imperij annis, Cancellarij munus sub hoc *Thietmarus* Principe sustinuerint, necdum mihi scire datum est. Primus ex illis, quos ^{rus} compererim, ad an. 1131 occurrit, *Thietmarus nomine*, apud Miræum lib.2 *Diplom. cap. 45*, & in *Not. Eccl. cap. 141*.

Anselmum eidem Miræo debemus; apud quem in *Cod. Donat. c. 87*, *Anselmus*, extat Lotharij confirmatio priuilegiorum Ecclesiæ S. Seruatij Traiectensis ad Mosam, ab Anselmo hoc vice Archi-Cancellarij Adalberti, recognita; cui annus 1132 adscriptus est. De Bertholoo idem, quod de Thietmaro & *Bertholous* Anselmo dicendum est; quem, *lib.2 Diplom. cap. 46*; & *Not. Eccl. cap. 144*, prædictus Diplomatum Editor refert ad an. 1133. vbi utrobique pro *Voëlberto*, *Abbas Ful-* *Voëlbortus*. fortè Adelbertus restitui debet. Non sine causa fortè dixi, ac dubitare me in-
nui. Potuerit enim Volberti nomine Lothario Cancellarius fuisse, cuius vi-
cem obierit Bertholous. Suspendo igitur super hac re iudicium meum, donec per aliorum Diplomatum collationem, cuius generis hinc inde diuersa latere vix ambigam, veritas eruatur. Ac videndum etiam est, an nō dici possit, quod fuerit hic Bertholous Fuldensis Abbas, siue, vt Brovverus legit, Berthous, (Kirchnerus Bertoldū vocat) qui an. 1133, trigesimus tertius in Ordine successit. Fuit is Italicæ expeditionis Lothario eod. an. 1133 comes, ante mitræ sortitionē S. Bonifacij Ecclesiæ Maior Præpositus: cumque à Brovvero scribatur *integritatis, facundie, & ingenij laude abundans fuisse*; valde verisimile fit, non defodisse illum, dum curiam sequitur, talentum suum. Fuit autem ortu & prosapiâ no-
bilis, è familiâ de Slitse, quos etiam Gortios Kirchnerus vocat, *lib.1. de Offic. Cancel. c. 3*; additque, haberi illos hoc tempore hæreditarios Abbatæ Fulden-
sis Mareschallos. Eodem, quo Lotharius anno, (nempe præfato Christi 1133) Romæ coronatus, ipse quoque ab Innocentio Pontifice in Abbatem conser-
cratus fuit; traditurque ab eodem Kirchnero, omnium primus fuisse, qui ti-
tulum Primatis impetrârit, & Ecclesiæ suæ intulerit. Insigne igitur hic ex-
emplum habemus, quid occasio præstet, quoties sibi-met-ipsis homines non
desunt.

Inter

*S. Norber-
tus Archi-
Episcopus
Magde-
burgensis.*

Inter hunc & Eckihardum, *S. Norbertus, Magdeburgensis Archi-
Episcopus, inferendus videtur. Nam & hunc tempore Italicae expeditionis Lo-
tharij Cancellarium fuisse, vita eius, Præmonstratenſi Bibliothecæ infertæ,
Auctor affirmat, cap. 37. De hoc aliquantò fusiùs agam inter Sanctos Can-
cellarios Germaniæ.*

*Ekhikar-
dus.
*virobique
Cancella-
rius voca-
tur.*

Hunc, aut certè Bertholoum, excipit *Ekhicardus, siue Eckehardus,*
quem apud Miræum habemus *lib. 1 Donat. cap. 57, & Notit. Eccl. cap. 147;* * vbi
confirmationem Priuilegiorum Abbatia Stabulensis recognoscit: cuius for-
malia recognitionis appono, prout ap. Miræum, cuius industria antiquaria,
& in rempubl. literariam liberalitas toties nobis in hoc opere paginam facit,
*Notit. Eccl. cap. 148, leguntur: Ego Eckardus vice Henrici Ratis-
bonensis Episcopi & Archi-Cancellarij recognoui. Ego En-*

Bertolfus.

*gelbertus Monachus vice Bertolfi Notarij scripsi. Quis fuerit
prædictus Eckhardus, inquirere restat; nec hactenus de illo, vltra præmissa,
quicquam comperi. Relata autem subscriptio admonet me vnius atque alte-
rius obseruatiunculæ. Dixeram paulò antea, videri mihi Bertoloum Cancel-
le, seu Notar. eundem esse cum illius nominis Fuldensi Abbatæ; quæ coniectura,
præter temporis rationem, stabilitur inde, quod ex auditâ modò finali litera-
rum Lotharij clausulâ, intelligamus, antiquitus non è Clericis tantum, sed ex
ipsis etiam Monachis Imperialis aulae Scribas & Notarios fuisse assumptos. ac
videbimus etiam in sequentibus duos eiusdem generis Cancellarios, vnum
Ludouici Bauari, alterum Ruperti Palatini Imperatorum. Deinde singulare
etiam & notabile videtur, quod de Ratisbonensis Episcopi Archi-Cancella-
riatu ibidem memoratur; cuius generis non recordor alibi reperiisse exem-
plum aliud. Nec est vt suspicimur textui mendum inharrere; nam ab Eckar-
do vice Henrici Episcopi facta recognitio, certos nos facit; eò quod recogni-
tor, vt vidiimus, ipsemnet Cancellarius fuerit, non nisi Archi-Cancellarij nomi-
ne illam fieri potuisse. Sciendum igitur est, tempore datarum istarum litera-
rum, Sedis vacantiam fuisse in Moguntinâ Ecclesiâ, cuius Præful Albertus, si-
ue Adelbertus, eius nominis primus, cuius suprà meminimus, eo ipso anno
1137, vt Dodechinus scribit, IX Kal. Jul. obierat, nec ante Pentecosten sequé-
tis anni Successorem accepit, vti Otho Frisingensis, & memoratus Mariani
Continuator testantur: literæ autem Lotharij, cuius clausulam excerpti, datae
sunt prætacti anni 1137 die Kal. Octob. decimo. Videtur igitur dicendum,
extra ordinem, & ad interim, vt loquimur, per occasionem interregni, vt ita
dicam, Metropolitici, ornatum fuisse Ratisbonensem Antistitem honore &
dignitate Archi-Cancellarij; siue id ea tantummodo vice, sine aliquo alio ex-
empli*

*Henricus
Ratisbo-
nensis Epi-
scopus, A-
chi-Can-
cellarius
Imperij.*

empo gratoscē indultum; siue pluries simili ratione obseruatum & repetitum fit. Ad posterius videtur, sed ex alio fonte, nempe discordiarum & dissensio-
num, quæ subinde Cæsaribus cum Archi-Episcopis Moguntinis intercesser-
unt, inclinare Kirchnerus, quando scribit^{*}: *Nec verò negauerim, tum Henrici* * lib. 1 de
Offic. &
dign. Can-
cell. cap. 3.
*IV, tum Friderici & aliorum Cæsarum Imperio, ius vetus esse nonnunquam interpola-
tum, & ab Episcopis vel ad Decanos, vel etiam ad alios translatum, prout sèpius Archi-
Episcoporum alienor à rebus Imperatorij animus fidesq; apparuerit; dignitatem tamen,
quasi postliminio, ad Sedem suam tandem esse reuersam.* Ita ille. cuius rei vellem ex-
empla addidisset; dubito enim, an quod eius generis in omni historia reperia-
tur. Henricus autem ille, in ordine Reginoburgensium Præfulum, 22 est, è
Comitibus de *Wolfrathshausen* oriundus. Inimicitias & bella gessit cum Hen-
rico Superbo, Lotharij Imp. genero, Bauariae Duce. Fuit comes expeditio-
nis sacræ in Palæstinam, sub Conrado III; ac sub vitæ finem monasticum in-
stitutum amplexus, in S. Emmerami Cœnobio, quod iuuenis, sub præfula-
tus primordia, varijs persecutionibus vexauerat, cucullum induit. Nunc è di-
uerticulo in viam redeundum est.

CONRADVS III.

Hic sublato æmulo suo, Imp. Lothario, contra quem in schismate electus fuerat, concordibus postmodum suffragijs in Confluentino Conuentu surrogatus, pacificè & absque contradictione regnare cœpit anno 1138: quo tempore Cancellarium aulicum Imperiale apud illum egit *Arnoldus*; Arnoldus
Arch-
Episcopus
Colonensis octoque minimùm sequentibus annis, adcoque potiori parte Imperij Con- radini, id munera sustinuit. Recognouit autem prædicto anno (1138) dona-
tionem Conradi, factam Ultraiectinae Ecclesiæ, de ditissimis Frisiae Occiden-
talibus (vt hodie vocatur) pagis, Ostergoâ & Westergoâ. *Mir. Not. Eccl. cap. 149;*
& lib. 2 Donat. cap. 40. Recognitiones de an. 1140, *Notit. Eccl. cap. 151;* Metrop. Sa-
lisb. *tom. 1, pag. 157, 158:* de an. 1142, *Metrop. Salisb. tom. 3, pag. 120: an. 1145;* *Notit. Eccles. cap. 154,* *& lib. 2 Donat. cap. 45:* ann. 1146, *Metrop. Salisb. tom. 2, pag. 40;* *Mir. lib. 2. Diplom. cap. 59,* *& Notit. Eccles. cap. 155,* suppeditant. Hic fuit postmodum in Coloniensem Archi-Episcopum promotus, cuius Metropolitanæ ædis prius fuerat Præpositus. cuius rei testes sat idoneos habemus Gasparem Bru-
schium in *Catalogo*, & auctorem Colon. Chronicu; quorum posterior ait, Fri-
derici I fuisse Cancellarium quod magis placeret, ed quod anni regiminis,
qui illi tribuuntur, magis ad Friderici quam Conradi Imperium quadrant; ni-
si certū esset, eū, qui sub Barbarossa hoc nomine Cancellarius fuit, ad Mogun-
tinum

K

tinum thronum eleuatum esse, ut deinceps videbimus. Authores memorati scribunt, fuisse illum e Comitibus de Altena: vnde miror, Leovoldum Nor- thouium in Marcanis Originibus suis hunc præterire, nisi fortè, quod magis puto, errant prædicti in indicandis huius Præfusis natalibus. Huius generis enim compluria apud illos sphalmata reperi, Historia Coloniensium Archi-Episcoporum Geleniana suo tempore docebit. Bruschij hoc de Præfule tale elogium est, *fuisse virum omnino religiosum, iusti ac æqui studiosissimum, qui violentijs resistiterit, & Ecclesiam defenderit.* Annis non nisi quinque sedit, agnoscuntque illum Fundatorem suum Nobiles religiosæ Virgines in Rindorf, prope Bonnam, in Rheni ripa dexterâ. Frater Conradi Imp. vterinus filius S.

*Otto Epi-
scopus Fri-
singensis.* Leopoldi Marchionis Austriae, Otto Episcopus Frisingensis, sub hoc etiam Cancellarium egit: ita enim Münsterus lib. 3 Cosmograph. in Catalogo Episcoporum Frisingensium testatur: & idem asseuerant Matthias Castritius de virtutibus &c. Principum German. lib. 4, cap. 2; & Herm. Kirchnerus lib. 1 de Offic. Cancell. cap. 9. idem affirmat alius de Friderico I, vtriusque nepote: putârim autem vtramque sententiam subsistere, & verum scripsisse & hunc, & illos. Administravit autem hoc officium iam Pontifex; è Monasterio enim ad Cathedram immediate transiuit. Comes fuit Conrado Cæsari in illâ parùm felici in Syriam expeditione sacrâ. Fuit etiam in ministerio eiusdem Conradi

*Henricus
Arch-
Episcopus
Mogunti-
nus.* Notarius, qui vice Adelberti Moguntini Archi-Episcopi, an. 1141, recognouit Priuilegium Conradi, datum Cœnobio Münster ad Danubium, in Metrop. Salisb. tom. 2, pag. 521. quem crediderim illum ipsum fuisse, qui sequenti an. 1142, Moguntiæ, vbi Maior Præpositus erat, rerum potiri cœpit. Fuit is S. Bernardi amicus, solitus consilijs eius in negotijs grauioribus vti. Passus calumniam à Canonicis suis, per Legatos Apostolicos, Sedis honore priuatus est, & Eimbecæ in Saxoniam exul; sed ob fortitudinem & æquanimitatem in aduersis, non inglorius obiit. Condemnatores eius, qui magis auaritiam suam, quam causæ merita respexisse infamabantur, ambo eodem quo Henricus anno obièrè, in euidens ut vulgo creditum fuit, innocentia iniuste condemnati testimonium. Bruschius in Catal. scribit præfuisse hunc an. 10. laudabiliter & pacificè, vocatque virum pium & honestum. Coniectura mea est, licet eius probationes paulò firmiores necdum habeam, post Notariatum, hunc Henricum in Cancellarium promotum fuisse, priusquam ad Archi-Episcopalem Cathedram sublimaretur. Arbertus Notarius Conradi III, inter subscriptores extat Diplomatis huius Cæsaris, in Anquitatibus Viennensisibus Ioan. de Bosco, pag. 83. Ibidem inuenias Desiderium Monachum Notarium, illarum literarum Scriptorem.

Arbertus.

Desiderius.

FRI-

FRIDERICVS primus.

SVb Friderico itidem Arnoldus se slistit, sed à præmisso diuersus. Qui e- 1. *Arnoldus*
 nim Moguntinam Sedem obtinuit post Henrici depositionem, (contigit *Archidi-*
 illa an. Chr. 1153) à Bruschio in Catalogo; & ab omnibus, vt Serarius p. 818. scribit,
Epi/copus
 Cancellarius Friderici I fuisse traditur. Suspicatur autē idem Serarius, quia Fri-
Mogunti-
 dericus an. 1152 imperare, Arnoldus autem sequenti statim Ecclesiæ Mogun-
 tinæ præesse cœpit; fortè etiam ante Imperium, id officij Arnoldum apud Fri-
 dericum administrasse. Id fortassis factitatum esse, non admodum contradic-
 xerim; sub alio tamen, vt magis puto, nomine, quām sub Cancellarij appella-
 tionē. Nec enim crediderim, è probatis Auctoribus aut documentis ostendi
 posse, morem iam tunc, huius tempore, inferioribus Cæsare Principibus
 fuisse, Cancelliorum operâ vtendi, contentis Notariorum ministerio: qui-
 bus vt non tantum Episcopi, Comites, &c. sed ipsi met etiam Duees vte-
 rentur; extat antiqua Imperialis apud Goldastum, nī fallor, Constitutio. Vt
 autem prædictum in obscuro est; ita certum habemus, sub initium principa-
 tus Fridericiani Arnoldum Cancellis præfuisse. Extat apud Goldastum *tom. 3*
Conf. Imp. pacificatio, inter Eugenium III Papam & Fridericum I Imp. in Co-
 mitijs Constantiensibus sancita, quam recognouit Arnoldus prædictus an.
 1152. Eiusdem anni est donatio Friderici de Monasterio Altahäuser, siue Altaichij
 inferioris, facta Eberardo II Episcopo Bambergensi, quam refert Gevold. *in*
addit. Metrop. Hundianæ tom. 2, pag. 28; vti etiam declaratio eiusdem Friderici, su-
 per iuribus Aduocati Ecclesiæ Marsiensis, ap. *Miræum lib. 2 Donat. cap. 51*, &
Notit. Eccles. cap. 158, itidem ab Arnoldo recognita. Idem præstitit an. 1153, IV
 Kal. Ian. in confirmatione prædiorum Ecclesiæ Cameracensis, apud eundem
 Mir. *Notit. Eccles. cap. 55*. Sribit Bruschius, ob acumen ingenij, admira-
 bilem facundiam, & summam prudentiam, maximâ etiam
 mansuetudine & humanitate decoratam, Friderico summè
 carum fuisse Arnoldum. quæ eadem verba Cratepolius de Successore ei-
 us in Cancellariatu Reinaldo Coloniensi usurpat. Quanta autem fuerit eius
 aliorumque Cancelliorum istis temporibus auctoritas & potentia; inde cla-
 ret, quod ex *Chronico manuscript. Moguntino* refert Serarius, factum esse Ar-
 noldum illustrissimum Imperialis aulæ Cancellarium, &
 quasi alterum Imperatorem. Successit Arnoldus Henrico Archi-
 Episcopo an. 1153, vt dictum est; cùm prius fuisse eiusdem Moguntinæ Ecclesiæ

K 2

Cano-

Canonicus, & Camerarius, Decanusque Aquisgranensis; (puto eundem esse, quem Diploma Conradi III, inter Antiquitates Viennenenses, an. 1146 datum, Maiorem Aquisgranensem Praepositum vocat) in quo vnum hoc culpatur, quod ab Henrico à Canonicis suis accusato, ad Apostolicam Sedem defensionis obeundæ causâ missus, non satis bonâ fide cum hero suo egerit: sed ambitu maiorum honorum in transuersum actus, magis de successione suâ, quam innocentis iniuste accusati absolutione sollicitus fuerit, corruptis etiam, quod utrinque pudeat, Iudicibus causæ Cardinalibus duobus, Apostolicæ Sedis Delegatis. Sedis scribitur annis 15. sed, ut solet, clausula & exitus, reliquæ vitæ fortunatissimo tenori non admodum respondit. Orta enim Moguntinorum contra illum seditione, in S. Iacobi Cœnobio à furente plebe miserè interemptus; & toto triduo cadaver eius fœdè habitum fuit. Imperator autem necem amici sui, & primarij inter proceres Imperij Principis, seuq; vltus est, ipsâ ciuitate quoque destructâ; quæ ad Othonem usque Imp. IV desolata & destituta per annos 56 permanxit. Ortum habuerat ex nobili familiâ de Selenhofen, pagi Moguntini indigena.

2. Ioannes.

Huius, quantum hactenus comperi, **Ioannes** proximus in Palatino Cancellariatu Successor fuit, qui recognouit an. 1153 Priuilegium Friderici, datum Ecclesiæ S. Emmerami Ratisbonæ, de non infeudandis mulieribus. Extat in Addition. Gevoldi, tom. 2 Metrop. pag. 377. hunc diuersum fuisse fili spicor ab altero Ioanne, de quo postea, num. 9.

3. Otho Episcopus Friesingensis.

Auunculum Imp. Barbarossæ, Othonem Frisingensium Praefulem, apud hunc nepotem suum Cancellarium egisse, auctor est *Antonius Albizius*; ut infrâ inter Sanctos Cancellarios ostendo. Istâ stante opinione, ad primos huius Principis annos referendus erit. obiit anno 1159, vel præcedenti. Per Reinaldi Cancellarij, in Italiam cum Othono Palatino Comite Legati præmissi, absentiam, Othonem eius loco munia Cancellariatus obiuisse, ex Radeuico constat, lib. 3 de gestis Frider. cap. 22. ac illâ respexit fortassis Albizius.

4. Reinaldus Archi-Episcopus Colonensis.

Reinaldus in ordine quartus est, quem omnium primò inuenio subscriptissime an. 1156, apud Hund. in Metropoli tom. 1, pag. 113, erectionem Ducatus Austriae; & apud Auentin. lib. 6, pag. (mihi) 390: eodemque recognoscente confirmauit Fridericus I an. 1157, prædia & possessiones Ecclesiæ S. Mariae Antwerpensiæ, apud Mir. lib. 1. Diplom. cap. 61; vbi corruptè pro Reinaldo Arnaldus legitur; & Not. Eccl. c. 159. Ad eundem pertinet recognitio de anno 1158, in Metrop. tom. 1, pag. 114; & tom. 2, pag. 178; & inter Priuilegia Archi-Episcopatus Hamburgensis apud Lindenbrog. pag. 182, 184, & seqq. denique de an. 1159, ap. Goldast. tom. 3 Conf. Imp. pag. 336. Hic est ille Reinaldus, qui quadragesimus quartus in ordine

ordine eiusdem est ad Colonensem thronum: quod factum, si Cratepolio credimus, anno 1163; licet apud eundem, Typographi forsitan errore, anno 1169 prædecessor & agnatus eius Fridericus (forte patruus) obijisse tradatur. Non posse autem nec ipsum 1163 annum subsistere, in sequenti Cancellario Ulrico dicam. Fuit ictusque è familiâ Nobilium, siue Comitum de Dassel, quibus Embea oppidū, hodie Brunsvicensium Ducum, cum circumiecto tractu Söllingano (ita à syluâ longè lateque ad dextram Visurgis ripam protensâ nominatur) subiectum fuit; scripsitque horum Comitum historiam peculiari Chronicō Ioan. Letznerus, non ultimus inter Saxoniarum antiquitatum erutores & vindices. Creber est in Friderici Historia Reinaldus hic noster: sub cuius auspicijs in Italico commilitio res maximas patrauit; ut omnino gesta illorum temporum bellicosissimorum legentibus fatendum sit, non fuisse ex ipsis militibus viris, summisq; illius maximi & gloriosissimi Imp. Ducibus, qui cum duobus Sacerdotibus (Colonensi & Moguntino Præfulibus) iuste conferri, nedum veraciter illis anteferri potuerint. Reliqua autem huius viri egregia facta facilè superat memorabilis ad Tusculum de Romanis victoria; quâ quadraginta millia hostium, viriliter opitulante prædicto Collegâ eius, Christiano Moguntino, paruâ Germanorum manu superauit. Expugnato & destruto Mediolano, tria SS. Magorum corpora, siue Victoria dono accepit, siue, ut alij volunt, clam abstulit; quæ Coloniam ab ipsomet deuecta, magna illuc aliquot seculis veneratione coluntur. Mortuus fuit prope Romanum, an. 1181. Laudes & commendationem huius viri apud Radeicum lib. 3 de gest. Frid. cap. 18, legere datur. Otho Frisingensis libros Chronicorum ipsis inscripsit.

Progredior ad *Ulricum*, siue *Vdalricum*; quem in *Metropoli Sa- 5 Vdalri- lisb. tom. 1, pag. 371 & 373*, reperio, nomine Reinaldi Colon. Archi-Ep. Italiæ *cus.* Archi-Cancellarij recognouisse Friderici literas Cumis, *an. 1161: ita enim ictusque locus uniformiter habet; & an. seq. 1162, Papiæ eiusdem vice recognovit, ap. eundem Hund. in *Metrop. tom. 2, pag. 243*. Hæc autem omnia tria regia Diplomata, cum Reinaldi Archi-Episcopi Colon. vice recognita sint; facilè intelligit. de colligimus errorem Cratepolij in *Catal.* & *Chronici Colon.* à quibus an. 1163 Reinaldus Cathedram concendisse traditur. Extat Epistola huius Vdalrici ad Eberhardum Archi-Episcopum Salisburg. apud Tengnagel. in *Monu- ment. Antiq. num. 51*. Fuit hoc nomine, Friderico I regnante, Halberstadiensis Episcopus; qui an hic ipse possit fuisse videri, necdum scrupulosius inquirere datum est. Gessit Præfus ille cum Henrico Leone Duce Saxonie bella grauia, ut lib. 6 Saxon. scribit Crantz. quod synchronismi causâ indicatum esto. Fuit eisdem temporibus hoc nomine Spirensis Episcopus, è familia nobili Dur-

K. 3

mun-

**Comum
ad Lacum
La. ium in-
telligit.*

Nicolaus
Notarius.

müntz, creatus an. 1156. Huic Ulrico Cancellario, & Nicolao eiusdem Friderici I Notario inscripsit historias suas Radeuicus Diaconus & Canonicus Fribingensis, vocans illos *viros prudentissimos, pace & militia exercitatos.*

6. Christianus Archi-
Episcopus
Moguntinus.

Alterum sub Friderico belli fulmen è sacro Ordine, & Cancellariorum numero, Christianus sequitur. Hic licet nec pennæ oblitus fuerit, gladio tamen maiora gessit. Recognouit autem literas Friderici I Cœnobio Benedictino Asbachensi datas, an. 1166; in quarum subscriptione se vocat *Sacri Palatij Cancellarium.* Annus ille documento est, errare Serarium aliquique, qui auspicia præsulatus huius Christiani ad an. Chr. 1164 redigunt. Scribit quidem *Dodechinus* sub dicto anno, quod in locum Conradi, à Friderico expulsi, Christianus fuerit subrogatus: idemque, sub an. 1163, tradit Godfr. Monach. S. Pantal. sed uterque, non quod eo anno successio illa facta sit; satis enim constat duobus ad minimum annis Conradum pacificam tenuisse Sedis suæ possessionem; verum occasione inthronisationis Conradi, quæ circa illud tempus celebrata est: ac contra Christianum tunc temporis Imperator consanguineo isti suo fauit, obtinuitque, ut alter (hic ipse nempe Christianus) in Ichismate contra Rudolphum Zaringiæ Ducem electus cederet; quamuis Thuringiæ & Hassiæ Lantgravius, & Respubl. Erfordiensis fauore & ope ipsi adessent. Fuit enim patria Thuringus, è Comitum de Buche familia. Socius & consors fuit Reinaldi Coloniensis obtentæ ad Tusculum de Romanis victoriæ, ad omne in sanè posteritatem memorabilis; quamuis reperiuntur, qui bellica décora in sacratis hominibus tenuiori laude prosequantur, ac nominatim Christianum perstringant, quod in castris quam choro frequentius visus sit. Mihi talium censorem agere propositum non est; ac gnarus præterea sum, prout tempora sunt, ita & mores formandos, ac instituta accommodanda esse. Videantur Serarius in reb. Mogunt. pag. 823, & seq. Albert. Crantz. lib. 6 Metropol. cap. fin. & lib. 7, cap. 1; & quem ille more suo describit, Stadensis Abbas, Urspergen. Godefr. S. Pantal. &c. Obiit in illâ ipsâ Italica expeditione (cuius tempore toto quinquennio res maximas effecit, ipsâ etiam Anconâ, portu excellentiâ nobilitatâ urbe, biennali obsidione expugnatâ) haud procul Româ, ipsomet summo Pontifice Alexandro III, confessionem eius excipiente, & viaticum sacrum ipsi porrigit, an. 1180. Scribit Crantzius *citato loco*, & ex illo refert Kirchnerus, Christianum hunc se scripsisse *Imperialis aule Cancellarium, & Sedis Apostolice Vice-Cancellarium:* quod posterius vide habeat dubito. Stadensis certè, è quo pleraque alia de hoc Christiano mutuatus est, eius nil memorat; sed is tantum Legatum summi Pontificis vocat, & Onuphrius Panuinius, qui accuratissimè enumerat cuiusque Pontificis Cancellarios & Pro-Cancellarios, Christianum reliquis non admisit.

Phi-

Philippus Baro de Hinsberg (Comes vocatur in Catalogo Archi-Episcoporum) quo tempore ad Colonensem Archi-Episcopatum in ^{7. Philippus} Reinoldi locum concedit, (fuit id. an. 1167) ipse quoque Friderici Cancellarius fuit, vti scribit Godefr. Monachus S. Pantal. ^{Archī Episcopus Colonensis.} in histor. signati anni; testatur que idem Cratepolius in Catal. Necdū Diplomata conspexi ab hoc recognita; eius generis tamen postmodum, Archi-Cancellariatus eius tempore, ab alijs vicario nomine subscripta, suprà, cùm de Italicis Archi-Cancellarijs sermo esset, vidimus. Primus hic est Agrippinatum Antistitum, qui Westphaliae & Angariæ Ducatus possederit; quos Henrici Leonis Ducis proscriptio-ne & exilio, ab Imperatoris liberalitate obtinuit. Struxit idem illos, qui hodieque Coloniam cingunt, muros. Fundauit etiam Cœnobium Cistercien-sium S. Petri in Heisterbach; quod Cæsarius postmodum, sui temporis miraculorum luculentus Scriptor, contubernio ac scriptis suis illustravit, celebre-que fecit. Mortuus est Philippus sub Henrico VI Imp. quem coronauit, pro-pe Neapolim; quod Cæsarem ob regni negotia secutus fuerat.

Henrici Cancellarij subscriptiones diuersæ supersunt. Recognouit ^{8. Henricus.} literas Friderici datas Abbatiae in Tegernsee, an. 1163, apud Gevbold. in Addi-tion. Metrop. Salisb. tom. 3, pag. 410: & alias eiusdem de Haristallio Ecclesiae Leodi-censi confirmato, an. 1171, in Hist. Leod. tom. 2, pag. 121; & apud Miræum lib. 1 Di- plom. cap. 64, ac Notit. Eccles. cap. 163. Fortè autem hic ille ipse sit, qui in alijs Friderici literis, an. 1125, apud Miræum Notit. Eccles. cap. 158, Notarius vocatur; & in Chron. Aquisgran. lib. 3, pag. 6; ac tom. 2 Conf. Imp. Goldasti, pag. 81. A Notariatu enim ad Cancellariatum promotiones nec absurdæ sunt, nec sine exemplis etiam veterum temporum. Fuit sub Friderico Henricus Herbipolensis Epi-scopus; verum is alias esse videtur: nam an. 1161 mitram adeptus est, an. 1163 obiit. Fuit præterea circa eadem tempora Henricus, Episcopus Wormatiensis, qui iunior hoc Cancellario fuisse videtur. De hoc sub Henrico VI Imp. videbimus.

Ventum iam est, iuxta temporis institutam seriem, ad ^{9. Godefridum} Cancellarium; quem, præ ceteris Friderici I Epistolarum Magistris, omnium ^{dus Episco-pus Herbipolensis.} diutissimè scrinijs præfuisse reperio, per annos ad minimum vndecim; ni-mirum ab an. 1173, usque ad an. 1183, vtrumq; inclusuè, vt vocamus. Extant in Archiu. Monast. literæ Friderici I super cōpositione litis, factâ inter Fridericū Episcopū Monast. & Henricum Comitē de Teclenborg; siue, vt illuc scribitur, Tekenemborg, de Aduocatiâ Monast. Ecclesiae, quas Godfridus Cancellarius an. 1173 recognouit. Idem fecit an. 1174, in laudatione contractus inter Aquis-gran. & Altimontensem Ecclesiās, ap. Mir. l. 2. Don. c. 57; & an. 1180, in literis Epis-copo

copo Frising. concessis, ap. Goldast. tom. 1 *Conſt. Imper. p. 285*; Metrop. Salisb. tom. 1, pag. 115; & an. 1182, in Priuilegio ciuitati Spirensi dato, apud Lehem. in *Chron. Spir. lib. 5, cap. 64*; vti etiam inter Diplomata S. Maximini, an. 1638 excusa, num. 34. Extat denique Constitutio Friderici super pacificatione cum Longobardiae Ordinibus, & receptione eorundem in Imperiale gratiam, quam ICti vulgo vocant *Pacem Constantie*; quod in illa ciuitate, habitâ solenni curiâ, inita & conclusa effet. Extat illa in Iuris ciuilis Corpore, post libros de Vſibus Feudorum, annum præferens 1183; eamque subscriptis idem Godefridus prædictus. Obiter indico errorem, qui in annis regni & Imperij Imperatoris Aenobarbi, in omnibus hactenus editionibus, quas ego viderim, committitur in fine dictæ Constitutionis. ita enim habent verba: *Anno regni eius octogesimo secundo, Imperij vero tricesimo nono.* corrigi vero & legi debet: *Regni tricesimo secundo, Imperij vigesimo nono.* qui numeri dependent ex electionis Principum, & coronationis Apostolicæ annis, nempe 1152, & 1155; attentis simul die erectæ & initæ Pacis, (7. Kal. Iul.) & diebus factæ electionis, & impositæ per Papalem consecrationem coronæ: qui fuerunt 3 Non. Mart. ac 18, alij 28, Iun. Ortum habuit Godefridus è familia nobilium de Pisenberg, (in Constitutione Pacis Constantiae frater eius Ludouicus vocatur Comes de Olfestre) & an. 1182, si Bruschius in anni assignatione non erret, electus est in Herbipolensem Episcopum; cui loco quadriennium præfuit, ait idem Bruschius. Id si certum sit, necessè est anno dēnum 1185, vel saltē 1184, quem Münsteri Cosmographia habet, ad Herbipolensem Cathedram peruenisse: nam anno 1189, pro quo Bruschius per errorem 1186 habet; vel certè 1190, quem ponit Godefrid. S. Pantal. interiisse certum est. Fuit enim Comes Asiaticæ, siue sacrae in Palæstina expeditionis, sub Friderico I, & non procul ab Antiochiâ lethali morbo obiit, quem ex nimio & intolerando æstu contraxerat, sepultus in templo maximo dictæ vrbis. Elogium eius apud Bruschium hoc est, *fuisse eximia virtute, doctrinâ, & sapientiâ præditum:* cum quo partim conuenit, partim amplius quid adiungit Arnoldus Lubec. lib. 3, cap. 34, hist. Slavor. scribens, *fuisse virum prudenter & eloquentem;* qui etiam, secundum datam sibi gratiam, peregrinationem memoratam ex magna parte rexerit. Hic summam ædem Herbipolensem è quadrato lapide nouam struxit, eam ipsam, vt puto, quæ hodieque satis magnifica quatuor turribus fastigiata extat. nec enim in sequentium Episcoporum vita quicquam occurrit, quod isti opinioni aduersetur. Hundius in Catalogo Episcoporum Ratisbonensium, in ordine 26, refert Godefridum, qui fuerit Conradi tertij Capellanus & Notarius, & Friderici Imp. I, eiusque filij Henrici Cancellarius; quem ait an. 1185 sedere cœpisse, sequenti reignâsse. qui videtur vel cum hoc idem esse, vel cum illo, vti etiam Godefrido Viterbieni Historico confundi.

Ioan-

Ioannes extremis Friderici annis Cancellorum curam gessisse vide-^{10. Ioannes} tur: anno enim 1189 hoc nomine Imperialis aulæ Cancellarius per Aposto-^{Archis} licæ Sedis Legatum Gofredum Cardinalem (Soffredus vocatur *ab Onuphrio*) ^{Episcopus} Treuieren-^{Treueren-} Trenirensibus Archi-Episcopus datus est; eaque ratione octennalibus con-^{s.} tentionibus *Volmari* Archi-diaconi, siue, ut *Cratopolius* habet, Maioris Deca-^{nus} ni, & *Rudolphi* Maioris Præpositi, in schismate electorum, finis impositus fuit. Inuestituram ab Henrico VI Rege, viuente etiam tunc patre, & Syriacæ expe-^{ditioni} intento, consecutus est; vti testis est Godefridus Monach. S. Pantal. ^{sub} dict. an. pag. 254, edit. Pistor. Eâ sanè tempestate, ait Mersæus præcit. præ-^{stantiorem} Pastorem Treuerici habere non potuerunt. ita præfuit & profuit. Structor est murorum & turrii, quibus hodieque Treuirorum ciuitas munita est.

Sub eodem hoc Friderico fuit Imperialis aulæ Protonotarius *Rudol-* ^{Rudolphus} phus, ^{Canonicus} *Wormatiensis*: qui in subscriptione literarum eius de iure Ciuitatis *Wormatiensis*, de anno 1180, apud Lehm. in *Chron. Spir.* ^{Worma-} ^{tensis.} pag. 356, Friderico Sueviae Duci, Ludouico Thuringiæ Landgrauio, & Con-^{rad} rado Palatino Rheni præponitur. Vide etiam Diplomata S. Maximini, num. *Burchar-* ^{dus.} 34. Fuit præterea *Burchardus* Notarius eiusdem Imp. cuius extat *Pistola* ad Nicol. Abbatem Sigebergensem, de capto & exciso Mediolano; ^{apud Fre-} herum tom. 1 *Scriptorum rer. Germ.*

HENRICVS VI.

TReuerensis Archi-Episcopus *Ioannes*, quia Friderici anno extremo, quamvis gubernacula Imperij, dum militiæ sanctæ se præparat, iam filio credidisset, ex Cancellario altiora concendit; parenti potius, quam filio adiudicare placuit. Illi autem successit *Dieterus*, siue *Dieterius*, qui sequen-^{Dieterus.} ti anno, (1190) post *Ioannis* Archi-Episcopi promotionem, ut scribit *Godefrid.* *S. Pantal.* vñā cum *Moguntino* Archi-Episcopo (*Conrado Zæringiæ Duce*) ab Imp. Henrico in Italiam vltiorem (Apuliam) missus fuit, *ad explorandum*, ita addit, *euentum rerum*. Recognouit is anno proximo 1191, confirmationem *Henrici* de bonis Abbatia Gislenianæ in Hannoniâ, vti videre est apud Mi-^{riam} lib. 2 *Donat. cap. 68*; & *Notit. Eccles. cap. 175*. Iisdem literis & sequentia sub-^{scripta} leguntur: *Datum apud Neapolim, per manus Henrici Protonotarii*. Hunc Cancellarium fuisse ait *Kirchnerus*, lib. 1 *de Offic. Cancell. cap. 2*. sed ille Auctor, ^{Henricus} *ut alibi indicaui*, illuc Notarios & Cancellarios inuicem confundit. *Iste Protonotarius Episcopatus* *VVormat.* **Henricus** trigesimus octauus factus est Wangionum Antistes; nam præ-

citatus Godefrid. Monach. S. Pantal. de illo, ad an. 1192, ita scribit: *Episcopus VVormatiensis obiit; cui Henricus Protonotarius Imperatoris successit.* Praefuit illic, ut ait Bruschius, bene ac prudenter annis nouem. quo stante, necesse est reliqua erroris inexpertia non esse; quando anno 1196 obiisse addit. Eiusmodi autem erroribus isti Episcoporum Catalogi passim scatent; videnturque primi illorum sarcinatores, quibus de veritate plerisque in locis non admodum constitisse appetet, falsos potius numeros alicubi ponere, quam ignorantiam suam silentio agnoscere & fateri voluisse. Porro Henricus praedictus ex Ultraiectinâ diœcesi prodierat. Sequuntur sub hoc & sequentibus Imperatoribus tres ordine Conradi, Palatij Imperialis Cancellarij; qui forte tenebras & confusionem passi fuissent, nisi cuique titulus Ecclesiasticae dignitatis adscriptus (omnes enim diuersarum Ecclesiarum Episcopi fuerunt) internoscendi facultatem praestaret.

*Tres Con-
radi, Impe-
riales Can-
cellarij.*

*Conradus
Episcopus
Hildeshei-
mensis &
Herbipo-
lensis.*

Sigelous.

Albertus.

Illorum primus est **Conradus**, Episcopus Hildesheimensis ac Herbiopolensis, è nobilium de Rabenspurg, aut Reinstein, familiâ, origine Franicus Orientalis, ut ait *Chron. Hildesh. manuscript.* Recognouit hic an. 1196 Diploma Henrici, quo Comitatum Veluæ Balduino Ultraiectino Episcopo confirmat, vocatque se illic Hillensem Elec[t]um. Extat apud *Mir. lib. 2 Diplom. cap. 57; & Notit. Eccles. cap. 159.* Reliquæ recognitiones eius, quas quidem ego repererim, ad Successorem pertinent. An. 1198, ut Bruschius ait, fauore & auxilio Imp. ad Herbipolensem Ecclesiam translatus fuit, Capitularium electio[n]e. Fuit sub Henrico VI comes sacræ expeditionis, quæ morte illius Principis in irritum cecidit: nullis enim precibus proceres Germani, qui magno numero in Palaestinam transfretauerant, ac agmina cruce signatorum auxerant, auditâ Cæsaris morte, retineri potuerunt; interque ceteros etiam Conradus rediit. Sub Henrico Sexto Protonotarium Imperialis aulae reperio Sigeloum nomine, recognitorem literarum illius Principis, ad an. 1193, ap. *Hund. in Metrop. tom. 1, pag. 379.* ac præter illum, Albertum; cuius suprà, inter Diplomata vice Coloniensis Archi-Episcopi, utpote Italici Archi-Cancellarij, recognita, subscriptionem de an. 1196 retuli.

PHILIPPVS Imp.

*Conradus
praedictus.*

SVb Philippo, Henrici fratre & Successore, perseverauit in Cancellariatus officio **Conradus** praedictus: qui sub eodem quoque, non tantum seruitij, sed & vitæ finem fecit; ut dubius sim, quid sibi Münsterus, vel quisquis Catalogi Herbipolensium Episcoporum, qui *Cosmographia* eius insertus legitur,

gitur, Auctor est, velit, quando scribit, Conradum hunc trium Imperatorum Cancellarium fuisse. Id enim si verè asséritur, necesse est idem officium sub Barbarossâ obijisse: quod tamen vix videtur. ac propterea suspicor, alterutrum sequentium Conratorum illic cum hoc confundi. Testimonia obiti sub hoc Imperatore officij habemus apud Hundium in Metrop. tom. 1, pag. 79, vbi priuilegium Adelberto Salisburgensi Archi-Episcopo datum an. 1199, hisce formalibus subscrispsit: **Conradus Hildeshaimensis Episcopus**, Erbipolensis electus, Imperialis aulæ Cancellarius, vice Domini **Chunradi Moguntini Archi-Episcopi**, totius Germaniæ Archi-Cancellarij recognoui. ita repetitur tom. 2 Metrop. cap. 181. Idem, an. 1201, subscrispsit Diploma eiusdem Philippi, quo Monasterium Steingaden, à maiore antencale suo fundatum, recipit in protectionem, quam antiquitus Mundiburdum vocabant; ac prædia illius ac possessiones confirmat. Exstat apud eundem Hundium tom. 3, pag. 352. Erat iusti æquique, ita Bruschius de illo, amantissimus, raptorum ac latronum, & omnium eiusmodi sceleratè viuentium hominum summus osor: quæ res mortem ipsi acceleravit. Duorum enim Auratorum Equitum conspiracye, Pothonis à Reinstein & Henrici gentis Canum à Falkenberg, quos ob facinora aliquoties acriter reprehenderat, prope summam Herbipol. Basilicam nefariè trucidatus fuit, an. 1203.

Successorem Conradus habuit **Hartvicum Episcopum** Aichstetensem, è Comitibus de Hirsberg; (illi antiquitus Aduocati Aureatensis, siue *plus Aich-* Dryopolitanæ Ecclesiæ fuerunt) vel, vt alij volunt, de Sultzbacho, (suspicatur *stetensis*); Bruschius maternam hinc originem habuisse) vt ex Ursbergensi, qui scribit Comitis de Tollenstein fratrem fuisse, Hundius in Metrop. tom. 1, pag. 200; & Gretserus in *Catal. Episcoporum Aistetens.* referunt. Verba prædicti Abbatis hæc sunt ad an. 1205: *His temporibus Conradus Herbipolensis Episcopus*, *Imperialis aulæ Cancellarius*, qui de Hildenshaim illuc translatus fuerat, *impiorum gladijs occisus occubuit*; videlicet quorundam ministerialium de castro apud Herbipolim, quod vocatur Rauensburg; quod tamen postmodum à ciuibus Herbipolensis est destructum. illi quoque homines nefarij de terra sunt expulsi. *Huic in officio Cancellarij successit Episcopus Aistetensis*, frater Comitis de Tollenstein; quo tamen in breui ab eo officio pulso, Episcopo Ratisponensi illud est collatum. Hartvicus hic, sub Friderico II, an. 1223 obiit, post vigesimum octauum annum curæ pastoralis suæ. In Diplomatibus antiquis necdum mihi hic occurrit.

Conradus Episcopus Ratisbonensis Hartvico Eistetenſi in Cancellariatu menſis,

lariatu successit; vt non tantum Vrspergensis Abbatis iam relatus locus, sed etiam Hundiana Metropolis tom. 1, pag. 200, fidem faciunt. Fuit hic filius Conradi Comitis de Frontenhausen & Teisbach in Bauariâ; cumque familiæ suæ ultimus esset, pleraque bona Ratisbonensi Ecclesiæ suæ dono obtulit; præterquam quod Frontenhausanus Comitatus ad Ludouicum Bauariæ Duce in emptione delatus est. Hic recognouit confirmationem Philippi super possessionibus Præposituræ Bertholsgadensis, an. 1204; apud Hund. tom. 2 Metrop. pag. 179. Scribit idem Auctor ex Apuliâ reuersum, anno 1226 obiisse: vnde coniunctio, etiam apud Fridericum II forte Cancellariatus honorem gessisse; quâ de re certius constaret, si Diplomata opitularentur.

*Conradus
Episcopus
Metensis &
Spirensis.*

*Conradus
Protonota-
rius.*

Conradum Spirensin & Metensem Episcopum, etiam Philippi Cancellarium fuisse ait Leheman in Chron. lib. 4, cap. 46; & Bruschi in Catalogo; scribiturque præsens adfuisse in cubiculo, quo tempore ab Othono de Wittelsbach Philippus cæsus est. quæ occasio illi fuit Imperialia insignia ad se recipieendi. de hoc reliqua referâ sub Successore Othono. A prædictis autem videtur alius esse Conradus Philippi Imp. Protonotarius, de quo Metrop. Salisb. tom. 2, pag. 64, ad an. 1198. Certi tamen de istâ diuersitate nil statuerim. Nam & ab Vrspergensi Abbe, similiter non nisi Protonotarij officium apud hunc Imperatorem præstissee, prædictus Spirensis Præsul scribitur. quem erronee Henricum de Scharfenberg vocat. Fortè autem is, hunc Spirensem Præsulem, regium Cancellarium, cum Henrico Wormatiensi, de quo dixi, circa eadem tempora aulæ Protonotarium, confundere videri possit.

OTHO IV Imp.

**Henrici
Leonis pra-
scriptifilius.
Herman-
nus Episco-
pus Monaf-
seriensis.*

Lectus in schismate contra Philippum Otho Pictauiensis Comes, è Saxonia Ducum prosapiâ, *post æmuli sui mortem tandem pacificus Imperij Successor & possessor fuit: donec Pontificis gratiâ excidens, nouus contra illum aduersarius leuaretur Fridericus II. Huic in ordine primus à Cancellis seruuit Herman. Comes à Catzenelnbogen, Episcopus Monasteriensis; quem an. 1201 aliquot Othonis Diplomata recognouisse, scribit in Chron. suo Kleinsorgius. Idem anno præced. 1200, subscripsit eiusdem Diploma, quo Coloniensi Archi-Episcopo confirmantur omnia bona, quæ Philippus de Heinsberg prædecessor eius quondam de patre Imperatoris Henrico Leone obtinuerat, quod extat apud Dn. Ægid. Gelenitum lib. 1 de vita S. Engelberti. Fuerat hic Friderici Ænobarbi non tantum in bellis Italicis commilito, sed etiam sacræ in Syriam expeditionis comes, & ad Græcorum Imperatorem mil-

factus

Ex itinere legationis princeps. Præfuit cum laude & ex dignitate annis circa triginta. Annūm obitūs, Godefr. S. Pantal. 1203 designat; Albertus Stadens. Abbas sequentem: sed fortè illi de morte ciuili intelligendi sunt. Ingel-
sus enim est, resignato Episcopatu, Cœnobium Cisterciense *Campi S. Mariae* (Marienfelt) Monast. diœcesis. cuius tempore suo à *VVidikindo* Aduocato de Rhede fundati, magnus benefactor fuit. Kleinsorgius, cui in nostratis historijs plurimum fido, ad an. 1208 mortem eius refert. Sepultus est in Choro Mariaefeldensium ante altare sumimum. **Conradus Baro à Scharfen-
eck** apud Othonem Hermanno successit: quem iam tunc, sub Philippo prædecessore, eandem curam iustinuisse, his verbis Bruschius in Spirensum Antistitium Catalogo affirmit: *Conradus III, Baro à Scarfeneck, Episcopus antea p[ro]p[ter] Metensis, & Philippi Imp. Cancellarius, vir prudentissimus, assumitur in administratio-
nem, &c. paulo p[ro]st: Præfuit Spira bene & utiliter annis 22. Erat Imperatoris etiam O-
thonis IV Cancellarius; cui dedit insignia Imperij, quæ ipse sibi à Rege Philippo commen-
data; in arce Trifels religiose asseruārat.* Scribit Kirchnerus ē Chronicis, non prius Othoni confidare voluisse Conradum hunc Imperij insignia, quam & ab illo in Cancellarium aulæ assumeretur, quod ex Vrsbergensi mutuatus est. Hic recognotuit anno 1209, primo à morte prioris Domini, literas Othonis, datas Niuellensi Nobilium Dominarum Parthenoni, apud Miræum Notit. Eccles. c. 189. Extant etiam apud Meibomium Diplomata Othonis ab hoc subscripta eodem an. 1209; ē quibus simul discimus, fuisse illum comitem Italicae profe-
ctionis, coronæ ergo institutæ. Horum suprà meminimus. Sed & præter præ-
missos tertium indagui Othonis IV Cancellarium, **Geruasium Arela-
tensem**; de quo Theodorici de Niem, hominis Westphali, Verdensium ac Cameracensium Episcopi, verba referam, ē lib. 2. de Schismate cap. 19, tractantibus. illuc de Balneis Puteolanis: *Et sunt in loco prædicto, ut dicitur, triginta duo balnea singularia; habentia virtutes mirabiles & distinctas, quas descripsit in quodam libelto Metrico Geruasius Orator Arelatensis, & Cancellarius Othonis, huius nomi-
nis quarti Imperatoris; de quo sit mentio in Cap. Venerabilem, de Elecione; qui fuit Saxon, sed Pictauie in Francia conuersatus. Ad eius solatium idem Geruasius scripsit et-
iam alium libellum, qui intitulatur: Otia Imperatoris. Citat hunc Spige-
lius ad lib. 5 Ligurini, cuius Auctor est Guntherus, Monachus Elnonensis Bel-
gia, sui seculi Poëtarum Princeps. Protonotarius sub hoc quarto Othone
VValterus fuit; quem reperimus in Diplomate Othonis, an. 1209 dato, VValterus
apud Meibomium in Apologia Othoniana, pag. 35; & reliquis eiusdem, ad fi-
nem Apologiae subiunctis literis. In illis mentio occurrit Walteri à Balden-
sele & Walteri à Gandersem: dubito tamen an illorum alterutet hic fuerit.*

L 3

Eidem

Stephanus
Canonicus
Mindensis.

Eidem etiam Notarius inscruiuit Stephanus, Ecclesiæ Maioris Mindensis, & S. Svviberti in Insulâ Canonicus; quem eadem Diplomata Othoniana exhibent pag. 109.

FRIDERICVS II Imp.

Conradus
idem, Epi-
scopus Spi-
rensis.

Bertoldus
de Nisen.
Episcopus
Brixinen-
sis.

Seifridus
Episcopus
Ratisbo-
nensis.

SVb secundo Friderico, principem sibi inter Cancellarios temporis prærogatiuâ locum vindicat Henricus de Parisijs, qui expediuuit literas Friderici, an 1212 Basileæ datas, in fauorem Ottocari Bohemiæ Regis, super dynastia Flossensi. *Goldast. in den Böhmischen Beylagen/ p. 143.* Illum qui secutus est, primus fuit, quem trium ex ordine Cæsarum constet Cancellarium fuisse, idem ille, de quo sub Philippo & Othono dictum est, Conradus Episcopus Spirensis, quod idem, post duo secula euoluta, deinceps obtigit Gaspari Slickio, Passauni & W eisenkirchæ Comitū progenitori, ut postmodum suo loco patebit. Igitur ille secundi Friderici literas an. 1212 recognouit apud Hund. *tom. 2 Metrop. pag. 397.* An. 1213 subscrispsit auream Bullam Friderici II, de libertate Eccles. quæ per manum Bertholdi de Nisen, regalis aulæ Protonotarij, data fuit. Idem Bertoldus cōpāret in literis Priuilegij & mundiburdij Berchtoldgadensibus concessis, *tom. 2 Metropol. pag. 191.* Fuerunt isti de Nisen olim non incelebres in Sueuicis oris Barones. Factus autem Bertoldus hic est postmodum quadragesimus tertius Brixinensium Antistes: *Hund. in Metrop. Apud Goldast. tom. 1 Conſt. Imp. pag. 292,* anno 1216, memoratus Conradus recognouit tractatum permutationis vtriusque Cœnobij Monialium, hodie Canonissarum, Ratisbonæ: *tom. 2 Metropol. p. 592.* An. 1217, & 1218, *apud eund. Hund. tom. 1 Metrop. pag. 282 & 283.* An. 1219, recognouit Priuilegia & iura ciuilia Noriberg. Idem inter reliquos testes subscrispsit an. 1222, Diploma Henrici Regis, filij Imp. Friderici II; quo Brabantia Duci, Henrico primo, varia concedit Priuilegia, *apud Miræum lib. 1 Donat. cap. 93.* Mortuus fuit proximè subsecuto anno 1224: & quod Imperialis Cancellarius fuisse, in choro Regum, id est Augustalis sepultræ loco, humatus fuit. Ex omnibus autem, quos recensui, locis euidens euadit, falli Bruschium, quando scribit, resignâisse prius Metensem Ecclesiam Conradum, quam de Spirensi confirmaretur: vtramque enim simul tenuit, & non minùs de priori, quam alterâ, quoad vixit, titulum prætulit.

Huic immediate successisse videtur Sigfridus, sive Seifridus, qui iam tunc huic prouinciae præcerat, cùm an. 1227 Ratisbonensibus Præsul daretur,

etur, si narratis Hundij in Metropoli fidi potest. Constat autem ex Matthæi Marschalli de Pappenheim *Chronico Augustano*, an. demum 1230 in Cancellarium assumptum fuisse. Diplomata ab hoc recognita eodem anno 1230, extant *tom. 1 Metrop. Salisb. pag. 163.* vbi irritat Imp. Fridericus infeudationem ciuitatis Friburgensis, Bauariae Ducis facta; & *part. 1 Braunschweich. hist. Händell p. 28*, super erectione Ducatus Brunsivicensis & Lüneburgensis. Recognitio de an. 1231, reperitur in *ead. Metrop. tom. 3, pag. 261*; de an. 1232, in *Chron. Spanheim. Trithemij, pag. 272*; An. 1236, in *Metrop. Hund. part. 2, pag. 182*; An. 1237, *eod. tom. pag. 551*. Hic Sedis Romanæ excommunicationem incurrit, quod in schismate Imperatori, Domino suo, potius quam Papæ adhæreret. Mortuus est an. 1247. Quo genere & familiâ fuerit, non traditur. Forte & alij præter recensitos, eiusdem gradus & ordinis sub Friderico fuerint, mihi hactenus incogniti; vel etiam planè ab alijs præteriti, neminique prodi. Nam ab anno 1147, quo Sigfridum obiisse dixi, triennium adhuc Fridericus supervixit, ac de facto, ad minimum quoad superfuit, Imperium tenuit; licet in Lugdunensi Concilio, an. 1245, ab Innocentio IV anathemate percutitus, ac Caſareâ dignitate priuatus fuisset.

Non est prætereundus Petrus de Vineis Capuanus, (perperam *Petrus Veneſus.* Tri- themius & Gesnerus Teutonicis inserunt) qui apud hunc eundem Imperatorem Iudicis Aulici & Cancellarij officia obiuit. Ita enim disertè vocatur à prædictis Auctoriis, & Simone Schardio: nec dissentiant ab illis Sigonius, *lib. 18 de regno Italæ*, & Cuspinianus in *Friderico II*, qui epistolarum Magistrum faciunt; præsertim, cum à Fulgoſio ſcribatur, *lib. 6, cap. II*, arcanorum omnium particeps fuisse, & rerum omnium moderationem obtinuisse: cum quo consentit Thomas Fazellus, *Decade 2 Historia Siculae, lib. 8, cap. 2*, qui ait, *vitum esse Imperium & Imperatorem regere*. Hic idem Auctor, officium & dignitatem eius quod attinet, *Imperij Protonotarium* vocat, & regni Sicilie Logothetam, addens iuris peritissimum fuisse. Inter præcipua omnium temporum Tragicæ fortunæ ludibria, & aulicæ potentiae inconstantiam docentia exempla numeratur; ac tantò quidem maiori infelicitate, quod innocentia eius, *vti in vita ipsem* Schardius fatetur, exigua extant apud Historicos documenta. Certè prodigionis illum apertè argunt Collenutius *, & Sigonius. In oppido Hetruriæ S. Miniati, effossis iam Imperatoris iussu oculis, capitis ad columnam eliſione miserè perijt. nec diu supervivit herus suis, in ipso apparatu sumenda vltionis de acceptâ ad Parmam clade, mortuus. Epistolæ huius, quæ supersunt, antiquitatis ergo, in reliquis non ybique probandæ, contemni nequeunt.

Inter

*in Historia Neapolitanâ.

*Henricus
de Catalo-
niâ Episco-
pus Bam-
bergensis.*

Inter Notarios huius Principis numeratur *Henricus de Catalonia*, qui à Pontifice, seu verius, si in anno introitū mendum non sit, à Collegio Cardinalium constitutus est Bambergensis Episcopus an. 1242; qui totus inter regno isti includitur, quod post Cœlestini IV obitum, Innocentij IV Pontificatum præcessit. Praesertim, ut Bruschius scribit, annis quindecim, moriturque an. 1257. Forte hic sit idem ille, qui apud *Gretserum de munific. Princip. pag. 46.*, in *Friderici II literis*, an. 1219 datis, Regalis aulæ Protonotarius dicitur.

Sub Henrico Hassia & Thuringia Landgrauio, qui in locum Friderici, à Papa Imperio exuti, electus fuit; & sub Conrado quarto, Friderici filio, an. v. nus plurēsve Cancellarij, & quinam illi fuerint, inter incompta numero.

WILHELMVS Hollandus Imp.

*Henricus
Episcopus
Spirensis.*

*Lubbertus
Abbas
Egmonda-
nus.*

Henricus Comes Leiningensis, Spirensis Episcopus, Cancellarium administravit, ut auctor est Bruschius, in *Episcoporum Catalogo*, sub Wilhelmo; cui se, nouiter aggredienti Imperij curam, addixit an. 1249, ut Leheman scribit in *Chron. Spir. pag. 608.* Donauit illum postmodū, in compensam fidelium seruitiorum, arce Kisloviensi, cum attinentijs suis. Idem Henricus, Wilhelmo mortuo, cum Episcopo Constantiensi, & S. Galli Abbatte Legatus in Hispaniam iuit, Alphonso regi Castellæ, in schismate in Imp. electo, nuntium nouæ dignitatis publico nomine latus; rediitque amplissimis muneribus, æquè ac Collegæ, remuneratus. *Idem Lehem.* Vice-Cancellarium Imperialis aulæ, sub eodem Wilhelmo, gessit Lubbertus, Abbas Egmondanus in Hollandiâ, ut scribit *Ioan. Gerbrandus*, dictus de Leidis, lib. 23 *Chron. Belg. cap. 9.*; vbi virum maturum & egregium vocat; & ex illo Opmeerus in *Chronograph. pag. 656, Colon. edit.* Idem Gerbrandus refert Wilhelmi Imp. epistolam, ad hunc Vice-Cancellarium suum, post redditum ex Italia (iuerat enim secretò ac incognitus, paucis comitatus, Genuam ad Innocentium IV) datam, de honorificâ sui in superiore Germaniâ receptione, lib. 23, cap. 28.

RICHARDVS Imp. electus.

IN Wilhelmi à Frisijs (hodie sunt Hollandi Boreales) cæsi locum, discrepantia Procerum vota, cum ynis sufficeret, duos legerunt, *Alphonsum Hispaniæ Regem*; studijs Astronomicis quam rebus in Imperio gestis notiorum;

30.11

rem; & Richardum Cornubia Comitem, Regis Angliae * fratre. An Alphon- * *Henrici* 3.
 so Cancellarius in rebus Germanicis fuerit, needum reperi: vnicam enim li-
 terarum eius subscriptionem haec tenus inueni, quam statim referam; in qua
 Cancellarij alicuius memoria non est. Apud Richardum id honoris & onoris
 sustinuit **Nicolaus Episcopus Cameracensis**, prout videre est apud *Nicolaus
 Episcopus
 Cameracensis.*
 Miraeum lib. 1. Donat. cap. 117, in confirmatione dicti Regis, super cessione Du-
 catus Brabantia, facta in Ioannem fratrem ab Henrico, Henrici II Braban-
 tiæ Ducis filio, an. 1268. vbi inter ceteros testes de hoc Nicolao sequentia le-
 guntur: *Venerabilis Nicolaus Cameracensis Episcopus, dilectus Princeps & Cancella-*
rius noster. Fuit hic quinq[ue] eius loci Præsul, è familia de Fontanis, ille ipse, a-
 pud quem Suffraganeatu functus est *Thomas Cantipratanus*, cuius de Apibus scri-
 ptum extat satis celebre *. obiit Nicolaus an. 1275. Doctrinam eius quod atti- * *Præterea*
 net, scribit in Belgica Christiana, pag. 136, Arnoldus Rayius, in humanioribus ab una atque
 adolescentia eruditum fuisse, ac diuinas quoque literas apprimè calluisse. Alfonsi litera- *altera vita*
 rum (cæ datæ fuerunt ad Vesontinos) subscriptio, quam modò memoravi, ita *Sandarum*
 se habet: Data Toleti, Rege per Ferdinand. Roderici Abbatem
 Cauerubens, eius Not. imperante. XV Kal. Nouemb. Indict.
 3. Petrus Stephani scripsit, Anno Dom. M. CCXXIX.
 Extat apud Chifletum in Vesontione part. 1, pag. 223. Porrò numerus ævæ Christi.
 mendosus est, videturque rescribendus 1269.

RV DOLPHVS Habsburgius.

Rvdolphus Austriacæ magnitudinis Conditor, cùm præter suam & o-
 mniū expectationem, non sine diuino nutu, homo militaris & belli-
 cosus; sed, quod rarum esse putatur, piissimus simul & deuotissimus, ad apicem
 terrenæ dignitatis, an. 1272 concordibus Principum Electorum suffragijs sub-
 limatus fuisse, sequenti anno 1273, Cancellarium habuisse reperitur *Otho.* *Otho Præ-*
positus
Chron. lib. 5, cap. 110. Subscriptio eius huiusmodi est: *Datum apud Spiram,*
per manum Venerabilis Othonis, Præpositi S. VVidonis Spi-
rensis, curiæ nostræ Cancellarij. *Rudolphus*

Secutus Othonem Rudolphus est; cuius fit mentio in literis Imp. *Archis-*
Rudolphi, datis an. 1275, in solenni Augustanâ curiâ, *apud Goldast. tom. 1. Const. Episcopue*
Imper. pag. 312; & Hund. in Metrop. tom. 1, pag. 81. Electus hic fuit concordibus *Salisbur-*
gensis.

M

Ca-

Capitularium votis, an. 1284, in Archi-Episcopum Salisburgensem, in ordine 39; ac quinque annis præfuit. SS. Vigilij & Eberardi, Prædecessorum suorum, corpora transtulit; ac ab Honorio IV, quem ait Hundius Germanos magno honore prosecutum esse, palio donatus est. Originem suam repetebat ex Baronum de Hocheneck stirpe in Suevia, teste Hundio in Catalogo Archi-Episc. Salisburg.

Henricus à Clingenberg Episcopus Constantiensis. Tertius & vltimus, de quo hactenus mihi constet, Rudolphi Cancellarius fuit *Henricus à Clingenberg*, Episcopus Constantiensis, in ordine quinquagesimus septimus; electus in schismate, an. 1294, contra Fridericum Comitem à Zollerent, Præpositum Augustanum; qui tandem quarto post electionem anno, huic, vti potentiori, & Pontificiâ gratiâ subnixo, sponte cessit. Laudat Henricum Bruschius, tanquam *apprimè doctum, ac summa prudenter præditum*. Legum Doctor fuit, cumque lectione historiarum impensè delectaretur, scripsit in gratiam Rudolphi Imp. in cuius flagranti gratiâ persecueravit, libellum *de Habsburgensibus Comitibus*. In uno reprehenditur, quod Nigromantica artis aliquantò studiosior fuerit.

Godfridus Episcopus Patauensis. Occurrit sub Rudolpho *Godfridus* etiam Protonotarius, de quo apud Hund. in Metrop. tom. 2, pag. 183, in literis Rudolphi de an. 1279. Fuit hic natione Westphalus, & Imperatoris commendatione, anno 1283, à Canonicis Patauensisibus, vñanimibus suffragijs receptus est in 53 eius loci Episcopum; *vt fidei suæ*, ait Hundius, qui Secretarium vocat, *ac laborum pro regno & Rege toleratorum haberet iustum remunerationem*. Præfuit illuc biennio piè & fideliter. *Doctrinâ & prudentiâ claram fuisse*, non pœnitendum huius viri Elogium est. fuerat antea Soliensis Præpositus, vt constat ex tom. 1 Metrop. Salisb. pag. 320; vbi Magister *Godfridus Protonotarius* nominatur.

ADOLPHVS Nassouius.

Ebernandus.

Adolphus, qui post sex annorum, & mensium aliquot imperium, acie vietus, simul & vitâ & dignitate abijt, Ebernandi operâ vñus est: qui cùm prius Vice-Cancellarium egisset, deinceps consuetum Cancellarij nomen assumpsit. Ante hunc enim (præter vnum Lubbertum Abbatem Egmondanum, de quo in Wilhelmo) non reperio quenquam, qui Vice-Cancellarium se scripserit, licet solenniter in subscriptionibus faterentur omnes, se Archi-Cancellariorum, in recognitionum officio, VICES obire. Videantur tamen etiam, quæ suprà de Gebhardo Constantiensi referuntur. **Hic confirmationem Adolphinam Spirensium Priuilegiorum ita subscripsit:**
Datum

Datum apud Spiram, per manus Magistri Ebernandi Proto-notarij & Vice-Cancellarij curiæ nostræ. *Leheman. in Spir. Chron. lib. 5, cap. 20. An. seq. 1294.* Diploma Adolphi Bertolsgadensis datum recognoscens, sic subnotat: Datum Burnis, per manum Ebernandi regalis aulæ Cancellarij. *Metrop. Salisb. tom. 2, pag. 183.*

ALBERTVS I Imp.

Eberardus de Lapide vir nobilis, in confirmatione Priuilegiorum *Eberardus de Lapide.* Spirensibus ab Alberto Austriaco, an. 1299 datâ, reliquorum testium numero insertus est, cum elogio Cancellariatûs Imperialis aulæ. *Chron. Spir. lib. 7, cap. 2.*

Ioannes Thuricensis apud Heluetios Præpositus, circa annum 1303, apud Hundium se præsentat; apud quem Diploma Canonicis regularibus in Berchtolsgaden concessum hac subscriptione finitur: *Ioannes Episcopus Aistetenensis Argentiniensis.* Datum in *Argentiniensi.* VViennâ per manum Gebevvini Imperialis aulæ Notarij, genti *Gebevvini.* rentis vices honorabilis viri Magistri Ioannis, Præpositi Ecclesiae Thuricensis, eiusdem aulæ Cancellarij. Ortum habuit *rius.* è nobilium familia à Dierpheim in Heluetijs; sed extra thorum legitimum progenitus. Commendatione Alberti, qui prius præfecturam (ita Bruschius, forte Præposituram intelligit) Thuricensem contulerat, ab Aichstetensi Collegio Antistes lectus; ac euoluto biennij curriculo, Clementis V liberalitate, Argentinensis Ecclesiae Pastor factus est, vbi quatuor schismatici de Episcopio digladiabantur, omnes illustri loco nati. Fuisse scribitur excellens iu*ri* Iuris Canonici scientiâ, & præpotens Regis Cancellarius. Præfuit Argentinensi Cathedræ maximâ laude, annis 21. obiit anno æra Christi, 1328.

HENRICVS septimus.

Henrici septimi Cancellarium aliquem necdum noui; legimus tamen apud Bruschium in Spirensium Episcoporum Catal. Sibothonem à *Sibotho Lichtenberg.* eius loci Præfulem, intimum Consiliarium illius Principis fuisse. quod de Cancellario interpretari, nulla sit absurditas. Ac tandem minor ambigendi locus relinquitur, quod dicat idem Auctor, in Regum

choro sepultum fuisse. de qua sepultura in sequentem modum scripserat idem Bruschius, in Conrado de Scharffeneck Episcopo: *Sepelitur in Regum chore, in quo nullus Episcopus alioquin humari solet, nisi qui Cæsarum vel Regum fuit Cancellarius.* Elogium, quod eidem impertitur, à munere hoc minimè alienum est; vt non gessisse tantum, sed etiam meruisse tam arduos honores sciamus. *Fuit Iustitiae & aequitatis, verba sunt Bruschij, promotor ac defensor acerrimus; iniquitatis vero, violentiae, ac in-iustitiae tyrannidis hostis etiam ac vindicta severissimus.*

LVDOVICVS Bauarus Imp.

Herman-nus de Lichten-berg, Epi-scopus Her-bipolensis.

Vel primus, vel inter primos Ludouici quarti Cancellarios, numerandus venit Hermannus Baro de Lichtenberg Alsfatus, nepos, vt coniectare licet, prædicti Episcopi Spirensis Sibothonis; qui Domini sui fauore & commendatione, à parte Canonicorum Herbipolensium, an. 1333, in Episcopum postulatus fuit è Spirensi Canonico; cùm in schismate reliqua pars Othonem Wolfskehl, Equitem Franconem & Canonicum Herbipolensem, elegisset. Huic, vti Benedicti XI Pontificis gratiâ, in odium Imperatoris, subnixo, & in dignitate confirmato, post biennium Hermannus sponte cef-sit. *Dynastia Lichtenbergensis hodiè Hanauæ Comitum ditionis est.* Per huius manum (ista formalia in locum *recognitionis* antiquitus usitatæ postmodum præualuerunt) datum est Priuilegium, quod Berchtolsgadensibus Præposito & Canonicis concessum fuit an. 1323, apud Hund. *in Metrop. tom. 2, pag. 185.* Idem inter reliquos testes subscrispsit Diploma Ludouici, an. 1328 Romæ emissum, quo Castricum Castracanum Lucensium Dominum infeudat & inueftit de Comitatu Lateranensis Romani Palatij, apud Goldast. *tom. 1 Imper. Conf. pag. 330:* vbi pro Lichtenberg mendosè legitur Lintelberg; alicubi, pari errore, *Litelberg.*

Henricus de Chalem, Ord. Mino-rum.

Hermannum dubito an non temporis ordine præcesserit **Henricus de Chalem**, Magister S. Theologiæ, & Ordinis fratrum Minorum Religiosus Presbyter. de quo id (quod Cancellarius fuerit) affirmat Ioan. 22 Pontif. Max. in quadam Bullâ suâ, an. 1330 publicatâ, quæ inter reliquas Apostolicas literas, pro Sanctissimæ inquisitionis officio, Romæ sedente Gregorio XIII, impressa fuit. In illa inter cetera hæc leguntur: *Nec non & Henricus de Chalem, dicti ordinis: cuius perfectio inter alias potest percipi; quia Ludouici de Bauaria, se pro Imperatore gerentis, de diuersis damnati heresibus, Cancellarij officium diuinius gerere non expauit. Quod quidem officium, quantum professioni illorum, qui se nihil habere afferunt in proprio vel communio, seq̄, Christum pauperem nudos sequi, congruat, potest*

potest promptè prudens quilibet iudicare. Huius putatur esse Informatio super nullitate processuum (ita titulus habet) Ioannis 22 Papæ, contra Ludouicum Bavarum Imp. quam edidit tom. 1 Monarchie Goldastus, pag. 18, sub nomine **Ioannis de Iauduno**, siue **Gandauo**. Hervartus contra Bzouium, huius cognomen vult Thalheim fuisse. nec addit tamen rationes emendationis ac reprehensionis suæ. Reperiuntur certè Chalemij inter Salisburgensis Ecclesiae ministeriales, apud Hund. in Metropol. Idem voculam *diutius interpretatur*, in alterum annum: quâ stante opinione, successerit prædicto Herm. Lichtenbergio an. 1328; quo ipso Chalemium, cum *Michaële Cæsenate*, alijsque Minoritis, ad Ludouicum Pisas primùm venisse, idem putat: qua de re tamen non video, quid possit certi definiri. Bzouius eundem Chalemium, Petri etiam Corbarij Antipapæ, qui Nicolai in obedientiâ suâ nomen habuit, Cancellarium fuisse scribit: quo nomine, vtpote sine teste & Auctore id affirmans, à prædicto Hervarto perstringitur.

Tertius, quem sub Ludouico huius generis repererim, **Vlricus** fuit, *Vlricus* cognomento **Hangenohr**, (ita ab Auentino vocatur l.7. qui Indicem in ei-
us confecit historias, Hagenohr vocat; Pantaleon, & Bzouius Hagenauer) *Hangen-*
ohr. patriâ Augustanus, vir doctus, Decretista Imp. Ludouici, vt à Bzouio nominatur. *Hic Scrinij Imperatorij Magister, sapientia, ait Auentinus, insignis:*
cuius opera, cōsilio domi, foris in pace, ciuilibus rebus, otio, negotio, plurimum est vsus Imp.
Ludouicus. Fuit an. 1343, cū aliquot alijs, Legatus Imp. ad curiā Auenionensem;
ad quā pluries, Rebdorffio teste, in negotijs eius iuit. Cūm an. 1346 moreretur, testamento cauit, vt scribit idem Henricus Rebdorffius, ne in loco sacro sepeliretur, timens, ne post mortem exhumaretur, ob præstitam hero sub gnauam operam & fidele seruitum. Aliter tamen factitatum ab Augustano Episcopo; qui similiter Ludouico fidus permanxit. Hunc indifferenter, modò Cancellarium, modò Protonotarium nominari inuenio; sed fortassis tempora distingui debebunt. Adscribam, quæ de hoc narrat Andreas Ratisbonensis, pag. 78
Chron. sui. è quo loco simul patebit ordinis Ecclesiastici hominem, & Prælatura fuisse: *Habuit enim quendam Cancellarium, qui vocabatur Magister Henricus Hangenohr de Augusta; cui Sigillum suum, & omnia scribenda & expedienda commendauit.* Hic de quodam crimine enormi & infami apud Regem est accusatus à quibusdam prepotentibus; quibus ipse Rex iustitiae complimentum non potuit commodè denegare. *Quapropter Rex partibus se interposuit, & per quendam placita ad hoc perduxit, quod predictus Magister Vlricus deberet se cum QVINQVAGINTA PRÆLATIS expurgare de obiectis.* *Quod dum factum Nurinberg fuisse, idem Vlricus officio Cancellarie est restitutus.* Ibidem legitur qualiter discordiarum inter Papam & Imperatorem primarius incitor, vindictam spirans, extiterit. M. 3 CA-

CAROLVS quartus.

COntra Ludouicum, etiā tum in viuis agentē, Carolus Bohēmiae Rex, auctor & proauo (Henrico VII & Rudolpho I) Imperatoribus natus, electus fuit: aduersus quem vicissim, post Ludouici obitum, recusantibus tractare habēnas Imperij Eduardo Angliæ Rege, Friderico Misniæ, ac Ludouico Brandenburgensi Marchionibus, Electorum quorundam votis, uno post alium, exceptis, regendas illas recepit Gutherus, Comes de Svartzenburg; qui modici temporis, & in schismate assumptus Imp. an, & quem Cancellarium habuerit, hactenus inter ignorata numero. Sub Carolo autem sequentes fuere: quos an iuxta successionis seriem, ordinemque temporis exacte referam, nolim pro certo affirmāsse videri.

*Pretzlaus
Episcopus
Vratisla-
viensis.*

Detur igitur, sed citra cuiusquam præiudicium, locus primus Pretzlaꝝ, siue Pretzlaꝝ, Vratislauiensi Episcopo, cuius memoria occurrit ad an. 1355, quo inter alios testes refertur in aurea Bulla Caroli IV, de incorporatione Ducatum Poloniæ, Silesiæ, & Marchionatus Lusatiaꝝ, factâ regno Bohēmiae, apud Goldast. tom. 1 Conf. Imp. pag. 347. Videatur hic resignāsse Cancellarium: nam an. 1358, in Diplomate Caroli, tom. 2 Metrop. Salisb. pag. 44, reperitur inter testes, existente tunc Cancellario Ioan. Lithomilensi. superuixit autem ad annum usque 1476. Grotkouiam emit à Brigensi Duce, & eō usque auxit & euexit Parochiam suam, vt deinceps aureus Episcopatus vocaretur.

*Lambertus
Episcopus
& Abbas.*

Lambertus à Burne, alicubi Buren, nobilis Alsata, diuersarum Ecclesiarum successiū Antistes, summā fuit apud Carolum IV auctoritate, homo, vt Bruschius vocat, omnino polypragmonius, ac ambitiosissimus. Fuisse hunc Caroli Cancellarium, Bruschius prædictus, in Argentinensium, Bambergensium, & Spirensium Episcoporum Catalogis, ac Hundius in recensione Brixinensium Præsulū, testantur. Fuerat prius ex Professo Benedictino Nevvilerano, adsumptus in Abbatem Gengenbachensem; deinde Caroli IV fauore, Brixinensibus Episcopus datus. ubi cū paucis annis sedisſet, eiusdem Imperatoris operā, atque Urbani quinti prouisione, Spirensi Ecclesia præficitur an. 1363; cuius loci Collegium Canonicorum, Eberhardum à Randeck Decanum, elegerat in Episcopum. Præfuit illic utiliter annis nouem: ac an. 1371, ad Argentinensem; ab illa, an. 1375, ad Bambergensem translatus est Ecclesiam, iisdem semper subnixus subsidijs Imperialis patrocinij. Illic natus Sedem stabiliorem, præsedit an. 13: atque an. 1398, vita quietioris amore, re-

missus

nuntiatis Episcopalibus curis, ad Cœnobij sui Gengenbachensis dulcem ni-
dum redijt; ac paucis mensibus superstes, ad alteram durabiliorē quietem ab-
ijt. Laudatur ab excellenti doctrinâ, habente sibi summam sapientiam & prudentiam
coniunctam. In Diplomatibus necdum huius nomen reperi. Ex recensitis au-
tem, verum esse apparet, quod non-nemo scribit, *auxilio Caroli illum consequi-
tum fuisse, quicquid voluerit.*

Præcesserit Lambertum, an secutus sit, non facile dixerim, Bertholdus
dus è Burggrauijs Noribergensisbus, Eistetensis Episcopus, qui sedere orsus Episcopus
est an. 1351, obiitque an. 1365. Quibus enim annis Cancellariatum tenuerit, nō Eistetensis.
satis mihi liquet; tenuisse autem, didici è Catalogo Eistetensium Episcopo-
rum Gretseriano. Fuit comes Imperatori Carolo Auenionē ad Sedem Apo-
stolicā tempore Urbani V proficisci; vt idem tradit Catalogus. Iste si in hoc
credimus, profectionem hanc in illo ipso Cancellariatu suo peregerit; adeo-
quē dicendus sit, iam tunc Episcopus, & quidem extremis vitæ annis, dictæ
præfuisse functioni: proximo enim ante mortem anno, si Crantzio * assen- *lib. 9. Sa-
tiendum, anno nimirum 1364, vel certè sequenti, vt vult Auctor de vitis Ponti- xon. cap. 33
ficium è Galliâ oriundorum, quas edidit Franciscus Bosquetus IC. Narbonensis,
iter illud suscepit & peractum fuit. Fundator est arcis Willibaldinæ,
Dryopolitanæ ciuitati imminentis. Puer tredecennis Teutonicorum Equitū
militiæ sacra adscriptus est; ac in Borussiâ non minus quam Franconiâ, Pro-
uinciam Commendatorem egit, floridus euo, corpore spectabilis, industria com-
mendabilis, donec annum agens 30, à Clemente VI, prædictæ Ecclesiæ Anti-
stes præficeretur.

Ioannes Episcopus Lithomislensis (nomen hoc plerisque in locis *Ioannes E-*
corruptè scribitur & excluditur) occurrit in confirmatione Priuilegiorum Ec- *Episcopus Li-*
clesiæ Augustanæ de an. 1357, *in Chron. August. edito à Pistorio, pag. 628. Ex-*
thomislen-
tat apud Ifacium Pontanum, *lib. 7. Historia Gelrica*, Diploma Carolinum,
quo Neomagenensis oppidi Priuilegia confirmantur, ab eodem hoc recogni-
tum, hoc ipso 1357 anno; nisi quod illuc perperam Eistetensis vocatur, factâ
Ioannis cum Bertoldo quem memorauimus confusione. Idem positus est in-
ter testes Diplomatis Carolini, dati Monasterio Altaichij inferioris, apud Ge-
vvold, in addition. Metrop. Hundij tom. 2, pag. 44, an. 1358; & *ibid. pag. 48*, in alijs
eiusdem Caroli IV literis. Idem subscripsit Constitutionem Caroli de Pri-
uilegijs & Immunitatibus Clericorum *apud Goldast. tom. 2 Const. Imp. pag. 93*, da-
tam an. 1359. qui locus tamen omni difficultate non caret. Inter testes enim
huic datur Imperialis curiæ Cancellarij titulus, & nihilominus Ioan. Olomu-
censis Episcopus, istius Priuilegij recognitor, idem sibi adscribit prædicatum.

Etsi

Etsi igitur præallegatum Diploma non neminem dubium facere possit, an non duo diuersi sint Luthomislensis ille & Olomucensis Episcopus, ac itidem Imperatoris Cancellarius, præsertim adiunctis & alijs illis locis ē *Chronico Augusti. & tom. 2 Metrop. pag. 48*, modò relatis; euidenter tamen, vnum eundemque esse, ex Catalogo Episcoporum Olomucensium constat. vbi de hoc vigesimo quinto eius Sedis Præsule hæc leguntur: **Ioannes de Nouo Foro Episcopus Lithomislensis, ac Caroli Augusti Cancellarius, ad Ecclesiam Olomucensem postulatus, ipsius curam non inuitus suscepit, &c.** Moritur anno Christi 380 supra millesimum in Lithomisl, humatus in Monasterio quod ipse fundauerat. Huius, post factam illam ad Olomucensem Cathedram translationem, sequentem subscriptiōnem reperio. Recognouit enim confirmationem Priuilegiorum Ecclesiæ Patauiensis de an. 1366, *tom. 1 Metropol. Salisb. pag. 404*, hoc modo: **Ego Ioannes DEI gratiâ Olomucensis Episcopus, Regalis Capellæ Boëm. Comes, & sacræ Imperialis Aulæ Cancellarius, vice Gerlaci, &c.** Est & inter testes concessionis telonei Vdenheimensis, factæ Spirensi Episcopo Lamberto, quondam Cancellario huius Caroli, ut vidimus, & Ecclesiæ eius, an. 1369; quæ extat apud Lehemann *in Chron. Spirensi pag. 368*. Fuerat quoque sub Ioanne Bohemiae Rege, Caroli IV patre, Cancellarius illius regni, à prædicto alius & anterior, **Ioannes Olomucensis Episcopus, antè Vicegradensis in Pragensi veteri arce Præpositus: de quo Ioan. Dubrauius lib. 20 in fin.**

*Alius Ioan
Episcopus
Olomucen-
sis Cancel-
larius Bo-
hemici
regni.
Nicolaus
Præpositus
Camer-
densis.*

Ioannem prædictum sequutus est, nescio tamen an medio nullo interueniente, **Nicolaus Præpositus Cameracensis**, qui Diploma Caroli IV de libertate Ecclesiasticâ in Mindensi ciuitate an. 1377 datum subscriptis. Extat apud Goldast. *tom. 3 Imp. Const. pag. 417*, & inter Priuilegia Mindensia à Pistorio edita num. 22. Idem subscriptis Priuilegia prædictæ Ecclesiæ num. 23, 25, & 28. Apud Isacium Pontanum *lib. 8 Hist. Gelr.* literæ Caroli ad Neomagenses ita subscriptæ sunt, an. 1372: **Nicolaus Canonicus Præpositus: vbi pro Cano-
nicus, Cameracensis reponendum.**

*Rudolphus
de Fridberg
Protonota-
rius.*

Rudolphus de Fridberg siue **Fridenberg** Protonotarius, ut videtur, Caroli quarti, subscriptis supramemorataam Carolinam confirmationem Priuilegiorum Ecclesiæ Augustanæ *in Chron. Pistoriano extantem*, idemque præstitit in literis Caroli concessis Altaichio inferiori, celeberrimo Bauariae ad Danubium Cœnobio, in additam. Gevoldi *tom. 2 Metrop. Salisb. pag. 45*: vbi Cancellarius vocatur, licet in ijsdem literis **Ioan. Luthomislensis sacræ Imperialis aulæ** appelletur Cancellarius. Eiusdem familie fuit **Conradus de Friden-**

Fridenberg; qui cum Guilielmo quodam, sub Wenceslao Bohemiæ Rege, circa an. 1242, de Episcopatu Olomucensi contendit. Videtur autem familia ista Boheimici generis esse, licet Germanicam è nomine originem, quales in illo terrarum tractu plurimæ, coniectare possumus.

Conradus de Gisenheim, Secretarius Caroli IV, per cessionē Nicolai de Misnâ, Prioris & Lectoris in Conuentu Lipsiensi, factus fuit decimus-
sextus Lubecensis Episcopus, eique Ecclesiæ annis 8 præfuit, vt scribit Crant-
zius lib. 10 Metrop. cap. 12.

Conradus
Episcopos
Lubecensis.

WENCESLAVS Imp.

Nullâ suâ virtute aut meritis, sed paternis prensationibus & corruptelis
euectus ad impar humeris suis Imperialis curæ pondus Wenceslaus, ita
gessit malè creditam sibi dignitatem, vt communi Electorum Principum de-
creto, Imperio tandem priuatus, insuperque, vt scribit Myſing. 2 Decad. conf.
19, num. 6, omnia eius rescripta & Priuilegia antiquata fuerint. Mirum igitur
non est, paucissima eius Diplomata* superesse. Extat tamē tom. 2 Metrop. Salisb. *Extant
commissio eius, ad infeudandum Præpositum Berchtolsgadensem Conra- verb illorū
dum, dat. an. 1386, quæ ita subscripta est: Per d. Ducem Teschinens. diuersa a-
Per Ianuren. Hæc ita capio, quod Dux Teschinensis (ita enim correctio neum & a-
facienda,) vti Cancellarius Ianurensis autem, in qualitate Protonotarij siue Se- lios.
cretarij subscriptserit. Crediderim autem Teschinensem illum Ducem non Primislaus
esse alium quam Primislaum, eius nominis primum, qui obiit anno 1393. scri- Dux Te-
bit enim Schickfusius lib. 2, c. 35 Chronici Silesie, præstitisse se illum Regi schinensis,
regnoque Boheniæ fidum, eoque nomine Falckenbergo do-
natum esse. Nec refert ille Auctor in recensione Teschinensium Du-
cum familiae aliquem alium, cui Cancellariatus ille magis quam prædicto con-
ueniat. Extremis Imperij annis Cancellariatum sub Wenceslao gessit Antiochenus Patriarcha: Otho enim de Hoia, Episcopus Monasteriensis, ab illis
an. 1400, eo ipso quo Electorali decreto priuatus est Imperio, priuilegiorum confirmationem, & Regalium, vt vocamus, infeudationem obtinuit Pragæ Antioch.
XI Maij; quæ ita subscripta: Per D. VV. Patriarch. Anth. Cancell. Episc. Olomucensis,
Nicolaus de Gekonitz. Vide de hoc Patriarchâ Notas.

RUPERTVS Imp.

FRiderici Brunsuicensium Ducis, ob breuitatem regiminis, non puto Can-
cel-

N

cellarium aliquem reperiri; certè haec tenus mihi incognitus mansit. Qui autem illi, quorundam nefariâ machinatione & particidio, in Hassia prope Friedslatiam oppidum interfecto, successit Rupertus, Rheni Palatinus & Bauariae Dux, Cancellis Cæsareis præfecit Nicolaum, nescio cuius Ordinis Provincialem. In Chronico enim Spirensi Lehenmani pag. 372, ita reperitur subscriptum Ruperti Diploma confirmatorium, Episcopo & Ecclesiæ Nemenensi an. 1401 concessum: **Nicolaus Provincie** Sacrae Theologiæ **Professor**. Heidelbergæ docuisse videtur; Prædicatorij autem an Franciscani Ordinis fuerit (pterque illi asceterium habuit) fortè alias sciemus. Fuit præterea Ruperti Imp. Cancellarius Matthæus gente Polonus, è Cracoviâ urbe natales repetens, sacrarum Scripturarum Doctor, & Parisiensis ac Pragensis Academiarum Rector; qui Domini sui fauore & commendatione ad Wormatiensem Cathedram peruenit, cui quinque annis magno Ecclesiæ eius bono præfuit: *Brusch. in Catalogo. Eundem an. 1408, Gregorius Papa XII Cardinalem creavit, ut alibi dicam.*

Eiusdem Ruperti literas subscriptissimæ reperitur **Ioannes Weinheim**, (qui eius Secretarius, siue, ut antiquitus vocabant, Protonotarius fuisse videtur,) apud Goldast. *tom. 1 Conf. Imp. pag. 386; & Metrop. Salisb. tom. 1, pag. 417.*

SIGISMUNDVS Imp.

Ioan. Archi-Episcopus Strigoniensis.

Princlipe loco sub hoc se sifit **Ioannes**, primum Præpositus, postmodum Archi-Episcopus Strigoniensis. Extat apud Goldast. *tom. 3 Conf. Imp. pag. 424*, Sigismundi Cæsaris Diploma, de electione Summi Pontificis, tempore Constantiensis Concilij anno 1415 datum, quod subscriptis præfatus Ioannes tunc temporis Vice-Cancellarius. Idem subsignauit Inuestituram de Regalibus, Othonis de Hoiâ Episcopi Monasteriensis, concessam à Sigismundo Nouiomagi an. 1416, 17. Nouemb. regnum eius Hungarici tricesimo, Romanorum electionis 7, coronationis 3. Illius Diplomatis eiusmodi subscriptio est: *Ioannes de Strigonio, Præpositus & Vice-Cancellarius Imperialis.* Idem autem an. 1417 adhibitus in consilium cognitionis, super Colonensis Archi-Episcopi cū Montium Duce controuersiâ, Archi-Episcopus Strigoniensis & Cancellarius vocatur: *apud eundem Goldast. tom. 1 Conf. Imp. pag. 394.* an. 1472, ut Bonfinius scribit, **Ioan.** Archi-Episcopus Strigoniensis obiit, è Sclauonio genere; qui tamen ab hoc diuersus multoque iunior fuisse videtur. Is Successorem habuit **Ioan.** Alemannum, Regis familiare impostea Salisburg. Archi-Episcopum. Bonfinius *Decad. Histor. Hung. 4. lib. 3.*

Deinde

Deinde Ioannes Zagabriensis, vel, ut Miraeus in Notit. Episc. legit, *Ioan. Episcop. Zagabriensis.* Zagabriensis Episcopus successit, qui confirmationem Priuilegiorum & *scopus Zagabriensis.* Iurum Cœnobij Regularium in Rot, Ratisb. diœc. an. 1421 subscripsit, ut habetur apud Hund. *tom. 3 Metrop. pag. 263.* Idem præstítit in eiusdem generis Diplomate, an. 1425, Conrado Præsuli Patauiensi concessio; *tom. 1 Metrop. pag. 419.* Porro Zagabria Croatiæ Metropolis est, à Turcis, ni fallor, ab aliquo annis possessa.

Georgius Comes de Hohenlo Episcopus Patauiensis, interfuit *Georgius Comes de Hohenlo.* anno 1415 Concilio Constantiensi; quæ ipsi occasio fuit, innotescendi Sigil. *Hoēnlo.* mando Imp. cui cùm probaretur, factus est Cancellarius eius, ut testatur *Episcopus Patauiensis.* Hundius in *Catal. Episcoporum Patauiens. tom. 1 Metrop. Salisb.* Ab eodem Imp. *sis.* suffectus est in Strigonienfi Archi-Episcopatu Ioanni eius loci Præsuli, illi ipsi qui in Cancell. præcesserat. Meminerūt huius Georgij literæ Sigismundi, datæ Abbat. S. Maximini Treuer. an. 1422; quæ ita subscriptæ sunt: P. D. G. Episcopum Patauiensem Cancellarium Michaël Præpositus Boleslauiensis. *Priu. S. Maximini num. 45.*

Temporis collatio prædictarum duarum literarum facit, ut suspicer *Franciscus Prepositus Strigonienesis.* Franciscum Præpositum Strigoniensem, Protonotariu[m] potius, vel certè Vice-Cancellarium, quām Cancellarium eiusdem Imp. fuisse; cuius mandato sis, is subscripsit Priuilegiorum renouationem Cœnobij S. Iacobi Scotorum Ratisbon. an. 1422: *in præcitat. Metrop. tom. 2, pag. 398;* & infeudationem Adolphi Ducis Iuliacensis de Ducatu Gelriæ, &c. an. 1425. *Extat in Assertione iuris Caroli V super dicto Ducatu, an. 1539 impreßa.*

Idem iudico de Michaële Canonico; cuius recognitionem exhibet *Michaël Canonicus Vratislauensis.* confirmatio Priuilegiorum Ecclesiæ Spirensis, Rabano Episcopo concessa, an. 1514; apud Lchem. in Chron. pag. 373. vbi sic legitur: *Ad mandatum Dn. Regis, Michaël Can.* Fortè hic sit Boleslauensis ille Præpositus, de quo in Georgio Hohenloio Cancellario modò dixi. Hic idem subscripsit saluum conductum Ioanni Husso datum, vbi legimus: *Michaël de Paceſt.* **Canonicus Vratislauensis:** *Gold. in Append. Docum. ad tract. de iurib. regn. Bohem.* Eundem inuenio apud Ifacium Pontanum lib. 8 Hist. Gelr. vbi duplex extat Imp. Sigismundi Priuilegium Duci Gelriæ concessum, hâc subscriptio: *Ad Relationem D. F. Burggrauij Noribergensis Michaël de Paceſt.*

Nec aliud quod dicam habeo de alijs duobus sequentibus. **Iodocus Canonicus Rot.** enim Rot, Canonicus Basiliensis, subscripsit Sigismundi confirmationem iurum & Priuilegiorum Præpositi & Conuentus Berchtoldgadensis, *in Metrop. tom. 2, p. 187,* cuius data est an. 1415. *N. 2* *Alter*

Petrus Kal- Alter illorum fuit Petrus Kalde, & ipse incerti loci Canonicus, qui
de Canoni- subnotauit declarationem Imperatoris Sigismundi super firmâ & since-
6111. râ adhærentiâ Basileensis Concilij, apud Goldast. *tom.3 Conf.*
Imper. pag. 426; quæ emissa fuit an. 1446. Idem hic subscrispsit infeudationem
 Gerardi Ducis Iuliacensis de Gelriæ Ducatu, an. 1437: vbi Præpositum se vo-
 eat Northusianum. Fuit patriâ Iuliacensis, ex oppido Setterich, & occasione
 procuratorij Ducis Adolphi Iuliacensis in causâ istâ Gelriensi, quod cum ce-
 teris anno 1431 in Cæsareâ aulâ obiuit, vti nostrâ memoria Stralendorffius,
 Imperatori & Curialibus innotuissé, & ad Palatina stipendia sibi aditum fe-
 cisse videtur. *Videatur sententia Sigismundi Cæs. contra Arnoldum Egmondanum, in*
Assertione Caroli V. Hæc & eius generis alia etsi fortè plerisque minutijs a vi-
 debuntur, ostendunt tamen varietatem & mutationem; quæ vt rebus omni-
 bus alijs, (nihil enim eorum quæ sub sole sunt in eodem permanet statu) ita
 etiam huic recognitionum & subscriptionum materiae irrepserit.

Gaspar
Schlick.

Tandem sub hoc Sigismundo sequitur & agmen claudit *Gaspar*
Schlick, nobili loco in Franconiâ natus: qui ob ingenij, doctrinæ, & pru-
 dentiæ excellentiam ad sublimiora electus, conditor factus est Illustrissimæ
 familiæ Comitum Schlickiorum in Passau & VVeissenkirchen: satis enim sci-
 tus & peritus fortuna suæ faber, aulicæque elegantiæ & versutiæ sectator
 prudentissimus, trium ex ordine Imperatorum Cancellarius fuit, vti de eo
Æneas Sylvius testatur; cui ad summa tendenti & feliciter peruenienti non
 insimus fuit succollator. Initio autem non nisi Vice-Cancellarius fuit; in for-
 mulâ enim iuris iurandi, anno 1433 Eugenio Papæ præstiti, nomine Sigismundi
 Imper. per legatos, quorum alter fuit, vocatur Vice.Cancellarius &
 Capitaneus terrarum Egræ. supersunt diuersa eiusdem Principis re-
 scripta Schlickij manu subnotata, quæ videri possunt apud Goldast. *tom.3 Conf.*
Imp. pag. 436, & seqq. de annis 1432, 1433, & 1434. nec dubito alibi plura
 eorum, posterioribus annis emanata, superesse: nam ad finem usque & mor-
 tem Sigismundi durauit in istâ laboriosâ aulicæ militiae statione. In subscris-
 ptione autem literarum Sigismundi ad Patres Concilij Basileensis, de non re-
 cipienda appellatione Erici Ducis Saxonæ Lavvenburgici, de anno 1434, se
 Cancellarium & militem nominat: ex quo colligitur, tempore Cæsareæ coro-
 nationis, vt etiam nunc moris solennis est, Equitem, vt hodie dicimus, à Si-
 gismundo creatum fuisse. *Ioan. Gersius Westphalus* Sigismundi Imperato-
 ris Protonotarius fuit, homo prædiues; de quo memorabilem, sed minimè i-
 mitabilem narrationem legere est apud *Æneam Sylvium ad lib. 1 de dict. & fact.*
Alphonsi Regis, num. 57. Ad eundem extant binæ eius epistolæ, in ordine 87 &
 88;

Ioan. Ger-
sius West-
phalus.

88; quarum posteriori virum doctum, prudentem, moribusque comprobatum vocat. Superest nostro adhuc tempore apud Mindenses Garfiorum familia.

ALBERTVS secundus.

SVb Alberto secundo Austrio, Sigismundi genero, qui coniugij beneficio *Caspar Schlick* Imperiale apicem stabili fœdere suæ restituit familiæ, idem ille, qui sub *præd.* socero eius fuérat, Imperialis Cancellarius permanxit: cuius rei etsi me Diplomatum testimonia hæc tenus deficiant, locupletem testem habemus *Æneam Syltium*; qui ita scribit ad Martin. Mayr, Moguntinum Cancellarium: *Schlickensis* familiæ caput fuit *Caspar Schlick*, de nobis, vt nō sti, optimè meritus, vir *rávissimæ laudis*. Nam trium Cæsarum, qui sibi inuicem succèdere, Cancellarius, & quidem acceptissimus fuit, & coniugio Ducali illustratus. De eodem idem Auctor ita scribit cap. 53 historiæ Bohemæ. *Inter quos (Legatos in Bohemiam)* *Caspar Schlickius* princeps fuit, matre *Italicâ* ex Comitibus *Alti collis agri Taruissini*, patre *Teutonicô* natu, ex familiâ *Laçanâ*, prouincie *Franconia*, ingenio dextro, facundiâ suaui, doctrinæ cultor ad omnia genitus quæcunque ageret. Quem usque adeo fortuna & virtus extulit, vt quod prius inauditum, trium Cæsarum successiù regnantium Cancellarius prefuerit. *Vnus ex Ducibus Slesiæ* filiam sibi in Matrimonium tradere non recusauit. *Sigismundus illi Egram, & Cubitum, & alia in Franconibus* eppida dono dedit; *Albertus in Hungariâ Caleſium & Albam Ecclesiam*; *Fredericus in Austria Greæcum*. Versatile profecto ingenium, & naturæ bonitas singularis, quæ inter tot Imperatores moribus prorsus disparès, pari gratiâ viuere potuit. Nos huius amicitiâ in curiâ *Frederici Cæsaris* vñ, si quid profecimus, quod scimus quām tenue est, adiumento eius consecuti sumus. *Episcopatum certè Tergeſtinum*, vnde reliqua dignitates prouenere, ipse nobis primus committi curauit. In huius gratiam conscripsit prædictus Auctor Eurialanam historiam; cuius *Mimi* ille haud fabulosus Auctor fuisse videtur, nisi quod poëticæ non-nihil pigmentationis admixtum habere vix dubitandum est. Hanc autem postmodum ad summa euectus, datis ad *Colonensem* Vniuersitatem solennibus literis retractauit. Mortuus est *Gaspar Viennæ* ex apoplexiâ, & apud Carmelitas (illis Patres Soc. Iesu successere, institutâ in derelicto ab eis Coenobio Professâ Domo) cum coniuge sepultus.

Ioannes ab Aich è nobilitate Franconicâ Episcopus Aichstadiensis, *Alberti II Imperatoris* Cancellarijs à Scriptore Catalogi Præsulum illius Ecclesiæ accensetur: post cuius obitum homonymo agnato Principi, *Friderici III* Imp. gerinano adhærens, Dominum quidem sed non Officij gradum mudenss.

N 3

tauit.

tauit. Fuit utriusque Iuris Doctor, & ex Professore Canonici Iuris Viennensis ad aulam transiit. Familiaris & intimus fuit Aeneas Sylvio, postea Pio II Pontifici; cuius extant ad illum epistolæ & elegantissimus tractatus de miserijs Curialium, siue Aulicorum. In illius inscriptione vocat eum *perspicacem & clarum Iurisconsultum*. Hunc Austriae, non vero Imperij Cancellarium fuisse suspicor. Videat de hoc lector, si placet, cap. 2 Additamentorum memb. 2, de Cardinalibus Teutonicis.

FRIDERICVS III Imperator.

*Caspar
Schlick
qui, suprā.*

Tertius hic Imperator est, sub quo, ut ex Sylvio audiuiimus & didicimus, Gaspar Schlick Cancellarium egit; & quidem post Teschinensem Duceim, de quo sub Wenceslao, omnium primus est Laicorum Ordine: reliqui enim per aliquot secula, uti longa serie magnam partem in præcedentibus ostensum est, omnes Ecclesiastici instituti homines fuerunt. Successores tamen & hic plerosque ex eodem genere Clericorum habuit, donec sub Carolo quinto seculares firmius stabiliti, deinceps sacrae professionis sectatores à Vice-Cancellariatus aulici Imperialis honore hactenus excluderunt. Aliquid cum præmemorato affinitatis habere videtur; ac dubito an non ex eo ipso fonte promanarit, quod sub hoc demum Imperatore seculares Principes cum Ecclesiasticis de sessione & præcedentiâ contendere, ac ex parte etiam ad tempus præualere cœperunt, uti narrat in Historiâ Austriacâ (Australi ipse vocat) hactenus ineditâ Aeneas Sylvius aliquoties mihi laudatus.

*Conradus
Viennensis
Prepositus.*

Vicente etiam tunc Schlickio alias reperitur Friderici Cancellarius, Conradus Viennensis Præpositus, ad an. 1440: qui subscrispsit literas eius datas ad Senatum Spirensem, de electione suâ & futurâ Norinbergensi diaetâ, apud Lehem. lib. 7, cap. 97; & alias ad Carolum VII Gallorum Regem, de indicis Moguntiam Comitijs, apud Goldast. tom. 2 *Const. Imper.* pag. 407. Crediderim autem Conradum prædictum Archiducalem fuisse Friderici necdum Imperatoris Cancellarium; rebus autem Imperialibus, sub initium electionis factæ, simul intendisse ante Schlickij ad aulam Friderici aduentum.

*Ulricus
Velzli.*

Vice-Cancellarij munus an. 1454 & 1455 Ulricus VVelzli gessit. priori subsignauit literas Friderici, quibus Berchtoldsgodensium possessiones confirmantur, tom. 2 *Metropol.* pag. 189: altero similiter subscrispsit Infeudationem, ut etiam Confirmationem Iurium & Priuilegiorum impertitam Ulrico Episcopo Passauensi, apud Hund. in ead. *Metrop.* tom. 2, pag. 420 & 421.

Vdal

Vdalricus Episcopus Patauiensis, eius nominis tertius, è nobili fa- *Viricus*
 miliâ Nußdorffâ, patriâ Austriacus, cùm aliquamdiu Fridericum III Im- *Episcopus*
 peratorem parùm propitium expertus esset, vt pote contra studium eius, pro *Passauensis.*
 Alberto Comite Schaumburgio apud Maioris Capituli Collegas instantis, ad
 Insulâ euectus, sed postmodù Æneæ Syluij operâ eidem reconciliatus, dein
 ceps vsque ad eò gratiam eius promeruit, vt suum in rebus Imperialibus Can-
 cellarium constituerit. Eo illum ornat Epitheto, *Romanum* vocans *Cancella-*
rium, Fridericus ipfem in literis Patauiensi Ecclesiae elargitis, *tom. 1 Metrop.*
Salisb. pag. 423 & 425. vbi Com patrem insuper agnoscit, idemque testatur
 Ederus in *Rectorum Vienn. Catal. pag. 38.* qui S.R. Imperij Cancellarium appel-
 lat. Obiuerat priùs apud Ladislaum Hungariae & Bohemiae Regem idem
 munus, *vid. ibid. pag. 422;* interfuitque splendidissimæ legationi eius aduehen-
 dæ Sponsæ Magdalenaæ Caroli VII filiæ ergò in Galliam missæ: quo tempore
 ducentos equos albos, è quo splendorem & magnificentiam hominis cognoscimus, in comitatu suo habuit. Obiit an. 1479. Fuerunt sine dubio præter
 hos plures Fridericø, vt pote quinquaginta & amplius annorum Monarchæ
 huius generis administrationis Cæsareæ adiuuæ; sed prædictos ego haec tenus
 cognosco solos. Protonotarium præterea reperio sub hoc Principe *Ioan-*
nem Rott Doctorem; qui anno 1466 literas subscrispsit Patauiensibus da-
tas: Metrop. Salisb. tom. 1, pag. 425. Anno 1442 Confirmationem Priuilegiorum *Ioannes*
Rott Do-
ctor.
 Abbatiaæ Sancti Maximini Treuer. Franckofurti datam, subscrispsit *Iacobus*
de Lins, Decretorum Doctor: Diplomata S. Maximin. anno 1638 edita, nu. 47. *Iacobus de*
Hermannus Hecht eiusdem gradus & ordinis fuisse videtur, qui subnotauit Lins Doctor
Confirmationem sententiae pro Gerardo Iuliacensi Duce in Gelriensi con-
trouersia an. 1442. Assertio Caroli V. Apud eundem hunc Fridericum per inte-
 gress annos 12 Secretarium & intimum Consiliarium egit Æneas Sylvius Pic- *Æneas*
colominius modò memoratus, vir tantæ in aulâ auctoritatis, vt rerum sum- Sylvius.
 ma, maximè in Italicis negotijs, ei credita, & consilijs prudentiâque eius recta
 fuisse videatur. Constat id tum ex vita eius à Campano & Platinâ descriptâ,
 proprijsque scriptis suis, tum multò luculentius ex Australi, vt vocat, historiâ
 eiusdem; quam editam fuisse ipse Auctor (cap. 22 Europæ) scribit, impressa
 ramen, quod scitur, nullibi reperitur. Certè imperfectam fuisse relictam
 Platina scribit, & ex ipso inem, quod superest, autographo satis apparere vide-
 tur. De hoc viro tacere præstat, quam pauca dicere. Meminit idem Michael
 Pfullendorffij Protonotarij Augustalis; cuius apophthegma refert in suis ad *Michaël*
 dicta & facta Alphonsi Regis Commentarijs, eiique doctrinæ plenitudi- *de Plena-*
 nem scitâ ad cognomen allusione concedit epist. 126. Etsi autem, vt sunt ferè *uilla.*
 inter

MAXIMILIANVS I Imp.

*Cyprianns
Serenta-
nus.*

Intr illos, qui Maximiliano laudatissimo Imperatori à Cancellis apparuerunt, **Cyprianum Serentanum**, siue à Serentein, aut Serenteiner dictum reperio; cuius meminerunt Cuspinianus in diario pag. 503, & Richardus Bartholinus in *Hodæporico* Matthæi Cardinalis Gurcenfis, pag. 351. Hic cum prius Secretarius fuisset, Goldast. *tom. 1 Const. Imp.* pag. 436, *Metrop. Salisb. tom. 2*, pag. 316; postmodum Imperialis Cancellarius effectus est: id enim, nifallor, significare intendit citatus Bartholinus, quando **Magnum Imperatoris Cancellarium** vocat. Carolus V deinceps, Maximiliano mortuo, Tyrolensem Cancellarium constituit: *Goldast. tom. 1 Const. Imp.* pag. 440. Ex hac autem prouincia natales suos repetebat. Extat illuc oppidum Serentein, quod homini lucem & cognomen dedit. Subscriptis anno 1512 Privilegium Cenobio S. Maximini Treuer. concellum, inter Diplomata eius loci, an. 1638 impressa, num. 61; & Infeudationem Philippi Austriaci Regis Hispaniæ & Belgarum Principis de Gelriæ Ducatu, an. 1505. *Assertio Caroli V.* Ad hunc etiam Principem refero **Leonardum Ernauer de Karlsberg** virum nobilem; quem Georgius Ederus *Imperatoris Cancellarium* nominat, & an. 1480 Viennæ literis operam dedisse scribit in *Catalogo Rectorum Vienn. Archigymnasij*.

*Leonardus
Ernauer.*

*Bertoldus
Henneber-
gen. Archi-
Episcopus
Mogunii-
nus.*

Bertholdum Principem Hennebergen. postmodum Archi-Episcopum Moguntinum, fuisse Maximiliani primi Cancellarium scribit lib. 7 *Chron. Saxon. in princ.* Dauid Chytraeus: quod stare vix potest, eò quod Moguntiæ sedere cœperit (an. 1484) priusquam Maximilianus imperârit. Nisi dicamus antequam patri succederet, Officiarium eum habuisse. quod amplectendum videtur, accedente etiam Bruschio in *Archi-Ep. Moguntin. Catalogo*, cuius verba hæc sunt: *Fuit Maximiliani Imp. per multos annos Cancellarius aule, aulam nusquam non sequens.* Reliqui qui de Cancellariatu tacent, facundiam tamen, prudentiam, aliasque dotes mirificè in Bertoldo commendat. Serarius nil amplius dicit, quām Maximilianum huius prudentiâ in arduis quibusque negotijs plurimū fuisse vsum. Idem testatur Reusnerus in *Genealogico*. Egregium eius rei specimen & immortale monumentum est, Camera Iudicaria Spirensis, huius consilio & suasu instituta. Alterum huius viri prudentissimi fidei & sapientiæ documentum fuit, erectio Sueuici foederis, in historia illorum temporum celeberrimi, huius etiam suasu initi, quod multis isto æuo saluti

Iuti & terrori fuit.

Iacobus de Bannissis, Tridentinus Decanus Maior, vir magnæ e- *Iacobus de*
ruditionis & experientiae, huic Principi à secretis inseruit, Erasmi, Birckhe- *Bannissis.*
meri, aliorumque doctissimorum virorum amicitia felix & celebris.

Præterea tam huic Maximiliano, quām nepoti eius Carolo V, à secretis
fuit (Voss. lib. 3 de Histor. Latinis, cap. 10) **Conradus Vecerius** Lucebur- *Conradus*
gensis, cuius extat narratio *de rebus gestis Henrici VII in Italiâ*, excusa inter *Vicerius.*
Scriptores rerum Germanicarum à Reubero editos. Scripsit idem de duabus
Siciliæ seditionibus, quæ ortæ fuit an. 1517, Vossio eit. loc. testante, &
Simlero in Bibliothecâ. Hanc scriptiunculam vñà cum prædicto **commenta-**
riolo impreßit Haganoæ Seckerius.

Supereft adhuc alius, qui præmissis iam exaratis mihi demum ad noti-
tiam venit, **Conradus Stanislaus** à Buchaimb, secundum temporis seriem
principe, nî fallor, loco referendus. Refert Limnatus lib. 7 Iur. Publ. confir- *Ioan. Sta-*
mationem Priuilegiorum à Maxim. I, Burggrauio & Burgmannis in Gelnhausen
concessam an. 1494, Regorum Romani 9, Hungariae 5, hac subscriptione:
Ad Mandatum Domini Regis in Consilio, Conradus Stentzell von Buchaimb
Doctor vnb Ritter/Canster. Ibidem an. 1596, subscrississe repetitur dicti
Priuilegij Vidimata in, ut vulgo pragmatici vocant, Copiam Ambrosius Dite-
rich Iudicij Cameræ Regis Protonotarius, 6. die Maij.

Eiusdem Maximiliani Priuilegium *de non euocando* datum Wormatiens-
ibus an. 1514 Crayburgi, hanc subscriptionem habet: *Ad Mandatum Sacrae Cæs.* *B. Zernt.*
Maj. proprium B. Zerntent. si in prænomine mendum non sit, diuersus hic fue- *tendit.*
rit à Cypriano prædicto.

CAROLVS V Imperator.

QVINQUE in præsens Carolo Vice-Cancellarios fuisse inueni; quorum
tempore primus fuit, **Nicolaus Ziegler**, qui in Comitijs Worma- *Nicolaus*
tienibus, sib initium suscepit regiminis, an. 1521 habitis, literas eius subscri- *Ziegler.*
psisse reperitur, Monasteriensi Capitulo concessas. Idem præstitit in alijs quas
Noribergenses obtinuerunt eodem tempore de non appellando, quas vñà
cum Alberto Archi-Episcopo & Card. Mogunt. subnotauit. Aquilgranen-
sium etiam Priuilegium de non euocando Bruxellis hoc ipso anno 26 Iul. e-
uulgatum eundem subscriptorem exhibit. Extant apud Limn. lib. 7 de Iure
Publ. Fuit hic ex procuratoribus, qui Caroli nomine, post factam electionem,
Imperij, Cæsareique iuris possessionem apprehenderunt, vt videre est a-
O pud

pud Goldastum in Constitutionibus Imperialibus. Fratrem habuit Paulum Curiensem Episcopum.

Balthazar
Episcopus
Constant.
& Hilde-
heimensis.

Balthazar Merckelius Waldkirchensis, humili loco natus, ingenio cùm valeret & studijs delectaretur, doctrinâ & industriâ suâ emersit, suscepitque Legum Doctoratu, Constantiensi Canonicatu in summâ Æde donatus est. Habitum autem sub Maximiliano I, an. 1507, Constantiensibus Comitijs, occasione illâ vsus, venit in notitiam Imperatoris; qui Consilium allegit, & Waldkircheni patriâ Præpositurâ donauit. Vixit in aulâ Cæsareâ ad mortem usque dicti Principis, meminitque illius in *Diario suo Cuspiianus*. Electo autem post Aui mortem Imperatore Carolo, in eius etiam aulam vocatus, ac in Hispanias cum nouo Domino profectus, illuc Vice Cancellarius Germanici Imperij creatus fuit. Missus deinde post aliquot annorum evolutionem Legatus in Germaniam, ad quosdam Imperij Electores, Constantensem & Hildesensem Ecclesiás, utroque Episcoporum per resignationem se Episcopali iure abdicante, Collegiorum suffragijs consecutus est. In celebri autem illo Augustano Conuentu Imperiali an. 1530, à Cardinale & Archi-Episcopo Moguntino Alberto Brandenburgico, Cæsare & Imperij frequentissimis Statibus spectantibus, Episcopus consecratus fuit. Sed breve ius regni; solisque mensibus aliquot post solennem illam initiationem gestus est Pontificatus ille geminus. Cùm enim an. 1531 ad Cæsarem in Belgium tenderet, Treueris repentinâ morte, dum equum prosequendo itineri inscendere parat, apoplexiâ tactus obiit. Ultimus hic, quantum mihi constat, ex sacro Ordine hactenus fuit, qui apud Imperatores nostros hoc munus obierit. Erasmus Roterodamus huic inscripsit Algeri opus contra Berengarium, quod an. 1530 edidit. Excusat in præfatione, quod negotiorum vndis circumuallatum interpellat, aitque pietatem eius magno studio causam Ecclesiæ agere. In fine vocat magnum Patronum suum, optatque sanctissimos conatus eius prosperari.

Matthias
Heldus.

Successorem Balthazar, ni fallor, habuit Matthiam Heldum, virum præclarum, sed paulò vehementiorem. Legatus hic fuit Caroli ad Principes Protestantes an. 1537, in causa indicti tunc temporis Concilij; & Sleidanus lib. 11 pluribus commemorat, quæ inter illos vltra citroque acta fuerint. Orris autem inter Granuellanum supremum Cæsaris Cancellarium ac Heldum simultatibus, potentior debiliorem facile summovit, ac Ioannem Nauium Heldo successorem substitui obtinuit.

Ioannes
Nauius.

Ioannes Nauius, siue, ut Regnerus Vitellius, in Ludouici Guicciardini Belgio à se Latinè verso, vocat, Nauesius (vernaculé enim Naues dictus fuit)

uit) Luxenburgenſis, Nicolai Maruillani Senatoris Luxenburgici filius, anno 1540 Heldo ſuccedit; ac magna laude & ſatisfactione officio ſuo funetus eſt, ad annum uſque 1549, quo obiit, durante etiam tunc Smalcaldico bello. Frequens eſt huius viri apud Sleidanum memoria.

In Nauij locum **Georgius Sigismundus Seldus** Augustanus Vice-Cancellarij honoratum onus uifcepit: cui ob negotiorum molem & multitudinem ſub initium adiancti fuerunt Ioan. Marquardus Badenſis & Henricus Hasius, vt Sleidanus ſcribit lib.18. Huic idem, quod ſuprà de Gaspare Schlickio diximus, contigere potuifſet, dūmodo ipſem voluifſet; vt triū ex ordine Imperatorum Cancellis präeffet. Memorabilis ſanè historia eſt, de facto Caroli, post extreum in multam noctem extractum Fliffingæ colloquium & valedictionem, dilapsis famulis lychnuchum diſcedenti huic präferentis; quod apud Melchiorem Adamum alioſque legere datur. Extat typis impressum, nam & alia ſcripſit, Adamo, quem citaui, recenſit. Consilium eius Ferdinandi Imperatori datum, quo tempore Paulus IV resignationem Imperij Carolinam ſe inconsulto & incio ad Electorum manus factam admittere recuſabat. Maximilianus II, cùm anno Imperij primo in ſuburbanum quoddam prädiu (Eberstorffium vocant) Viennā euocāſſet Seldum; is in reditu, dum infelicem e curru à concitatis equis, nec aurigæ habenas audiētibus rapto, ſaltum facit, illiſo ad petram capite miferè interiit, ſummo ſui apud omnes relicto deſiderio. *Thuan.lib.36.Melchior Adamus in vitâ.Henr.Pantaleon de viris Germaniae illuſtribus.* Georgij Ederi in Catalogo pag.18, ſequens de Seldo elogium eſt: *Fuiffe virum pietate grauem, & prudentiam inſignem: ſumnum atque celeberrimum totius Germaniae Oratorem.* Rediit autem post mortem Ferdinandi ē Bauarico ſecellū Maximiliani rogaſu & Philippi Hispaniarum Regis iſtigatu Seldus; ſed intimioris Consiliarij honore contentus ad Vice-Cancellariatum non eſt poſtliminio reuerſus.

Atque hi quidem apud Carolum, verè Maximum Imperatorem, Teutonicis negotijs ſingulariter interderunt: Supremos autem ille idem, tot regnum & prouinciarum Dominus, aulicos Cancellarios ſibi ordine ſuccedentes aliquot habuit, qui uti ſummae rerum präpoſiti, etiam Germanicarum rerum inter alias curam habuerunt. Illorum primus fuit **Mercurinus Herborius de Gattinara**, homo Italus, ē Vercellensi diocesi oriundus; quem Clemens septimus an. 1529 Cardinalem creauit, mortuusque eſt ſequenti anno Oeniponte, dum Cæſarem ad magna illa Augustana Comitia profiſſcentem comitatatur. hic Carolo mitioris ſententiæ auctōr fuerat, Guicciardino narrante, de Francisci I Galliæ Regis captiuitate; quæ präualente Carolo Lanoio repudiata eſt.

O 2

Se-

*Georgius
Sigismundus
Seldus.*

*Mercurius
nus Gatti-
nara Car-
dinalis.*

*Nicolaus
Perenottus
Granuella-
nus.*

Secundus fuit **Nicolaus Granuellanus Vesontinus**, (natus in Or-
nacensi superioris siue Imperialis Burgundiæ oppido, vt scribit ciuis eius
Claudius Clemens Soc. IESV, Professor regius Madritensis Academiæ, in do-
ctissimo Museo suo,) qui anno 1530 in Mercurini locum assumptus est. Huius

*Antonius
Perenottus
Arch-
Episcopus
& Cardi-
nalis.*

crebra apud Scriptores de rebus Caroli mentio. Mortuus is anno 1550, in ipsis
Augustanis eius anni Comitijs; ad quæ paucis antea diebus Vesontione, Bur-
gundiæ Imperialis Metropoli, patriâ suâ venerat. Successit illi tertius Anto-
nius Perenottus filius. cuius utriusque Elogium è Thuanii libro *Histor.* 6 adscri-
bere lubet: *Vir magna prudentia (ita de patre scribit) ob idq; arcanaorum ferè omni-
um Cæsaris conscius; qui post Mercurium Herborium Gatinarum Cardinalem, cuius ad-
eò honorifica apud Francisc. Guicciardinum mentio fit, sumum dignitatis locum in*

*aula Cæsaris iam totos viginti annos tenuerat. In eius locum ac dignitatem, Antonius
filius Atrebatinus Presul, quod raro accidit, successit, in illa etate exactam rerum agen-
dorum soleritiam sub parente adeptus; sed qui per obliqua consilia, dum nimis obsequiosè
Principum suorum magnitudini studet, male apud suos audijt, & Belgis, ac postremò*

*Neapolitanis inuisus, maxima quæq; negotia sub Philippo in Hispania gessit. Videan-
tur de eodem Anton. Sanderus* in Elogijs Card. & Famianus Strada decad. 1 Belli
Belgici. mortuus est anno 1586, in Hispaniâ. Prædictum Cardinalem & Ma-
gnum Cæsaris Cancellarium Perenottum solitum quoque esse literas rerum*

** Idem de
Clavis An-
tonitis &
Miraus in
Elogijs Bel-
gicus.*

*Germanicarum subscribere, constat ex Priuilegio Hamburgensibus dato, de
non appellando nisi summa 600 aureos excesserit, quod extat apud Limnæum lib. 7
de Iure Publ. cap. 23, quæ præter ipsum Carolum & Vice-Cancellarium Na-
ues, huius etiam nomen subnotatum continet; An. Perenott. quam in recog-
nitionibus varietatem præterea necdum alibi conspexi. Eiusdem varietatis*

*etiam hoc exemplum est, quod alicubi soli Archi-Cancellarij præter Cæsa-
rem subscripti se reperiantur; nisi tamen in descriptionibus compendium a-
liquod factum fuerit. Carolina Confirmatio Priuilegiorum Halæ Suetiæ
de anno 1521, Wormatiæ, &c. non aliam quiam sequentem habet subscriptio-
nem: **Carolus.** *Ad Mandatum Domini Imperatoris proprium, Albertus Cardi-
nalis Moguntinus Archi-Cancellarius.* Similiter Priuilegium Maximiliani Au-
gustanis an. 1501 datum, ita subnotatum est: *Ad Mand. Dom. Reg. prop. Ber-
toldus Archi-Episcopus Moguntinus Archi-Cancellarius.* Deniq; & aliud in hac sub-
scriptionum materiâ variationis genus conspicitur in literis Carolinis eidem*

Vindelicor. Augustæ an. 1631 datis, de non appellando nisi 400 florenis summa maior

fit. quæ præter Cæarem, eiusque Vice-Cancellarium Naues, & Secretarium

*Obernburger, etiam hanc subscriptionem habent: **Vt. Palatinus.** Fuit is*

Fridericus Comes Palatinus Rheni & Bauariæ Dux, postea temporis à morte

Ludo-

Ludouici fratri Elector & Archidapifer, * qui isto & præcedētibus annis Imperialis regiminis Praeses fuit, vti tum ex *Actis* illorum temporum *Imperialis* nissecundis, tum etiam ex virtute dicti Principis ab Huberto Thomā Leodio conscripta, & duis paucos ante annos publici iuris facta notissimum est. Allegata hæc tria Privilégia Limnæus recensit lib. 7, cap. 4, & 56.

FERDINANDVS I Imperator.

Ferdinandi I, non tantum regni Romani, sed etiam Imperij tempore, Iustus Ionas (Iacobum vocat, sed erroneè, Ederus) Vice-Cancellarius fuit; de quo præterea quæ referam necdum habeo. Mortuus tamen is fuit, sub ipsa imperantis Ferdinandi primordia, an. 1559, 29 Decemb. Ederus in Catalogo Viennensium Rectorum vocat IC celeberrimum, ac fidelissimum illius Academiæ fautorem & Patronum. In eius substitutus locum est ille ipse Seldus, qui apud fratrem tenuerat eundem dignitatis gradum, ut dixi. Seldo missionem impetrante, acceptaque rude in Bauariam ad arces suas concedente, Cancellariæ regendæ pondus, quo se ille exonerauerat, Ioanni Bapti. Ioan. Bapt. stæ VVebero impositum fuit an. 1564. Fuerat is prius Imperialis apud Spirā prista VVe- Cameræ Assessor; Kirchn. de Cancell. deinde Bauariæ Ducis in Landshutano re- berus. gimine Consiliarius; vnde Ferdinandus illum, famâ facundiæ & prudentiæ eius motus, exciuit: Henr. Pantal. tom. 3, pag. 505. Extant apud Goldast. tom. 1, pag. 581 & 582, literæ Ferdinandi, anni 1564, ab hoc Webero & M. Singmosero subscriptæ: cuius generis plures & alibi passim obuiæ sunt. Supremus huius Cæsaris Cancellarius fuit, sed ante Imperium; obiit enim anno 1539, Bernardus Clesius Episcopus Tridentinus, ac postmodum S R. Ecclesiæ Cardinalis: ad quem extant complures Erasmi Epistolæ; eidemque Irenæum an. 1536 à se editum inscripsit. de quo inter Cardinales Germanicos aliqua dicen- tur. Ab Epistolis Latinis per integrum decennium huic placidissimo Prin- cipi inferuit Iacobus Spigelius Wimphelingij doctissimi ac integerrimi Theologi è sorore nepos, qui diuersis scriptis eruditorum ordini probatis, ac inter cetera in Guntherum & Richardum Bartholinum commentarijs elu- cubratis, sibi nomen fecit. Primus fuisse celebratur, qui Lexicon Iuris edide- rit. In eius dedicatoriâ scribit successisse sibi in isto Secretariatu Ioannem Ma- ium, vterinum fratrem suum; cui deinceps successor datus sit Adamus Caro- lus, ille ipse, cui dictum Lexicon inscripsit, quemque Ferdinandi Cæsaris La- tino Scrinio præfectum appellat.

O 3

MAXI-

MAXIMILIANVS II Imp.

Ioannes
Huldericus
Zasius.

Ioannes Vdalricus Zasius apud Maximilianum II iam tunc à Cancellis fuisse videtur, quo tempore is viuente patre Regis Romani titulo decoratus, necdum legitimo regimini se immiscuerat. Atque hanc causam fuisse non dubito, quod amoto tantisper Webero, Vice-Cancellarius Imperij constitutus sit, cum imperare herus suus cœpit. Fuit hic Magni illius Zasij Constantiensis, qui primarijs Italiae Galliæque Iuris Cæfarei restauratoribus & interpretibus per doctissima scripta sua accenseti meruit, Professoris Friburgi Brisgoæ filius, cuius etiam postuma quædam euulgauit. Annum mortis Mel-

* communi chior Adamus non adnotat, contentus dixisse, casus Seldiani consortium; * licet tunc quidem præsentem necem euaserit, acceleratae mortis eius causam extitisse. Namque annos haud ita multos superuixit. Huic deinde eundem Weberum, qui sub Ferdinando hanc stationem obiuerat, successisse certum est, qui an. 1572, 1573 & 1575 subscriptis Maximiliani Diplomata, quæ vidi & legi.

VVolfgan-
gus Haller.
Secretarium status, siue Imperialium expeditionum sub hoc & duobus præcedentibus Imperatoribus, eius socero patreque, egit **VVolfgangus Haller** vir præclarus, in quo candorem, sinceritatem, fidem atque constantiam commendat, ac præterea virtute, eruditione & pietate clarissimum vocat Simon Schardius IC Cameræ Imperialis Assessor, qui ipsi Epistolas Petri de Vineis an. 1566 editas inscripsit.

RUDOLPHVS II Imp.

Sigism.
Vieheuser.

Primus, qui functus sit sub Rudolpho Vice-Cancellariatus officio, Sigismundus Vieheuser hactenus à me repertus est; quem Kirchnerus refert lib. 4, cap. 3. Extat Privilegium Rudolphi Imp. datum subditis Ducis Iuliacensis, &c. de non euocando an. 1580, hac subscriptione: *Vice ac' nomine Reuerendissimi Domini, D. Danielis Archi-Episcopi, Archi-Cancellarij & Electoris Moguntini, Vt. S. Vieheuser. Ad Mandatum S. Cæs. Maest. proprium. A. Erstenberger.*

Iacobus
Curtius à
Senften-
bau. Ioan.
VVolfgan-
gus Frei-
monius.

Iacobus Curtius à Senftenau, Vieheuseri, ni fallor, Successor fuit. Hunc Bucholtzerus in *Indice Chronolog.* celebrat omnium studiorum, in primis vero Mathematicorum, amatorem fuisse. Obiit mense Maio an. 1594, cum se ad iter Comitiorum Ratisbonensium præpararet. Ioan. **VVolfgangus Freimonius** in Oberhausen Ingolstadiensis, an. 1546, 14 Martij,

(inci-

(incidit ille hoc anno in Dominicā Inuocauit) lucem primā aspexit. Hic vir in iure doctissimus, & scriptis editis clarus, ad Cæsaream sibi aulam aditum patet fecit; & ex Imperialis Cameræ Spirensis Assessore ad Palatinam vocatus militiam, ex Consiliario tandem Aulico ad Vice-Cancellariatum concendit. Extant tom. 2 *Braunsch. Historisch. Håndell* pag. 747, Cæsareæ ab hoc subscriptæ literæ, anno 1595. Edidit præter Auctorum iuris Catalogum, Symphoniam ytriusque Iuris Chronologicam, insigne & necessarium Iuris studiosis opus, Enchiridion Locorum Communium, Observationum Iuridicarum crepundia, libros duos Schematismorum de Processus Iudicarij ordine, &c.

Rudolphus Coraducius Legum Doctor Italus, è Fori Iulij, ni *Rudolphus* fallor, eâ parte, quæ Austriacis paret, progenitus, subscrispsit vñà cum *Coradu-* *drea Hannevaldo* anno 1604, Decretum Cassatorium in causa *Brauns* *vvi-* *cus.* censi. tom. 2 *Braunsch. Historischer Håndell* pag. 495.

Leopoldus à Stralen dorff, Eques Megapolitanus, cùm vxorem ha- *Leopoldus à* beret Balthasaris à Dernbach Fuldensis Abbatis, in exilio agentis, germanam, causam *forij* sui in aula Rudolphi Cæsaris tam dextrè & peritè egit, vt *Stralen-* *dorff.* non tantum restitutionem illius obtinuerit, sed etiam plurimorū sibi fauore conciliato, ac in primis Cæsari ipsimet probatus, in Aulici Consilij senatum assumpsit, & consequenter proximâ Vice-Cancellariatus vacantiâ ad illud toga tæ militiæ fastigium promotus fuerit. Filium reliquit Petrum Henricum, paternæ virtutis & dignitatis, vt suo loco indicabitur, heredem.

MATTHIAS Imperator,

Ioan. Ludovicus ab Vlm, è nobilitate Imperiali Rhenana, Dominus in Morbach, Wangen, Mittelbibrach & superiori Salmeting, vniuersum ferè Matthiæ Imperium occupat; nec hactenus alios eiusdem officij consortes erui. Sunamæ rerum sub hoc Cæsare curam & directionem Cardinalis Clefelius Viennensis ciuis & Episcopus respexit, magnâ apud plerosque prudenter laude; quâ tamen, vt sunt omnia humana fluxa & instabilia, præcavere nequivit, quin & ipse tandem Fortunæ ludus & humanæ infelicitatis nobile exemplum fieret.

Ioan. Ludo-
vicus ab
Vlm.

FERDINANDVS II Imp.

Hic ante Imperium Procancellarium habuit Leonardum Gezium, *Leonardus* *Gezjus,* *qui*

qui subscrisit cum alijs Paetum de Successione Hungariæ & Bohemix anno

*Ioan. Ludo-
wicus ab
Vlm.* Imperatori autem facto inseruit idem ille ab Vlm, qui sub prædecessore; isque virtutis & meritorum ergo in ordiné liberorum Baronum electus, cum difficultibus & inquietis temporibus sub hoc etiam aliquot annis negotiorum molem sustinuisse, tandem beatō fine ad æternam quietem transiit,

*Petrus
Henricus
a Stralen-
dorff.*

locumque fecit Petro Henrico à Stralendorff, Leopoldi filio integerrimo, & Iuris Consultissimo Viro, Baroni in Goldebe, Prensbergh & Darnheim, Dominio in Culmen, Gleischa & Ottovitz. qui licet pedum vsu ob neruorum contractionem iam inde à tempore Mulhusici Conuentus, cui Cæsar is nomine interfuit, per annos multos destitutus fuerit; magnâ laude tamen Vice-Cancellariatus officium obiuit, gratam relinquens apud omnes prudentiæ & integritatis suæ memoriam. Ratisbonensibus Electoralibus diætis vtrâque vice, an. 1630 & 1636, interfuit; sequenti autem anno, ipsâ Sexagesimæ Dominicâ, 13 Febr. Ferdinandum Dominum suum, in cælestem patriam evocatum, breui subsecutus est, ne morientem desereret, cui viuo fidus & assiduus itinerum comes, ac glorioſi laboris socius longo tempore constans & indefessus adhæferat. Recordor tempore Electoralis diætæ Ratisbonensis anno 1630, aliquot Cæsareæ aulæ Procerum conuersationi interfuisse, datumque esse à virtutum & eruditionis eius scientissimi Stralendorffio hanc laudem, si vllus esset, ipsum ante omnes aptum & idoneum esse, qui reformatione Iuris hodierni vſualis, vastitate & incertitudine passim laborantis, toties ac tantopere à plerisque iustitiae & salutis Germanici Imperij publicæ amantibus desideratam & expetitam, fructuosè aggrederetur, & feliciter perficeret.

FERDINANDVS III Imp.

*Petrus
Henricus
Stralen-
dorffius.
Ferdinan-
dus Comes
Curtius.*

Primos hoc tempore regnantis Augustissimi Imperatoris menses, ille i-
dem Stralendorffius, vt dixi, sibi vendicat; quem è mortalis Principis aulâ ad Cælitum curiam anno 1637 abeuntem, Ferdinandus Curtius, Iacobi, ni fallor, è fratre nepos, agnatus certè, Baronis titulo à Ferdinando patre, Comitis deinde, ab hoc filio eius, nec minus diuinorum virtutum herede, quām bonorum successore Ferdinandus, Cæsaribus Augustis, auctus, exceptit. Hic cùm priùs in Aulicorum Imperij Consiliariorum ordine consistens, diuersis Legationibus dextrè & fideliter obitis, alijsque impigræ officiositatibus documentis industriam fidemque suam superioribus approbâsser, statim sub initium suscepti muneri arduo negotio pacificationis Suecicæ adhibitus est;

est; in quo * etiam nunc dum hæc scribo hæret, nullum non mouens lapi-
dem, vt alma Pax afflctissimam Germaniam feliciter reuusat; quorum lauda-
tissimorum conaminum vt breui publice salutarem, priuatimque gloriosum
exitum sentiamus, omnium patriæ amantium commune & vnanime votum
est. Debebatur tamen, moriente Stralendorffio, hæc sublimis Vice-Cancella-
riatus dignitas, nō minoribus meritis, & stipendijs numerosioribus Illustris &
Generosij Domini Ioannis de Reck, ortu Equitis Westphali, sed Cæsareâ mu-
nificentia gratiâq; Liberi Baronis; ni eodem ferè tempore glorioſiſſimus Cæ-
ſar noster hunc ad maiora vocâſſet, collato ei, qui per Ioannis Ernesti Comitis
Fuggeri resignationem commodū vacabat, Aulici Imperialis Senatus Præ-
ſidatu: quem virum, quod vel ipsa fateatur intuſia, Sacrum Palatium & pa-
tria communis inter præcipua décora sua hoc tempore numerat.

Perduicto iam ad vmbilicum tumultuariο hoc de maiorum minorumque
gentium Cancellarijs tractatulo; priusquam ad illa, quæ additamentorum lo-
co attexere proposui, digrediar, non abs te fnerit, recapitulationis loco quæ-
dam subnectere, de forma recognitionum subscriptionumque literarum Cæ-
ſarearum, eiusque mutatione & varietate: posteriorum enim temporum Di-
plomata hac in parte à vetustioribus discrepant. Prmis igitur Germanici Im-
perij seculis, etſi iam inde à primâuâ eius institutione, præter Cancellarios
Aulicos, mutuato à Francis exemplo, Archi-Cancellarij extiterint, quos lon-
go tempore communiū Archi-Capellanos dixerunt, vt innumera testantur
Diplomata; rarissimum tamen fuit, ab ipsiſſet Archi-Cancellarijs recogni-
tiones fieri, vt & in superioribus dixiſſe memini; eiusque rei vix quatuor aut
quinque exempla hactenus mihi obſeruare datum est, vsque ad Imperium
Caroli V; ſub quo Albertum Brandenburgicū, Cardinalem & Archi-Epi-
ſcopum Moguntinum, propriâ manu hoc officium executum fuſſe non vno
in loco reperi: ac refert eius rei exempla aliquot Christoph. Gevoldus in ſe-
pius mihi laudato Opere *de Septem-viratu. Mansiſſe nihilominus ex illo tempo-*
re in præſens vsque, iſtiusmodi antiquitus receptum, postmodum de anno in
annum continuatum morem, non dubitatur, vt quoties vel in Electoralibus,
vel generalibus omnium Ordinum Imperij diætis *, Moguntinus Elector in * vel que-
Cæſareâ aula adſit, non ipſem suâ, ſed Vicariâ Aulici Vice-Cancellarij cunque oc-
opera ſubſcriptiones obeat: liberum tamen eidem eſt, ſi velit, & rogetur, vt
ipſem quoque manu suâ Cæſareas literas ſubſcribat & recognoſcat: quod
ſpecialis gratia loco extra ordinem diuersis à moderno Eminentissimo Do-
mino Electore præſtitum & indultum fuſſe pro certo comperi. Ita Succeſ-
ſor etiam Alberti, Sebastianus ab Heusenstein, ſubſcripsit Recessus Imperij
Augustanos annorum 1548, 1551; vt & reformationes Politiae & Pacis publicæ

Con-

P

Constitutionem eod. an. 1448 publicatas. Vidi etiam Maximiliani II, & Matthiae Diplomata, à Daniele & Ioanne Svickardo Archi-Episcopis subscipta. In prædictis vltimis Ratisbonensibus Conuentibus similiter in plerisque obseruatum fuisse, Diplomata tunc temporis numerosissimè expedita documenta præbent. Præterea antiquitus præter ipsum Imperatorem nemo

** De com-
muniū
fieri soliti
bæc intelli-
ge: Nam &
præcedenti-
um tempo-
rum exem-
pla occur-
runt, sed
rarsora.*

alius* quam vnum & solus Cancellarius subscribere solitus est; vel eius absentis, aut quomodocunque impediti nomine, Protonotarius aut Notariorum aliquis: hodie autem à seculo & amplius, maior circa hanc rem scrupulosa inualuit, ut non Vice-Cancellarius solus, sed regulariter præter ipsum etiam Imperialis Secretarius subscribat. Sed & hoc præter antiquum morem inualuit, ut ipso Archi-Cancellario subscribente, vna cum illo etiam Vice-Cancellarius manum suam apponat, licet in omnibus vniiformiter ita obseruari affirmare vix ausim. E Secretarijs quod dixi præstitere, sub Maximiliano I, sub quo aut patre eius videtur nouus iste Cancellariæ mos introductus fuisse, Iacobus de Bannissis Decanus Tridentinus, Ioannes Carondoletus, (Hermolaus Barbarus in epist.) Nicolaus Ziegler, Imperialis tandem, ut vidi-
mus, Vice-Cancellarius, & Phinzingerus. (Diplom. S. Maximini Treuer. num. 61.) Sub Carolo Quinto Alexander Svveis, & Ioannes Obernburger; ac præter illos Hannartius, & Alphonsus Valdesius, vir egregius, ac Erasmi etiam, ut alia taceant, epistolis notus. Sub Ferdinando Primo L. Kirchschlager (Gold. tom. 3 Imp. Const.) & M. Singmoser. Sub Maximiliano II idem ille* Haller, qui sub Carolo & Ferdinando, ut dixi, fuerat. Sub Rudolpho II Andreas Hannevvaldt, Erstenbergerus, Ioan. Baruitius, &c. Sub Matthiæ Ioan. Rudolphus Pucher. Sub Ferdinando II Matthias Arnoldinus à Clarstein, è Mosellanico tractu oriundus, creatus Liber Baro, & Illustribus Ordinibus Bohemicis insertus, diuersis legationibus, ac præcipue Polonicis, industrie & feliciter peratis nobilitatus; Ioannes Soldner Iurum Doctor, vterque deinceps inter Consiliarios Aulicos cooptatus; & in Latinis Hermannus à Questenberg Colonensis, postmodum similiter Aulicus Imperialis Consiliarius & Liber Baro creatus; cui successit *alius*, eiique breui mortuo Ioannes Walderodius, qui cum Doctore Soldnero etiam-nunc sub Ferdinando III Imperatore à Cæsareis epistolis est. Hæc enim differentia seruatur, quod & * alias datâ occasione retuli, ut quamvis ad vnius Vice-Cancellarij curam spectet, vtriusque generis Diplomatum & Literarum expeditio, non attento Latini & Teutonici idiomatici discrimine, vnicuique tamen singuli præsint Secretarij, habentque separatos, pro linguarum diuersitate, officiorum suorum limites. Huius generis cùm in superioribus, ob recognitiones, quas Cancellariorum vice fecerunt, aliquot recensuerim, quid vetat hos pauculos eisdem addere? Car-
loman-

** suprà
pag. 110.*

** suprà
pag. 42.*

Iohannus Notarius * Ludouici Germaniae Regis apud Hundium superest, * nec tam
tom. 2, pag. 18. Gebevinus Imperialis Aulæ Notarius apud Albertum I Imp. me-
moratur Hundio ad an. 1303, in Metrop. tom. 2, pag. 184. Idem nobis conseruauit
Hermannum Hecht, de quo iam diximus, Friderici III Secretarium, ad an.
1442, eod. tom. pag. 311. Qui tamen ad Sigismundi etiam Imperatoris tempora
pertinet: subscriptis enim illius Principis infeudationem Theodorico de Reck, fuerit.

Domino in Drensteinfurt & Heessen concessam de Frigrauiatibus & Vasallis Io-
annis de Volmesteen, an. 1437. Etsi autem quos hodie communiter Secreta-
rios vocamus, priscis seculis magis vñitatem Notarij ac Protonotarij dicti fue-
rint; antiquior tamen Secretariorum appellatio est, quām fortè aliquibus pér-
suasum sit. Apud Sigebertum Gemblac. enim sub. an. 1039 reperio Conradi
Salici Imper. Secretarium; & Dithmarus Mersburgensis lib. 2, pag. 20, Volcma-
rum Archi-Episcopum Colon. S. Brunonis Secretarium fuisse scribit. Fortè
tamen adhuc superest perpendendum, in eodem illi quo nos, an alio significa-
tu hac voce vñi sint. Ac persuasus ferè sum, tum vtriusque loci iam memorati,
tum magis tertij, qui, aliquantò pleniùs referendus, sequitur, auctoritate in-
ductus, istis temporibus Secretarios non alios fuisse dictos, quām quos hodie
communiter receptā voce Confessarios vocamus. Radevicus Frisingensis lib. 3 de
gestis Friderici I, cap. 14: *Instabat iam tempus, inquit, quo Reges ad bella proficiisci
solent, ipseq; in proximo ad Transalpina exercitum ducaturus, priviō omnium in Deo
spem suam reponens, ad scitis religiosis & probatis in sanctitate viris, tanquam diuinum
eos oraculum consultabat, atque illorum persuasionibus, Ecclesijs Dei multa donaria
Imperiali largitate dispergebat. Quibus in negotijs specialem habebat preceptorem, &
SALVTIS ANIMÆ suæ fidum SECRETARIUM* Hartemannum Brixiensem Episcopum, virum, qui tunc inter Germaniae Episcopos, singularis sanctitatis
opinione & austerioris vite conuersatione præminebat. Hoc ad se adscito de secretis
suis, pī se Pontificis submisit deuotè consilijs, religiosi ac Christiani Principis officium exer-
cens, quatenus iturus ad bellum, spiritualibus armis antè munierit animam, quām cor-
pus, antè celestibus se disciplinis præfueret, quām ad pugnam iturum militem militari-
bus instruere disciplinis curaret. Superest & alia vociis Secretarij significatio,
apud Hervartum in Ludouici Bauari Imp. defensione; à quo Auëtore p. 638 referun-
tur literæ dicti Cæsaris ad Benedictum XII Pont. Max. in quibus Ludouicos,
Seniorem & Iuniorem, Comites de Oettingen, Henricum de Sipplingen, Ord.
Teutonicorum Commendatarium, Eberardum de Thummou Archidiaco-
num, Marquardum de Randeck & Vdalricum de Augusta Protonotarium,
vocat Secretarios suos speciales. Quo prædicato, ni nimium fallor,
non alios intelligit, quām quos hodie in vulgari, *Gehayme Rähte/ Sanctioris*

De Diplomatibus & Cancellariis Consilij Senatores vocamus. Deniq; nō abs re fuerit de solennibus subsignationibus & sigillationibus, vt vocamus, obiter aliquid indicāsse. Forma igitur & solennitas eiusmodi subsignationum, præter illa quæ de Archi-Capellanis, Cancellarijs, & Protonotarijs, siue Secretarijs, illorumque recognitionibus & subnotationibus diximus, in sequentibus ferè consistunt. 1. subscriptione ipsorummet Cæsarum, 2. signi illorum appositione, 3. sigilli appensione, 4. Bullâ aureâ. Subscriptionis frequentissima in Diplomatibus Cæsareis

mentio est, satisque constat plerumque illam interuenisse; quamquam & plurima reperiantur Diplomata, in quibus eius memoratio prætermittitur, vt videatur ferè arbitraria fuisse, maximè pro subiecti & materiarum differentiâ, quod etiamnunc obseruatur. Hactenus certè non memini reperiisse, vnum plurēve Imperatorum scribendi ignaros; eamque rem in causa fuisse, quare subscriptiones alicubi omiserint. De Carolo tamen Magno, quod de doctissimo illo & ingeniosissimo Principe ferè miraculi & monstri instar sit, eiusmodi quid suspicari possimus ob sequentem locum è vitâ eius ab Eginhardo compositâ: Tentabat & scribere, tabulasq; & codicillos ad hoc in lectulo sub cervicalibus circumferre solebat, vt, cùm vacuum tempus esset, manum* effigiendis literis assuefaceret;

*** effingen-
as, vel effi-
giandis.** sed parum prospere successit labor preposterus ac serò inchoatus. Hactenus Eginhardus, cui quantum hac in re fidendum sit, altioris, ni fallor, indaginis res est. ac refert ē Thegano Baronius, inter cetera sacra exercitia, solitum Carolum libros corrigere, id est, Criticis se curis oblectare; quod genus exercitamenti longè ab illo abesse necesse est, qui nec literas formare nōrit. Sed quicquid eius sit, cùm passim in Carolinis, quæ supersunt, literis occurrat, propriâ eas manu ab illo subscriptas, seu firmatas esse, nemo dubitauerit, quin ad minimum nomen suum scribere nouerit. In hac subscriptionis materiâ, illud etiam singulare mihi occurrit, & obseruatu non indignum visum est, quod Wenceslai Imperatoris inter Diplomata S. Maximini, num. 43, ita subscriptæ sint: *Ad mandatum Regis & totius Consilij.* Nouitatem istius rei non mirabitur, qui vitam & gesta illius hominis considerauerit. Secundo loco posui signi appositionem. Hic mos antiquissimus, ac ipsiusmet Merouingiæ stirpis Francorum Regibus usurpatus, hodie exoleuit. Supersunt autem passim in Cæsareis literis cuiusque signa, quæ etiam in prioribus Sebastiani Münsteri Cosmographiæ editionibus, Imperatorum vitæ & effigiebus adnotata fuerunt, in sequentibus malo consilio omissa. Durâsse videtur illorum usus ad Fridericum usque tertium, Maximiliani I patrem, cuius signum prædicti ritus prisci, in Metropol. Salisburgensi conspicitur. Eiusmodi autem signum à subscriptione pariter & sigilli appensione diuersum & separatum quid fuisse persutasum quâ tamen de re, qui autographa inspexerit, sincerius & infallibilius aestimabit. Tertio loco di-

2. Signa
Imperialia

cere

cere institueram de sigillo, cuius appensio[n]is seu impressionis memoracione
 nil frequentius est in antiquis literis; quamuis earum reperiantur plurimæ, ^{3 Sigilla Im-}
 quæ illarum non meminerint, vt ferè suspicari possimus, prædicta Imperato-
 rum & Regum signa, si ipsam originem inspiciamus, quandoque Sigilli, quan-
 doque etiam subscriptionis loco fuisse. Fuerunt autem Constantinopolitanis
 Imperatoribus quatuor sigillorum genera; quorum tria in nostro Occiden- ^{Quatuor}
 tali orbe à Pontificibus & Cæsaribus usurpata antiquitus reperimus, eaque et- ^{sigillorum}
 iamnunc usurpatæ. Vel enim in cera, vel plumbō, vel argento, vel auro signa-
 bant, vti testis est Iulius Cæsar Bulégerus, lib. 2 de Imperatore Romano, c. 10, ita scri-
 bens: *Decidente Imperio bullæ Imperatorū fuerunt quatuor generū: aurea, argentea, cerea,*
plumbea. Aurea vtebantur cū scriberent ad Reges, &c. Idē v[er]is argentea, &c. Cereā bullā
scribit ad matrē, vxorē & filios, &c. Ad despotas, patriarchas, & reliquos magistratus ho-
noriatores per plumbeā bullam. Citat in illa rem Codinū Cypopalatam, Luitpran-
 dū Ticinensem, Georgiū Phraenzen: quos qui desiderat, illic & in ipsis fontibus
 adire potest. Argenteæ bullæ, quantum compererim, Latinis in v[er]o non fue-
 runt, hodie certè non sunt. Cera Pontificibus (in Breuibus, quæ vocant, sub
 annulo Piscatoris expediri consuetis) & Cæsaribus communis est; vtriusque co-
 loris rubri. Plumbo peculiariter Romana curia vritur: auro Romani Princi-
 pis palatum; de quo deinceps iam quarto loco, vbi de Bulla aurea, dicam. ^{4 Bulla auro-}
 rea.
 Hæc nil aliud est, quām ira dictum à formâ & materiâ sigilli genus, communi
 & tralatitio nobilis & exquisitus; & ab illo ipsæmet Imperatoriaæ literæ,
 quibus appensum est, nomen sortiuntur. inter quas per excellentiam, vti o-
 mnium celeberrima & sacratissima, ita vocatur Caroli IV Constitutio solennis
 de Electione Imperatoris Romani, & Iuribus ac officijs Elektorum, &c. Hac
 necdum vti desierunt Cæsares nostri; sed sub aureo eiusmodi sigillo, quod i-
 psum quoque characterem siue apophragisma suum habet, adhuc expediun-
 tur de rebus grauioribus Augusta Diplomata, maximè si ita à supplicantibus
 & gratias obtainentibus petatur. Et nominatim in hac forma confectum est
 Priuilegium Cæsareum Ferdinandi II glorioſissimæ memoriæ Imperatoris,
 super erectione generalis studij Academicij, quod vulgo Vniuersitatem voca-
 mus, in Episcopali ciuitate hac Monasterensi in Westphaliâ. Antiquissi-
 mam originem eiusmodi Aurearum Bullarum necdum puto satis exploratam
 esse. Vix autem dubitandum videtur, à Constantinopolitanis Imperatoribus
 ad nostros promanasse. Apud veteres Francorum Reges, * quod quidem ob- ^{* Vide ta-}
 seruârim & meminerim, in v[er]o non fuerunt: nec etiam à Romanis Pontifici- ^{men, si plas-}
 bus Maximiis eas mutuati sumus, à quibus alias, vñā cum Christianismo & ^{cet, notas}
 ciuiliori cultu, diuersa ad nos propagata sunt; ac speciatim pleraque ab illis, ce- ^{nostræs.}
 rimoniis vtriusque fori respicientia, sumpsiſſe videmur. Apostolica enim cu-

ria, vt modò dixi, plumbaturas, quibus etiam-nunc vtitur, ab vltimâ vsque memorâ frequentauit. Apud Græcos autem hoc genus literarum seu sigillorum vsurpatum fuisse, præter relati Bullengeri aliorumque testimonia, constat è Bullâ Andronici Imp. Brunsuicensi Duci Henrico concessâ, quam Henricus Meibomius edidit, & Commentario illustravit. Ab Imperatoribus nostris Germanicis vetustissimis, puta Francicis siue Carolingis, & Othonibus, quique intermedij fuerunt, non reperio bullas aureas appensas esse; vel si quæ eorum sunt, mihi vel non repertæ, vel certè per incuriam neglectæ fuerunt. Antiquissima, quæ hac vice mihi in memoria est, S. Henrici fuit. In vita enim S. Meinverci Paderbornensis Episcopi pag. 32 habetur, prædictum Imperatorem confirmâsse quædam bona isti Ecclesiæ, *Regie auctoritatis precepto*, id est, Imperiali Diplomate aureo sigillo bullato. Verisimile igitur duco, contracto inter Othoné II & Theophaniam Constantinopolitanâ matrimonio, hanc & eius generis pompas alias ad nos emanâsse. Nec tamen simul reliquum in vniuersum Græcanicum & Orientalem luxum eiusmodi traduce ad nos propagauimus. Solebant enim Constantinopolitani Imperatores iam inde à S. Gregorij Magni æuo subscriptiones nominum suorum, & crucium in capite siue fronte literarum appicções, cynhabari peragere, quas literas rubras siue purpureas vocari legimus. Id genus scribendi in locum encausti veteribus vñitati successit; de quo vtroque *Pancirolus* lib. i memorabilium cap. 2, & ad illum Salmuthus. Imperatores nostri eius loco, quoties auro non scriberent (dehoc statim dicâ) communi atramento vti perseuerârunt. Aureæ Bullæ vñsum extremis temporibus etiam despoticis Orientis Cæsares concessisse, ex Georgio Phranze lib. 2, cap. 10, Bullengerus obseruat. Imperatoribus nostris sub Fridericis alijsque, ac maximè sub Carolo quarto, promiscuus illius & frequentissimus vñsus fuit. Conradus III, an. 1147, Corbeiensibus concessit Priuilegium non tantum Bullâ aureâ signatum, sed etiam totum aureis literis scriptum, vt auctor est Kleinsorgius in *Chron. VVestphal. Eccles. lib. 6*; cuius generis an Græcis in vñ fuerint, needum reperi. mirum tamen sit, si in hoc nostrates, molliculos illos & arrogantes magnificentiâ superârint. His vñs fuisse antiquos Romanos, è Macrobio, Suetonio, Sidonioque ostendit Hugo de Orig. & antiq. scrib. cap. 12, illarumque posteâ in sacrâ libris describendis magnus vñsus fuit. quod probat è vita S. Nicolai, cui Constantinus Magnus Euangelium aureis scriptum literis transmisit. Ac supereft adhuc *Codex Euangeliorum geliorum VVitikindi Saxonum Regis*, inter reliquas rariores antiquitates, apud VVitikindi Collegium Canonicorum SS. Ioan. & Dionysij in oppido Imperiali VVestphaliae Heruorius litera diensi, è loco Regiæ sepulturæ Angariâ, siue Enger, illuc dudum translatus. Alibi eius scriptus.

Aurea litera.

Codex Eu-
angeliorum VVitikindi Saxonum Regis, inter reliquas rariores antiquitates, apud VVitikindi Collegium Canonicorum SS. Ioan. & Dionysij in oppido Imperiali VVestphaliae Heruorius litera diensi, è loco Regiæ sepulturæ Angariâ, siue Enger, illuc dudum translatus. Alibi eius scriptus.

eiudem generis alia superant. *Fridericus I, vt ad propositum regrediar, Her-
bipolensis Ecclesiae priuilegia itidem sub aureâ bullâ confirmauit. *Bruschius in aureo Noui
Catal. num. 31.* Fridericus II Carolinum priuilegium Aquisgranensibus con-
cessum, eiisque factam per aum Imperatorem confirmationem confirma-
uit an. 1244, sub eodem sigillo aureo. *Noppius in Chron. Aquisgr. part. 2, pag. 7. 16 Au-*
Eodem munita est retractatio alienationis Frisingensis ciuitatis factæ ab Epi-
scopo in Bauariae Ducem *Gervoldus in Metrop. tom. 11, p. 163.* Eiusdem generis li-
terarum ab Henrico Nigro Imp. an. 1047, Richerio Cassinensi Abbatи data-
rum meminit è Leone Ostiensi Baron. *annal. tomo 11.* Formam istius bullæ

quod attinet, ab vnâ parte continet Imperatoris imaginem Imperialibus in-
duti & in throno sedentis, ab alterâ insignia Cæfarea. Ab vnâ parte antiquitus

sequens circumscriptus legebatur versus: **R o m a caput mundi regit**

orbis frena rotundi. Hic non in Caroli quarti tantum, sed antiquo-

rum etiam Principum Bullis reperitur, ac nominatim Conradi III in literis,

quas paulò antè memorauit. Hodie non amplius usurpat, ac Imperatoris no-

men titulique vtriusque superficie, seu planisphærij orbem occupant & ab-

soluunt. Bulla Andronici, quam dixi, ab vno latere Salvatoris effigiem cum

inscriptione nominis **IC XS**, ab altero ipsius Imperatoris habet*, hoc titu-

lo addito, Græco sermone & literis: **Andronicus Despotes Palæolo-**

gus. Magnitudine, ne & hoc præterea, hæc Græci Imperatoris bulla inter

duplicem aureum Hungaricum, & Imperialis vnciarij argentei nummi (Tale-

ros vulgò vocamus à Valle Ioachimica, quæ omnium primos percussit) qua-

drantem media est. maiores sunt Caroli quarti, quæ integrum plus minus

Imperiale exæquant. omnium maximæ nouissimorum Principum. Certè

Ferdinandi II bullæ quadruplo ferè maiores Carolinis apparent. Ab illis bul-

larum typis siue impressionibus, frequentissima occurrit in antiquis Cæsarum

Diplomatibus memoratio typarij; quo nomine instrumentum illud di-

ctum fuit, quo ad incudendam in ipsis bullis Principis imaginem & arma vte-

bantur. Longè scrupulosior est Apostolicarum literarū, quas vulgò Bullas vo-

camus, Cæfareis subscribendi ritus, tot requirentiam subtus, à tergo, & nuf-

quam non, diuersorum manus, quas tamen nec Pontifex ipse met, nec Vice-

Cancellarius Cardinalis subnotat; sufficitque reliquorum cura & sedulitas, & Breuiū

ad excludendas eas fraudes, quas olim ab auaris & petacibus beneficiorū am-

bitoribus identidem commissas fuisse indubium est. His enim deinceps præ-

cauendis, consultum putarunt, vt multinumeros prius subirent Officiariorum

oculos, manusque transirent Apostolicæ bullæ; ac præterea, ipse stilus & lite-

rarum characteres peculiare & separatum quid sapiunt produntque, vt dein-

ceps

Secretarij
Apostolici.

ceps, nisi omnino stupidi, decipi nequeat. Sed nec Brevia, quae dicuntur, à Pontifice subnotari mos est, praterquam ad Reges magnosque Principes, aut magnis ac graibus ex causis, quae vna Secretariorum Apostolicorum subscriptione firmantur. Illos enim ex primarijs eruditione, eloquentia, & probitate viris assumere curant: ac compluribus exemplis constat, non raro ex illo ordine, qui alias etiam per omnem Italiam honoratissimus est, ad Cardinalatū electos fuisse; inter quae auctorum memoriam valde illustria contigerunt in Iacobo Sadoleto & Petro Bembo, & nostro hoc aucto in Scipione Cobellio Viterbiensi, qui Gregorio XV mortuo, parum ab ipso Papatu absuit. Haec habui, quae de Cancellarijs, & ciborum ad materiam Diplomaticum expediendorum spectantibus rebus, quantum instituti ratio poscere visa est, in medium afferrem. Videbor, ut vereor, in plerisq; ita sunt varia multorum iudicia, prolixis debito immoratus, & minutias plus satis curiose consecutatus fuisse; ex aduerso in aliquibus, quae memorari & referri debuissent, negligentiore me praestitisse. Prius iam nūc Lector emendare poterit, ut vel ex toto à lectione sibi temperet; vel protritora Cancellarij quaeque prætereat. Alterum ut alias sarcinatur, mihi cura erit; nec facile repertritus est, cui primā vice in talibus omnia simul eruta & praestita fuerint. Si quis etiam sit qui etymologiam Cancellarij & Capellani requirat, nec hac in parte, in gratiam illius præposteri ordinis censurā subire defugiat: quamvis Cancelliorum à Cancellis deducta nominatio tam sit inculcata & obuia, ut nec indicari debere videatur. Circa quam tamen vocem hoc notandum incurrit, quod in Lexico Iuris suo Spigelius à Cancellando potius dictum fuisse arbitretur; cum quo consentit quoque vetus Poëta, cuius distichon est, de Cancellario scribentis:

*Hic est qui leges regni Cancellat iniquas,
Et mandata Pij Principis equa facit.*

Capellani autem & Archi-Capellani, qui antiquitus, ut torties hinc inde ingestum est, cum Cancellarijs idem fuerunt, à Capellā ita dicti sunt. Cuius etymon nihil obsuerit è Beato Rhēnano, quem præmemoratus Aucto resser, cognouisse. Quod enim Canonici Iuris Glossa haber de caprarum sive capellarum pellibus, iure optimo repudiandum videtur. Suum aurem ex annotatione codicis cuiusdā peruetusti mutuatus est; qui, referente illo, tradit, à cullo

*Cucullam S. Martini, is enim lingua Germanica, quā Fraci, qui Gallias occuparūt, vocare ma- vī sunt, cappa, & per diminutionem capella dicitur, hanc denominationem hent poste- deriuat. Quod enim illius Sancti auxilium præsens sape experti essent in du- rībus rebus Francorum Reges, venerationis ergo cappam illius circumferre, & ad præsentiam eius sacris operari instituerunt. Videatur de hac re, quam loci huius augustia non patitur latius extendi, idem ille, quem antea laudauit, Spigelius.

AD-

ADDITAMENTORVM
CAPITA ALIQVOT,
SIVE
L I B E R I I
totius Operis.

Quæ hactenus in Cancellariorum Germanicorum materia leui brachio raptimq;
perstrinxi, vñā atque alterā mantissā locupletare non piguit; eò magis, quòd pleraque
sequentium capitum eiusdem subiecti vel pars esse, vel ~~scilicet~~ multum cognationis cum illo ^{saltem}
habere videantur. Eque certè hæc ac præcedentia ad Germanice historie elucidationem
spectant. In vno tamen contra decorum videbor impegnisse, quòd dignatione præcipua, de
Sanctis, summis Pontificibus & Cardinalibus, reliquorum accessionem fecerim. Hanc
subiatrij consilij ataxiam Lectoris humanitas benignè condonabit. Vrceus institui cœpit,
qui currenter rotā ferè in amphoram exiuit.

C A P V T I,
DE SANCTIS AC BEATIS
GERMANIÆ CANCELLARIIS.

- I. *S. Cunibertus Coloniensis.*
 - II. *S. Bonifacius Moguntinus.*
 - III. *S. Hildebertus Coloniensis.*
 - IV. *S. Hildeboldus Coloniensis.*
 - V. *B. Rabanus Moguntinus.*
 - VI. *S. Bruno Colonensis.*
 - VII. *B. VVilligisus Moguntinus.*

Q

VIII. S. BERN-

Catalogus Sanctorum

- VIII. *S. Bervvardus Hildesheimensis.*
 IX. *S. Heribertus Coloniensis.*
 X. *B. Tagmo, siue Dago, Magdeburgen sis.*
 XI. *B. Burchardus VVormatiensis.*
 XII. *B. Bardo Moguntinus.*
 XIII. *S. Clemens, siue Svvidigerus, Episcopus Bambergensis & Pontifex Rom.*
 XIV. *S. Anno Coloniensis.*
 XV. *B. Adalbero Herbipolensis.*
 XVI. *S. Gebehardus Salisburgen sis.*
 XVII. *B. Altmannus Patauiensis.*
 XVIII. *S. Otho Bambergensis.*
 XIX. *S. Nortbertus Magdeburgensis.*
 XX. *B. Otto Frisingensis.*
 XXI. *S. Engelbertus Coloniensis.*

ET si ab initio mihi propositum non fuerit, de Germania Cancellarijs sanctitatis opinione, publico Ecclesiae aut pio fidelium eius testimonio, illustribus, separatim agere; quia tamen dum superius opus sub manu est, maior se se obtulit huius generis Sanctorum numerus, quam sub initio susceptae lucubrationis suspicari potuerim; piaculum arbitratus sum, si non ad minimum peculiarem recensionem & nomen claturam illorum instituerem, tum ut communis patria tam illustrium siderum splendore tanto luculentius illustraretur; tum etiam, ut si quis forte ad exemplum Francisci Lanouij è Religiosis Ordinis S. Francisci de Paulâ, quibus Minimorum cognomen est, qui an. 1634 Syntagma Historicum in lucem emisit, de o-
 cto Sanctis Francia Cancellarijs, idem in nostris præstare constitutus, hac qualicunque ansa præbita, ad illud dupli nomine piissimum opus eò magis intitetur. Nec offendetur quispiam, si unus atque alter intercurrat, Fastis publicis & Martyrologio Romano non adscriptus: nam & Lanouius eius generis duos recenset, Landericum Parisensem, & Godegrandum Metensem Episcopos; ne quid de Wione, Molano, Raycio, Ferrario, Chrysostomo Henriquez, Hugone Menardo, similibusque de Sanctorum vitâ Scriptoribus dicam.

Ordinem temporis, quem in præcedentibus secutus sum, & hic tenebo; quo seruato, se principem in hac serie offert *Sanctus Cunibertus*, *Episcopus Colonensis*; quem & Germanos sibi vendicare, indignari Gallos non oportet. Nam & Francicis parentibus eo tempore natus est, quo illi Germanicos mores, sermonem, indolem, exotici & peregrini aëris diuturniori haustu

haustu necdum exuerant; & in Mosellanâ regione in lucem editus est, quæ hodierno adhuc æuo Germanici iuris & ditionis est, ac non minùs ipsius Cuniberti illâ tempore fuit, quâm pluribus antea seculis fuerat; & in Vbiorum à Germanis conditâ, ijsdemque olim & hodie per tot secula subditâ vrbe Præsulem egit; & apud illos Reges Cancellariatûs munus obiuit, qui non tantâm magnæ Cisrenanæ Germaniae parti dominabantur, sed & ipsimē sanguine, institutis, loquelâ meri & genuini Germani erant: denique non alibi quâm apud nostrates Sancti huius viri religiosior cultus & sacratior memoria est. Nec tamen Lanouium propterea reprehenderim; qui Francicis Cancellarijs suis meritâ hunc inseruit, ac ex lege propositi sui vitam eius retulit, notisque illustrauit. De sanctitate huius viri nemo dubitauerit; nam Coloniæ non tantum magnifica Collegiata Basilica, in honorem eius, extructa est: sed etiam per totam Agrippinatem prouinciam, ac alibi, ad diem No- uemb. 12, publico Ecclesiastico Officio colitur, & Martyrologio Romano, quod præcipuum & maximum apud Catholicos est sanctitatis testimonium, nomen eius adscriptum & insertum est. Ac præterea Surius, apud quem extat incerti Auctoris vita eius, sed quæ tamen fidem, vt ille ait, & nemo contradixerit, meretur, refert illustre miraculum, quod Henrico IV Imp. tempore Seguini Archi-Episcopi, ad S. Cuniberti patratum est reliquias. Cancellarium hunc fuisse non solius S. Siegberti Regis, cuius præterea institutor & nutritius fuit) vt videtur innuere voluisse Lanouius in Schediasmate; sed etiam patris eius Dagoberti Magni ac Clodouæi Regum, idem Lanouius in suis ad vitam S. Cuniberti Notis sufficenter probat. & extat præterea apud Miræum lib. 2 Donat. c. 1, Donatio Regis Dagoberti facta S. Landelino, circa annum 638, vt Aubertus Miræus sentit; in quâ non Cancellarius tantum, sed etiam Archi-Cancellarius nominatur. Omnium igitur primus, quem hæc tenus Archi-Cancellarij prædicato vsum fuisse mihi constat, S. Cunibertus est. ita autem habet subscriptio, quam indigitaui: Anso Cancellarius vice Cuniberti Archi Cancellarij recognouit.

S. Bonifacius Mo-
guntinus.

Sanctum Bonifacium, siue VVarnefridum, quamvis in An-
gliâ, id est, transmarinâ Saxoniam natum, iure meritoque dudum Germania si-
bi ex aſſe toto vendicauit propriumque fecit; vt sine ingenti flagitio dissimili-
ari præteriri queat. Pipini Regis hunc Archi-Cancellarium fuisse, suo
loco dictum & ostensum est. De vita autem tanti viri tacere præstat quâm
pauca dicere. Plures eam scripserunt; quos inter Fulensis Monachus Othlo-
nus, ni fallor, primas meruisse creditur, vtpote Willibaldinæ scriptionis ex-
getes & explanator. Edidit illum in Tomis suis Surius; sed more suo, stylum, vbi
Q. 2 visum

visum fuit, interpolauit, & comptriorem reddidit. Edidit etiam Canisius, sed sincerum & abique mangonio, in antiquis Lectionibus, ac post illum Serarius in Mogunt. rebus suis lib. 3, additâ capitum distinctione & Notis. Reliqui qui S. Bonifacij vitam scripserunt, hi sunt: S. Willebaldus Episcopus Eichstatis, quem emisit Wicelius in Hagiologio suo, & Canisius in Lectionibus citatis: Rothardus B. Rabani discipulus, Hirsaugiensis Cœnobita, versu Heroico Martyrium S. Bonifacij executus est: Radbodus Episcopus Ultraiectinus, vt Trithemius testatur: & S. Lüdgerus primus Antistes Mimigardeuordensis, qui ab alijs prætermissa attexuit. Ne quid autem de Petro de Natalibus dicam, & Martyrologiorum Scriptoribus, Bedâ, (seu verius locupletatore eius) V- suardo, Adone, &c. de sanctissimi Præfus huius gestis Baronius omnino vi- dendus est, tomo Annalium nono.

S. Hilde-
bertus.

Sanctus Hildebertus secundus Agrippinatum Archi-Episcopus, quem Annales Francici Hildegarium, Chronicum Colonien. Hildegerum vocant, (utroque nomine dictum fuisse hoc disticho docet Æg. Gelenius:

Hildegari vittas rubefecit purpura sacri

Sanguinis, Hilberti nomen habebat idem,)

à Petro Mersæo Cratepolio Franciæ Cancellarius fuisse scribitur, quo tempore Coloniensis Ecclesiæ regimen illi commissum est. Elogium viri hoc apud eundem legitur, fuisse multis magnisq; animi dotibus ornatum, & maioribus vi- tæ meritis sufficiendum. Hic leuauit ossa S. Sviberri in Cæsaris insulâ, cuius precibus ac meritis à periculoso lapsu restitutus fuerat. Comes Pipino Regi contra Saxones profectus, pro constantia fidei & regni, vt Mersæus ait, ab hostibus cæsus fuit; quod contigit in monte Wedegenis, (Viburg vocant Annales, vernaculè Wedemberg) spatio horarij itineris supra Mindam, an. 753: Adelm. in Annal. Inquirit & disputat de anno obitûs Dn. Gelenius in Hierothecâ sua Engelbertinâ p. 39 & 41. Relatum defuncti Corpus Coloniam, ad aureos Sanctos in Ecclesia S. Gereonis tumulatum est.

S. Hilde-
baldus.

Fuit post hunc tertius ab illo Archipræfus Hildebaldus, Caroli Magni, vt dixi, Cancellarius, quem similiter sanctitate conspicuum fuisse Cratepolius testatur; neuter tamen illorum haec tenus in Coloniensium Fastis lo- cum inuenit. Agit de hoc aliquantò, quam reliquorum aliquis, prolixius in prædictâ Hierothecâ idem Gelenius. Caroli Magni fauore ac studio, niueo candore & sanctâ hominis simplicitate capti, à Clero populoque in Pastorem electus fuit; qui etiam assumptionis eius tempore, an. 781 vel 782, præsens Coloniæ Agrippinæ adfuit. Quam Monasteriensē Chronicum de Wilhelmo Episcopo historiam narrat, petiti à venatore è ceruino corio cinguli, eandem de

de hoc Hildebaldo referunt. S. Sviberti Canonizationi à Leone Pontifice in Caroli Magni præsentia factæ interfuit; Carolo morienti adfuit, & Christiano ritu ad cælesti iter instruxit & muniuit. Quæ superius de Ludouico ab Hildebaldo coronato ex alijs retulimus, Dom. Gelenius vero conformia non censet; qui etiam suspicatur, an. 818 obiisse. Sepulturam ad S. Gereonis consecutus est. Refert prædictus Auctor monumenti inscriptionem, quæ vncialibus literis illi incisa hodierno adhuc tempore legatur, quæque illi Sancti prænomen adscribat. Sacrorum librorum studiosissimus fuit, eosque magno numero ex illis ipsis, quos Leo Pontifex Imperatori Româ miserat, describi fecit. Basilicam Metropolitanam à fundamentis nouam crexit, eaque stetit usque ad tempus, quo illa, quæ hodie supereft, ab Archi-Episcopo Conrado de Hochstaden ædificari cœpta est. Familiam quod attinet, ostendere laborat Gelenius, è Comitibus Thuringiæ ortum fuisse.

B. Rabanus, Abbas Fuldensis primū, deinde Moguntinus Antistes, *B. Rabanus* Ludouici Germaniæ Regis Archi-Cancellarius fuit, ut vidiimus. Fuldam pa-
nus, triam habuit, si Posseuno, Sixto Senensi, Trithemio, Serario, alijsque credimus. Verum Operum eius Editor Georgius Coluenerius, Doctor Theologus Duacensis, cui sacra historia tantum debet, accurate & verè ostendit Moguntiæ natum fuisse. Vitam Rabani Rudolphus, Fuldensis Monachus, discipulus eius scripsit, & longo post tempore Trithemius Abbas libris tribus, quibus quartum de translatione eius adiecit; qui hactenus non comparuerunt, non sine doctorum hominum querelâ. Illustrum Scriptorum hæc de Rabano elogia sunt, vitæque ac doctrinæ testimonia. Bellarim. de Scriptor. Eccles. ait, fuisse æquè doctum ac pium. Broverus in Antiq. Fuldens. *vt celestis ingenij ornamentis & immensitate scientiarum, sic administrandi ratione, & ea percolendi, que præclarè maiores inchoârant, clarum vti fidus inter Abbates emicuisse.* Bruschius & Mersæus: *Vir. vita innocentia & morum sanctimoniam clarissimus.* Sixtus Senensis: *Vir omnium disciplinarum cognitione clarissimus, cui nullum parem eo seculo Germania, ac ne Italia quidem habuit, vt Mersæus addit; ante quem idem verissimè enuntiârat Trithemius de Scriptoribus Eccles. & Viris Illust. qui verissimè insuper affirmat, suo euo in omni Christi Ecclesiâ parem non habuisse.* Baron. tom. 10 Annal. ad an. 856: *Emicuit planè Rabanus, vt fulgentissimum fidus; cuius quæ extant scripta, tanquam lucis radij, excellentiam demonstrant Auctoris, vt & ijsdem illustrata Germania glorietur, suum haud adeò imparem magnis habuisse Doctorem.* Ad sanctitatis probationem pertinet, quod Arnoldus Wion, Ligni vita lib. 5, Ordinis sui Martyrologio inferendum moneat; quod etiam præstitum ab Hugone Menardo ad diem 4 Febr. illo enim obiit, ut testatur incertus Annalium Scriptor

à Pithœo editus, ad an. 856. Omnes enim, verba sunt Serarij, non sine sanctitatis opinione calo receptum autumant. quâ de re ita Trithemius in Chron. Hirsaug. sub an. 856: Eodem anno Rabanus Archi. & p̄scopus Moguntinus moritur, & in Monasterio S. Albani non sine sanctitatis opinione sepelitur. Vir in pauperes misericordissimus. Menardus vocat Eximium Ecclesie Doctorem. Offa B. Rabani Albertus Cardinalis Brandenburgicus, Archi-Episcopus Moguntinus & Magdeburgensis, Moguntiæ S. Albani templo in Saxoniam ad oppidum Halam deuecta, in Basiliçâ Castri S. Mauritij solenni Processionis officio collocauit. Ita ex Chron. manusc. Serarius scribit.

S. Bruno
Archi-
Episcopus
Coloniensis.

Etsi B. Brunonis, Saxonæ Ducis & Archi-Episcopi Coloniensis, scrip̄e Palatij, vt suo loco ostensum est, Archi-Capellani nomen neque Martyrologio Romano inscriptum sit, nec ipsi met Colonienses Ecclesiastico illum pleno Officio honorent; inseruit tamen vitam eius, à Rotgero Ordinis S. Benedicti Monacho Cœnobij, vt videtur, S Pantaleonis Coloniensis, conscriptam, Tomis Sanctorum suis Laur. Surius: nec non Sanctus vocatur à Guilielmo Eifengrein, in Catalogo testium veritatis, & Cratepolio, in Catalogo Colon. Episc. ac præterea anniversariâ festiuitate in diœcesi Tornacensi colitur, denique Coloniæ etiam in Martyrologium receptus est. Libet de hoc adscribere verba Ioannis Molani è Natalibus Sanctorum Belgij ad diem 11. Octobris: *Nos enim, inquit ille, hic Belgica tantum commemoramus; ad quæ illud etiam spectat, quod Tornacensis Ecclesia hunc Præsulem in Sanctorum numerum inscripsit. Id enim restatur proprium illius diœcesis Breuiarium, quod S. viri historiam nouem Lectionibus complectitur, XVI, Kal. Aug.* Colonensis verò Ecclesia Canonum hac in parte obseruantior, quia ab Apostolica Sede non est Sanctis adscriptus, natalem eius, seu diem depositionis propriè non celebrat; sed annuè omnium Canoniconum Coloniensium Collegia ad S. Pantaleonem conueniunt, & ad B. viri honorem celebrant sacrificium de Æternâ Sapientiâ. Quia tamen memoriam eius alibi coli sciunt, hinc non tantum libro obituum, sed & Martyrologio verbis supra à nobis citatis, apud eos est inscriptus. Agit de S. Brunone Arnoldus Wion in Ligno vitæ pag. 907. Dithmarus lib. 2 Chron. aliqua refert de S. Brunone, à Rotgero prætermissa; qui etiam, vt ait Baronius, magnopere illum laudat, eumque intercessione S. Pauli Apostoli receptum tradit inter Beatos in cælum. Nihil igitur impedimenti video, propter quod, licet forte solenni istâ Canonizationis pompâ hactenus nullo suo merito careat, inter Sanctos censeri S. Bruno non debeat; præsertim cùm iam dudum non ^{* cap. 1 ext.} obiisset tantum, sed etiam pro Sancto habitus cultusque fuisset ante Alexander reliq̄ & tri tertij Constitutionem[†]. Sed audiamus etiam de hoc locum è Dn. Gelenij vener. Sæc.

Hiero-

Hierothecâ Engelbertinâ, de petitâ huius Sancti Viri Canonizatione: *Vnde non immeritò Serenissimus atque Eminentissimus Archi-Episcopus noster & Princeps Elector, Ferdinandus Bataviarie Dux, S.R.E. & I. Archi-Cancellarius, &c. apud Sedem Apostolicam instat, vt B. Bruno, quem Tornacensis diœcesis publico prosequitur cultu, & Officio, vt loquimur, nouem Lectionum honorat, toti Ecclesiae Dei venerandus solenni renuntiatione proponatur. Impetrabit, vt speramus, id Sua Serenitas, de quo dudum iam laborauit; ne in posterum reprehendamur, quasi ciues minus pietatis impendamus Diuino Tutelari, quam exteri Tornacenses.*

B. Villigisum Antistitem Moguntinum, vti & Successorem eius *B. Villi-*
B. Arnoldum Martyrem, sunt qui in hoc albo proponant. quibus et si libens gisus &
subscribam, vitandæ tamen suspicionis ergo, ne nimis ambitiosè hunc San-
ctorum patriæ nostræ Germaniae Cancellariorum constipasse videar Catalogum,
liberum de illis transscribo Lectoribus iudicium, contentus illorum no-
nomenclaturam ad minimum non omisisse. Iстis autem fortè Prædecessorem
Arnoldi Henricum præterea adiunctum aliqui velint, qui meminerint inno-
centiæ eius datum per vindictam diuinam (ita certè tunc temporis creditum
fuit) de iniustis persecutoribus testimonium. De illis omnibus Serarius, &c,
quorum ille vestigia legit, videri possunt.

S. Bervvardus Hildesiensis Præful, Othonis tertij, vt suo loco pro- *S. Ber-*
batum est, Cancellarius, Deo-hominibusque, ait Crantzius lib. 3 Me-
trop. cap. 49, commendatus fuit, talemque se præbuit in vita sanctimo-
nâ, vt viuus & mortuus coruscaret miraculis; quocirca in Sanctorum nu-
merum magno est suo merito relatus, & ab Ecclesia inter Diuos Confessores
honoratur. Vitam Bervvardi à Tangimaro scriptam Surius refert tom. 6, ad diem
*20. Nouemb. sed longè pleniùs Broverus in *Illustribus Germaniae Sideribus.**

S. Heribertus Archi-Episcopus Colonien. Othonis III & Henrici *S. Heriber-*
Sancti Cancellarius, vita sanctimonâ & gloriâ miraculorū clarus Martyro-
logio Romano inseri meruit ad diem 16 Martij. Miracula eius descripta Lambertus Leodiensis Monachus S. Laurentij, vti Baronius, Arnoldus Wion,
& Ioan. Gerard. Vossius testantur. de Ruperto Tuitensi vita eius Scriptore
suprà dixi. Videndus de eodē Ægidius Gelenius in Hierothecâ Engelbertinâ;
vbi etiam promittit Annales Heribertinos p. m. fratris sui Ioan. Gelenij, SS.
Theologiae Doctoris, Gymnasij Montis quondam Regentis, Presbyteri Canoni-
cum Metropolitanæ Ecclesiæ & in Spiritualibus Generalis Vicarij. A Gregorio
VII Sæctorum numero S. Heribertus adscriptus est, vt Gelenius auctor est cit.
loco, Bullam Canonizationis referens ex Archiuo Collegiatæ Ecclesiæ SS.
Apostolorum.

B. Tagino

B. Tagmo
Archi-
Episcopus
Magdebur-
gensis.

B. Tagmo, sive Dago, Canonicus Ratisbonensis, S. Wolfgangi discipulus, Aule Praefectus & Vicarius fuit; cuius commendatione S. Henrico innotuit, eiisque, ut suo loco dixi, à Cancillis inseruuit. Exoptauerat sibi hunc virum Sanctus ille in sua Cathedra Successorem; sed ad maiora euestum iri, in spiritu prophetarum praeuidit & prædixit. Habuit autem filij instar carum, eiisque moriens spiritum suum, ut olim Elisæo Elias, insufflauit, ut Dithmarus Mersb. Tagmonis familiaris & domesticus narrat. Agit is paulò fusiūs de Tagmonis rebus, eumque prolixè satis Raderus *tom. 2* *Sanctæ Bauariae* excipit. A B. Willigiso Archi-Episcopus consecratus est, ipseque vicissim consecravit S. Brunonem Ruthenorum Archi-Episcopum & Apostolum. Mauriranæ Basilicæ, quæ apud Magdeburgenses Metropolitica est, struendæ finem imposuit, ab Othono I inchoatae. In Francofurtensi Concilio reliquos Episcopos, renitente multum Herbipolensi, permouit, ut in erectionem Bambergensis Episcopatus consentirent. Obiit an. 1011, postquam 8 annos & menses 4 sedisset, & à Cardinale Baronio sanctitate conspicuus, imò sanctissimus vocatur.

S. Burchar-
dus VVor-
matiensis.

B. Burchardum Wormatiensem et si paulò timidiūs Cancellarij accensuerim; præterire tamen hoc loco nolui, sed sine aliquo Lectoris præiudicio, cui quid ea de re sentire velit per me liberum est. Sanctitatis sanè eius sat liculenta accipimus documenta. Hugo Menardus illum his verbis Martyrologio Benedictino inserit: VVormatiæ B. Burchardi eiusdem ciuitatis Episcopi, Decretorum Doctoris Eximij; sunt enim in manibus libri 20 sacrorum Canonum ab hoc collecti; quibus etiam vita eius præfixa est. Bruschius in *Episcoporum*, & Wilh. Eisingrein in *testium verit. Catalogo*, Sancti nomen eius nomini præscribunt, quod idem facit Bellarm. Cardinalis *de Scriptoribus Ecclesiasticis*, addito eulogio, obiisse an. 1026 sancte & religiose, ut semper vixerat. Conditor & restaurator fuit diuersorum Monasteriorum & Collegiorum; & inter reliqua Conradi Sapientis Franconia Ducis Bruschellense, in Brurenia Spir. diæc. regiunculâ, Palatium, in Collegiatam Ecclesiam commutauit. Videndus de eodem Arnoldus Wion ad diem 20 Aug. nam & ipse Martyrologio sui Ordinis hunc Beatum virum inscripsit. Ioan. Molan. qui Sanctis Belgij, utpote Lobiensis Cœnobij Professum, annumerat, ita de illo agens finit: Porro sicut ex Decreto eruditio eius agnoscitur; sic adiuncta vitæ historia, ad quam Lectorum remittimus, sanctitatem declarat.

B. Bar-

B. Bardo Moguntinus Archi-Episcopus, ex nobili Wedderauiae de *B. Bardo* Oppershouen familiâ, Monachus prius Fuldensis, & Abbas Hirsfeldensis, *Mogunti-* tempore Conradi II & Henrici III, ab an. 1031 usque 1051, Cathedram & an- *nus.* nexum eidem Archi-Cancellariatum tenuit. De huius gestis Serarius alijque vetustiores adeundi sunt. Absoluit Moguntini templi summi, quod etiam nunc superest, structuram. Tantus, ait Serarius, in *predicando, concionibusq; ad* *populum habendis eius animi ardor & eloquentia extitit, vt Chrysostomus vocatus sit:* *tanta verò vita & sanctitas, vt in Celitum numero habitus & cultus sit.* Sanctus enim vocatur non tantum à Mariano Scoto, sed etiam Abbe Trithemio, ac ipso met Annalium Eccles. conditore Baronio ad an. obitus 1051; qui *virtutibus* *clarum, Trithemius sanctissima conversationis fuisse testantur.* Siebertus auctor est, *sanctitatem eius per multam miraculorum gratiam patuisse;* sepulchrum enim eius hoc cælestis gratiæ genere coruscasse, Serarius in vita Bardonis refert. quorum miraculorum illustre specimen & exemplum refertur, in vita S. Annonis Coloniensis. Videndus de eodem *Auctor vita S. Gothardi* Hildesheim. *Herm. Contractus & Lambertus Schaffnab.* Extitit olim vita B. Bardonis, ne- scio à quo conscripta, vti testis est ex *Chron.m.scrip.* Moguntino Ser- rius; verùm illa haec tenus nullibi comparet, vt parùm spei supersit aliquando lucem reuisuram esse.

Suidigerus Episcopus Bambergensis, qui ad Pontificatum eiusdem *S. Suideger-* Clementis II nomine adsumpsit, S. Henrici, vt suprà retuli, Cancellarius fuerat. *rus, sine* Hunc Catalogo Sanctorum Cancellariorum iure insero, quod Bambergæ, *Clemens II.* quod lipsana eius reuecta sunt, Sanctus habeatur, & anniversario officio ho- noretur, vti Serarius scribit in *rebus Mogunt.* si rectè memini.

S. Anno Archi-Episcopus Colonien. iure meritoque Sanctorum *S. Anno* *Arch-* Germaniae Cancellariorum numerum auget; licet eius tempore, quod con- *Episcopus* *Coloniensis.* stet, Italicus Archi-Cancellariatus necdum Agrippinatum Præsulum pro- prius, continuus ac perpetuus fuerit. De hoc autem agere differo, donec ad Caput 6 de *S. Rom. Ecclesia Cancellariis* deuentum fuerit.

Vigesimus in Herbipolensium Præsulum ordine B. Adalbero, quem *B. Adalbe-* per coniecturam eidem Henrico IV Imperatori Cancellarium dedi, iure o- *ro Herbipo-* primo Sanctorum se cœtui immisceret, tum ob vitam inculpatè sancteque pera- *lensis.* Etiam, tum ob accendentem miraculorum virtutem. Vtriusque documentum & testimonium est libellus *de vita & miraculis* huius Sancti viri, quem *ex ve-* *tuftis Codicibus manu scriptis* Biblioteca Lambacensis in superiori Austria, an. 1619 Augustæ Vindelicorum excudi curauit Ioannes predicti loci Abbas, quod Le- *ctorum remitto.* Raderus hunc Bauariæ suæ Sanctæ sine controvèrsiâ inseri- *isset,*

R

isset, nisi hodiernis potius quam antiquis Boicæ terminis se & opus suum inclusisset. suscepisse autem B. Adalberonem vna cum ingressu Monasterij, Episcopali curâ dimissâ, Ordinis nigri habitum, Paulus Langius in Chron. auctor est; qui sui, id est, Benedictini instituti Monachum vocat. Forte tamen etiam iuuenis ante Episcopatum Monasticam vitam amplexus fuerit; qua de re hactenus nil certi affirmare possum, & vita Auctor nil explorati affert.

B Gebe-
hardus
Arch-
Episcopus
Salisbur-
gensis.

B. Gebehardus Helfensteinius, (Raderus de familiâ subdubit, aliof que secutus, non nisi generatim Equestri apud Sueuos loco ortum tradit) Salisburgensis Archi-Episcopus, quarti Henrici Imp. Cancellarius, *Admontensis* in Carinthiâ, S.Blasio dicati, Monasterij & Abbatiae Conditor, sanctitatis suæ præcones nauctus est eiusdem Cœnobij Religiosum, à quo scriptam Gebehardi vitam cum Adalberonis & Altmanni in publicum dedit prædictus Lambacensis Abbas Ioannes; & Matthæum Raderum *tom. 2 Bauaria Sanctæ, pag. 213.* Stetit constantissimè pro Gregorio VII Papâ contra Schismaticos excommunicato Regi adhærentes Episcopos; quæ causa fuit, vt eodem quo ipsemet Gregorius fato, in exilium pelleretur nouennale; hactenus tamen mihiore, quod ille Salerni exul obierit, hic Sedi tandem restitutus fuerit. Sancti titulo honoratur, non tantum à prædicto vitæ Editore, sed etiam à *Sebastiano Tengnagel Cæsareo Bibliothecario*, (seu potius Patre *Gretsero hereticorum nostri temporis malleo*) qui inter vetera monumenta alia *epistolam Gebehardi ad Herman. Metensem Episcopum* publicauit; Raderus præterea, quod dixi loco. Sed & ipsemet Baron. *tom. 11 Annal. sub an. 1062, num. 118*, Sanctum Episcopum vocat. *Henricus Canisius tom. 2 Antiq. Lect.* S. Eberhardi discipulum refert, qui inter reliquos Salisburgenses Antistites S. etiam Gebhardi vitam scripsit, illuc legendam. Promeruit à Sede Apostolica constantis & intrepidæ obedientiæ præmium, titulum & officium Legati Nati; quo omnes deinceps Successores eius, in præsentem usque diem, perpetuo & hereditario priuilegio gaudent. Corporis exuuiæ in Admontensi ab illo condito Asceterio recondi memoran: vbinū anniversariâ festiuitate erga Benefactorem suum sacri illius loci Sodales grati sint, quæ hactenus inspexi monumenta disertè quidem non indicant; vix tamen de eiusmodi pietatis exercitio dubitare velim. Socios & committones vti iuuenilium studiorum, ita etiam sanctæ conuersationis, & erga Sedem Apostolicam venerationis, fortunæ denique, virtuosis actionibus ut plurimum aduersantis, confortes habuit B. Alberonem, quem retuli, & B. Altmannum, quem breuibus deinceps referam. Omnes enim hi tres Parisijs, eodem tempore familiarissimè coniuncti, studijs operam dederunt; omnes

mnes ad Episcopales Cathedras prouecti sunt; insignia Monasteria à singulis struēta & dotata sunt; in schismate sacrorum Principi concorditer & constanter omnes communicātunt; eaque de causā, praealentibus aduersariarum partium viribus, à sua quīque Sede pulsī sunt. Reliqui enim Germaniae Præfules, tribus præmissis & Hermanno Metensi ac Meginvardo Frisingensi solis demptis, Imperatori adhærebant vniuersi.

Igitur B. Altmannum, quamuis fortassis ad hanc classem propriè *B. Alt-*
 non pertineat, vix sustineo à dulcissimo duorum, quos recensui, amicissimo- *mannus*
 rum eius contubernio auellere; ac dubito tamen, an non plerique pronun-
 tiare velint, proprio potiùs quam familiaritatis iure, illi inter Sanctos Ger-
 maniae Cancellarios locum deberi. Etsi enim mihi propositum sit, non de alijs
 quam Imperialibus, vti in ipso Opere principali, ita hoc eiusdem accessorio
 tractare; quia tamen Princeps Romanus, Augustæ eadem illa Privilégia tri-
 buit, quæ ipse habet, *l.31, ff. de legib.* quis improbet vnum hunc Imperatricis
 Sacellatum reliquis Cæsareis admisceri? Sacellanus, inquam, Agnetis Au-
 gustæ fuit, Henricorum tertij coniugis, quarti genitricis; quod nomen de
 illo capio, qui non ab epistolis minùs quam sacris fuerit, pro illorum tempo-
 rum solenni consuetudine. Natione, seu natali saltē loco, Westphalus fuit,
 è Putinensium Comitum familiā, occasione Aulæ Cæsareæ, quam parens
 cum familiā sequebatur, istis in oris in lucem editus. ita certè, quæ de patriā &
 familiā Altmanni memorantur, apud Gevoldum in Metropoli Hundianā, con-
 ciliati memini. alijs enim Putina in Bauariæ partibus fuit, de quā *Auctor* vitæ
 Adelberonis pag. 81: *Putina vrbs inclita & famosa, quæ quasi Metropolis & mater ci-*
uitatum versus Pannoniam ad Australē plagam. Nam quod Wernerus Role-
 unck *l. b. 2 de Westphal. cap. 8.* Magdeburgum antiquitus Putenam dictum fuisse
 scribit, non puto ad rem nostram facere. Sed & Salisburgum, præter Iuua-
 uiæ, etiam Petenæ antiquitus nomen habuit, testante Leone III Sum. Pont. in
 Metropolis illic primitus erectæ diplomate; de quā an præmissus è vitâ B. A-
 dalberonis locus intelligendus sit, non vacat modò pluribus expendere. Du-
 bito tamen, an non duos Altmannos inuicem confundant, Tridentinum &
 Patauensem, qui hunc Westphalum Putinensi stirpi inserunt; quam rem
 impræsentiarum itidem non perquiro. Potuerit autem Altmanni prænomen
 Putinensibus Comitibus familiare & gentilitium fuisse, sicuti olim hodieque
 Egones Fürstenbergicis, Alvici Sulzensibus, Emichones Leiningensibus,
 Eitelfrederici Zollerensibus, Simones Lippiensibus, Ennones & Ezardi Fri-
 siæ Orientalis Comitibus, Sittici Baronibus Altempsijs, alia prænomina alijs
 familijs frequentantur. Vita Altmanni cum Adelberonis & Gebhardi vno li-
 R 2 bello

bello conclusa & edita, ut dixi, circumfertur, eandemque legere est, præter Hundij Metropolim, apud Tengnagelium in *Monumentis antiquis*, & Raderum in *Bauaria Sancta* tom. 3, pag. 138. Hunc Baronius gloriosum meritis *Confessorem* appellat; Bertholdus, siue Bernoldus *Constantiensis* *sanctæ recordationis Episcopum*; Lambertus Schaffnaburgensis *Virum Apostolicae conuersationis & magnarum in Christo virtutum*. Fuit pietate, ait Hundius, literis, consilio, auctoritate magnus; tantæ in Aulâ Cæsareâ gratiæ, ut etiam absens, *Episcopus declaratus* sit; in luxuriantem *Clerum acerrimus animaduisor*. Fuerat autem prius Aquisgranensis Ecclesiæ ac summi templi Colonien. *Canonicus*; in illâ etiam *Præpositus*. Comes fuit celeberrimæ illius sub Henrico IV in terram sanctam peregrinationis, cuius princeps erat Sigefridus Moguntinus Archi-*Episcopus*. Ex illâ redux, in itinere Patauiensi Ecclesiæ *præfectus* fuit. Legatione Apostolica in Germaniâ functus est, & præter alia Cœnobia, Patauij aut alibi, vel structa vel restaurata, Fundator est celebris & ditissimi Monasterij Gotvicensis in inferiori Austria, è regione Cremsæ & Stainæ contiguorum oppidorum siti; vbi & lipsana eius, postquam anno 1091 aut sequenti obiisset, in crypta quiescunt, miraculisque olim claruisse feruntur, prout Hundius testatur, & ex illo refert Raderus. Nunc ad Cæsareos reuertor Cancellarios *Sanctos*.

S. Otho
Episcopus
Bamber-
gensis.

S. Othonem Bertoldi *Andechensis* Comitis filium, Henrici IV Cancellarium fuisse, suo loco non præterij. Hic anno 1102, in octauum Bambergensis Ecclesiæ Antistitem assumptus, mittitur cum alijs ad Pontificem Legatus, pro Henrici V coronatione, eaque occasione Anagniæ à Paschale II consecratus est. Modestiâ suâ *HVMILIS* cognomen promeruit, multorumque Cœnobiorum Fundator aut *Instaurator* habetur. Pomeranos ad fidem conuertit; quorum Apostolus ex re dicitur. Obiit an. 1139, ætatis 70; & an. 1189, à Clemente III in Sanctorū numerū receptus est. In *Martyrologio* locus ei datur ad diē 2 Iulij. Festum autē eius agitur pridie Kal. Octob. Vita huius Sancti Othonis habetur apud *Surium* tom. 4, vbi in fine legitur, eandem libris quatuor scriptam esse ab *Andrea Abbate Bambergeni*, circa annum 1500; quæ illa ipsa est quam legimus apud *Gretserum in Diuis Bambergen*. Raderus etiam de *Sanctis Bauaria* tom. 1, pag. 112, de S. Othone agit; & edidit de eiusdem gestis anonymi narrationem Henr. Canis. tom. 2 *antiq. lection.* ne quid dicam de *Crantio*, ac *Bambergenium* & *Pomeranorum Chronicis*. Meminit etiam Baron. in *Martyrol.* vitæ eius duobus libris scriptæ. Stetini, quæ Pomeraniæ Metropolis est, ædem habet (habuit certè) honori suo consecratam. Reliquiæ eius in S. Michaelis Benedictinorum Ecclesiâ, cuius Cœnobij Restaurator fuit, Bamber-

gæ

gæ quiescunt & coluntur. Cancellarium hunc S. Othonem Henrici IV fuisse, præter alibi adductos, etiam prænominatus Andreas Abbas *lib. 1, c. 3,* testatur; vbi simul **intimum Secretalem**, & custodem capitis eius nomi- * *vide quæ*
nat; Secretarium explicat in margine Gretserus. videtur autem potius **Suprà de**
talis * pro Confessario; reliquum pro Camerario intimo, siue primo & sum- *Secretarij*
mo, vt hodie vocamus, accipi oportere: quæ enim de custodiâ capitis adjici- *veteri*
untur, Cubiculariorum principi magis, quæ scribarum primicerio conue- *Significatio*
nire videntur. Nam ad militiam hoc loco trahi nequeunt, cùm certum sit, *scripsi. pag.*
S. 115.
Othonem nunquam arma tractâsse; adeoque dubius sum, an Auricularius, quem idem Andreas vocat, potius pro admissionum magistro, Referenda-
rio, Auditore, supremo Camerario; quæ pro Confessario, vt hodie voca-
mus, accipi debeat.

S. Nortbertus Archi-Episcopus Magdeburgensis, qui Lotharij *S. Nortber-*
Imp. si Præmonstratensi Bibliothecæ, & in illâ comprehensæ Nortbertinæ *tus Magde-*
vitæ nouitio Auctori, seu Interpolatori credimus, Cancellarius fuit. Hic à *burgenis*
quibusdam Colonensis, ab alijs Lotharingus, denique à reliquis Xantensis
patriâ fuisse dicitur; qui omnes verè scribunt & conciliari possunt. Est enim
Xantense in agro Cluensi oppidum, è quo fidus hoc effulgit, Colonensis
diœcesis, veterisque Lotharingiæ, multò latius olim quæ nuper & hodie ex-
tensæ, terminis continetur. Huius vitam plures scripsere, quorum antiquis-
fimus est Hugo, primus assecla & discipulus eius, Successorque proximus in
Præmonstratensi Prælaturâ; è quo pleraque desumpta sunt, quæ in Biblioth.
Præmonst. de S. Nortberto *lib. 2* referuntur: nam & ex alijs veteribus & recen-
tioribus non pauca admiscentur. Diuersa est, quam Surius *tom. 3* exhibit. Nu-
perrimè anno 1628 edidit eiusdem S. Norberti vitam *Martinus Mertz*, Prior
Cœnobij Rothenensis in Sueviâ, scriptam occasione translationis reliquiarum
S. Nortberti, in Bohemiam factæ. Ac memorabile sanè est, nec casui adscribi
debet, Magdeburgum inclytam quondam Germaniæ urbem non prius à * *Mauritio*
Cæsareanis exercitibus, olim Caroli V, * postmodum nostro tempore Ferdin. *Saxone ob-*
II * Imperio expugnari potuisse, quæ huius tutelaris Diui reliquiæ, vt voca- *sidente.*
mus, è S. Mariae Præmonstratensium templo ad eiusdem Ordinis sacram *Æ-* * *Ducis*
dem Pragensem montis Sion, vulgo *Strahoff* dictam, transferrentur. *Fridlandici*
ductu.

Beatum Othonem Frisingensem, Friderici I, sui è fratre vterino *Beatus O-*
nepotis, ac prius Conradi III fratri sui, Cancellarium fuisse, suis locis non tho *Frisin-*
subtici. De hoc tamen, Fridericum quod attinet, hactenus alijs non sum in- *gensis.*
structus testimonij, quæ Antonij Albizij nobilis Florentini in *Stevmatibus*.
sic enim notat in *Arbore veterum Marchionum & Ducum Austriae*: Otto Epi.

scopus Frisingensis Cancellarius Friderici I Imp. Obiit anno 1158. Reliquos qui Córado Cancellarium adsoiant suprà recensui. Filius hic fuit S. Leopoldi Austriae Marchionis, ex Agneta filiâ Henrici IV Imp. suscep-
ptus, scriptisque & vitæ sanctimoniam per omnem Christianitatem deprædicatissimus est. Hunc Matthæus Raderus generali Catalogo trium Tomorum de Sanctis Bauariæ inseruit; vitam tamen eius quarto demum Tomo, qui Bauaria Pia inscribitur, exhibit; vbi in ingressu se illius nomen in nullis

* Huius rei
banc caus-
sam suspi-
cari possu-
mus, quod
resignatione
faclâ, non
illuc, sed a-
libi mortu-
us fuerit.

illis, omnibus bellis interfuit que cum Turcis & Saracenis gesta sunt. Confli-
ctus & armis
rem Christianam iuuit. Hierosolymam & sacrum Christi sepulchrum adiit. in Iordanie

Fastis, ac ne ipius quidem Frisingensis Ecclesiæ legere scribit. Retulit tamen illud Hugo Menard. in Martyrolog. Ord. S. Benedicti, ad diem 23 Septemb. cum hoc in Obseruationibus Elogio: Beatus Otho fuit S. Leopoldi Marchionis filius. Pa-
risios missus, sacris & humanioribus literis apprimè eruditus, Ordinem Cisterciensium
professus est in Cœnobio Morimundi; inde ad Ecclesiam Frisingensem postulatus, eam opti-
mè rexit. Cum Conrado Sueuo Imp. eius nominis secundo, in Graciam, & Syriam profe-
satus, lauari meruit. Chronicum ab ortu mundi usque ad sua tempora deduxit. Tandem di-
miso Episcopatu Morimundi rediit, & inter manus Fratrum beatam animam exha-
lauit an. 1158, in procrastino S. Mauriti, miraculis post mortem clarus. Videndi de
hoc etiam Hundius & Gevoldus in Salisb. Metrop. sed in primis Raderus dicto
loco, & Radeucus Frisingensis, ac Vitus Arenbeck, quorum utrumque ille pro-
lixè refert. Iacobus Manlius & Ioh. Stabius, eodem Radero teste, hunc inter
Sanctos Austriae tutelares referunt. Cardinalis quoque Baronius Sanctum in
suis Annalibus appellare non dubitauit. Beatus prædicauit modò relatus Vitus
Arenbeckius: Pium Virum Scriptores melioris notæ omnes. hæc Raderus; qui
postea pergit: facile eum inter Germania Præfules vel principem vel inter principes
doctorum virorum habitum esse. Obiit autem non 1158, vt Hund. & Menard. *vo-
lunt, sed sequenti anno. Magni cognomen illi passim dari ex Salisb. Metrop.

cognoscitur: nec tacet illud prædictus Sanctorum Boïcorum Scriptor. Agit
de eodem B. Othonem Chrysostomus Henriquez in Fasc. Sanctorum Ord. Cisterc.
lib. 2, distinc. 10, c. 7, & in Menologio eiusd. Ord. ad diem 7. Septemb. quem poste-
riorem locum in laudem incomparabilis viri huc transscribo: Morimudi in Gal-
lia. depositio B. Othonis, admiranda sanctitatis Viri, qui nobilitatem generis & seculi
delicias contemnens, ibidem habitum religionis assumpsit; & postmodum in Abbatem
illius loci electus, veræ humilitatis & perfectionis Monasticæ se exemplar exhibuit. unde
in Episcopum Frisingensem assumpsus, doctrinâ, pietate, morum grauitate totam Eu-
ropam mirabiliter illustrauit, & post multa sanctitatis opera in proprio Monasterio fe-
liciter vitam finiuit. Ad sepulchrum eius miracula patrata esse scribit in Hundia-
nae Metropolis additionibus Gevoldus.

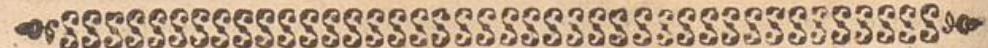
Tan-

Tandem hoc sacrum agmen claudat, vnius temporis, non etiam merito- *S. Engelbertus Coloniensis Archibishopus*
 rum & sanctitatis ordine postremus, *S. Engelbertus* Coloniensis Archi-
 Episcopus, *S. Romani Imperij* per Italiam Archi-Cancellarius, ac Friderici II
 tempore Imperij Germanici Administrator, Moderatorque iuuentutis *Archibishopus*
Henrici Regis, eiusdem Friderici Filii. Agrippinas enim Praeful *S. Cunibertus*,
 vti felicissimis auspicijs huius Aulæ Sanctæ ducatum tenet; ita eiusdem tergi-
 ductor, non minor Vbiorum Metropoleos, simulque, quæ maximam par-
 tem illi subiecta est, fulgidumque hoc sidus protulit, Westphaliæ honor &
 gloria est. Huius vitam à *Cæsario Heijerbachensi* libris tribus luculenter descri-
 ptam *Surius* tom. 6 inseruit, & eandem occasione leuatorum ossium eius anno
 1633, doctissimis Commentarijs auctam & illustratam denuo emisit *Ægidius*
Gelenius SS. Theologiae Licentiatus & ad D. Andreae apud Agrippinates Ca-
 nonicus, adiuncta an. seq. Hierothecâ Engelbertinâ. Origo ipsi fuit è stirpe
 Comitum de Monte & Altena, ac pro tuendis Eßendensis Ecclesiae Iuribus
 à Friderico Comite de Isenberg agnato suo, vtpote patruelis filio, Eccle-
 siasticæ libertatis, sub Aduocatiæ laruâ, oppressore, post expletos regi-
 minis annos decem, prope Svelvam Markensis ditionis pagum, loco Ge-
 uelsberg dicto, nefariè trucidatus, Sanctorum Martyrum Catalogo adscribi
 meruit. Ista canonizatio sub Honorio III, sub eodem quo passus fuerat,
 Max. Pont. facta est anno 1226, per Conradum Episcopum & Cardinalem
 Portuensem, Sedis Apostolicæ à Latere Legatum. Memoria eius in Roma-
 no Martyrologio & Coloniensi Calendario incidit in septimum Nouem-
 bris diem.

Saluete, religioso pietatis cultu à me salutatæ & imploratæ, Sanctæ
 Deo que cohabitantes animæ: ac Germaniam nostram, cuius salutem, digni-
 tatem, gloriamque, dum vixistis & vigistis, salutaribus consilijs & gloriosis
 gestis vestris magnificare, sartamque ac rectam conseruare vnicè studiistis;
 nunc votis precibusque vestris, laborantem dudum intestinis dissidijs & ex-
 ternis inuasionibus, iamque sub continuis duum supra viginti annorum bel-
 licarum calamitatum pressuris fatiscentem, ægræque spiritum trahentem; a-
 pud communem Dominum, Romani conseruatorem Imperij, Deum Opt.
 Max. commendatam facite, incolumemque præstate.

CAPVT

C A P V T S E C V N D V M,

quo continetur

CATALOGVS PONTIFICVM
MAXIMORVM & S. R. ECCLESIAE
CARDINALIVM è GERMANIS.

CVM Germanicorum Cardinalium synopsin dare constitutum haberem, visum fuit eiusdem originis & patriæ Maximos Pontifices præmittere, quamvis vulgò satis obuios, ac alijs, Cratepolio in primis, iam olim separatim recensitos. Nec tamen sperârim, in superuacuo me laboraturum, dum illos refero; eò quòd ab alijs non nemo prætereatur, aliqui etiam huc non pertinentes admisceantur. Talium autem meritorum tantarumque virtutum fuerunt ad vnum omnes, vt duplii nomine de illis Germania sibi gratulari possit, non gentis minùs, quàm ipsorum Principum intuitu; à quibus plerique, accedente tamen cleri populiisque assensu & electione, Apostolico throno impositi fuerunt. Magna enim Teutonici soli gloria est, tam insignes genuisse & eruditissime summis honoribus dignè obeundis Heroas; nec minor ipsorum Cæsarum Teutonicorum laus est, ad cleri populiisque Romani preces & instantiam, non alios quàm dignissimos Ecclesiastico vniuersali regimini capeſſendo legiſſe Præſules. Nam ne illi quidem, qui Græcorum, auctore Tacito, instar, *sua tantum mirantur*, aliquid in illis desiderare & reprehendere potuerunt aliud, quàm quòd trans Alpes nati essent. Verùm ipsos videamus.

Pontifices Maximi Teutonici.

I. Stephano
nus VIII.

Primus Germanorum, qui in Petri Cathedrâ sederit, *Stephanus octauus* est, quem Baronius & Panuinius nonum dici oportere scribunt, electus à Romanorum clero & populo, posthabitum Cardinalibus, an. 939, operâ Othonis Regis, eius nominis I. Is à factiosis, Alberico, qui tunc principatum in Vrbe obtinebat, adhærentibus malè habitus est, vsque adeò, vt in seditione & tumultu, in facie tā grauiter læsus fuerit, vt diu publico abstinuerit: *licet reue-*

743

rà, vt Baron. ait tom. 10, an. 940, non dedecori, sed ornamento sint queq; stigmata, propter iustitiam à Sathanæ ministris illata, & eo pulchriora, quò magis perspicua spe-ctantibus sunt. Memorabilia sunt, quæ ibidem de hoc Pontifice eiusque iniuriâ sequuntur: *Quod verò Germanus, ita ille pergit, natione, electus Pontifex ad eò male habitus à Romanis fuerit; Ottonis Regis excitauit animum in eos rulciscendi, a-gendig; vt eiusmodi vis tyrannica in promotione Pontificum auferretur. quamobrem factum est, vt immiscendi se ipse in electione Romanorum Pontificum, occasionem ali-quam cœperit cogitare.* Hic missus Damaso Legato Ludouicum Franciæ Regem in regno stabilinit, anathematis comminatione rebellibus Principibus ad obedientiam eius compulsi. Dispari euentu inter Hugonem & Albericum in Italiam concordiam tentauit. Obiit an. Christi 943, Pontificatus III, mense I inchoante. Platina scribit ita à Romanis seditionibus vexatum fuisse, vt nil memoriam dignum ab illo geri potuerit. Cratepolius hoc Stephanum elogio ornat, *omni genere literarum ac morum excultum fuisse, mirabileq; eius virtutes effe-cisse, vt omnium Principum ac Regum facile sit assecutus fauorem.* Consentit cum illo Papyrius Massonius, qui scribit: *Atque hic Pontifex, in Germania natus, & o-mni literarum genere excultus dicitur, pacis studia bellis præferens.* Commendat autem Cratepolius prædictus ab *insigni mansuetudine, & quod per varios dignitatum gradus ad summum ascenderit fastigium.* Atque hactenus de Papâ Stephano. Dubitauit autem, an & Prædecessor eius LEO VII in hoc Albo proponendus esset: quem licet Platina & Onuphrius Romanum dicant patriâ fuisse, Sanctus tamen Thomas de Aquino ⁴ lib. 3 de régim. Princip. c. 19, genere Aleman- * *Sunt ta-num facit. Ac loqui illum de Germanicâ Origine eius, etiam inde probatur, men, qui li- quod paulò pòst Gregorium V memorans scribit, illum simili te Teuto- bros hos pseudeps. graphos & dat Othonem I à prædicto Leone in Imperatorem fuisse coronatum; quod s. ppositios alij omnes Ioanni XII adscribunt. In eiusmodi narrationibus etiam magni & arbitren-tur.*

Gregorius quintus, Bruno antè dictus, natione Sæxo (Onuphrius ex oppi- 2. Grego-do Wangia prodijse scribit) Othonis III Cæsar, cuius operâ anno 996 ^{rius V.} Pontifici Ioanni 17 successit, cognatione proximus fuit. Dithmarus Mersburg, nepotem eius vocat, Platina affinem; neuter propriè. Fuit enim sobrinus eius: quâ in re Franc. Guillimanus & Aubertus Miræus, cum Wippone in vî Conradi Salici Imper. & Scriptore Genealogiæ S. Arnulphi consentiunt, licet in personis, non in ipsis gradibus, hi non nihil discrepant. hinc in Epitaphio, *Francorum regia Proles* vocatur: Germanis enim per aliquot secula, quod plurimis veterum Scriptorum locis probari potest, Francorum nomen adhæ-
S fit.

fit. Idem Epitaphium patrem Gregorij Othonem, genitricem Judith vocat. Hic coronauit Othonem III, vnaque cum illo Constitutionem fecisse traditur de Imperatoris Romani electione; de quâ multi plurima scripserunt, repetuntque inde vulgo Electorum Originem. de quâre Onuphrius, Baronius, Bellarminus, alijque videndi. In sequentibus de isto negotio ipsem etiam aliqua libare constitui. Iuuenis W ormatiæ, quæ Vangionum vrbs est, studuisse videtur; ita enim *VV angianus*, cuius idem Epitaphium meminit, interpretor: quod malè intellec̄tum, Onuphrio præbuit errandi occasionem in designandâ Gregorij patriâ. Ioan. Letznerus auctor Chron. Corbeiensis, in Saxoniam Corbeiâ Gregorium educatum & institutum fuisse scribit; aitque idem Auctor, fuisse ante Pontificatum, Verensem in Saxoniam Episcopum. Fuit sanè isto seculo illic Brunonis nomine Episcopus, in ordine sextus-decimus, vt Crantzius ait *lib. 3 Metrop. cap. 36*; quem Bruschius etiam in Catalogo hunc ipsum fuisse disertè affirmat, licet apud Crantzum non admodum quadrent tempora: nisi quod is de Othone scribit, qui Erponem Brunonis Successorem Sede suâ depulerit, nepoti eius, tertio nimirum Othoni adscribi debeat. Theodoricus de Niem Verdensis, idemque postea Cameracensis Episcopus, *lib. 2 hist. schism. cap. 34*, auctor est, hunc vocatum fuisse MINOREM Gregorium, (tanquam solo Gregorio Magno inferiorem) propter largas eleemosynas & alia bona opera quibus claruit. Fuisse autem magnum Eleemosynarium etiam ex citato Epitaphio constat, cuius pars est sequens distichon:

Pauperibus diues per singula sabbata uestes

Divisit numero cautus Apostolico.

Multa & hic à Romanis, exteri hominis dignitatem indignantibus, passus, ac tandem in exilium extrusus est, quod partim in Hetruriâ, partim Germaniâ tolerauit; reductus & restitutus deinde ab Othone, qui illatas summo Præfuli iniurias seuerè vltus est. Sedit Gregorius annos duos, menses octo. Mortuus & sepultus Romæ anno 999. Cratepolius omnibus virtutibus eum ornatum fuisse ait.

Sylvester II. Gregorio Sylvestrem II subiicit Cratepolius, qui è Belgio oriundum creditit: verum illi inter Germanos locus non debetur; ad Gallos suos sessum mittendus. Aquitanum ortu fuisse Onuphrius scribit, & ante illum, referente Papyrio Massono, Ademarus Lemouicensis. Hunc licet magiae absoluat, Sede tamen Romanâ indignissimum Baronius iudicat. Idem, patriam quod attinet, de Innocentio V, & Calixto II Burgundis dictum esto: nam & hos errore simili Mersæus inter Teutonicos Papas recenset. Nec enim in Comitatu Burgundico, quod sciam, ullibi Germanicè loquuntur; ac præterea

Innoc. V.

Calixtus II.

terea an ex Imperiali, vel regiâ Burgundia natales suos illi repetant, hactenus mihi non satis constat.

Clemens II, qui voluntate Imp. interueniente, tribus schismaticis A-³. Cle-
postolicæ Sedis inuasoribus Synodali auctoritate depositis, Successor datus ^{mens II.}
est in Sutriño Concilio, Saxo patriâ æquè ac Gregorius fuit, *ex illustri natus*
familiâ; & bonis literis ac disciplinis optimè institutus, in eum euasit virum, qui
eximiâ doctrinâ, sapientiâ & virtute præditus fuisse celebratur. E S. Henrici
Cancellario ad Bambergensem Cathedram, eius loci secundus Præsul perue-
nit, donec ille, quem dixi, Ecclesiastici honoris summus apex accederet. Crea-
tio eius secundum Baronianam, id est, veriorem computationem, in annum
Christi 1046 incidit, sequenti obijt. nec enim, licet dignissimus longiori regi-
mine, nisi nouem sedit menses. Huius laus & perpetua gloria est, vetitæ &
exturbatæ Simoniacæ labis, quæ nimirum tunc temporis, *arte*, vt Baronius ait,
Schismaticorum & intrusorum Pontificum, eiusmodi sorde Romanam Ecclesiam
inquinantium, præualuerat; cuius vestigijs deinde præclarè institit S. Leo no-
nus, popularis & Successor eius. Recedente autem Henrico III, cui Nigri
cognomen fuit, Clemens similiter in comitatu eius, Româ in patrium solum,
vt ait Ostiensis Leo, abijt. *Quod enim, verba sunt Baronij, deposito Gregorio, &*
subrogato Germano homine in Romanum Pontificem, Romanos non mediocriter offen-
disset, timens ei quem elegisset Clementi, ipsum secum in Germaniam duxit. Hac igit-
tum occidente, vt idem Leo testatur, vltra montes, id est, in Germaniâ defun-
ctus est; quo in loco, hactenus non inueni. Verum nec illuc sine veneni suspi-
cione mortuum esse scribit, nescio quo auctore, Cratepolius. Relatus Bam-
bergam inter Cælites multis seculis in præsens usque illic colitur. Testis eius
rei Nicol Serarius lib. 5 ter. Mogunt. pag. 740. Dies anniuersariæ solennitatis
eius est 9 Octobris, S. Dionysio sacra.

Huic Successor ab Imperatore, ex Concilij, vt Hundius in Metropoli
ait, decreto, datus est post aliquot mensium Sedis vacantiam ^{4. Damas-} *Damas-*
qui prius Brixinensium in Alpibus Tyrolensibus Episcopus, & Aquileien-
sium Patriarcha fuerat: quod posterius tamen Baronius, eumque secutus in
Pontificum Catalogo Theodorus Petreius Carthusianus, non admodum pro-
bare videntur. Massonius perperam & erroneè Treuirorum Archi-Episco-
pum vocat. Bauarum patriâ fuisse Platina scribit, qui & cognomen addit,
Bagnarij; cui de vtroque crederem, si constaret quo auctore ista traderet.
quæ enim deinceps de eodem, non sine manifestis vestigijs vernaculi liuoris
erga Germanum hominem, attexit, fabulosissima sunt, vt statim dicam. De
patriâ tamen & progenie eius hactenus certiora non percepit. igitur *ex Ger-*
mania,

maniā, vt Leonis Ostiensis verba habent, Damasus transmissus, Romae suffragijs omnium electus & comprobatus fuit, consecratusq; Baronio ad annum 1048 testante; cuius grauissimi & iudiciofissimi Ecclesiasticarum rerum Scriptoris auctoritas, vtique facienda pluris est intelligenti Lectori, maximē accedente Hermanni Contracti illius temporis historici consensu, qui honorifice susceptum esse scribit, quām quā Platina sine teste, sine auctore obtrudit. cuius verba appono: *Damasus II, Pontificatum per vim occupat, nullo Cleri populiq; consensu. adeo enim inoleuerat hic mos, vt iam cuiq; ambitioso liceret Petri Sedem inuadere. Sed obstat DEVS iustas vindex, &c. Censent nonnulli hunc inter Pontifices nequaquam numerandum esse; cūm non recte Pontificatum adeptus sit, miranturq; cur Romani, tantā rei indignitate moti, contra iusurandum Henrici iussu habitum, abdicare se magistratu hominem statim non coegerint. Ita ille contra omnium reliquorum tradita; vt mirari possimus, quinam fuerint illi nonnulli, quorum meminit. Verū tot actanti sunt illius hominis in historiā Pontificum errores, vt in Teutonico homine falsitatem istam commissam fuisse magnopere mirari nemo possit. Hundius in Metrop. hunc Damasum, virum sapientem ac pietatis studio, um vocat: cuius rei locupletiora sine dubio documenta haberemus, si diutiū in Pontificatu superuixisset. Nam Præneste post dies 23 quām in Vrbem venisset obiit, & quidem ē veneni propinatione, dolo Stephani ab Henrico depositi, tertium Apostolicæ Cathedræ inuasoris, si Bennoni Cardinali credimus; cui tamen, vt in plerisque alijs fabuloso & mendaci, Baronius fidem adhibendam negat. Sepultus est in æde S. Laurentij suburbanā, duorum præcipui nominis in Catholicā Ecclesiā Leuitarum cineribus venerabili. Memoria & relatu dignum est, quod de hoc & decessore eius ceterisque eiusdem temporis Germanis Romanæ Cathedræ Episcopis scribit Papyrius Massonius, ideoque & hic legi meretur: Quod si curiosi scire cupiunt, qui Pontifices vsum insignium argumentorum in Italiam tulerunt, sciant à Clemente & Damaso id factum; postea à Leone, cuius insigne erat leo niger in scuto octo lilijs exornato. Leonem secutus est Victor, deinde Stephanus; qui cūm & ipsi propria insignia in Italiam detulissent, hunc morem Successoribus reliquerē. Veteres namque Pontifices eiusmodi rebus caruere.*

s. Leoninus.

LEO nonus inter Germanicos Pontifices magno suo iure primas tenet, vtpote qui virtutum & miraculorum laude insignis, Sanctorum Catalogo, solenni ritu & publico Catholicæ Ecclesiæ ceremoniarum apparatu, adscribi, ac Martyrologio Romano ad diem 19 April. inseri meruerit. Hic proximus in Damasi locum anno 1049, ab Henrico Imp. III delectus; ad quem ea de causā Romani legationem miserant. Fuit prius Tullenensis in Leucis Episcopus; quam Sedem etiam in ipso Pontificatu quoad vixit non dimisit: quod emphum

emplum Successor eius Victor imitatus est. Mersæus ante Tullensem Cathedram, etiam Argentiniensem tenuisse scribit; sed erroneè. Arnoldus Wion lib.2, cap.1, Ord. S. Benedicti Monachum facit, Tullenensis Cœnobij, è Cluniensi Congregatione. Oriundus fuit ex nobili Francorum prosapiâ, vt ait Otho Frisingensis, Comitum nimiriun Dachspurgensium, siue Egisheimiorum in Alsatiâ familiâ, ac ipsummet Imperatorem cognatione contingens, ita enim interpretor Scriptoris Rhemensis, sub hoc ipso Leone habiti, Concilij verba, quando ait, fuisse illi *sanguinis affinitate proximum*. Huc etiam Leo Ostiensis respexit, quando scripsit lib.2, cap. 82, regiâ stirpe progenitum fuisse. Longum sit præclarissima huius Pontificis gesta referre velle; quare breui eius Elogio contenti erimus. Aut̄or modò dictus scribit, *atatis maturitate, morumq; ac scientiæ claritudine conspicuum fuisse*: Raderus tom.1 Bau. Sanctiæ, virum in paucis eruditum, iurisq; omnis humani & diuini prudentissimum dicit: Platina, virum bonum vocat & simplicis ingenij: Mersæus, sanctimoniam & innocentiam celebrem. Sed & Baronium audiamus: *Vir planè erat meritis insignis, & homo licet, interius Angelicam vitam dicens, consortio Angelorum dignus est habitus, quorum cultum propensiōri studio frequentaret*. Idem fatetur hunc maximo Catholice Ecclesiæ bono Pontificem creatum fuisse. Leo Ostiens. lib.2, cap.88, ubi sancto fine Leonem quieuisse, & ad tumulum eius plurima tunc temporis signa Christum effecisse scribit; sequentem de illo historiam narrat: *Hic Sanctus Pontifex inter innuera sua bonitatis insignia, quam diu Romæ remoratus est, omni tempore tribus per hebdomadam diebus, à Lateranensi Ecclesiâ usque ad S. Petrum, priuato habitu nudisq; pedibus, cum duobus aut tribus Clericis, noctu psallendo & orando pergebat*. Res gestas eius è Baronio alijsque promere obuium est. Sedit annis 5, mensibus 2; quibus Romæ, Rhemis, & Moguntiæ Synodos habuit, & aliquoties ad Imperatorem iter in Germaniam instituit, scripsitque itinerarium eius Anselmus Monachus Rhemensis, teste Sigeberto de *Viris Illustr. cap.153*. De miraculis in vitâ & post mortem ab eo patratis, Desiderius Abbas Cassinensis (huic postea Pontifici Victoris III nomen fuit) in *libris Dialog.* & qui illum refert Baronius Cardinalis, Raderus tom.1 Bau. Sanct. fol. 151, alijsque videndi sunt. Præterea Leonis vitam resque præclarè ab illo gestas (inter illas refertur iure optimo celebris illa ad Græcos legatio, de quâ prolixè Baronius, & elegantissimâ breuitate Sigebertus in *Chron. ad an. 1054*,) scripsit Anonymus aliquis, quem in monte S. Gerardi extare ait Ioan. *Molan. in addition. ad Vuardi Martyrolog.* & ex illo refert Baron. in *Notis ad Martyr. Roman. die 19 April.* qui S. Leonis natalis est. illo enim ad Angelorum beatorum corsortium abijt, anno 1054. Namque Romam reuerlus, ex infelici expeditione contra Nortmannos in Apuliam, ubi ignatiâ Italorum, fugâ se conflictui subtrahentium, quamuis fortissimè di-

micantibus Germanis & in vestigio concidentibus, amissō exercitu in hostiū potestatē venit; indequē, quamuis libertati restitutus, per mōrorem animi contracto morbo viuendi finem fecit, sepultus ad S. Petrum. Alia, nō fallor, à præmemoratā huius sancti viri vitā, Auctōrem præferens Wibertum Archidiaconum, edita est Parīs. anno 1615. Placet etiam Papyrij Massoni Elogium adscribere: *Non impar Leoni magno ad Episcopatum Vrbis Leo IX ascendit, &c. Henricus itaq; honoratus Apostolicam Sedem, & ingenti beneficio Italiā, in orbem affecturus, eum Romam ire iussit. quō cūm venisset, cognitā sanctimoniam & integritatē vitæ eius, cœpit clero ac populo acceptus esse: quinquennio autem tantum rem Ecclesiasticam administrauit; sed ita, vt immortalem ex rebus gestis laudem atque gloriam sit affectus: idq; epistolæ eius satis ostendunt, plenæ grauitatis, plenæ eruditioris ac scientie rerum diuinarum.*

6. *Victor II.* Ultimus Pontificum, quos Henricus Niger Imp. Romanæ Ecclesiæ, in orbis vniuerso dedit, Victor II fuit. vnicō enim in omni Ecclesiasticā antiquitate exemplo, hæc singularis eius Principis felicitas fuit, quatuor nominasse, ac Imperiali auctoritate (ita enim cleris populusque Romanus petebant, ac vel consensu suo nominationi Cæsareae applaudebant, vel nominatim sibi aliquem dari, vti hunc ipsum, postulabant) euexisse Catholicae Ecclesiæ Episcopos, eosque viros primarios & laudatissimos ad vnum omnes, nec alios quām Teutonico sanguine cretos. quæ res, accendentibus etiam alijs, facit vt credam, Germanici Imperij fastigium vix alio quām hoc tempore altius euectū fuisse. Nam nec Victor Præcessoribus suis in aliquo concedit, præter reliqua décora sua vitæ sanctitate promeritus, tum ab alijs honorificis præconijs celebrari, tum à Radero Bauariæ Sanctis inseri. Ortum trahebat Gebhardus, (hoc prænomen eius necdum Pontificis fuit) vt communior & verior opinio est, è Comitibus Calbensibus in Sueviā: nec immeritò Raderus, licet Leo Ostiensis etiam gente Noricum dicat, illorum opinionem reijcit, qui ex Hirzbergensium in Bauariā Comitum stirpe illum repetebant; hinc enim eius nominis secundus Aistetensis Ecclesiæ Antistes progenitus legitur; quem suspicatur laudatus modò Auctor ab Hundio cum hoc priori confundi. Duodecimum & amplius iam annum Wilibaldinæ Ecclesiæ præsidebat, quando Hildebrandus Cardinalis Romanorum Legatus nuntium tulit de Leonis obitu, qui cūm nominatim Gebehardum in Pontificem expeteret, indicō eius rei causā Moguntiæ Concilio, de communī Ecclesiæ Germanicæ procerum consilio, petitioni & desiderio eius Imperator acquieuit, quamuis inuitus & contristatus. Ægrè enim à se patiebatur auelli virum fidei & prudentiæ præclarum, & cuius consilijs res Germana eo tempore potissimum nitebatur. De hoc ita Bruschius in *Catal: Iuuenis quidē aetate, (intellige, quo tempore in Episco-*

pum

pum Aistadij electus) sed doctrinâ, sapientiâ & morum grauitate prudentissimis se-
nibus comparandus. Leo Ostiensis: *Vir singulari prudetia, gerendarum rerum peritis-
simus.* Raderus: *Henricum Imp. ab eius spiritu dum viueret pependisse,* refert: Idem
vocat bonum Episcopum, optimum Pontificem. Acer & Seuerus morum Cleri
censor & reformato fuit; ac non ipsem modò tam salutari curæ promo-
uendæ Florentiæ in Imperatoris præsentia (ipsem enim Roman honoris
causâ deduxit) Synodum celebrauit; sed præterea etiam Tholosæ, Simoniacis
coercendis, per Galliæ Archi-Episcopos aliquos aliam haberi curauit. Euoca-
tus ab Henrico III in Germaniam, eidem morienti adfuit, filioque eius quin-
quenni, sibi specialiter commendato, indicto habitoque Coloniae contulerunt,
Imperium stabiluit. Memorabile est, quâ ratione infidias Subdiaconi, qui i-
psi venenum in Calice diuinis operanti propinauerat, miraculosè euaserit. In
Italiam reuersus, & Româ in Tusciam profectus, illic moritur an. 1057; sepul-
tus Florentiæ, vti ex Leone Ostiensi Baronius refert: verùm *Anonymous Scrip-
tor Hasenrieanus, apud Gretserum & Raderum,* iuxta Aritiam mortuum
fuisse scribit; cumque corpus eius Eistadium deportari deberet, à Rauennati-
bus ex itinere raptum & interceptum, apud eos in suburbanâ S. Mariæ Virg.
Ecclesiâ inhumatum esse.

Fridericus Lotharingiæ Ducis Godefridi, eius qui ab Henrico III Duca-
tu exactus, in Italiâ exilium tolerauit, frater, Gozelonis filius, S. Leonis IX Pa-
pæ Cancellarius fuit, missus ab eodem cum reliquis Legatis, Humberto Syl-
væ Candidæ Episcopo, & Petro Amalphitano Archi-Episcopo, Constanti-
nopolim, pro tollendo Græcorum Schismate. Inde rediens suspiciones & i-
ram Cæsaris declinaturus (huic suspectus erat, quasi allatis è Thraeïa aulâ
pecuniarum thesauris, vñâ cum fratre, quem Beatricis matrimonium ex
profugo potentissimum Italiae Principem fecerat, res nouas moliretur) ha-
bitum S. Benedicti in Cassinensi Cœnobio induit, factus breui eius loci Ab-
bas, mox Victoris beneficio Cardinalis; cui etiam, post duos annos & menses
tres regiminis expleti, in Romanâ Cathedrâ successit; assumpto, Romanis ita
volentibus, Stephani nomine, nonus vocatus est, cùm decimus, vt Onu-
phrius & Baronius censem, dicendus sit. Aliorum autem præterea istius tem-
poris Pontificum exemplis notum est, non penes electos, vt hodie & aliquot
retro seculis, sed electores stetisse, quo nomine deinceps Papalia munia ca-
pessentes vocandi essent. Hunc etsi aliqui Gallum faciant, disertè tamen ab
Othono Episcopo Frisingensi, lib. 6, cap. 33, natione Teutonicus voca-
tur, ideoque non videtur rectè prætermisssus à Merseæ esse. Sedit mensibus
duntaxat octo, mortuus anno 1058, 4. Kal. April. Florentiæ, ibidemque in

Ca-

Cathedrali sepultus. Ad eius sepulchrum plurima signa Christum ostendisse, Leo Ostiensis auctor est. Hic Mediolanensem Ecclesiam dudum Romanæ Sedi minus obedientem, Petri Damiani operâ, quem Episcopum Ostiens. & Cardinalem creatum, eò miserat Legatum, ad reuerentiam Summi Pontificis feliciter reduxit. Eadem de Græcis cogitata eius, destinatâ in illam rem Constantinopolim legatione, præfestina mors irrita fecit. Auctor est Possevius, scripsisse hunc contra Constantinopolitanum Patriarcham de veritate corporis Christi. Erroneum est, quod de illo Platina refert, incusati herefios Henrici Imp. Nam tertius eius nominis (Itali secundum vocant) viuo adhuc decessore obierat; & filii eius, admodum pueri, ætas illius criminis Stephano sedente incapax erat.

8. Hadria.
nus VI.

Post Stephani obitum trecenti & sexaginta vñus transierunt circiter anni, cùm, qui hactenus è gente nostrâ S. Petri Successorum vltimus fuit, absens & omnia alia cogitans, Papa lectus est. Hunc enim, vt sæpe alias, discordia Cardinalium, sed non sine diuino nutu, Pontificem fecerat, tunc temporis in Hispaniâ consistentem; quam per Caroli Imp. ad coronam Cæsaream suscipiendam, & Imperij habenas capessendas in Germaniam profecti absentiæ regebat. Natus fuerat in ciuitate Ultraiectinâ, inter nobilissimas Belgij censitâ, parentibus modicis, ideoque post Deum, sibi, & excellenti ingenio suo, studijs industria, & eximiæ probitati debuit, quod per varios honorum gradus ascendens gloriæque iter emetiens, ad vltimum ipsam supremæ inter homines dignitatis arcem tenuit. Louanium studiorum suorum matrem ac nutritiam habuerat, vbi etiam-nunc pietatis & munificientiæ eius magnifica vestigia supersunt; & ex Decano S. Petri Doctoreque S. Theologiæ publico, ac Academiæ Cancellario, studijs Caroli Imperatoris, tunc admodum adolescentis, præfectus est; cuius fauore ac commendatione, cùm à Ferdinando Catholico Hispaniarum Rege Dertusensem Episcopatum, & pilæum Cardinalitium à Leone X Pont. Max. consecutus esset, statim adiecta est, quæ via supererat, Papalis dignitas. Exortum erat sub Leone Decessore eius breui antea Lutheranum incendium, cui extingendo totus imminebat, missò in eam rem Nuntio in Germaniam Francisco Cheregato, & consultis passim doctissimis viris; inter quos etiam Erasmus Roterodamus fuit, quem Louanij familiariter cognitum plurimi faciebat ob ingenium, doctrinam, & virtutem. Verum perficiendæ rei vsque adeò salutari & necessariæ, reliquisque præclaris cogitatibus eius breuitas Pontificatus, & mors præpropera obstitit. Obiit enim necdum expleto integro post electionem biennio, sæpe cõquestus, quod promptissimæ voluntati suæ, ad succurrendum labenti passim & periclitanti ab hereticis, à Turcâ, & alijs hostibus Christianitati, reliqua nō respon.

responderent. Hinc siue ipsius, siue Cardinalis Encketordij iussu, in Epitaphio eius operoso & splendido etiam-nunc legitur: *Nihil infelius ipse in omni vitâ accidisse, quam quod imperauerit; & alterum hoc æque emphaticum, quod dum viueret, crebrò in ore habuerat: Muriam referre, in quæ tempora r l optimâ cuiusq; virtus imidat.* Obiit 15 Kal. Octob. an. 1523, non sine veneni, ut aliqui voluere, suspicione; tumulatus post annos aliquot in templo B. Mariæ Virginis Germanorum. Sui temporis Curialistis correctionum non admodum amantibus par m gratus fuit, e o quod, cum insigni modestia & morum grauitate venerandus esset, non obscurè pr  se ferret, Ecclesiæ reformationem ab ipsa Pontificia aulâ incipi oportere, si fructuose deberet institui. Et fecit sanè maiorem, quam dici aut credi possit, Ecclesiæ Catholica morte eius iacturam; non dubitantibus temporum, personarum, & rerum peritis, potuisse per illum, aspirante superni fauoris diuiniori aur , si diutius superuixisset, restinguî necdum adultam ill  huius tempore flamm , quæ postea immensum pr ualente & excrescente, pridem tot florentissim  Europ e prouincia miserabiliter deflagr unt. Cellante igitur per mortem inuidi , aucta est in omnium animis viri admiratio; ac alias non mind  in vit  quam post fata eius, optimus ac doctissimus quisque inuidendis illum honestarunt elogis. Bellarminus de Script. Eccles. *Virum vocat æquè doctrin  ac pium, qui merito doctrina & pietatis, ex humili loco & pauperrim  domo, adscenderit ad magnas opes, & maiores honores.* Laurentio Surio est, *vir tum insigni doctrin , tum morum integritate, & singulari prudenteria.* Valerius Andreas illi tribuit *incredibilem vit  integrat , & doctrin  præstantiam;* Card. Enckevoortius in Epitaphio, *incomparabilem sacrarum disciplinarum scientiam, ac propè diuinam castissimi animi moderationem.* Erasmus Roterdamus * se vocat integritatis eius admiratorem, & boni Pontificis verissimis laudibus cumulate * insignit. Lib. 23, ep. 2, *Mundum vnum Adrianum spectare* scribit, qui rebus humanis serenitatem reducat. In gratulatori  de Pontificatu ait <sup>* in Dedi-
catori  Arno-
bi  n .</sup> rerum humanarum tempestatem talem requisiuisse nauclerum. Apud Franc. ^{* ibid. in} Sveertium in Belgicis Athenis extat h c sepulchralis inscriptio, qu  in Vaticano legebatur priusquam corpus transferretur:

Quo Romanorum SEXTVS Pater atque Sacerdos,

Hoc etiam PIETAS conditum in tumulo.

Ad illud re ips  etiam videntur alludere voluisse, qui, ut inter duos PIOS, II & III, piissimus Pontifex temporariæ tumulatione deponeretur, auctores fu re.

Nonus his addi potuisset Conradus Episcopus Portuensis, de quo sub sequenti huius capituli membro agetur, modò ipse voluisset. Exort  enim inter Cardinales vacante Sede discordi , * cum in tres,   quor  numero Conradus ^{* post mort } _{Honorij III.} erat,

T

erat, compromitteretur, duo reliqui hunc tertium elegerunt; verum hic renuit dicens: *Ab sit ut dicatur quod me ipse elegerim.* Ita ē Chron. Villariensi Miraeus, & Chrysostomus Henriquez. Posse alias plures Compromissarios ē suo numero æquè ac ē reliquis aliquem eligere, extra dubium est apud Canonicas pariter & Legistas, vsque adeò, vt etiam suo ipsius voto tali modo electus alijs ipsum elegantibus accedere possit, *cap. 33, ext. de Elect.*

DE CARDINALIBVS S. ROM. ECCLESIAE GERMANIAM agnoscentibus matrem.

* Tac. lib.
13. Annal. **N**ec dum vacauit mihi paulò diligentius inquirere in hæc reliqua communis patriæ ornamenta, quæ etiam maiori sine dubio se offerrent scrutantibus numero, ni Germanica modestia iam inde ab antiquo minus ambitionis fuisse in sacræ purpuræ procatione; ac Præfules nostri, contrà ac alibi fieri cernimus, præter Episcopalem dignitatem, Imperij Principum gradu contenti, reliquam illam sacri honoris accessionem plerique non admundum curâssent. Sit documento, à Pontifice Romano Urbano VI, tribus Ecclesiasticis Electoribus, duobus Episcopis, & vni minorum gentium Prælato, vna simultanea Patrum allectione, Cardinalatum ultro oblatum fuisse, & ne vnum quidem de sex acceptâsse, quamvis nullus illorum non fuerit de offertenis obedientiâ. Nam subiecta habilia ad eam rem nobis defuisse, historiæ superiorum seculorum satis superque refutant. Dubito interim, licet meum non sit de tanti momenti re qualecunque iudicium interponere, an ē dignitate sit nominis Germanici, vti olim & hodie ARMIS & FIDE supra omnes orbis nationes, nec ipsâmet in florentissimo vigore suo contradicente * ROMA, incliti, ita longo iam tempore, nec literarum & eruditionis gloriâ cuiquam prouinciarum habitati orbis concedentis; quod, cùm Galli & Hispani communiter numero plures ē suis in Cardinalium Collegium coöptari carent, ē Teutonicis vix vnuis & alter pro tempore illum orbis Christiani Senatum confessu suo honestent. Certè, si autum Imperij decus, & Imperiale Aquilam, tot iam seculorum decursibus, nec quicquam Teutonicæ glorie æmulis ringentibus, in solo nostro feliciter nidulantem, tueri nobis, vti æquum & honorificum est, voluntas & animus suppetit; nullius omnium Apostolicæ obedientiæ partium pluris interest, quid rerum Romæ geratur & concludatur, ac in primis quem habeat Vrbs & Orbis Pontificem, quam principis Europæ

ropæ prouinciarum Germaniæ, ac Italorum pariter & Teutonum Imperatoris, omniumque Monarcharum Primicerij, Cæsaris Augusti. verum hæc prudentioribus consideranda dimittimus. Qui igitur huc vñqæ aliud agenti se sponte obtulerunt, ferè hi sunt.

A malarium Fortunatum Treuerensem Archi-Episcopum & Ecclesiasticum Scriptorem, cuius supersunt libri 4 de diuinis officijs & alia, sacrae Romanæ Ecclesiæ Cardinalem fuisse, non Mersæus in Catalogo Antistitum Treuir. tantum, sed etiam Guil. Eisengrein in Catal. test. verit. & Constantinus Caëtanuſ in vitâ Amalarij affirmant. Est tamen de patriâ nonnihil difficultatis, an nimirum Gallis, vel Germanis accenseri debeat. Trithemius sine alijs. quo dubio Teutonem facit; de quâ re Caëtanuſ in vtramque partem disputat: quem, qui cupit, inspicere, & quæ vtrinque afferuntur, ponderare potest. Nec video tamen, cur Trithemij fides eleuanda sit, præsertim cum vitæ citatus Scriptor, non sedisse tantum Treueris Amalarium, sed & primam illi lucem vidisse fateatur. In sano igitur sensu, & secundum respectus diuersitatem, vtrumque verum esse potest, & Gallum, & Germanum fuisse. In editione Sigeberti de illustribus viris Suffridi Petri, Attalarius corruptè vocatur. Bellarminus illum vocat sui temporis dissertissimum. Ludouicus Pius Imp. cui de officijs libros inscripsit, hoc Legato usus est tum ad Gregorium IV Pontificem, tum ad aulam Constantinopolitanam. Obiit, secundum Caëtanum, an. 833; qui Beatis annumerat: quâ in re ipsi reliquisque, Coclæo, Wioni, &c. facile assentior. Hugo tamen Menardus Benedictinus hunc præterit in sui Ordinis Martyrologio. Quæ de libris officiorum dixi, qui communiter huic tribuuntur, Iacobus Sirmondus in Notis ad tomum 2 Concill. Gall. & Miræus in Notis ad Regulam Canonicorum, cognomini & synchroно eius Metensi Diacono adiudicant, sequuti auctoritatem Ademari Engolismen- sium Annalium Scriptoris; de quâ controuersiâ, ipso Auctore non inspecto, difficile est aestimare. Haec tenus igitur Fortunatum possessione suâ frui permetto.

Altvinus, siue Adovinus, Brixinensis Episcopus, qui Damaso II ad Apostolicam curam translato successit, in ordinem primæ illius Sedis Cardinalium à Decessore suo allectus fuit, vt testatur illius loci Episcoporum Catalogus, & ex illo Hundius in Metropol. Salisb. interfuit an. 1080 Conuenit Episcoporum Brixinensi, contra Georgium VII depositionis sententiam promulgantium. viuebat adhuc an. 1090, quo consecravit Monasterium Sonnenbergense in Carinthiâ.

Fridericuſ Lotharingum, qui Pontifex Stephanuſ IX dictus fuit, Lotharin-

T 2

3. Victor gus.

Victor II Cardinalem creauit; cuius non-nisi obiter h̄ic meminisse volui, cū inter summos nostræ gentis Antistites de illo iam dictum sit. Solus autem hic, & Iextus Adrianus, è Teutonicis Pontificibus ante Papatum Cardinales fuere.

4.
B. Gerhar-
dus Ratis-
bonensis.

Gerhardum, è ciuitate Ratisbonensi cunabula reperente, qui varianti apud Auctores scripturâ, etiam *Giraldus*, *Geroldus*, & *Geraldus* nominatur, Matthæo Radero debeo: qui illum refert tertio Tomo *Bauar. sanctæ* è Ciacconio, *Chron. Cluniac.* Arnoldo *Wion*, Bertoldo Constant. & Schaffnaburgensi. Hic cum Sancto Walderico Romanam profectus, Cluniacum se cōtulit ad Sanctum Hugonem Abbatem; à quo in Ordinem receptus, cælestibus disciplinis institutus est, ac breui eos in pietatis scholâ progressus fecit, vt loci Prior constitueretur: ita enim capio Raderi verba de proximo ab supremo loci Præside loco. Famâ autem hominis ad Alexandrum II delatâ, in S. Petri Damiani locum, Ostiensis Episcopus allectus est; à quo, & Successore eius, septimo Gregorio, in Galliam, Hispaniam, Germaniam, ac nominatim ad Henricum IV Imperatorem Legatus maximis de rebus missus est. Meminit Ciacconius quartæ eius Gallicæ & Germanicæ legationis, quæ malè ipsi verit: nam ab Henrico Imp. interceptus, & diù in custodiâ detentus est, quod ad Saxones, hostes eius, vltimam legationem præcipue obiuiisset. Ita Ciacconius scribit, & ex illo Raderus. Aliter Scriptor vitæ S. Anselmi Lucensis, qui in Italiâ, & Mediolanensi legatione, à militibus Imperatoris comprehensum memorat. Dicit nihilominus Raderus, illum, contra fidem publicam & iusurandum, ab Henrico IV vinculis constrictum fuisse; quod nescio quo auctore dicat. Dimissus tandem ad Gregorium redijt, & breui post obiit non. Decemb. anno 1077; cū diu, vt Schaffnaburgensis addit, seculo viiis, mundo crucifixus fuisse. Magna huius viri laus est, quod Bertoldus Constantiensis illum scripturarum scientiâ insignem, & S. Petri Damiani, cui anno 1072 in Ostensi Pontificatu successerit, moribus non imparem fuisse affirmat. Videndus etiam dehoc Baronius in *Annalibus*.

5.
Theode-
rvinus.

Theodevvinus, (Baronius Theodinum vocat) Innocentij II crea-
tura, vt loquuntur, fuit, secundâ creatione, anno 1134, in Portuensem & S. Rufinæ Episcopum assumptus. Solebant enim antiquitus, aliter ac hodie & aliquot retro seculis seruatur, pro libitu Pontificum, & qualitate promouendorum, qui Cardinales creabantur, subinde statim in Episcopos assumi: quod in B. Gerhardo Ratisbonensi iam vidimus, & in Conrado Moguntino statim, Oliuerioque Westphalo postmodum monstrabitur, præter Petri Damiani & exempla alia hinc inde obuia. Legatus fuit à latere Apostolicæ Sedis pro Inno-

Innocentio II, quo tempore, an. 1139, Confluentia Conradus III electus est. Functus est apud eundem Apostolicā legatione in bello sacro, anno 1147 ad sepulchrum Domini in Palæstinam suscepit, Eugenij III missu. Vixit adhuc Theodevvinus an. 1153, videturque sub Anastasio IV obiisse. Alius ab hoc Theodevvinus est, 53 Leodiensium Episcopus, qui sub Gregorio VII, an. 1075, obiit. Porro quæ de Confluentia legatione dixi, è Frisingensi sumpta sunt, qui addit Summi Pontificis, totius Romani populi, vrbiumque Italiam assensum promisisse. *Otho Fris. lib. 7, cap. 22.*

Sequitur Benno, is qui de vitâ Hildebrandi, postea Gregorij in Pontificatu dicti, acerbissimæ amarulentia scriptum reliquit. *Hunc prætermitte-*
6.
Benno
Schismatis-
cus.
re poteram, nisi Onuphrius illum relatu dignatus esset; qui nec illos præ-
rit, qui Antipapis adhæserunt, aut ab illis creati sunt. Hic tamen ante Clemen-
tinum schisma iam tunc Cardinalatum tenuit, creatus ab Alexandro secun-
do. Huius autem de Gregorio sanctissimo Pontifice, ac diuersis alijs, com-
menta acriter insectatur, & solidissimè refellit in Annalibus suis incompara-
bilis Catholicæ fidei & historicae veritatis propugnator Baronius Cardi-
nalism.

Cuno Presbyter Cardinalis S. Anastasiæ à Gregorio VII creatus fuisse scribitur ab Onuphrio. Is postea Prænestinum Episcopatum consecutus est, videturque obiisse sub Gelasio secundo. scribit idem, prout excusum est in Aubrianâ Francofurtensi editione anni 1614, pag. 266, Chronicorum part. 1, pag. 266, fuisse Cunonem eremitam Trunciberenger Ordinis Arrosiam; quæ mera monstra sunt. Arnold. Wion hunc scribit Eginonis Dynastæ de Vrach filium fuisse, quod Onuphrius & Raderus ad Conradum Portuensem, ab Honorio III, ut videbimus, creatum referunt. Idem tradit, Cunonem hunc à Paschale II assumptum esse; sed potior Panuinij est fides, in Pontificum & Cardinalium historiâ versatissimi.

Dietericum refert idem Onuphrius Panuin. inter XIII Presbyteros Cardinales, ab Urbano II alleatos; de quo apud alios, si qua extant, plura inquirere supereat.

Conradus frater Othonis Comitis Palatini de Wittelsbach, con-
9.
Conradus
Mogunti-
nus Archi-
Episcopus
Dietericus.
sanguineus Friderici I Imp. (ita Serarius) vel, ut Onuphrius tradit, è familiâ de
Stephen, natione Suevus, prædicti Imp. affinis, (prius magis placet) electus
in Arnoldi à Moguntinis ciuibus trucidati, locu, anno 1160; ortâ inter ipsum
& Imp. similitate & inimicitia, eò quod Octavianum Antipapam recipere &
agnoscere abnueret, Sede suâ pellitur, fugitque ad Alexandrum III Pontif.
Max. in cuius gratiam incurrerat illam fortunæ malignitatem. Ab hoc beni-

gnè exceptus, in solarium acceptæ ignominiæ, Episcopus Cardinalis Sabinus creatus fuit primâ Cardinalium lectione, anno 1163. Onuphrius hunc etiam Saltzburgensem vocat Archi-Episcopum : quod licet Trithemio quoque memoratum sit, erroneum tamen est, vti Serarius *l.5 rer. Mogunt. p. 822* indicat. Fuerunt certè circa eadem fere tempora duo eius nominis Iuuuienses Archi-Episcopi; verum istorum neuter ad hunc pertinet : prior Baro Abensbergensis; alter ex Austriæ Marchionibus, frater Frisingensis Othonis. Hic autem Moguntinus, post Christiani I, qui suffectus ipsi fuerat, obitum, anno 1180, rediit ad Cathedram suam, & sedet viginti de nouo circiter annos, mortuus anno seculari 1200, sedente Innoc. III; cum non ita diu antea è terræ sanctæ expeditione, quam Henrici VI iussu cum multis alijs Germaniæ Principibus suscepere, domum reuersus fuisset.

10.
Sigefri-
dus II, Ar-
chi-Episco-
pus Mogun-
tinus.

Sigefridus, eius nominis secundus Moguntinus Antistes, è Baronibus de Eppenstein, eodem quo prædecessor fato, Sede suâ pulsus, Romam ad Pontificem, cuius obedientiâ, in deponendo Brunone Coloniensi Archi-Episcopo, loco suo exciderat, refugium sumpsit. Erant enim duo tunc temporis in schismate electi Imperatores; Otho & Philippus: ac prioris partes Innocentius eo tempore tutabatur, eaque de causâ, iussis eius obtemperans Sigefridus, à Philippo Imperatore Sede suâ deturbatus est. Assumptus ergo in Collegium Cardinalium, titulum S. Sabinæ obtinuit; vti non Serar. tantum è Moguntino Chronicô, sed etiam Godefridus S. Pantal. Monachus ad annū 1208 testantur. Verisimilius tamen iudico, potius Sabinorum Episcopum, quam S. Sabinæ Presbyterum fuisse. Moris enim illo tempore necdum fuit, ex Episcopis & Archi-Episcopis Presbyteros Cardinales facere. Sedit à reditu, expulso Leopoldo, cui cedere coactus fuerat, annos circiter 17, obiitque anno 1225.

II.
Simon
Limbur-
gius.

Ad hæc etiam tempora referendus videtur Simon, è Limburgensi-
um Ducum stemmate, Henrici IV filius, Walrami II, qui an. 1226 obiit,
frater; quem Gelenius *lib. 2 histor. S. Engelberti, pag. 168*, Cardinalem Leodiensem
vocat. Hunc Onuphrius omittit. Cur autem Leodiensis à Gelenio dicatur,
non percipio; nec enim in *Catalogo Episcoporum* Simon aliquis comparet.
Forte Canonicatum illuc possederit.

12.
Conradus
Portuensis
Episcopus

Conradus filius Eginonis, Comitis de Vrach in Suevia, siue, vt Onuphrius scribit, Suitonum Dynasta (magna enim Heluetiæ pars, Thurgovia, eiique vicinæ terræ, olim Sueviæ accensabantur) ab Honorio III creatus, Monachus & Abbas Ordinis Cisterciens. de cuius progressibus Cæsariū Heisterb. audiamus *lib. 3, cap. 33*: *Quam sublimis persona factus sit postea, (Conradus)*

non

non solum in Ordine, sed & in Ecclesiâ, nouimus omnes. Primò Prior factus est in Villa-riâ, (cuius loci Nouitius fuerat,) & deinde ibidem electus est in Abbatem Cistercien-sem. Nec in illo gradu stare potuit; sed à Domino Honorio Papâ vocatus est in Cardina-lem, & Episcopum Portuensem: quid adhuc futurum sit de illo, ignoramus. Scripsit e-nim illa Cæstarius anno 1222, tertio post assumptionem in Collegium sacrum Conradi anno. Refert de hoc memoranda Thom. Cantiprat. lib. 2, c. 9; vbi & Alemannum nobilissimè natum testatur. Discrepant autem Au-ctores de familiâ, voluntque è Bauariæ Duciis prodijisse Arnoldus Wion, & Abraham Bzouius; (addit illis Panuinum Raderus, qui in meâ editione contrarium afferit) quos refutat in Bauariâ sanctâ modò dictus Auctor. Atta-men illis assentitur, qui post Raderum scripsit, Chrysothomus Henriquez lib. 1, dist. 26, Fasiculi de Sanctis Ord. Cisterc. Functus est Conradus Apostolica legatione contra Albigenses in Galliâ hæreticos; quâ finitâ in terram sanctam profectus est, & aliquanto tempore in vastâ quâdam eremo sanctissimo alicui eremita adhæsit: sed cum ob naturæ suæ imbecillitatem (verba sunt Wionis) vitam illam fer-re diutius non valeret, redire ad patriâ dispositus; quod cum ficeret, morbo corruptus est, & in ciuitate Barense obiit, anno 1225, (Pigna habet 1226,) & ibidem honorifi-cè sepultus est. In utroque dissentit Henriquez; qui anno 1129 obiisse, & in Clara-valle requiescere scribit, Chronico & Epitaphio sua firmans. Hæc vlti-ma sententia vero proximè accedit. Anno enim 1226 in Germaniâ fuit Apo-stolicus de latere Legatus; vbi tunc temporis, celebrato Moguntiæ Concilio, Sanctorum numero adscripsit B. Engelbertum Colon. Archi-Episcopum, præcedenti anno martyrio coronatum.

Oliuerius Saxe, siue VVestphalus, vir doctissimus, Metropolitanus Coloniensis Ecclesiæ Scholasticus, & Prædicator facundissimus S. Crucis per Brabantiam, Flandriam, Frisiæ, gentesque conterrænas, socius fuit expe-ditionis in terram sanctam sub Innocentio III, quâ Damiata firmissimum Ægypti propugnaculum à Christianis captum fuit. Absens in Palæstinâ, ad Ecclesiæ Padibornensem in Episcopi Bernardi defuncti locum vocatus est; ac biennio circiter exæcto, ab Honorio III, an. 1220, creatus est Episcopus Cardinalis Sabinus. Albertus Staden, vocat Presbyterum S. Sabinæ. Mortuus vi-detur sub Gregorio IX. Is enim Episcopatum Sabinum contulit Gaufredo Castillionæ Cardinali S. Marci, suo in Pontificatu postmodum Successori, Cælestino IV vocato. Videndus de hoc, præter antiquiores, Albert. Staden. & Cæsar. Heisterbachensem, Bongarsius in Prolegomenis præclari Operis, Gestorum DEI per Francos. Extat in illo complurium Auctorum volumine E-pistola Oliuerij de captâ à fidelibus Damiata, ad Engelbertum Archi-Episco-pum

13.
Oliuerius
Episcopus
Paderbor-
nensis.

pum & Capitulum Metropol. Colon. sed mutila. Reliqua eius de Orientalibus rebus historia, haec tenus inedita, in pergameno, ipsius Oliuerij aucto, vel circiter, ut characteres indicio sunt, scripta, extat apud Doctorem Medic. Monaster. Bernardum Rottendorpium iuniorem, qui editionem prope diem adornabit.

14. *Inter reliquos, quos Nicolaus V Anti-Papa, Ludouico Bauaro imperante, anno 1327 creauit Cardinales, fuit etiam Fuldensis eius temporis Abbas, teste Onuphrio in epitome: qui non alias esse potest quam Henricus de Hohenberg, Abbas Fuldensis.*

15. *Matthaeus Contzman Athesinus, Episcopus Brixinensis, anno 7350, cum duodecim alijs Onuphrio memoratis, (hunc vnum subtitet) ad puram vocatus est: sed ille, ut Hundius in Catalogo scribit, modeste renuit, neque titulo vñquam usus est.*

16. *Bohemiam Germanici Imperij prouinciam & insigne membrum esse, publicè constat; ipsosque Bohemos verè Germanos esse, satis validè, ut omnino assentiri oporteat, Goldastus probat in libris de regni Bohem. iuribus. Iure igitur Ioannem Pragensem Archi-Episcopum, anno 1379 ab Vrbano VI in Senatum Cardinalium allectum, hic recensebimus; cui titulus assignatus fuit SS. XII Apostolorum. Fuit hic ortus de clarâ Procerum de Wlassim familiâ, cogn. Oczko, initio Olomucensis in Morauia Episcopus, n. 24; scribitque in illius Ecclesiæ Præfulum Catalogo Augustinus Moravus, huic in arce Raudnick Beatam Dei Genitricem MARIAM visibiliter apparuisse.*

17. *Idem Pontifex Vrbanus, anno 1385, quartâ creatione Cardinalium, creauit octodecim; è quibus Germani sex fuerunt: quorum tamen nullus acceptauit oblatum honorem. Placet hæc Theodorici à Niem coætanei illorum temporum historici in medium proferre, qui lib. 1 de Schism. cap. 43. scribit: Die vero sequenti post festum Epiphanie Domini, me praesente, ad pronuntiationem multorum nouorum Cardinalium, ipse in prefato castro in publico Consistorio exorsus est sermonem; & quem tunc fecit hic erat: Lætare Germania, & nominans eos, inter quos erant Colonensis adhuc viuus, & Moguntinensis atque Treuerensis Archi-Episcopi, & Arnoldus Leodiensis defuncti, nec non VVenceslaus Vratislauensis Episcopi, ac Dominus Petrus de Rosenberg, nobilis genere & honeste conuersationis Presbyter, de regno Bohemiae natus: qui tamen vñanimiter, post longam deliberationem inter se habitam, omni ambitione semotâ, huiusmodi Cardinalatus honorem acceptare noluerunt. Fuerunt autem Cardinales illi è Teutonicis ab Vrbano creati, ut Onuphrius scribit, Ludovicus de Misnia, siue è Marchionibus Misniæ, prius Episcopus Bam-*

*Sex Germani ab Vrbano VI
eris creati.*

bergensis, à Gregorio XI contra Adolphum Nassouium prouisus, Moguntinus; Fridericus de Sarvverden, Colon: Cuno de Falckenstein, Treuerensis Archi-Episcopi; & Arnoldus de Horn, Leodiensis Antistes: reliquos ex Niemio audiuimus; quorum VVenceslaus è Ducibus fuit Lignicensibus. *Catal. Episc. Vratisl. apud Schickfusum.*

Ioannem A Egidij Rotæ Auditorem & Doctorem utriusque Iuris, Praepositum Leodiensem, Innocentius VII anno 1405 creauit Diaconum *Ioannes Aegidij Praepositus Leodiensis.* Cardinalem SS. Cosmae & Damiani. Mortuus est sub Gregorio XII, an. 1407, in Italiâ, & cadauer eius Leodium deportatum, ibique sepultum fuit. Hunc Onuphrius non vno in loco Germanum vocat. Auctor verò Nomenclaturæ Cardinalium, anno 1614. Tolosæ excusæ, pag. 184 Gallum facit; aitque vulgo dictum fuisse Leodiensem Cardinalem.

Matthæum Cracoviensem, licet ortu Polonum, iure Germanis annuero; tum quia Ruperti Imperatoris Orator & Cancellarius fuit; tum quia Wormatiensem Ecclesiam aliquot annis bonus Pastor utilissime rexit. Creauit eum Cardinalem *tit. S. Cyriaci in Thermis* Gregorius XII an. 1408. Obiit anno 1410, 5 Martij; Wormatiæ in chori medio humatus. Multa scripsisse traditur, quæ afférentur & ostendi soleant in *Franckenthalensi Cœnobio.* Sunt & inter Felicis V Anti-Papæ Cardinales *Alexander Masouie* Ducis filius anno 1440, & *Vincentius Archi-Episcopus Gnesensis* creatus anno 1443; Qos Onuphrius & Polonos, & Germanos vocat. Verum illi hic non pertinent. Nam cum Basileensis Concilij Patres in quatuor nationes distribuerentur, sub Germanis Poloni cum aliquot alijs prouincijs comprehensi fuerunt; quæ occasio Onuphrio fuit illius appellationis.

Tridentinum Episcopum, Georgium nomine, (familiae nomen non additur, apud *Ianum Pyrrhum Pincium*, qui de Tridentinis Episcopis libros duodecim scripsit & edidit, forte inueniendum) Ioannes XXIII, anno 1411, inter Purpuratos cooptauit, teste Onuphr. Panuino; de quo plura hoc tempore quæ dicam non habeo.

Ioannes, cogn. de Pragâ, è Lythomislensi Sede ad Olomucensem postulatus, aduersante sibi Imp. Wenceslao, & grè præualere potuit; obtentâ *Ioannes Episcopatus Olomucensis.* tamen ad ultimum electionis suæ approbatione à Constantiensi Concilio. Ita *Morauus in Catalogo.* Panuinius addit, etiâ Pragensem Archi-Episcopum fuisse; de quo prædictus filiet. Martinus Papa V hunc Cardinalem titulo *S. Cyriaci in Thermis* creauit anno 1426. Naturæ debitum persoluit anno 1430 Strigonij in Hungariâ; sepultus Vaciæ, eiusdem regni Episcopali ciuitate. Elogium ipsius apud Morauium tale legitur: *Hic non Pontificem modò gessit, sed fortissimum & militem*

& mihi item & Imperatorem, hereticorum copijs illius auspicijs sepe fuis: cum is cataracto etiam equo insidens, instructis eorum aciebus identidem occurrere non dubitauerit, ob id vulgo FERREVS nuncupatus.

22. **Urbanus electus Traiectensis** Vrbanus, electus Traiectensis, anno 1440 à Felice V Anti-Papa inter Purpuratos fuisse electus ab Onuphrio traditur, quem in Catalogis Episcoporum istius loci, apud Autorem Magni Chron. Belgici, Batlandum, & Noviomagum frustra quæsui.

23. **Ioannes Episcopus Argentenensis.** Inter Cardinales eiusdem Felicis V refertur etiam à Panuino Ioannes Episcopus Argentoratensis, qui tit. S. Sixti, anno 1440, in Collegium sit adoptatus. Fuit is Ioannes de Ochsenstein Praepositus Maior, senex decrepitus, electus an. 1439 in schismate contra Conradum Baronem de Tuñanch Turgouium, ut Guillimanus & Bruschius testantur. verum neuter Cardinalatus meminit; de quo tamen Onuphrio, ut pote in foro suo versanti, facile credo.

24. **Ioannes Grienwald Episcopus Friesingensis.** Eadem Cardinalium creatio ad purpuram vocavit alterum Ioannem, cognom. Grienwald, Frisingensem Episcopum, filium notum Ioannis Monachiensis Bauariæ Ducis. Fuit hic Doctor Decretorum, ac disputauit cum Ioanne Huso in Constantiensi Concilio. Contra hunc Nicodemus de Scalæ Veronensem Principum familiâ se in Episcopatum ingessit; cui etiam per totos viginti annos vi se tuerint Ioannes cedere coactus fuit, donec illo mortuo denuo per decennium Sedem postliminiò teneret; quamuis ne tunc quidem sine dissidijs & contradictorie. Imperialis enim aulæ Cancellarius Gaspar Schlick, Henricum fratrem suum, potentiam suam & Cæsaream gratiam intrudere sategit, qui totos annos 7 hunc Frisingensem litibus & earum impensis fatigans, se aliosque multum inquietauit; sed non præualuit. Mentio huius controversiæ est in diuersis Aeneæ Sylvij epistolis. Ceterum Cardinalatus huius Ioannis, ipsius Felicis abdicatione & schismatis abolitione, finem accepisse videtur; nec meminit eius Hundius in Catalogo, vt nec Panuinius in Nicolai V Purpuratis. E Cardinalibus enim Felicianis non nisi tres facta reconciliatio locum tenuerunt.

25. **Petrus Episcopus Augustanus.** Inter præcipua omnis æui lumina Germanicæ nobilitatis memorari meretur Petrus de Schovenberg Equestris loco apud Ostro-francos, quos vulgo Francones nominamus, ortus, Augustanus Episcopus, vir eximie doctus, inquit Bruschius, eloquentia & prudentia summam nemini secundus. In Bononiensi Academiâ literis operam dederat, præfuitque Episcopatu Augustano, qui Martini V Pontificis sententia, anno 1420 ipsi commissus fuit, vt Bruschius ait, annis 45, seu verius 49: anno enim 1469 obiit. Cardinalis creatus est non an. 1439, ab Eugenio IV, vt scribit in Epitome Panuinius; sed, vt verius tradit

dit Bruschius, anno Iubilæi 1450, à Nicolao V allectus. Obstat enim Onuphrio Epitaphium, in quo octodecim annis purpureum galerum gestasse legitur. Friderico III in primis charus fuit; qui eius vrebatur consilio in maximis Imperij negotijs expediendis. Composuit & rediget in gratiam disceptantes & discordantes inter se Galliæ & Angliæ Reges & Burgundionum Duxem; sed & Bauariæ Duces concordauit. Erga pauperes liberalissimus fuit. Dilinga obitūs, Augusta sepulturæ eius locus est.

Sequitur doctissimus omnium, qui vñquam è Germanis Cardinalitiam purpuram vestierunt, **Nicolaus de Cusa**, ad Mosellam amnem modico vico cognomine ortus. Hic cùm Decanus esset S. Florini apud Confluentinos, occasione Eugeniani schismatis, cui abolendo Thomas Sarzanensis Bononiensis Episcopus, ac postmodum Cardinalis S. Susannæ, Nuntius Apostolicus in Germaniam missus erat, ad prædictū honorem sibi gradum fecit. Contratâ enim, Treuerensis Archi-Episcopi nomine tractatibus prædictis adhucbitus, cum Sarzanensi amicitâ, viro doctissimo, &c, quod verè docti, id est, virtutem cum eruditione coniungentes solent, eruditorum amantissimo; ab illo, sequenti statim anno in Eugenij locum, Nicolai V nomine, succedente, Cardinalis creatus est, anno 1448, tit. S. Petri ad vincula. Onuphrius in Epitome scribit fuisse illum priùs Canonicum Regularem, deinde Leodiensem Archidiaconum. Fuit autem non Iuris tantum vtriusque Doctor, sed etiam summus Theologus, & excellens insuper Mathematicus. Datus anno 1450 Brixinensisbus à Nicolao Episcopus, grauem illic aduersarium, quoad vixit, expertus est, Sigismundum Austriacum, illius Ecclesiæ Aduocatum, faveantem & assistentem Capitulo, quod Ducis illius Cancellarium Leonardum Wismayr elegerat. Hinc Cardinalis captiuitas, & Ducis Sigismundi facta à Pio II excommunicatio. Turbae istæ per Fridericum Imperatorem vtcunque soperitæ sunt, tenuitque deinceps ad mortem usque Nicolaus Sedem suam. Functus postmodum Apostolicâ legatione per Germaniam, plurimis in locis reliquit zeli & prudentiæ suæ vestigia, quæ longum sit speciatim enarrare. Vsus autem tunc est, in Cleri & Religiosorum reformatione, consilijs Dionysij Rickelij Carthusiani, qui in comitatu Germanicam istam legationem obeuntis aliquamdiu circumvikt; ad quem etiam Cusani literas extare, ait Auctor vitæ Dionysij Theodoricus Loërius à Stratis; quarum tamen nulla reperitur inter impressas. Obiit anno 1464 Tuderti in Umbriâ, cuius loci itidem Antistitem agebat; sepultus Romæ in titulo suo: Cor autem delatum est Cusam in patriâ, vicum è regione arcis Berncastel situm, in hospitali, quod in honorem S. Nicolai copiosis redditibus & locuplete bibliothecâ dotatum, illuc fundauit. Elogia

26.
Nicolaus
de Cusa
Episcopus
Brixinen-
sis.

huius viri planè inuidenda, nec ad vnius hominis, sed vniuersæ Germaniæ verissimam laudem facientia (maiori enim gloriâ patriam suam docti & excellentes viri coronant, quā olim Græcorum hieronicæ) apud Trithem de Scriptorib. Eccles. & viris Germ. illustribus, videri & legi digna sunt. Opera huius doctissimi viri, eadem quæ tot alia præclara volumina, dedit Henric-Petrina Basileensis officina, an. 1565, excusa tomis tribus.

27.

Ioannes Episcopus Aichstetensis.

Ioannes de Aich Episcopus Aichstetensis, inter Cancellarios mihi dictus, nec hīc immemoratus abibit. Nam in aliquem alium quām hunc ipsum non conuenit, quod Onuphrius in Epitome habet, Pium II, tertiâ Cardinalium creatione, anno 1462, inter ceteros Aichstadiensium Episcopum galeri oblatione honorasse, qui tamen beneficium remiserit. Sedit enim eo anno prædictus Præsul, obiitque anno 1464. Theologiæ & Canonici Iuris Doctor fuit; ac præterea, ut Bruschius scribit, *vir eloquens & sapiensissimus*. Ac quamuis, ut ait Tacitus, *fastiditi odisse soleant*; mansit tamen hic ad mortem usque in Pij Pontificis gratiâ & admiratione. Est enim memorabile, quod audiens ille Ioannem ex hac mortali vitâ emigrasse, dixit Romæ in publico Cardinalium confessu: *Ecclesiæ meritò deplorandam esse mortem huius Episcopi*; quæ verè iam amississet auream sui corporis columnam in Germaniâ. Et forte ipsâ recusatione existimationem suam apud oblatorem Cardinalatûs non parùm auxerit. Duplex enim laus est, mereri honores & contemnere: ac dignitatibus indignus est, qui æquo illis animo carere nequit. Fusiorem de huius viri vitâ narrationem apud Gretserum habemus, in *Catal. Episc. Aistetensium*.

28.

Burchardus Archi Episcopus Salisburgensis.

Burchardus de VV. eisspriach, Archi-Episcopus Salisburpensis, ab eodem Pio, eâdem quâ præcedens creatione, ad honorem summi in Ecclesiâ sednatûs uestitus est. Onuphrius illum Præpositum vocat; verùm adoptionis in Collegium tempore, iam ad Cathedram è Præpositurâ stallo, ut vocant, ascenderat, anno 1461, circa anni finem. Titulum habuit SS. Nerei & Achillei; quem nostrâ memorâ Cardinalis Baronius plurimùm illustravit. Quâ solennitate galerum receperit, in Principum, ac nominatim Ludouici Bauariæ Ducis, præsentia, *Chron. Salisb.* pluribus exponit. obiit anno 1466, 16 Febr.

29.

Georgius Hasler.

Georgius Hæsler, Friderici III Consiliarius, cuius & Episcopus (ita Onuphrius scribit) Herbiopolensis, Protonotarius Apostolicus, Cardinalis creatus est à Pontifice Sixto IV, anno 1477, tit. S. Lucia in silice. Quod de Episcopatu ille scribit non intelligo; sedet enim in Herbipolensi Cathedrâ eo tempore Rudolphus de Scherenberg, ab anno 1466 ad an. 1495. Suspiciari tamen possumus, Apostolicè prouisum; sed à Capitulo & Statibus receptum non

non fuisse. Obiit Georgius anno 1482, Septemb. mense, obrutus Danubij aquis, dum paruâ linte amnem traijere cogitat. Fallitur sine dubio Hieronymus Platus, qui *cap. 34 de offic. & dignit. Cardinal.* ab Eugenio IV electum scribit. Addit ibidem, omnibus ferè Cardinalibus contradictibus, creatum fuisse, quod militariibus magis quam Ecclesiasticis moribus esset. Meminit huius Ederus in Catalogo Viennensis Gymnasij Rectorum; qui *Georg. Has* vocat, aitque Coloniensem Canonicum & V. Iuris Doctorem fuisse. Anno 1479 Patauji ad Danubium, in schismatica electione, Friderico Imp. cui acceptissimus fuit, adnitente, ad mitram Episcopalem vocatus fuit, vt Hundius in *Metropol.* suâ narrat: apud quem euentus istius contentionis, mors, & sepultura hominis videri possunt, *Tom. I, pag. 325.*

Brixinensis Ecclesia videtur præ alijs Germaniæ hac prærogatiâ gaudere, vt à pluribus, quâm quæquam alia, Cardinalibus recta sit. Offert enim *Melchior* se rursus *Melchior à Meckavv;* & sequuntur adhuc plures, *Clesius, Episcopus* *Madrutius, Austrius.* Huic Onuphrius cognomen dat *Copis;* nec scio quid illo velit, aut vnde habeat. Filius hic fuit Caspari à Meckavv Cubicularij & Confiliarij Maximiliani I Regis Romanorum, Coadiutor primùm, deinde *Episcopus Brixinensis* factus anno 1490. Ab Alexandro VI postea, nouem Cardinalium creatione, inter Purpuratos electus est, *S. Stephani* titulo in monte *Cælio.* Obiit Romæ, anno 1509, legatione pro Maximiliano I Imperatore fungens; vbi & sepultus est ad *S. Mariam in Arâ celi, siue Capitolio, Monasterio Fratrum S. Francisci de Observantia.*

Sequuntur duo Cardinales synchroni, communi *Matthæi* prænomine, amboque rebus togâ fagoque fortiter ac prudenter gestis celeberrimi: quæ res Paulo Iouio occasio ac causa fuit duos inuicem confundendi, *lib. 5 Elog. pag. 162.* Illorum prior Valesianus patriâ fuit, *Episcopus Sedunensis*, cognomento *Scheiner.* Successit illuc patruo suo Nicolao, viro primario; qui in nepotem suum, dum adhuc viueret, Valesianum vtriusque fori principatum transferri obtinuit: quod factum anno seculari 1500. Huius gesta probant verissimum esse Iouio de hoc homine Elogium: *Inter exactæ virtutis Imperatores potius, quâm inter Senatores numerandum.* Iulius Papa II, anno 1511, in honorem gentis Heluetiæ hunc Cardinaliio galero donauit; apud quem, vti & Maximilianum Imp. summe gratiosus fuit. qui etiam huius, apud populares suos rerum potentis, operâ res maximas effecerunt; electis non Mediolanensi tantum Ducatu, sed omni Italiâ, nec simplici vice, potentissimis hostibus Gallis; quibus omni vitâ infestissimus fuit. Auditus est Franciscus Rex conqueri, auctorante, qui refert, Iouio, plus sibi sumptus & periculi *Sedunensis* facundia indo-

mitam vim, quām tot legionum eius gentis cuspides attulisse. De vitā huius viri Henricus Pantaleon videri potest lib.3 Illust. Germ. viror. pag. 25; & Ioan. Stumpf. Chron. Helvetici lib.11, fol.358; Sanderus in Elogijs Cardin. dec. 9: sed in primis Francisc. Guicciardinus in *sui temporis historiā*: Factōne Gallicā apud Valesios Duce Georgio super *Saxo* (ita Pantaleon; Stumpf. *auff der Fl̄e* vocat) tandem praeualente, Romanum concessit; vbi Hadriano sedente obiit anno 1522, 6 Non. Octobris: sepultus ad *S. Mariam de animā nationis Germanicā*. Huic Erasmus inscripsit Paraphrasin Epistolarum SS. Iacobi & Iudei.

32.
Matthaeus
Langus
Salisbur-
gensis.

Matthaeus Langus de *VVellenburg*, Patrius Augustanus, magni vir ingenij, ornamenta sua Maximiliano I Cæsari debet, cuius Cameræ Secretarius fuit, indeque fortunæ suæ incrementa auspiciatus est. [Factus postmodum Augustanus ac Salisburgensis Præpositus est, Gurcensis deinde Episcopus, tandemque Cardinalis, & Salisburgensis Archi-Episcopus. Cardinalatum, cùm Maximiliani in *Italiā* locum tenens generalis esset, Iulius II, vñā cum locupletissimis redditibus Ecclesiasticis annuis, Matthæo obtulit; sed adiectæ erant conditiones grauiores, quibus res in irritum tunc temporis cecidit. Recenset nihilominus Onuphrius Langum inter istos, quos anno 1511, sextâ creatione, Iulius Cardinales fecit; qui tamen ne quidem sub Leone, qui ad Vrbem aduentanti Cardinalatū insignia obuiam miserat, ijs vti voluit ante ingressum suū. Sub Maximiliano, cuius *intimus summusq; Consiliarius* fuit, in *Italiā* ac alibi res magnas & præclaras gessit; de quibus Guicciardinus in *historiā*, & Schrenkius in *Armentario Oenipontano*, alijque consuluntur. Huius industriæ fideique præcipue adscribitur, celebris ille Imperatoris & duorū Regum conuentus Viennensis, quem descriptsere Culpinianus in *peculiarī eā de re opere*, & Bartholinus in *Hodeporico*, apud Freherum tomo 3 rer. German. Princeps fuit legationis Caroli V, in locum Maximiliani aui eligi potentis; cuius rei feliciter obtentæ ergo, Coronationis tempore, Electorali Collegio Imperatoris nomine solenni oratione Aquisgrani gratias egit. Salisburgensem Archi-Episcopatum ab anno 1519 usque 1540, per annos ferè 21 tenuit; duo enim imenses tantum defuere, eumque, post vnam atque alteram seditionem oppressam, quiete administrauit, fructum capiens in senili ætate laborum & molestiarum, quas annis melioribus sustinuerat. Obiit dicti anni Martio vienae, ætatis 72; sepultus in Cathedrali ante altare S. Rudberti.

33.
Guilielmus
Croius,
Archis-
Episcopus
Toletanus.

Croiorum familia diu in Belgicā in præsens usque illustris & celebris, apicem felicitatis sub Carolo V Imp. tenuisse videri potest, florente Guilielmo Croio Ceruiae Marchione; cuius crebra in rebus Caroli mentio honorifica: nec reticet illum Hubertus Thomas in *vitā Friderici Palatini*, cui paulo iniquiorema

quiorem fuisse non semel conqueritur. Nullibi tamen illustrius viri Elogium occurrit quam apud Lipsium lib. 3 de Louanio, cap. 10, quod in utriusque gratiam & hic legi volo: *Ille est, inquit, qui pro Carolo V, postea Augusto, in sacro fonte sponsus est; ille, qui eiusdem iuventa rector & moderator datus; ille, qui Hispanijs praefuit; ille, qui pace & bello omnia apud magnum hunc Cesarem fuit. Prudentia & virtute insignis, sed & felicitate notabilis, quod ad extremum vita equabili gratia vel auctoritate viguit: neque vel alienus luor, aut Principis frigus, minuit vel detraxit. Itaque magnas opes vel reliquias a maioribus, vel partas a se habuit: sed neque ipsi, neque potentia, nisi in publicum bonum vel ornatum versus, hic atque alibi egregia monumenta reliquit. Hic igitur praeceps apud Dominum suum gratiae & potentiae, facile & pro suis quæ voluit obtinuit: inter quos primo loco agnatum (prole enim ipsemet caruit) & cognominem eius numero, cui admodum adolescenti Cameracensem Episcopatum (hunc in fratrem Robertum postea resignauit) breuique post Cardinalatum, & ditissimum in Hispaniâ Toletanum Archi-Episcopatum impetravit. Cardinalem illum Leo decimus creauit Diaconum D. Mariæ in Aquiro anno 1517; ac eodem anno, si Sandero in *Card. Elogijs* credimus, Toletana mitra eidem obtigit, & quidem, ut Rasius vult, ante Cardinalatum. Sed fuit ille caducus flos, & de stipula flamma. Wormatiensium enim Comitorum tempore venatum profectus & generoso equo excusus, è venæ rupturâ obiit Wormatiæ, anno 1521, postrid. non. Ian. ætatis anno 23. Ossa in patriam relata, condita fuerunt in templo Cœlestinorum Heuerleano, prope Louanium. Extant ad hunc Epistolæ Erasmi, & vna eiusdem ad illum; quæ tamen Viuen auctorem sapit, etiam Erasmo id teatè innuente. Meruit tamen ob hanc ipsam Nomenclaturæ Cardinalium Tolosæ editæ inseri. Onuphrius hunc etiam ciuem Cameracensem facit, vocatque Guilielmum Jacobum. Iacobi autem prænomen habuit decessor eius in Cameracensi Sede & patruus.*

De Hadriano Florentio Ultraiectino, ab eodem Leone X, anno 1517, Cardinale creato, nihil hic addo illis, quæ suprà inter Pontifices Maximos dixi.

34.
Hadrianus
Episcopus
Bertusensis.

Albertus Marchio Brandenburgicus, Archi-Episcopus Magdeburgensis ac Episcopus Halberstadensis, deinde in locum Vrielis à Gemmingen electus etiam Moguntinus Antistes & Elector anno 1514, à Leone X Cardinalis creatus est anno 1518; ac in Comitijs Augustanis eiusdem anni, quæ sub Maximiliano ultima sunt habita, quicquid Electores omnes interfuerunt, per Cardinales, Thomam Cajetanum ac Matthæum Langum Episcopum Gurensem, solenni ceremoniâ inauguratus fuit. Huius Principis res gestæ notiores sunt

35.
Albertus
Brandenburgicus
Elector Mo-
guntinus.

quam

quām ut hīc plurībus referri debeat. Primarius auctor fuit Carolinae electionis, publicæ pacis inter Catholicos & Protestantes primarius sequester, in vno hoc, sed citra culpam suam, infelix, quōd Indulgentiarum prædicatio, pro redēptione Archi-Episcopalis pallij eius, occasionem præbuerit funestissimo Lutherano incendio. Fundator fuit castri & Basilicæ Mauritianæ Hallæ Saxonice ad Salam, cui etiam reliquias B. Rabani Moguntini Archi-Episcopi intulit. Elegantissimam descriptionem eius præbet Georgius Sabinius in Itinerario suo. Mortuus est Albertus anno 1545, 8 Kal. Octob. in summā Æde Moguntinā ad primarij altaris basin sepultus.

36.

Erardus de Marcā,
Episcopus Leodiensis.

Erardus de Marcā, Episcopus Leodiensis, è præcipuis ac intimis Caroli V Consiliarijs, ab eodem Leone Cardinalis creatus est anno 1521, 5 Idus Aug. tit. S. Chrysogoni. Videndus de hoc Suffridus Petrus apud Chapeauillium tom. 3 rer. Leodiens. Anno 1533 constitutus est à Clemente VII Legatus de latere; quā auctoritate suffultus Cleri exempti in diœcesi suâ reformationem aggressus est. Struxit magnificentissimum illud Episcopale palatium Léodij, quod etiam-nunc visitur. Obiit anno 1538; sepultus Leodij in medio chori, ubi viuus sibi ex ære Monumentum erexerat, hac memorabili inscriptione, quæ omnium mortalium animis insculpi digna est:

Decipimur votis, & tempore fallimur: atras

Mors ridet curas; anxia vita nihil.

Gratissimus hic fuit Carolo V Imp. qui præcipuum illum Consiliarium, id est senatus sanctioris præsidem tandem constituit.

37.

Guilielmus Enckevoort,
Episcopus Dertusensis
& Ultra-
etinus.

Vnicum Cardinalem Hadrianus sextus nominavit Guilielmum Enckevoort Syluæducensem, (ita Svveertijs, Sanderus perperam Traiectensem ad Mosam vocat) familiarem suum, conferens illi titulum, quem ipse habuerat, SS. Ioannis & Pauli, an. 1523, vnde in ante mortem diebus. Resignauit eidem Dertusensem Episcopatum; & Datarium iam antè constituerat. Accessit deinde Protectura Germaniae, & Clementis VII beneficio Episcopatus Ultraetinus, quem per Procuratorem absens rexit. Exeit Hadriano Benefactori suo, egregium & sumptuosum è marmore monumentum, in B. MARIAE Teutonicorum Ecclesiâ. Carolum V Bononiæ à Clemente VII coronatum inuinxit. Mortuus est anno 1534, atatis 70; in eodem quo Hadriani condiderat, templo sepultus S. Mariæ Germanorum.

38.

Bernardus Clesius
Episcopus Tridentinus.

Ferdinandi I Imp. Consiliarius intimus & magnus Cancellarius fuit Bernardus Clesius, siue de Glös, Baro Tyrolensis, Tridentinus Episcopus, & Brixinensis Administrator; qui anno 1529 à Clemente VII ad sublimiorem purpuræ honorem tit. S. Stephani in Cœlio monte vocatus est. Tenuit Tridentinâ Sedem annis 25, Brixinensem non nisi mensibus aliquot: eodem

codem enim anno 1539, quo electus Ianuario mense fuerat, Iulio obiit, ætatis 54, mense 4. Tridenti, quod Brixinâ reuectum corpus erat, in Cathedrali terræ commissum est. Obiit autem apoplexiâ, dum inter cænandum melopeponē libat. Hic struxit Tridenti è lapide, nouum dictum, verè regale palatum; eastrum vetus restaurauit; ac Episcopatum, vetustate ac temporum iniuriâ propemodum labentem, in integrum restituit. Symbolum ipsi fuit VNITAS; quod cum septem spiculorum emblemate, omnibus ferè saxis columnisque prædictæ arcis nouæ insculpi curauit. Septem fratres ad unum omnes violentâ morte amissi fertur.

Apud Clementem VII interioris potentiarum principatum tenuerunt ^{39.} *Io-*
Nicolaus &
annes Matthæus Gibertus Episcopus Veronensis, & Nicolaus à Schön-
berg equestri apud Misnico loco natus, ordin. Prædic. religiosus & SS. Archi-
Theologiae Magister. Ex illis posteriorem Cardinalium Collegio adscripsit Episcopus
Paulus III, anno 1535, tit. S. Sixti. Capuanum Archi-Episcopatum à Clemen-
te, ni fallor, obtinuerat. Videndus præter alios de hoc Guicciardinus. Mor-
tuus est Romæ anno 1537, 5 Id. Septemb. sepultus supra Mineruam in Aede B.
MARIAE Virg. quæ est fratum S. Dominici.

Gens *Madrutia*, ut olim Romæ Curionum familia tres continuâ serie ^{40.}
 Oratores, ita maiori felicitate quatuor dedit proximè sibi succedentes *Tri-*
Christophoros & Romanæ Ecclesiae Cardinales, Christophorū, Ludouicum, rus Madru-
Carolum, & Emmanuelem. Christophorus, Ioannis Gaudentij filius, eius
qui primus suæ familiæ à Carolo V creatus est Liber Baro, (ita Reusnerus in
Opere Genealog. alij volunt è Baronis gradu ad Comitiam dignitatem con-
scendisse) ob nauatam strenuam operam contra Gallos Papensi prælio; Tri-
denti Præful electus fuit anno 1539, & Brixinensis anno 1542; à Paulo III deinde,
anno 1544, Cardinalis factus tit. S. Caesarei in Palatio. Fuit Caroli V apud
Pontificem Legatus anno 1555. postmodum à Philippo Rege Mediolano præ-
fectus fuit; cui maxima cum laude præfuit. Obiit Tibure senex, ibidem iuxta
Cardinalem Estensem sepultus. Primarij huius viri sequens mihi elogium
suppeditauit vir doctus & amicus è nostratis, qui multis annis in Madruti-
nâ Cardinalitiâ aulâ ab epistolis secretoriibus fuit, cui etiam quæ de Clesio
Cardinale retuli, quæque de reliquis Madrutiæ gentis Purpuratis relatus
sum, magnam partem debeo: Vir rerum gestarum gloriâ celeberrimus, qui-
que cum omnibus Germaniæ Principibus summam coluit amicitiam, dictus-
que est: Ilzgran Cardinal di Trento. Numerosissimam habuit familiâ,
& in illâ Comitum, Baronum, & aliorum Equestris ordinis adolescentiū co-
piosam manum, quos ad maxima quæque obeunda institui curauit, & ma-
gnam partem promouit. Ter in Hispaniam partim suâ sponte, partim Maximi

Imperat. Carolivocatu arduis ex causis profectus est; in componendis Principum dissidijs, & conciliandis inter eosdem affinitatibus felicissimæ dexteritatis.

Eodem anno, sed non eadem Cardinalium affectione, Purpuratis adscriptus est **Otho Truccesius**, *Baro de VValpurg*, Episcopus Augustanus; vbi Christophoro Stadioni successit. Is Bononiae Iuri operam dedit; cuius Hugonem Bon-Compagnum, postea in Papatu Gregorium XIII dictum, Magistrum habuit. Audiuit Papiæ Alciaturn; ne quid de Tubingâ, Dolâ, Patavio dicamus. Fuit prius Decanus Tridentinus, ac Pauli III Cubicularius; qui anno 1543 hunc Nuntitum in Germaniam misit ad Conuentum Noribergensem. sequenti, ut dixi, anno Cardinalis, & qui dem absens, factus est, accepto Wormatiæ in generali Conuentu galero. Plurimos exantlauit in Germaniâ pro Catholicâ fide labores, plurimas sustinuit molestias, maximo laborans eo nomine, apud Protestantes, quos vocamus, odio. Conditor hic est Academiæ Dilinganæ ad Danubium, & Collegij ibidem; in quo trecenti aliquando alumni numerati sunt. Tenuit præter Augustanam Cathedram Præposituras Elvvangensem & Herbigolensem; ac in locum Cardinalis Compostellani, anno 1558 Protector Germaniæ datus est. Reliqua apud Sanderum, in Elogijs Cardinalium, aliosque videri possunt. Obiit Romæ anno 1573, sepultus in B. Virginis Germanorum templo. Huius ex fratre nepos & alumnus fuit, Gebhardus Coloniensis Elector; cuius turbæ, in diœcesi illâ excitatae, plus satis notæ sunt; nec respondit ille ad ultimum sanctissimæ nutritoris patruique sui disciplinæ.

42. Doctissimis sui temporis Theologis accenseri meruit **Ioannes Gropperus**, è Susato, Westphaliæ præcipuo & maximo post Monasterium opido, ortus; quod parens, illic consulatu functus, hæresibus ingrauescentibus reliquit, & Coloniam cum familiâ migravit, exilio suo felix; vtpote qui quatuor filios, Coloniæ ac alibi studijs felicissimè excultos, Doctores reliquerit.

* **Scholasti-
cus præ-
rea Gereo-
nis & Pra-
pos Bon-
vens.** Summæ ædis illic Ioannes Canonicus fuit; * pro fide præclara multa scriptit, disputauit; Hermanno Archi-Episcopo nouatoribus fauenti acriter restitit; Bucerum, cuius operâ is sectarum virus introducere illic satagebat, solidissimè refellit: quamuis omni ex parte declinare & euadere non potuerit insidiatricem magnorum ingeniorum, Calumniâ. Meritorum igitur & virtutis ergo nîl tale cogitans à Paulo IV galero anno 1555 donatur, cùm frustra se modestiæ causâ excusâisset. Romam tamen veniens contradictiones & obloquia passus est, & ad plenam dignitatis collatæ possessionem non peruenit, breui illic mortuus anno 1559; * ac ibidē sepultus ad pedes Pontificis Hadriani VI.

* **Surius in
cōm. p. 535.**

ni VI. Videantur de hoc Cornelius Callidius, Sanderus, Merlaus, Surius, alij. Vtriusque Iuris, pariterque Theologiæ Doctor fuit.

Gerhardus à Grosbeck Leodiensis Episcopus, Princeps cordatus, prudens, patriæ & fidei studiosissimus & intrepidus propugnator, per initia Belgicorum motuum, difficillimis temporibus, laudatissimè suis præfuit, ijsque reliquisque virtutibus suis meruit Cardinalium Collegio aggregari à Gregorio XIII summo Pontifice, anno 1578. sed nouis honoribus non diu gauisus, obiit sub finem anni 1580. *Siveert in Chron.* Excesserat annū 63 ætatis; fedecim Leodiensisbus præfuerat: nam in eunte anno 1564, Roberto de Bergis successerat. De tempore obitūs alij paulò aliter.

Ludouicus Madruti^s, Christophori è fratre nepos, anno 1578, patruo in Tridentinā Ecclesiā regendā successit; cui in Brixinensi Sede substi-
tuebatur nepos alius è sorore, Ioan. Thomas Liber Baro à Spaur & Valerio. Ludouicus hic, Cardinalis à Gregorio XIII, ni fallor, creatus est; *qui anno 1582 ad Rudolphi Imp. prima Comitia Ratisbonensia eum misit de Latere Legatū. Alteri deinde eod. loco habito an 1594. Ordinum Imperij Conuen-
tui, in eadē qualitate Clem. VIII mittente interfuit, tantæ Romæ ac alibi exi-
stimationis, ut summo sacerdotio dignissimus iudicatus sit: quam dignitatē ta-
men magis meruisse, quam ambijss^e vel optāsse laudatur. Magnæ huic simul-
tates fuere cum Ferdinando Austriaco, Imp. Ferdinandi filio, quæ Tridenti-
nouum etiam, contra Principem & Antifitem suum, secum traxere motum.
Quatuordecim igitur annos continuos ab Episcopatu suo, Romæ agens, ab-
fuit, sequestribus interim regiminis curam sustinentibus; donec tandem Fer-
dinando mortuo res omnis Rudolphi II Imp. auctoritate compone-
retur.

Antonium Perenottum Vesontione, Imperiali in superiori Bur-
gundiā vrbe, natum, iure videor Germanis Cardinalibus accensere, non vnā
de causā. Nam & è Germanici Imperij prouincia & ciuitate oriundus; in Ger-
maniā Belgioque diu multumque versatus; Germani Imperatoris (Caroli V)
supremus Cancellarius multis annis fuit, eaque occasione Germanicarum
rerum, quarum peritissimus fuit, curam sustinuit; Germanicam denique lin-
guam exactissimè nouit, ac elegantissimè locutus est. De eo pluribus hic non
dicam, quod inter Cancellarios iam memorari debuerit. Creatus fuit à Pio IV
Pont. Maximo. Post Belgicam & Neapolitanum regnum pro-Rege admini-
stratum, obiit septuagenarius in Hispaniā, sub Sixto V, anno 1586. Atrebaten-
sem & Vesontinam Cathedras tenuit; ac præterea primus fuit in Belgio
Mechliniensis Archi-Episcopus. In omnibus, ait Sanderus, Cæsar's expeditionibus

comes

comes & asecla; in quibus non semel, nec indecenter, tiaram, epomidem, pedum, sacrumq; codicem galea, thorace, gladio, vmbone, dexter vtrobiq;, commutauit. Eadem laus Pompeio Columnæ Cardinali à Iouio datur. Miræus in Belgicis Annalibus hunc vocat seculi sui Mæcenatem: vti enim ipsemet doctissimus fuit, ita doctos viros mirificè fouit, eorumque contubernio vnicè delectatus fuit, Lipsio, Pighio, alijsque eius rei testibus.

46.

*Marcus
Sitticus ab
Altaemps,
Episcopus
Constan-
tienis.*

Marcus Sitticus è Baronibus de Hohenembs, Pij IV Papæ sorore genitus, relictis Martialibus exercitijs, quibus iuuensis cum laude vacauerat, ab auunculo inter Patres purpuratos adscriptus est, dictus Cardinalis ab Altaemps, eoque Pontifice, vna cum S. Carolo Borromæo consobrino suo, pro antiquo illius curiæ more, vti nepos Papæ, rerum summæ intendit, ac Tridentinæ Synodi ad aliquod tempus cum ceteris Præses fuit. Præter reliquas dignitates Ecclesiasticas, Constantiensi etiam Ecclesiæ aliquot annis Episcopus præfuit. Ex huius filio, matre Genuensi, matronâ nobili, ante suscepitum Clericatum nato, descendunt Duces Altempisj & Galesij Principes, inter Romanæ vrbis Barones illustri satis loco. Struxit hic idem Cardinalis Romæ prope S. Apollinarem magnificentia fundamentis palatium, cuius præcipua ornamenta sunt Sacellum, S. Aniceti Papæ reliquijs venerabile, & Bibliotheca omnis generis librorum copiâ instructissima.

47.

*Andreas
Austri-
cus, Con-
stantiensis
& Brix-
nensis Epi-
scopus.*

Andreas Austriacus, Ferdinandi è Philippinâ Velsérâ filius primogenitus, Ferdinandi Imp. nepos, creatus est Diaconus Cardinalis tit. S. MARIAE Nouæ an. 1576, à Gregorio XIII, decimo-octavo ætat. an. (Stemmata Anton. Albiȝy.) ac præterea Constantiensis & Brixinensis Episcopus, Abbatque Richenouia & Murbachensis fuit. Belgium per agnati Principis patruelis Alberti absentiam aliquamdiu non infeliciter rexit; quo tempore firmissimum illud S. Andreæ propugnaculum in insulâ Bomelensi extruxit, quod Hispanorum proditione breui pòst in Confœderatorum manus venit. Anno seculari Romanam deuotionis ergò visitans obiterque Neapolim excurrens, postquam inde in Vrbem rediit, febre ardentí obiit, Idib. Nouemb. anno 1600; sepultus ibidem in tituli sui Ecclesiâ. Videatur de hoc Schrenckius in Oenipontano Armamentario.

48.

*Albertus
Austri-
cus, Archi-
Episcopus
Toletanus.*

Albertus Maximiliani II Imp. filius, Archi-Episcopus Toletanus, Cardinalis creatus fuit à Sixto V. Hic Ecclesiasticis dignitatibus se postea abdicans, anno 1599, duxit Isabellam Claram Eugeniam Hispaniarum Infantem, Philippi II Regis filiam, cum quâ Belgium, quod à socero in dotem acceperat, multis annis, belli & induciarum tempore, laudatissimè rexit, non minori pietatis quam prudentiæ, mansuetudinis, ac magnanimitatis famâ. Eius

us gestis Chronicorum & Historiarum libri pleni sunt; nec h̄c è dignitate perstringi possunt. Obiit vitæ satur & cælestium desiderij plenus anno 1621, 1; Iulij; sepultus Bruxellis. Funebri oratione illum laudauit Aubertus Miræus, & alij.

Franciscus à Ditrichstein, Episcopus Olomucensis, Rudolphi 49.

II Imp. commendatione, à Clemente VIII Collegio Purpuratorum insertus *Franciscus à Ditrichstein, Episcopus Olomucensis.* est. Pro restituendâ & propagandâ Catholîcâ fide in Morauiâ viciniâque locis, plurimū diuque sollicitus fuit; multaque & magna eum in finem haud infeliciter molitus est, & perfecit. Varijs sanctus fuit pro Sede Apostolicâ in Germaniâ, ac præcipue Austriacis prouincijs, legationibus; quorum ultimam obiens anno 1631, Ferdinandi III Imp. & Mariae Augustæ, Coniugis eius, matrimonio, inter absentes in Hispaniâ iam contracto, vtrisque contrahentium præsentibus, Viennæ in Augustinianorum Ecclesiâ Apostolico nomine benedixit. Obiit anno 1636, ac post proximi Successoris breue regimen, Cathedræ eius hoc tempore feliciter præest Serenissimus Archi-Dux Leopoldus Wilhelmus Austriacus, Imperatoris Ferdinandi III germanus, secundi filius, Halberstadiensis, Argentinensis & Passauiensis Episcopus.

Felix prolibus Bauarorum Dux Guilielmus, sanctissimæ conuersationis, & rarissimi exempli Princeps; inter masculæ stirpis liberos secundo-genitum habuit Philippum, Episcopum Ratisbonensem & S. Rom. Ecclesiæ Cardinalem. Episcopus admodum puer, & ferè in cunis adhuc vagiens, electus fuit, grauibus de causis, & ipsimet Summo Pontifici Gregorio XIII nensis. probatis, anno Chr. 1579: nec ante annum 1597 ipse met ad regimen admissus est. Feliciano Episcopo Scalensi Apostolico Nuntio, alijsque ^{* Jacobus Müller} interim administrationis curam sustinentibus. Cardinalatum Clemens VIII haud longo ^{Philippus Bauarus Episcopus Ratisbonensis. dicitur in Instrum. Coadiutor Ratisb. dictus in Berchtesgad. an. 1596: M. trop. 2, 198.} ante obitum Philippi tempore adiecit. Obiit enim anno 1598, 18 Maij, ætatis Administro anno 22, in arce Bauaricâ Dachau, sepultus Monachij, in Collegiatâ B. MARIAE Virginis Ecclesiâ, Maiorum suorum Conditorio: vbi Serenissimus Maximilianus Bauariae Dux & S. Imp. Princeps Elector Ludouico Bauaro Imp. Augusto, tritauit sui proauro, magnificentissimæ elegantiæ, si quod in omni rie Berch-Germaniâ aliud, struxit Mausoleum. Idem Sereniss. Elector, exemplar laudati ^{in Instrum. Coadiutor Ratisb. dictus in Berchtesgad. an. 1596: M. trop. 2, 198.} Principis, & seculi nostri decus, memoriae huius fratrii sui, immaturâ morte prærepti, spectabile erexit in mediâ naui, ut vocant, Cathedralis Ratisbonensis Ecclesiæ ex ære marmoreoque Cenotaphium artificiosi operis. Gevoldinum Philippi hoc Elogium est: *Fuisse Principem summae expectationis, & verè naturæ miraculum; siue sapientia eius spectetur rerum tam diuinarum quam humana- rum, siue humanitas, mansuetudo, clementia, &c.*

51.
Carolus
Madrucius,
Episcopus Tri-
dentinus.

Carolus Gaudentius Madruci^s, tertius suæ familiæ continuatæ successione Tridentinus Episcopus, à Paulo V Pontif. Max. in sacrum Collegium alle^{ct}us fuit Presbyter Cardinalis tit. S. Thomæ in Parione, anno 1603. Natus hic matre Sabaudâ, Comitis^s in Chialandt & Boffremont, Gallico potiùs quām Germanico ingenio fuisse traditur; cum^{que} Ital^s, & maximè Venetis, vicinis suis, amicissimus esset, Teutonicos non admodum amauit, magis tamen prauis quorundam suggestionibus, quām propriâ culpâ, vtpote qui naturâ mirè bonus esset. Paflus autem eo nomine non levia fuit à Maximiliano Austriaco, Rudolphi Imp. fratre. Comitijs Ratisbonensis^s anni 1613, de Latere Legatus interfuit, mortuus ante decennium plus minùs.

52.
Melchior
Cleselius,
Episcopus
Viennensis.

Melchior Cleselius, ciuis & Episcopus Viennensis, ac Neostadianus præterea Antistes; Matthiâ Imp. petente, à Paulo V galerum consecutus est. Fuit apud dictum Cæsarem, vtpote Præses & director Consilij sanctioris, in præcipuâ gratiâ & auctoritate magnâ; qua cùm abusus fuisse apud agnatos Principes suspicionem incurrisset, illorum iussu anno 1618 comprehensus & custodiæ datus est. Traditus deinde in summi Pontificis, viri purpurati capturam non satis æquo ferentis animo, manus, Romam deductus fuit; vbi in pristinâ libertate aliquot absoluens annos, Viennam deinde rediit ad Episcopalem curam, ibi^{que}, dum diæta Ratisbonensis agitur, anno 1630, autumnali tempore mundo valedixit, dato ipsi in Viennensis Ecclesiæ regimine, successore Reuerendissimo ac Illustrissimo Domino, Antonio Wolfradio Agrippinate, Abbein Cremsmünster, ac Cameræ rationum olim magnæ laudis Præside, è primarijs Cæs. Maiest. Ferdinandi II gloriolissimæ memorie Consiliarijs, & Ecclesiasticae dignitatis prærogatiuâ omnium primo. Is quoque hoc anno 1639, 1 April. eundem tenens apud Augustæ Maiestatis successorem filium honoris gradum, ad meliorem vitam transiit, cùm vix mensibus tribus magnificentem Episcopale palatum, quod magnis impensis à fundamento exerat, inhabitare cœpisset, ac certus iam tunc Cardinalij galleri, indies expectaret auctæ dignitatis lætum nuntium.

53.
Itelius
Fridericus
Zolleranus,
Episcopus
Osnabru-
gensis.

Itelium Fridericum Comitem Zolleranum, Colonensem, Saliburgensem, Argentinensem, & Magdeburgensem, &c. Præpositū, &c. Ferdinando II Imp. ac Maximiliano Rauaro alijs^{que} intercedentibus, Paulus V, tit. S. Laurentij in Palispernâ Presbyterum Cardinalem esse iussit, anno 1620. Qui tamen honos, non magis maximorum illorum Principum precibus, quām meritissimis viri virtutibus datus, videri potest. Singulari enim humilitate, & mitissimi animi egregiâ moderatione, omnium amorem sibi

con-

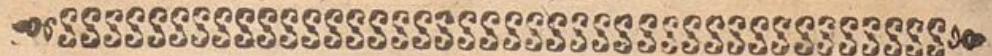
conciliarat. Ingenium eius excellens, praeclarissimum exultum, optimisque artibus ac disciplinis, tum rerum experientia instructissimum, maximis illius quibusque negotijs parem fecerat: nec facile repertus est in nostratis rerum Curiæ & Imperij magis callens aut studiosior. Postquam Romæ annis aliquot Cardinalitia munia cum laude & multorum admiratione obiuisset, eiusq; qui hodie Catholicæ Eccl. præsidet, Vrbani VIII electioni interfuisset, dum illic hæret, à Collegio Canonicorum Ecclesiae Osnaburgensis Episcopus postulatus est absens; obtentisq; facilis negotio confirmatione & regalibus, residentiam, quam vocamus, faciendi ergo, anno 1623 ad Ecclesiam suam profectus, ac collapsam fidem Catholicam in diœcesi, quantum tempora permitterent, restabilire, vnicè satisque fructuose studens, non admodum diu superuixit; morte laudatissimo Præsuli, in medio ardore Germanici Dani- ciique belli, ineuitabiles iniiciente manus anno 1625. Veris multorum patriam & virtutes p̄iissimi Antistitis amantium lacrymis defletus est; sepultus in Ca- thedrali Ecclesiae suâ ante altare summum.

Emmanuel Madruci^s Renati Emmanuelis fratri Ludouici ^{54.}
Cardinalis, qui sub Parmensi Duce in Belgio militauit, ac in Gallijs postmo- ^{Emmanuel}
dum obiit, filius, Monachij in Bauariâ aliquamdiu literis operam dedit, af- ^{Madruci^s}
sumptusque à patruo in Coadiutorem Tridentinæ Cathedræ, Cardinalatus ^{Episcopus}
etiam honorem, eodem adhuc viuente, ab Vrbano VIII adeptus est. Hic So- ^{Tridenti-}
cietatis Iesu Patres Tridentum primus vocauit, agitque ætatis annum, dum ^{nus.}
hæc scribo, 42 plus minùs.

Ventum denuo est ad Ernestum Comitem de Harrach, Caroli au- ^{55.}
læ Cæsareæ magni, cum viueret, Magistri siue Præfeti filium; qui ex alumno ^{Ernestus}
Germanici apud Romanos Collegij, ad Pragensem Archi-Episcopatum, & ^{ab Harrach}
Cardinalitiam dignitatem, Papali & Imperatoriæ beneficentia ac opera eue- ^{Archи-}
ctus, feliciter hoc tempore sacrae functionis stationem suam gnauiterque ^{Episcopus}
obit. Hunc anno 1620, etiam- dum in dicto agentem Collegio, coram summo ^{Pragensis.}
Pontifice & Collegio Cardinalium, in publico ac solenni Consistorio, habito
in aulâ regiâ Vaticani Palatij, perorantem audiui, quo tempore Paulus Prin-
ceps Sabellus, Cæsareus Orator, Ferdinandi II Imp nouiter electi nomi-
ne, consuetarum ceremoniarum solennia apud Paulum V Pontif. Max. obi-
bat.

CAPVT

C A P V T T E R T I V M,

D E O F F I C I I S S E C U L A R I V M
E L E C T O R V M , E T D E O R I G I N E
Electoralis Collegij.

Quoniam in superiori Tractatu, quæ haberi potuerunt dicta sunt, de Archi-Cancellariis Sacri Romani Imperij, Ecclesiasticorum nempe Electorum officijs & dignitatibus: non abs re, neque à præsenti proposito alienum fuerit, nonnulla etiam inquirere, & in medium afferre, de officijs Electorum secularium, quæ sunt, ut publicè nouimus, Archi-pincernatus Regis Bohemiæ, Archi-dapiferatus Comitis Palatini ad Rhenum ac Ducis Bauariae, Archi-marscallatus Ducis Saxonie, denique Archi-Camerariatus Marchionis Brandenburgici. Præterquam enim, quod eiusmodi rerum cognitio & tractatio per se iucunda est, non parùm etiam luminis affert ad elucidandam illam, quæ Politorum nostrorum non parùm hucusque fatigauit, ac deinceps exercebit ingenia, de origine Septem-viralis in S. Romano Imperio Principum Electorum Collegij. Ac tantò magis ad rem facit, hæc laicorum Principum ministeria simul ad examen vocare, quod hæc præmissis, illaque his vicissim collata, & simultaneâ trutinatione expensa, se inuicem egregiè illustrent, vti è sequentibus aliquâ ex parte (ita spero) patebit. *Et Q-*thonum imperio, ac sub sequentibus Cæsaribus, ad Henricum usque quintum, Colonensem; ad Fridericum autem secundum, Treuerensem Archi-Episcopos necdum Archi-Cancellariatus suos obtinuisse, superius puto sufficier ostensum esse: idemque de officijs secularibus, de quibus hic tractare cōstitui, obtinere puto: nempe nec illa à prætensiæ illius sub tertio Othono Electorum institutionis exordio, sed longo tempore post, ad illas, à quibus per duo ad minimum secula hodie possidentur, familias, vel illarum prædecessores magnâ ex parte peruenisse. Nam satis ex historijs constat, quod etiam alijs ante me obseruatum est, antiquis illis temporibus, quibus penes Saxones rerum summa consistebat, primaria ista officia necdum certis familijs, prout hodie ab aliquot seculis obtinet, annexa & hereditario iure concessa fuisse.

huius. Resert Witikindus Saxo, & ex illo Ioan. Paulus Windeck, *de Elec. r. Imperij cap. 14*; ac Melchior Goldastus *lib. 3 de iuribus regni Bohem. cap. 8*, in Othonis I Imperatoris facta anno 936 inauguratione & coronatione, hos quatuor sequentes Principes ista suprema munia sive officia arlica obiuerisse hac ratione, ut Giselberto Duci Lotharingiae mandata fuerit Aule prefectura, (rectius illum vocari Camera Praefectum ait citato loco Goldastus, cuius sententiam probo) Eberhardo praepotenti Franconiae Comiri Dapiferatus commissus fuerit; Hermannus Sueviae Dux Pincernam egerit; Arnoldus Bauariae Dux Mareschallatum obiuerit. Praedicti Corbeiensis Witikindi hac de re verba ista sunt: *Lothariorum Dux Giselbertus omnia procurabat, Eberhardus mensa praeerat, Hermannus Franco Pincernis, Arnoldus equestris ordinis locandisq; Castris praeerat.* Hancenius ille: discrepat nonnihil de Eberhardi personam à Windeckio; de Hermanno vero ab ipsomet Witikindo Goldastus: quod hic latius non tracto, nec facit ad rem nostram. Deinde Otho tertius celebrans festum Paschatis Quedlinburgi, instituto illic regio conuicio, sequenti modo quatuor primariis Ducibus summa Palatij Imperialis secularia officia distribuit. Bauariae Dux, (Henricus) Dapifer esse iussus est; Conradius Dux Franconiae, Camera-rius; Enzelinus, sive Hezilo, Palatinus, Pincerna; Bernardus, sive Benno, Dux Saxonie, Mareschallus, sive Stabularius. Ita ex Dithmari lib. 4 alij referunt; cuius verba adiungo: *Celebrata prima Paschatis solennitas in Quindilinborg à Rege, ubi quatuor ministabant Duces, Henricus ad Mensam, Conradius ad Cameram, Hezilo ad Cellarium, Bernardus Equis prefuit.* Ex illo tempore vult Goldastus penes Bauariae Duces Dapiferatum mansisse: quod uti refellere non constitui, ita maiori fiduci recipi posset, si non solis conjecturis niteretur. Idem enim partatione de Saxonico Mareschallatu dici posset; cui tamen nonnulla obstat evidentur, de quibus statim dicam. Volunt praeterea idem Goldastus, Gevoldus, Windeckius, alijque, eundem Othonem Imperatorem, instituto vna cum Gregorio quinto Papâ Septem-virali Collegio, officia illa secularia, eod usque temporanea & ambulatoria, quatuor laicis Electoribus deinceps hereditaria & perpetua fecisse. cuius assertionis subsistentia & veritas dependet ab illâ ipsâ plurimis mediae aetatis Scriptoribus memorata & prodita opinione, erecti abs Gregorio & Othone Electoralis Collegij; de qua postmodum aliqua proferam. quae pariter seruire poterunt, ad instituendum examen & inquisitionem de praedictis officijs. De illis autem hic obiter quae sequuntur adiungo, eaque ad duo capita reuoco. 1. Quo iure officia illa antiquitus censi-ri consueuerint? 2. Quae obstat videantur, quod minus videri possint ab Othone III secularium Electorum maioribus & praedecessoribus hereditario nexu appropriata esse? Quoad prius dubius sum, ipsam originem quod atti-

net, an talia officia aulica per ipsos regni primores & suprema capita obeundi, Germanicum commentum & inuentum sit, quodque sub Othonibus omnium primò introduci & usurpari cœperit; an verò à Francis, aut Longobardis maiores nostri acceperint. Certè à Romanis nequaquam manauit; quamuis Adrianus & Constantinus Impp. Palatina officia multùm immutárint, ultraque veterem morem splendoris plurimum illis adiecerint. Namque priùs per libertos præstari solita, Hadrianus postmodum per Equites Romanos obiri voluit; Constantinus autem ad multò honoratores pleraque deinceps transtulit. Sed nec à Constantinopolitanis Imperatoribus mos iste mutuatus videtur, licet à Græcorum luxu & fastu quædam ad nos traducta fuerint; inter quæ numero Aureas Bullas Imperialium Diplomatum, Cæsareum paludamentum, aliaque eius generis. Nihil tamen ista de re temere pro certo definiuerim; sed altiori perscrutationi reseruare satius putârim. Tantò magis tamen pro mero Teutonico inuenio hæc Archi-Officiorum solennia reproto; quod Bodinus, mordax & iniquus in plerisque Germanorum censor, sine dubio parcìus hasce ceremonias & magnificentiam arrosurus fuisset, si aliunde potiùs mutuatas, ac præsertim à popularibus suis ad nos profectas & propagatas, quām domi apud nos natas credidisset. Videatur is lib. i de repub. cap. 9. Præterea autem valdè videtur verisimile, vsque adeò antiquissimis illis temporibus temporaria fuisse prædicta officia, vt ne quidem ad vitam, certis Principum personis credita & assignata fuerint; sed quotiescumque illa in solennibus Conuentibus Imperialibus, quas Curias nostri Scriptores vocant, obiri debuerint; de nouo è præsentium numero honoratioribus mandari consueuerint. Huius opinionis hoc fundamentum habeo, quod rarissimè singulis Cæsarum, quas vocauit, Curijs omnes in vniuersum maiorum gentium primores magnatesque interfuisse reperiantur; sed plerumque ex illis modò hi, modò alij, pro locorum diuersitate & variorum impedimentorum superuentu, absuerint. Hinc vt singulare, & ferè eò vsque inauditum narrant de Conuentu Moguntino, in quo Henricus IV Imperio priuatus, & filius homonymus in locum eius suffectus fuit, ex omni Principum numero, non nisi vnum Saxoniæ Duce Magnum, ob grauoris ætatis infirmitatem, desideratum esse. Licet igitur ita communiter euenisce certum sit, non reperitur tamen alicubi annotatum, loco huius vel illius absensis, alios in Iobeundis solennibus illis Palatinis officijs vicariam operam præstuisse; quod alias, si diuersimodè id seruare moris fuisset, vix præcaueri potuisset. Verùm hoc, vt obscurius & abstrusius, facilè in medio relinquo. Vsque adeò autem verum est, per honoratissimos quoque, & omnino præsentium in Aulâ Principum primos, officia illa administrari esse solita; vt nec ipsi Germanico Imperio obnoxij

obnoxij Reges præteriti fuerint. quod vt hodieque in Bohemo obtinet, ita o-
lim in Polono, Dano, Vngaro idem obseruatum fuisse, per sequentia ex ali-
quà parte patebit, ex reliquà valde verisimile est. Alterum quod attinet de
tempore ceptæ hereditariae detentionis caput, vix mihi verisimile fit, illud
cum tertij Othonis Imperio aliquam communionem habere: quod quòd ma-
gis credam, sequentia me inducunt. Ac primò si verius & certius est, vt Auen-
tinus, Onuphrius & Baronius censem, egoque hisce incomparabilibus anti-
quariæ scientiæ & historicæ eruditionis Triumuiris facile assentior, Septem-
viros non Othonis æuo, sed posteriori exortos esse, vt post pauca examinare
decretum habeo; ansam aliquam non video, cur coniectare velimus, sub O-
thone magis quam postmodum, seculares Electores hereditariæ proprietate
officiorum suorum possessores esse factos. Scribit de Lothario Imperatore O-
tho Frising. lib. 7, cap. 19, quod Regem Daciae (Daniae) in signum sub-
iectionis, ad decorum imperialis reverentia, gladium sibi sub
coronâ deferre fecerit. Functus igitur est Rex ille Archimarschallatus
officio: quod fieri non poterat aut debebat, si Saxonie Dux iam tunc here-
ditarius Archi-Marschallus, à cœtum & quadraginta circiter annis, constitutus
erat. De Frederici primi Imp. Curiâ, in campis, haud procul Moguntiâ, an. 1182:
celebratâ, ita scribit inter alia, Arnoldus Lubecensis, lib. 3, cap. 9: *Officium Da-
piferi, eu Pincerne, Camerarij seu Mariscalci, non nisi Reges, vel Duces, aut Marchiones
administrabant.* An ad solum tunc nouiter creatum Bohemiæ Regem arctari
debeat, quod Arnoldus de REGIBVS ait, dispiciant lectores iudiciosi. Ha-
c etenus sanc hic locus omnia alia mihi indicare videtur, quam fuisse eo tempo-
re, in suâ quamque familiâ, stata ac firma ista, vt ita vocem, Archi-officia Impe-
rialia. Accedit prædictis, quod non facilis repertu sit, siue in documentis ac
diplomatibus antiquis, siue apud Historicos aliosve Scriptores, illiusmodi Of-
ficiatorum mentio, extra casum solemnum, quales retuli, Curiarum, ante Fri-
derici secundi Imperium: unde probabile argumentum sumitur, antiquis il-
lis seculis necdum apud quenquam illa fixas ac immotas sedes statuisse; sed
potius, vt sub Othonibus, ita etiam sub Henricis alijsque sequentibus longo
tempore Imperatoribus, motoriam, vt in prouerbio est, egisse fabulam. Fa-
teor tamen paulò aliter hac de re sentiendum fore, si certum & exploratum
effet, quod de Bambergensi Ecclesiâ diuersi referunt, nimirum ex primævâ
illius Ecclesiæ factâ per S. Henricum fundatione, secularia ista Electorum lai-
corum officia, ab illius loci Episcopo in feudum recognosci, & per certos
Franconici Ducatus Nobiles substitutorio & vicario nomine deseruiri. Ac
certè vel ex illius Ecclesiæ tabulario hæc differentia tolli, & obscuritas illu-

strari, vel nulliunde potest. Satis tamen mirum videatur, tanto tempore latitare & supprimi, si quid illuc ad rem faciens superfit, & non in apertum protrahi luceque donari. Variant autem nonnihil, qui Bambergensium eiusmodi feudorum meminerunt. Alij enim, vti Bruschius, Peucerus, Cyriacus Spangenberg, Theod. Reinkinck, Matthias Stephani, Matthæus Dresserus, ipsamet Imperialia Electorū officia, puta Archi-Pincernatū, Archi-Mareschallatum, &c. ab eius loci Præsule in beneficium accepi docent: quorum opinionem reliqui, quales sunt Ioachimus Cluten, Windexk, Goldastus, vti absurdam nimis rejciunt & improbant; potius dicentes, ab Henrico Sancto, in honorem & maiestatem à se fundatæ Ecclesiæ, ita constitutum esse, vt illi ipsi, qui Officiati Imperij sunt, eadem officia Bambergensi Antistiti præstent, illaque tantum non etiam ipsamet Imperialia, beneficij seu feudi titulo suscipiant, alijsque vicissim per subinfeudationem concessa, per Procuratores obiri current. Videtur nihilominus prædictus Goldastus sibimetipsi nonnihil contrariari hac in re: nam cùm scribat lib. 3, cap. 8, se ita, vt modò dixi, sentire, ideoque se retractare addat contrariam opinionem, quam olim in præfatione Roderico Zamorensi præfixa erroneè secutus fuerit: præcedenti tamen 7 capite disertè tradit, ciuitates Electorales (dicitur Chur Statt) Pragam veterem & Witenbergam, à Bambergensi, feudi iure dependere; quo stante, de reliquis duabus (Ambergâ siue Heidelbergâ, & Custrino) probabiliter idem dicendum sit; ac per consequens ipsa Electoralia officia, feuda Bambergensia haberi dicique debeat. De Pragâ testem citat Ioannem Baptistam Eisen IC, qui affirmit, se vidisse & legisse Diplomata inuestiturarum. De Witenbergâ niti de Witenbergâ scribat, Saxoniae Electores à Bambergensibus Episcopis petere inuestitram Witenbergæ & Trebicij. Hæc si ita sint, vti asseuerantur, multum dederint hisce caliginosis difficultatibus lucis. Ego quidem, donec certiora & pleniora resciscam, ad veterem formulam: *Non liquet*, prouoco, & ed-usque reliqua, quæ præmittuntur, in suo statu relinquo. Vnum tamen hoc tenere & affirmare non verear, quod si omnino fatendum sit, & ex Bambergensi Archiuo sufficienter probari possit, illos qui hodie sunt, & aliquot priuilegio & honore frui: non tamen exinde sequi & concludi simul posse, quod eo ipso ab eodem Electores, cum ceterorum Principum exclusione, priuatiuè sint constituti. Superest igitur, vt prædicta obiter & in transcursu applicemus ad illam nobilem, tritissimam, & variè discussam quæstionem, de origine Septem-viralis Electorum Collegij; de quâ multi multa, ac hactenus ferè plerique certi ac veri parùm. Dignissima sanè materia est, quæ plurimorum

*De origine
Collegij Se-
ptem-vira-
lis Princi-
pum Ele-
ctorum.*

rum exerceat industriam & fatiget ingenia. Maiora enim sunt horum Archi-
Principum de Imperio Romano & Germanicâ natione merita, quām vt di-
gna illis gratia haberi ac dici, nedium referri vñquam possit; quam rem vix in-
tegro libro comprehendendam, præteriri à tacente satius est, quām iejunè &
tenuiter deteri. Si tamen vel suspicari possem, ad Augustissimi illius Conselsūs
vilipendium & contemptum spectare, si à Gregorio V & Othono III, origi-
nem suam non repeatat; manum de tabulâ tollerem, & ad magis plausibilia
me conuerterem. Persuasus autem sum, siue ad decimū Gregorium, vt Pan-
ninius & Auentinus; siue ad quintū, vt communiter plerique; siue ad Inno-
centium IV, vt Baronius, eumque secutus in retractionibus Bellarminus; si-
ue tacitam & occultam originem, vt aliqui, Principum Electorum Septem-
viratus referatur; omnium confessione, quadringentis circiter ad minimum
annis, in præsentem vsque horam feliciter floriisse; vt mera absurditas fuerit,
illius existimationem & fundatissimam prærogatiuam, ex huius dissensionis
& discrepantiae eventu, metiri velle. Nec maior, me iudice, huic gloriosissimo
vniuersi orbis Collegio honor & reuerentia exhiberi potest, quām si quis o-
peram det, vt quām verissima & probatissima de illo prodat & proferat. O-
mnem autem hanc quæstionem ad certa capita siue subdiuisiones redigam,
maioris perspicuitatis ergo; ita tamen, vt nec ipse absolutè & finaliter aliquid
conclusurus sim, indicato tantum, quid in qualibet parte magis probabile
minusque absurdum mihi videatur, dimissoque iudiciosis lectoribus & Ger-
manicarum antiquitatum non vsquequaque imperitis, pronuntiandi & defi-
niendi honore. Aliqua igitur in hac Electorali materiâ certa habentur, vel
sætem reliquis aliquantò minus incerta sunt; aliqua vicissim sunt, quæ ceteris
obscuriora apparent: in quibus ita, ni fallor, versari & progredi oportebit, vt
ex illis quæ planiora & expeditiora sunt, etiam reliqua aliquid lucis & illu-
strationis participant, ac, quantum fieri potest, magis magisque endentur.
Quæstionum prima esse poterit; an Gregorius V Papa & Otho III Cæsar, vel
iunctim, vel alteruter illorum, Constitutionem, legem, Canonem, Diplo- *Questiones*
ma, Ordinationem, vel quo alio nomine dici debeat, fecerint & publicârint, *quatuor de*
de Electione Regis siue Imperatoris Romani; & circa illam, abolito veteri ri-
tu, noui quid introduxerint; ac nominatim & in particulari, an illi eligendi
Cæsarem ius ad septem Principes restrinxerint? Secunda: si ad Gregorium &
Othonem non referenda sit origo Septem-virorum, ad quem tandem illa
pertineat? Tertia: an vno eodemque tempore modernorum Electorum ma-
ioribus officia Imperialia & ius electionis, an verò diuersis collata fuerint; &
vtra de illis priùs aut posteriùs? Quarta denique erit: an illis ipsis ab initio hæ
dignitates & priuilegia obtigerint, à quorum posteris hodie possidentur; an
verò

1. Quæstio.
Electores
Septem-
viri an à
Gregorio V
& Othono
III originē
habeant?

verò primitus ex parte, vel toto, alij fuerint? Circa primum de hisce quatuor quæsitis, olim communis & passiuā longo tempore opinio fuit, Gregorij V & Othonis III tempore legem fuisse conditam, datumque Germanis pruilegium, de non assumendo deinceps per hereditariam successionem Imperatore, eoquè non nisi è Germanis, & à Germanis eligendo; cui rei ex omni procerum numero septem Principes electos, eosque è re Electores dictos fuisse; ita vt plerique Auctores, quos longo ordine apud Goldastum, Ioachimum Cluten, aliosque videre est, in hisce quatuor conueniant: 1. Tempore præsignato hanc Ordinationem factam esse. 2. Solis Germaniæ Principibus datum esse eligendi ius. 3. Nomine omnium, id septem Electoribus creditum & commissum esse. 4. In Imperatorem non nisi Germanum eligi posse. In quinto parùm conueniunt, sed sectas faciunt: alij enim soli Gregorio adscribunt; alij vtrique tam Gregorio quam Othoni; alij denique, qui ferè recentiores, & è Sectariorum huius & superioris seculi numero sunt, Otoni tantum. Mihi autem non videtur dubitandum, si quid eo tempore, quod necdum satis expeditum esse videtur, in hoc Augustæ electionis negotio nouatum sit, id vtriusque auctoritate & operâ factum esse: de quo nec Baronius & Bellarminus dissentunt; cui rei pluribus non insisto. Frustra enim scrupulosis inquiritur, quomodo, & à quo quid actum sit, priusquam, an omnino aetum quid fuerit, constat: quod iam expediā. Numerus & auctoritas Auctorum, qui affirmatiua tuentur, terrere quem possent, ni antiquissimi Scriptores, adeoq; omnes illi, qui Martino Polono vetustiores sunt, altum de tam magnâ re silleret, & è recentioribus emunctissimæ naris & præcipua in historiâ Ecclesiasticâ & Germanicâ antiquitate eruditionis, negatiuā suscepissent propugnandam: ni etiam, absq; Auctoribus quos dixi sit, & communis illâ quâ inuexere persuasione, omni probabilitate affirmatiua sententia destituetur: ni denique illi ipsi, qui contra Neotericos illos, in genere iam indigitatos, moxque nominatiū producendos, affirmatiuæ insistere perseverarunt, ita illam rem tractasse reperirentur, vt potius absterrere lectores voluisse videantur ab astipulatione & assensu, quam ad illam eosdem allicere, vt in suo ordine videbitur. Iste rationes allegatae, & in sequentibus probandæ, obtinebunt, vt confido, à lectoribus iudicio valentibus, & à præiudicio liberis, ne vitio verant, me potius cum paucis verum amplecti, quam cum pluribus communiorum errorem, omni verisimilitudine destitutum, sectari voluisse. Sunt igitur illi, quorum in hoc contrariantium sententiarum conflictu opinionem sequor, Ioannes Auentinus Boïcorum Annalium Scriptor, vti in aliquibus non probandus, ita Germanicarum rerum & antiquæ historiæ peritissimus, & duo alij, in historiâ Ecclesiasticâ illustrandâ & eruendâ omni laude maiores,

Onu-

Onuphrius Panuinius, & Cæsar Baronius S.R. Ecclesiæ Cardinalis; qui etsi in aliquibus ab inuicem discordent, in hoc tamen vnanimiter conueniunt, Collegium Septem-virale aliquantò recentius esse, quām vt origo & institutio illius ad Gregorium & Othonem prædictos deferri possit. Ac tantò quidem magis isti recentiori quidem sed verissimæ doctrinæ fidi posse persuadeor, quod Cardinalis Bellarminus, qui priùs in tertio suo de translatione Imperij libro contrarium sustinuerat, tandem & ipse in hanc sententiam transitum fecerit, & Baronio assensus sit; idque in Operum suorū recognitionibus publicè, irreuocabiliter, & perpetuū testatum esse voluerit. Occasione in igitur & primordia erroneæ illius opinionis, de instituto à Gregorio V & tertio Othono septem Electorum Collegio quod attinet, probanda omnino est Cardinalis Baronij sententia, qui è loco Martini Poloni male intellecto illam enatam coniecat. Cuius tantò verisimilior opinio est, quod nullus de omnibus Italiæ aut Germaniæ Scriptoribus, siue in historico is, siue quoquis alio versatus sit argumento, ante Martinum, vel in minimo mentionem aliquam de illâ re fecerit. Verba Consentini illius Archi-Episcopi hæc sunt: *Et licet isti tres Othones per successionem generis regnauerint; tamen postea fuit institutum, vt per Officiales Imperij Imperator eligeretur, qui sisut septem; videlicet primi tres Cancellarij, Moguntinus Germaniæ, Treuerensis Galliæ, Coloniensis Italiae; Marchio Brandenburgensis Camerarius, & Palatinus Dapifer, Dux Saxoniæ ensem portat, Rex Bohemus pincer nam agit, &c.* In hunc Martini locum ita scribit tom. 10 Annal. sub anno 996, num. 70, Baronius: *Martinus primus omnium Auctor, qui septem meminit Electorum, in Othonem III referens, quæ postea suo tempore facta essent. Vnde irrepit error, vt sub Othono tertio, sub quo id ab eo scriptum inuenierunt, multi putauerint septem fuisse creatos Electores, scripserintq; à Gregorio factum, quod scriptum repererant sub eodem Gregorio Papa V; nimur ab ipso eosdem septem constitutos fuisse Electores, cum tamen illud, quod Martinus ait: tamen postea fuit constitutum, vt per Officiales Imperij, &c. ad sua ipsius Martini tempora sit referendum.* Ita Baronius, qui statim eruditè & neruose explicat, quomodo intelligendum sit, quod S. Thomas lib. 3 de regim. Princip. cap. 19, eadem de re scribit. *Vbi tamen sciendum quoque est, cum nullus ferè omnium è veteribus Auctoriis locus, Baronianæ de origine Electorum sententiæ fortius obstat, quām hic è cit. tract. de regimine Principum, aliâ præterea ratione illi satisfieri posse.* Gerard. Ioan. Vossio lib. 2 de Histor. Latinis, cap. 34 Idem Baron. paulò pòst ita concludit: *Verum amphibologia Martini, Scriptores illos omnes fecit errare, qui Constitutionem septem Electorum Gregorio V tribuerunt, qui tantum auctor videtur fuisse, vt electio Regis in Imperatore promouendi, ad omnes Germanie Principes & Prelatos Imperij feudataries pertineret. At hæc his satis, qui puram diligunt veritatem.* Cùm igitur verissimum sit, ex mero

Martini
Poloni lo-
cus.

* Tractat⁸
de Regi
Princ. S.
Thomæ
vulgò sed
falso tribu⁸
ait.

ex mero errore istam enatam fuisse opinionem, facile est animaduersu, quid tribuendum sit quamvis numerosis Auctoribus, qui perperam Gregorio tribuunt, quod posteriorum temporum esse certo certius est. Nam non in historijs tantum scribendis, sed in iuris etiam prudentiâ, alijsque artibus & disciplinis frequentissimum est, ut errantem aliquem alij bona fide sequantur, & errorum alienorum, per facti ignorantiam, vel alios lapsus, ac imprimis præstitam alijs credulitatem, se participes faciant: cuius assertionis veritas infinitis exemplis ostendi & probari posset. Hinc enim, quod exempli loco sit, apud ICtos enatae sunt communes illæ erroneæ opiniones, quæ postea, re melius à recentioribus perpensâ, per contrarias communiores eneruatae & profligatae reperiuntur. Atque hac ratione ille ipse Martinus plurimos per aliquot secula, adeoque ipsos de Pontificum vitis Scriptores, Ioan. Stellam & Baptisam Platinam seduxit fabulâ suâ de Ioanne VIII, donec Onuphrius, Ciacconus, reliquiique sagaciore, ac præ ceteris Cardinaliis Baronius, illius falsitatem usque adeò in apertum protraxerunt, ut etiam Sectariorum ipsorummet aliquibus deinceps sordere cœperit, prout exempli causâ apud Sethum Caluifum in Chronologîa videre est. Ultimus tamen Martini Editor, quod obiter non præterierim, Coloniensis Religiosus, ex antiquis & sincerioribus (ita ipsi quidem visum) codicibus, ante annos non ita multos, eius hac in parte innocentiam afferere laborauit. Porro vetustissimos Scriptores nostros quod attinet, ad quos, contra prædictorum ab uno ad alium per manus traditum deriuatumque errorem, confugiendum & prouocandum esse dixi, non est huius loci, illos longiori serie recensere; quod etiam pridem magna ex parte ab Onuphrio Panuinio, *in libello de Comitijs Imperij, cap. 6*, præstum est; ubi ex illis, omnium & singulorum Imperatorum electiones ordine suo referens, verissimè monstrat, usque ad Fredericum eius nominis secundum, nullum ex omnibus esse, qui non cunctorum Imperij Principum suffragijs electus fuerit. Quid contra tam valida & euerti nescia Gevoldus alijsque moueant, suo loco, pro instituti breuitate, non præteribit. Improbabilitas igitur opinionis prædictæ, ex historicâ veritate omnium illorum sat grandi numero Germanicarum rerum Scriptorum, quos generatim indigtaui, præcipue dependet; quorum dicta & narrata eò usque firma & immota confistere necesse est, donec ab alijs, qui se antagonistas profitentur, euersa & prostrata dentur: quo in conamine hactenus patrum profectum esse, statim patebit. Augetur autem prædicta impossibilitas ex illis, quæ in superiori Tractatu, & hoc ipso capite, de Ecclesiasticorum & secularium Electorum officijs deducta sunt. Si enim Gregorij V & III Othonis tempore, quod partim probabiliter, partim firmis historiarum & Diplomatuum testimonij verè & solidè

solidè ostendum est, aliquot illorum necdum officia illa, quibus Electoratum esse annexū, nec aduersarij negant, obtinuerūt; simul se qui necesse est, ipsam Electoralem dignitatem, necdum illo æuo penes eos reseditte. Id pluribus de-
nuo exequi non attinet, ac vel indicasse sufficit. Iam quod ad prænominatos recentiores Scriptores spectat, qui primi in hac materiā cornicū oculos, ut
in proverbio est, confixerunt; illorum certè ea est auctoritas & existimatio, ut
licet numero hactenus longè sint inferiores, reliquis tamen, ob præmissa, non
tantum non cedere, sed præualere etiam, ac instar omnium magno merito
suo esse debeant. Nec dicam iam pluribus de Auentino; quamuis gratulari
possimus communī patriæ, Germanum hominem in huius rei veritate eru-
endā Italij præluxisse, viamque ad pleniorē indagationem faciendam non
infeliciter strauisse. Panuinius autem, Baronius, & Bellarminus eius sunt, tan-
quam omni maiores exceptione, apud vniuersos, qui literas & puriorē veri-
tatem amant, nominis & opinionis, ut neminem, quantæcunque is doctrinæ
sit, pudere beat, magistros illos agnouisse illisque submisisse, in hoc litera-
rio negotio & Ecclesiasticā historiā, eruditionis suā fasces. Nec longius versa-
bor in faciendā eorum, quæ dixi, de tantis viris probatione; & fieret illis iniu-
ria, si quid tale meditarer: quis enim hæc lumina ignorat? Afferam solum-
modo Bellarmini è suprà citatis recognitionibus locum, ut constet, virum
hunc primarium, pro reliquā singulari ingenuitate suā, post veritatem è Baro-
nij, cui in Ecclesiasticis Antiquitatibus plurimū detulit, scriptis agnitam, ad
nostras, ut potiores, transisse partes; quod Gevoldo in tractatu de Septem-
viratu vel ignoratum, vel dissimulatum reperio. Ita igitur ille sub titulo, Re-
cognitio Opusculi de Translatione Imperij: lib. 3, cap. 2. Duxi Electores Imperij
constitutos fuisse à Gregorio V; sed decretum eius Pontificis fuisse quidem continuū exe-
cutioni mandatum, quatenus constituebat ut Rex eligeretur a Principibus Imperij, sed
non fuisse, nisi post ducentos annos & amplius, ysu receptum, quoad restrictionem ad nu-
merum septenarium: sed postea Cardinalis Baronius, cui multū omnino Ecclesia debet,
ob immensos labores quos pertulit toto ferè vitæ sua tempore, in historiā Ecclesiasticā vn-
dique colligendā & literis commendandā, inuenit librum cuiusdam Matthæi Parisiensis
Monachi S. Albani in Angliā, qui Anglicanam historiam scripsit ab anno domini 1066
usque ad annum 1250; atque ex eo Auctore haberi scripsit, ab Innocentio IV, in Concilio
Lugdunensi generali, quod celebratum est anno Domini 1245, restrictum fuisse nume-
rum Electorum Imperialium ad septem, videlicet ad Ducem Austriae, Ducem Bauarie,
Ducem Saxonie, Ducem Brabantie, Archi-Episcopum Colonensem, Archi-Episcopum
Moguntinum, & Archi-Episcopum Salisburgensem: sed videtur omnino vel in eodem
Concilio, vel paulò post in locum Salisburgensis substitutus fuisse Archi-Episcopus Treue-
rensis, & in locum Ducum Austriae, Bauarie & Brabantie substituti Rex Bohemus,

*Locus è Bel-
larmini re-
cognitioni-
bus,*

Marchio Brandenburgensis, & Comes Palatinus Rheni. Hos enim septem nominat Martinus Polonus, qui fuit Pœnitentiarius eiusdem Innocentij IV Pontificis, Sanctus Thomas, Augustinus Triumphus, & Henricus Ostiensis, qui eodem ferè tempore floruerunt, & omnes alij posteriores. Et quamvis nemo Historicus tradat, quis auctor fuerit, vt illa mutatio & substitutio fieret: tamen certum omnino haberi debet, factam esse vel ab eodem Innocentio, vel aliquo eius successore. Non enim decretum summi Pontificis Innocentij in Concilio generali factum, ullus, Pontifice Maximo inferior, mutare ausus fuisse, vel iure potuisse. Hactenus Bellarmini retractatio; cuius modestiam, humilitatem, & candorem in eierandis erroribus & suscipienda veritate, etiā reliquos imitari æquum est, qui in illis, quos ille rectiora docentem secutus euasit, adhuc hærent irretiti laqueis. Poterimus autem tanto tutius prædictis fidere & subscribere, quod præter rationes & testimonia veterum, quibus insistunt, diuersi adhuc alij in plerisque, maximè principali punctione, illis assentiantur, vel saltē de Gregorianâ & Othonianâ ordinatione Septem-virorum plurimum dubitent; quales sunt, ne quid de recentioribus, quos necdum particulatim excussi, iam dicam, Sabellicus, Blondus, Crantz, Spigelius, Stabius, Hermannus Comes Nuenarius, & Peucerus, quos omnes Nicolaus Cisnerus refert in oratione suâ de Othono III, in quâ mordicus tuetur communem de origine Septem-virorum opinionem.

Progedior autem iam ad illos, qui post Baronium in hoc argumento versati sunt, & veterem illam ex Poloni Chronicō perperam haustram & imbibitam persuasionem ita tutari instituerunt, vt simul nouam Baronij & veteriorem sententiam impugnare fategerint, quos inter, ni fallor, principem locum, citra cuiusquam iniuriam, assignare licebit Christophoro Gevoldo Franconi, Consilio Bauarico, viro alias doctissimo, ac non minus de Germanicâ historiâ & antiquitatum patiarum studiosis, quam Serenissimo Principe suo eruditis scriptis suis singulariter promerito. Edidit enim is anno 1616, ac denuo anno 1621 recudi fecit, peculiare in Tractatum, siue Commentarium De Sacri Romani Imperii Septem-viratu; in quo inter cetera præcipue probare & ostendere laborat, Augustum illud Collegiū, iam inde ab Othonis III & Gregorij V tempore originem suā repetere, multusque est in refutandis quæ contra doctrinam, quam illâ de re sequitur, ab alijs scripta & publicata fuerunt; nominatim autem Christophori Leheimanni (Lechmannum ipse vocat) Spirensē Chronicō sibi refellendum proposuit, dissimulato Baronij nomine, cui vel in primis responderi debuisset, tanquam aduersariorum eius antesignano, & eminentissimam præ alijs omnibus huius argumenti Tractatoribus auctoritatem & existimationem obtinenti, cuique nullo

etiam illa

nullo colore illud, quo tanquam Palladis Gorgone ad hostes prosternendos præcipuè fidere videtur, Nouatoris conuitum intentare potuisset. Nouatores enim dici non debent, qui veritatem, quantumuis illa diù latuerit & oppressa fuerit, in lucem reuocare & dignitati debitæ restituere curant. Hactenus tamen, ac semel duntaxat, si rectè recordor, Baronij quoque meminit, quòd illi, vti extero, hunc in Germanicâ historiâ errorem & lapsum benignè condonari oportere dicat: quo iure autem, & quo fundamento, istâ minimè necessariâ ac parâm ei, cui offertur, honorificâ ciuitate vtatur, mox planū fiet. Quia autem hîc non nisi compendiosè agere institui, ac iam nunc verendum mihi sit, ne additamentorum angustias excesserim, breuissimè indicabo quid de isto Gevvoldino Opere mihi videatur; quod nec Auctor, si viueret, improbare posset; nec quisquam aliis ægrè ferre debebit. Qui enim libros in publicum dant, aliorum libera de illis iudicia, si insultatio & proteruia absint, nec modestia, quæ in omnibus & maxime literariam rem & Musica sacra tractantibus requiritur, negligatur, ferre & admittere tenentur. Integri alias & quidem prolixi ac ingentis Commentarij, res sit, singula minutarim & per partes, ad trutinam iudiciosi examinis & exactioris censuræ, expendere velle.

In genere igitur affirmare non formido, non admodum feliciter Gevvoldum, præsentem quæstionem quod attinet, in isto versatum esse arguimento. Primo enim, argumentis ipsi contradicentium, quæ passim commenta vocat, cap. 3, longo ordine, nec tamen satis plenè & integrè relatis, nil ferè solidi respondet. Secundo, Auctores, quibus opinionem suam firmare nititur, vel sunt Martino Polono, quæ potissima illorum classis est, iuniores, & ex eius Chronico malè intellecto communem istum errorem, vt Baronius ostendit & conqueritur, hauserunt; vel in genere de electione, non addito, à septem vel omnibus facta sit, loquuntur; vel etiam nihil quod ad rem faciat profertur; aut aliquo alio, vt infrâ attingitur, vitio laborant: ad sex enim classes Auctores isti Gevvoldini in sequentibus rediguntur, earumque nullam Baronio & sectatoribus eius obstante ostenditur. Tertiò, numerosæ illæ, quas assertioni suæ stabiendiæ apponit, Cæsareanorum Diplomatum subscriptiones ipsummet producentem iugulant; eaque præterea, quæ ego de initijs Germanici Imperij Archi-Cancellariatum suprà posui & firmaui, magis magisque stabiunt. Quartò, licet nunquam in animum inducere, mihique persuadere possim, voluisse Gevvoldum, virum notæ integratatis & fidei, studiosè & scierter fictitiorum Scriptorum commento lectoribus illudere, & existimationem suam prostituere; iudicium tamen & acumen tanti in literis, & præcipuè historiarum cognitione, viri desiderare cogor, quòd adductis * Welberti & Septem-Amandi, nescio vnde etutis, fragmentis & excerptis, omnium ipsi contrarian- * cap. 6 & 7.
uiratu, pag. 78 & 79.

Primum
obiectum
contra Ge-
vvoldum

1. tium vetetum historicorum nostrorum auctoritatem & testimonia eludere se posse sperauit. Horum quatuor Gevvoldo à me obiectorum in singulis specimen aliquod dandum est. Ad primum igitur quod attinet, principio negatam ab alijs decreti Gregoriani existentiam, non alijs quām Neotericis testibus probare studet; quorum testimonij illa minime eneruari & retundi possunt, quae Baronius, Panuinius, & alij è longè vetustioribus obiecerant.
2. Vtitur deinde Bellarmini testimonio, è libro tertio de translatione Imperij, qui locus, ob factam, vt superius refertur, retractationem, deinceps obstat illis nequit, quorum sententiae ille accessit & subscripsit. Tertiò, frustra Paulum Bernitensem pro se citat, qui omnia contraria dicit, quām quae producens inde elicere contendit; nec se aliter inde ipsem Gevvoldus expedire potest, quām vt ad Welbertum & Amandum suos confugiat. Quartò, minus subsistens & frigidusculum est, quod, quae apud Othonem Frisingensem habentur de regni primoribus, à quibus omnibus Fridericum I electum fuisse, lib. 2 de gestis eius, cap. 1, dictus Auctor scribit, ad solos septem Electores restrin gere intendit; nec de alijs Othonem sensisse affirmat. Per primores enim, Principes in genere & vniuersim significari, omnis antiqua Germanicorum Scriptorū historia clarissimè euincit: nec debuit in re ignotā, obscurā, nemini ex antiquoribus proditā, demonstrandā & asserendā, ambiguis & dubijs intellectūs locis vti; sed claris potius, perspicuis, irrefragabilibus. Quintò, de intellectu loci S. Thomae Aquinatis*, qui lib. 3 de reg. Princip. c. 19, scribit, historicos tradere, per septē præ pag. 175 Principes electionem Imperatoris fieri; plas credendum est peritissimè illum explicanti Baronio (tom. 10, sub ann. 996, num. 70,) quām ariolanti Gevvoldo, qui diuinat potius, quām iudicat & asserit, omnes illos, de quibus S. Thomas sensisse coniectat, interiisse, & ad nostram memoriam nullum de omnibus peruenisse. Addit etiam de suo vocem antiquas, cùm S. Thomas in genere historicorum mentionem faciat. Nec habet ista ariolatio quicquam verisimilitudinis, eò quod omnes illi, qui ad nos peruererunt, veteres historici omnia contraria scribant; nec facilè nominari alicuius nominis & fidei ex illorum temporum Chronographis quis possit, quem à temporis iniuriā interceptū interiisse, pro certo affirmare liceat. Et cuius frontis sit, si quis sustinere non vereatur, omnes illos, qui de hac ambiguitate vera scripferant, periisse; qui falsa & erronea, superstites solos mansisse? Sextò, frustra Baronio, licet subtiliter nomine, contradicit Gevvoldus, Martinum Polonum omnium primum esse, qui septem Electorum meminerit. id enim negans, antiquiores, idem tradentes, nomine & sistere debuit; quod Gevvoldus non fecit, nec facere potuit. Septimò, Albertum Stadensem Abbatem in anno 1240 Chronicum suum finisse, atque adeò ante Lugdunense, sub Innocentio IV celebratum,
- 6.
- 7.

Con-

Concilium scriptisse, pariter erroneum est: perduxit enim illud ad minimum usque ad annum 1256, uti constat ex editione Witebergensi anni 1608; ac præterea Gevoldus non probauit, perduxisse Albertum scriptiōnem suam præcisè ad illud usque tempus quo scriptiō. Solent autem sæpiissime historici aliqua scriptis suis inferere, quæ ad posteriora tempora pertainent, non ad illa, quæ sub manu illis versantur. cuius generis, ut alios taceam', non pauca apud Baronium in Annalibus occurrunt, etiam illa hinc inde inferentem, quæ suo seculo paulò illustriora, quæque ad posteros perennare, seculi, Ecclesiæ, & humani generis intererat, contigissent. Longum sit singula, quæ eiusdem notæ reliqua sunt, recensere & refellere. Ac pace doctissimi viri dictum sit, solidiora & firmiora sunt Onuphrij ac Baronij fundamenta, quam ut à Gevoldi respōsitionibus vel in minimo commota & labefactata videri possint. Eiusdem enim sunt cetera omnia, quæ breuitatis causâ prætermitto, ponderis, cum paucis illis, quæ in specimen produxi & discussi. Iam Auctores quod attinet, *Secundum obiectum.*

Albertus Stadenus, Henrici VI Diploma, Innocentij III Diploma ad Zariniæ Ducem, eiusdem literæ ad Conradum Moguntinum Archi-Episcopum, Friderici I confessio apud Radeuicum, Guntherus Ligurini Scriptor, Siebertus Gemblacensis, Marianus Scotus, Annales Mediolanenses, Dithmarus & Adelboldus. Tertiam classem, ipsimet Gevoldo contrariorum, faciunt Matthæus Paris, Arnoldus Lubecensis, Abbas Vrsbergenfis, Auctuarium Aquicinctinum, Otho Frisingensis & Anselmus Gemblacensis. Sub quartâ classe continentur Amandus & Welbertus, de quibus mox separatim dicetur. Præter recensitos, quintam constituere classem fortè possint Matthæus Palmerius & Donatus Bossius, qui præterquam quodd non de numero quicquam definiunt, etiam Pannoniæ Principes in suffragia mittunt, tantum abest ut lepté eligendi actum restringant. Sexto loco numero testimonia aliquot, quæ vel non nisi obiter, & ne locis quidem, vbi querenda sint, additis adducuntur, vel minus plenè & periculosè referuntur; quæ probare aliquid nequeunt, donec clarius & pleniùs indicentur, illaque sub numeris 61, 63, 64, 67, 74, & 77, continentur. Exempli loco afferā illa, quæ num. 61, è Brovveri lib. 1. *Antiq. Fuldenf. c. 16* producit. Verba Crantzij lib. 6. *Saxon. cap. 46*, pro se citat, prout à Brovvero referuntur; sed non addit, quod debebat, marginalia eiusdem Brovveri notata, quæ illius testimonij efficaciam eneruant. ita autem illa Crantzij verba, Princeps Elector, Brovverus: *Nouitium & non eius æui γνῶσις*.

*Tertium
obiectum.*

Tertium, in quo Gevoldum intentionis suæ fundamentum minus rechè posuisse, in superioribus dicebam, sunt numerosæ illæ Imperialium Diplomatū subscriptiones, ex quibus quid elicere voluerit, præstat ipsimet verbis eius referre; ad quid autem seruant, breuibus ego postmodum subiungam. *Manifestam quoque* (ita scribit pag. 84) *Electorum antiquitatem reddunt, & originem illorum, temporibus Henrici II Imp. vendicant Diplomata Regum & Imperatorum.* Quamuis enim retroactis temporibus eiusmodi regales sive Cæsareae literas subscribere solerent aula Cancellarij, vice Archi-Capellanorum, quos pro arbitrio suo Cæsares Regesq; sacro scrinio præficiabant: tamen institutis tandem Septem-viris, & sanctio-ne de eligendo Romanorum Rege in electione Henrici Sancti vsu receptâ, deinceps per aliquor secula obseruatum fuit, ut vel ipsi Electores seu Officiales Ecclesiastici, &c. seu vice & nomine eorundem, aula Cæsarea Cancellarij, eiusmodi literas, Diplomata ac priuilegia Cæsarea regiaq; subscriberent: Ac Moguntinus quidem, tanquam Germanie Archi-Cancellarius, aut nomine eius, &c. Si Rex vel Imperator in Germaniâ tunc subsisteret, Treuerensis. Dici autem nequaquam potest, neque exemplis comprobari, à tempore Caroli Magni usque ad Othonem III inclusuè, Archi-Capellanum eiusmodi Cæsaris Regisve Romani, uno & altero exceptis, Archi-Episcopum fuisse vel Moguntinum, vel Colonensem, aut denique Treuerensem; sed officium illud pro libitu ac beneplacito ipso-

rum Imperatorum ac Regum concessum fuisse cuicunque illi vellent. Verum post lat. m. de Septem-viris sanctionem, & Henrico sancto designato Rege Romano, distributa seme inter tres Ecclesiasticos Principes commemoratos officia suere Electoralia; id quod ipsa praxis & ad nostra vsque tempora perdurans viridis obseruantia testatur. Hac ille; cum quibus tamen subscriptiones 78 subiectae non ubique conueniunt. Etsi enim inter Archi-Capellanos, quorum nomine quinquaginta priores recensitae literae recognitae sunt, vsque ad Imperium Henrici sancti exclusi, ego non nisi unum Colonensem (Hildegaldū) haec tenus reperiam; (reliqui enim, vt Hildebertus siue Hildegarius, & S. Bruno, atque etiam Treuerensis Radbodus, Rutgerus & Rupertus, à Gevoldo prætereuntur;) è solis tamen Archi-Episcopis Moguntinis sex ad minimum inseruntur, Luidbertus, Hildebertus, Fridericus, Wilhelmi, Hatto & Willigis. Atque inde constat & euidens est, contrà quām prædicti Auctori visum est, etiam ante S. Henrici Imperium, præterquam quod vñus atque alter Salisburgensium Præfulum intercurrat, ordinariè Rhenensium Archi-antistitum numero, Imperij Archi-sacellananum assimi confueuisse. Secundò probabile non est, à primi Othonis tempore & præsulatu filij eius Wilhelmi, deinceps arbitriarum fuisse, cuius Archi-Episcopalis Cathedræ præfulem quisque pro tempore Cæsar in Archi-Cancellarium assumere vellit; cùm ex illis, quæ in superiori Tractatu, hac ipsâ de re, infallibili veterum diplomatum fide asserimus, fatis probetur, ab illo tempore nullos alios in Imperij Archi-Capellanos assumptos fuisse, præter solos Moguntinos; donec deinceps institutis Italicò & Gallico similiter hereditarijs & perpetuis Archi-Cancellariatibus, in partem istius sollicitudinis & dignitatis Colonensis etiam ac Treuerensis adoptarentur. Tertiò verissimum est, quod suprà dicebam, subscriptiones illas Gevoldum in probatione intentionis suæ nihil iuuare, sed potius ipsi aduersas & obstantes esse, planeque per eas verificari & astrui, quæ de initijs istorum sacri Imperij Archi-Cancellariatum suo loco pluribus deduxi. Neque enim, vt Gevoldo placet, origines Germanici, Italici, Gallici Archi-Cancellariatum, ab Othono III & Henrico II repeti debent; verum' Moguntinus, iam inde ab Othono I, in genere se Archi-Cancellarium siue Archi-Capellananum scripsit, ac talis in Imperiali aulâ & Cancellariâ, continuâ & nunquam interruptâ serie, habitus est: Colonensis autem Archi-Episcopus, sub IV. Henrico necdum Italicum Archi-Cancellariatum tenuit; an autem sub Henrico V, vel potius sub Friderico I, illum hereditario iure consecutus sit, saluâ istâ, quam suo loco in medium protuli, coniecturâ, indecisum relinquo; quamuis illis, qui prius præferent, contradicere non intendam: Treverensis denique, ante eiusdem Friderici tempora, Arelaten sis, id est, Burgundi ci regni

ci regni. Archi-Cancellariatum verisimiliter tenere nequijt. nec supersunt, vel saltē ab aliquo hactenus necdum producta sunt, quæ contrarium a-
struant & persuadeant, testimonia. nec ^{est} hactenus, quod sciam, ex Diplomati-
bus vel Auctoribus aliquid productum est, quod aureā Bullā Caroli IV mul-
tò antiquius sit; cuius generis Gevoldus inter inscriptio[n]es suas vnicam re-
fert num. 74. Supereft iam vltimo loco expendere, quid tribuendum sit au-
toritati & dictis ciratorum à Gevoldo Welberti & Amandi; quorum illum
Conradi II Capellananum, hunc Friderici I Secretarium facit, ac de electione
Lotharij ac primis Friderici in Imperio actis scripsisse addit. Dicam prius de
personis; deinde ijs quæ ex scriptis eorum excerpta proferuntur. Personas
quod attrinet, nullum dubium esse potest, nemini omnium vel antiquorum
vel recentium Scriptorum prædictos Auctores, vni Gevoldo citatos, notos
esse; apud neminem illorum memoriam & nomen extare; nec etiam postfa-
ctum de illis à Gevoldo indicium vñquam prodijſſe; aut vbi reperiantur, à
quoquam indicatum esse. Altum de illis silent. Trithemius de illuſtribus Germa-
nici viris & Ecclesiasticis Scriptoribus, Possuinus in sacro Apparatu, Guil. Eisengri-
nus in Catalogo testimoniū veritatis, Ioan. Gerardus Vossius de Historiis Latinis; ne
quid dicam de Bellarmino in Script. Eccles. Gesneri, Simleri & Frisij Bibliothecis,
alijsque Scriptorum & bibliothecarum Catalogis & Nomenclaturis. Acre-
quirebat, ni fallor, negotij grauitas, vt, qui obscuros & omnibus ignotos Scri-
ptores illos non tantum allegare, sed etiam totius negotij cardinem in illis
constituere intendebat, simul indicaret, vbi gentium isti extarent, è quā bi-
bliothecā in lucē protracti essent; cuius deniq; fide illorū testimonia cieret,
penes ipsum vel alios reperirentur; ipſe met illos in p[ro]p[ri]etate, vel aliorum inter-
uentu copiam excerptorum nactus esset. Nec attinet eā de re pluribus se ex-
tendere. Miror interim virum doctissimum, qui Bauaricum Gevoldi Ele-
ctoratum satis feliciter & magnā laude post obitum eius defendendum suscep-
pit, istorum etiam meminisse. Iam dicta illorum vt expendantur, stylus, ni
fallor, vtriusque satis prodit, ab uno homine vtrumque excerptum esse pro-
fectum, de quo Critici paulò sagaciores viderint. Sed & ipsamet narrata eiū-
modi sunt, vt genuina nēcne sint, nimis pateat. Dicere igitur non vereor,
quamvis liquidō constaret, fuisse & scripsisse illos, quæ sub nomine eorum e-
dita sunt, nullam tamen eis fidem deberi. Primò enim, quis vñquam audierit,
aut apud quemquam Auctorem legit, solitos fuisse, vt Amandus scribit, in
Lombardia, Tuscia, Ianuensi & alijs Italiae dominis ad Imperatorum electionem
Illustres Herbas conuenire; Fieri aliquando potuit aliquos, vel spectandi vel a-
lia negotia expediendi causā, præsentes fuisse; Electioni interfuisse, & vna-
cum Germanicis Principibus, pro alicuius electione, apud Electores instituisse,

nemo

De VV el-
berto & A.
mando.

nemo scripsit, nemo legit aut vidit. Et pugnat omnius cum asserto Gregorio-
no decreto, quo, ut soli Germanici Principes eligantur, statutum fuisse afferunt.
Secundò, omnis historia testatur, antiquitus, usque ad Caroli IV Imperium, &
decantatissimam illam, quam de Electione Imperatoris publicauit, Bullam
auream, electiones fieri solitas in patentibus campis sub dio, non, ut Amandus
scribit, in *arcano Curie regalis loco*; in quo Officiatos regni electionis negotio
intendentes sedere facit. Exempla eius rei obvia & in promptu sunt, ac valde
memorabile est, quod, cum sub Innocentio IV, ut statum videbitur, ac à Ba-
ronio principe loco obseruatum est, quædam circa personas & cætimonias
formamque electionis innovatio introduceretur, ac inter cetera, tanquam
conclavi alicui Electores deinceps includi debere, ordinatio fieret; ne tunc
quidem alibi, quam sub aperto cælo ac puro Ioue, locus caperetur. Sed nec i-
pfamet Aurea Bulla Electores cubiculo, diaetæ, aut cœnaculo alicui, siue secre-
tiori secessu, (Sacrificæ, quam vocamus, usus postmodum primùm introductus
videtur,) includit; ac in genere tantum Francofurtense oppidum deinceps in
electionis facienda solemnem locum constituit & ordinat. Tertiò, quid sibi
vult, quod alternatiq;e, tanquam dubius & incertus, scribit, Officiatorum Im-
perij, quibus electio iam tunc, Friderici I Imperio incipiente, priuatiuè com-
petijsset, sex aut octo fuisse. Sed non difficulter causa sciri potest, quare in ali-
quibus non nihil errans introducatur. Nam eodem pro quarto retulerim,
quod Lotharius Imp. quem Lutherarium nouè & peculiariter nominat, à
Welberto scribitur sub Henrico V in Gallijs res magnas cum Imperatore
gessisse; cum satis constet, expeditionem Henrici Gallicam, ob Wormatiensem
rebellionem ac tumultum, progressum non habuisse. sed longum sit
persequi singula. Totus utriusque contextus, narrata ferè singula à reliquis,
qui extant, historicis longè discedunt & plurimum dissentunt: ac propterea
frustra est prædictus istos Care quouis obscuriores citans Auëtor, quod o-
mnium aliorum sibi obstantium & contradicentium historicorum scripta &
narrata ex Amandi & Welberti traditis explicari, restringi, & declarari de-
bere contendit; quæ interpretationes plerisque in locis nimis violentæ sunt,
nec possunt omnino ad aliquam harmoniam & consonantiam reduci noti ac
celebri Scriptores nostri, cum istis nouiter exclusis ac non nisi vni Gevoldo
proditis. Quintò, quid sibi vult, quod Amandus Fridericum non alio cogno-
mine quam de Stauffa & Weiblingen designat, cum tamen certum sit auo
patreque Sueviæ Ducibus natum fuisse, eumque ipsum ante Imperium eius-
dem gradus & dignitatis extitisse. Atque haec tenus de primâ quæstione dictu
est. Posset circa illam & hoc quæri, an in genere saltē, sub Gregorio & O-
thono, de Cæsareâ electione noui aliquid decretum & ordinatum sit? quod

A a

præter

præter alios ipsem Baronius affirmare ac docere noscitur. Illud autem tum
breuitatis, tum alijs ex causis intactum prætereo, vnum hoc cursim indicasse
contentus, nullam me causam videre, cur credant Baronius alijsque Grego-
rium V & Othonem III de Imperatoris electione quicquam statuisse, si Mar-

2. *Questio.*
*Cui adscri-
benda sit E-
lectorum
institutio,
si ad Gre-
gor. V & O-
thonem III
referenda
non sit?*

tinio Polono eiusque sequacibus hac in parte fidi non debeat. Altera propo-
fitarum quæstionum erat, cui ergo accepta ferenda sit Electorum institutio,
si ad Gregorium V & Othonem III, ut hactenus deduximus, non spectet. Ad
hanc paucis respondeo, et si primo intuitu valde videri possit probabile, quod
in libello de Comitijs Imperij siue Imperatoris electione Onuphrius scribit,
eundem illum Gregorium X, qui modum eligendi summum Pontificem in-
terpolavit, & conclaue primus commentus est, etiam hanc alteram ad aliam
redegisse formam; nec tempora valde ab inuicem recedant: esse tamen quæ
hanc opinionem elidant & conuellant. Bellarminus enim diuersorum histo-
ricorum scriptis abundè Onuphrium refellit, ostenditque plures fide dignos
Auctores ante Gregorij X Pontificatum, septem Electorum expresse memi-
nisse. Ita igitur, aliorum hac de re iudicio saluo, sentio, de Septem-virali Col-
legio Electorum à nemine hactenus magis verisimilia ac probiliora in medi-
um adducta fuisse, quam à Cardinale Baronio, *rom. 10 Annal. sub anno 996*, qui
Innocentio IV attribuit, nixus testimonio Matthæi Parisi. Monachi Angli,
grauius & veracis, si quæ à Baronio notata sunt demantur. Historici, qui di-
ctum Pontificem Maximum in Lugdunensi Concilio, anno 1245, decretum
promulgasse scribit de facienda deinceps Regis Romani in Cæsarem promo-
uendi electione, per certos ac pacatos utriusque ordinis Principes. Extant quæ
Parisius hac de re vnicè refert *pag. 655 edit. Tigur.* & quidem in medijs Lugdu-
nensis Concilij actis; ut nemo dubitare possit, verissima esse quæ Baronius af-
serit, quæque ipsius Matthæi verbis satis firmantur, in Concilio isto à IV In-
nocentio nouam Constitutionem & ordinationem factam, conclusam, &
promulgatam esse, quomodo deinceps in Imperatorum electionibus proce-
dendum esset. Sic igitur Auctor prædictus, cuius verba, ut tanto certius & in-
fallibilius de omni re lector æstimare & statuere possit, & hic legi, pretio ope-
ra non caret.

Magna-

Magnates Alemaniæ non tamen Electores
Imperatorum.

Rex Bohemiæ. Dux Lemburgiæ.
Dux Lothoringiæ. Dux Carinthoniæ.
Dux Brunsvikiæ. Dux Saxoniiæ.
Dux Saliæ. Comes de Gelria.

Landgravius Thuringiæ.

Electores Imperatorum.

Dux Austriae.
Laici, Dux Bavarie.
Dux Saxonum.
Dux Brabantæ, qui & Louania.
Arch-Episcopus Coloniensis.
Praelati, Arch-Episcopus Moguntinus.

Principales.

Salsburgensis.

¶ Inducuntur in insulam quandam Rheni, & dimittuntur soli in eâ, & amouebuntur
a peregrinâ. & ibi tractabunt de electione Imperatoris; nec adueniet aliquis ad eos,
donec omnes sint concordes. Huic negotio præerit Archi-Episcopus Coloniensis, secundus
Moguntinus, tertius Salsburgensis.

His a Domino Papâ directa est diligentissima admonitio, cum supplicatione, ut si-
bi aliud Imperatorem eligerent, promisq; eis sui & totius Ecclesiae consilium & auxi-
lium, & principio sub spe posterioris successus, quindecim millia librarum argenti. Prauenit
autem & prævaluit Friderici dissuasio, qui eis, & maxime Duci Austriae, vinculo affini-
tatis est confederatus, unde monitis aut precibus Papalibus Electores minime paruerunt.
Hanc Parisi locum Baronius in Ecclesiasticâ historiâ versatissimus, quemque
nec in Germanicis Antiquitatibus quicquâ ad argumentum pertinens, intactum
& inexcussum reliquisse, locupletissimi annales eius irrefragabili documento
sunt, inter omnes præcipuum & primarium inuenit, è quo de Septem-viralis
Collegij origine certi aliquid eliceret; cui libens volensque subscribo. Ac
quemadmodum tantus Auctor & vir sanctissimæ conuersationis, Sanctæ A-
postolicæ Sedi, erga quam, si quis alias, optimè affectus eiique tenerimè de-
ditus fuit, magis honorificum & gloriosum putauit, si de illis, quæ ad digna-

Aa 2

tio-

tionem & maiestatem eius pertinent, ea potius scriberet, quæ certis probatorum Scriptorum testimonij, & solido fundamento niterentur, quam quæ vulgo sine sufficienti probatione spargerentur, & ex alicuius non optimæ notæ Auctoris malè intellectis narratis originem suam haberent, à ceteris omnibus antiquioribus vnamimenter & solidissime refutata; ita confido nec mihi virtus verti posse, quod eadem ratione, ad maiorem gloriissimi Electoralis Collegij honorem, existimationem, & decorem, firmis potius & solidis, quam fluxis, controversis & incertis insistere voluerim. Hac enim ratione, nisi nimium fallor, magis rerum veritati & Septemvirorum dignationi consulitur, licet aliquot annis recentiores constituantur, quod non multum ad rem facit: quandoquidem, ut & in superioribus dicebam, etiam secundum hanc Baronianam sententiam, à quadringentis circiter annis viguisse reperiantur. Gevoldus relato Matthæi loco: quod opponat aliud non habet, quam ut dicat, illum rerum Germanicarum non satis peritum fuisse: quod, ni fallor, alienè ipsis & impertinenter obijcitur. Nec enim praedicta ad res nostras propriè & principaliter pertinent; sed ea concernunt, quæ in generali Concilio, id est, totius orbis Christiani luce & speculâ gesta sunt: cuius generis quæ sunt, etiam ad ultimas terrarum, & remotissimas regiones emanare solent; nec viuis gentis aut populi alicuius propria sunt, sed ad omnes singulæque Christiani orbis & Apostolice obedientiæ prouincias ex æquo pertinent. Ac cum prolixè satis Lugdunensis illius Synodi acta ab illo referantur, quæ absque hoc esset, planè perijssent, nec alibi præterea hactenus reperta sunt; nemō dubitare potest, pro ut gesta fuerunt, apud eum, utpote publicorum monumentorum studiosissimum peruestigatorem, quorum etiam haud exiguum manum nullibi præterea inueniendam historijs suis passim inseruit, ea integrè extitisse: ut potius ingentes eo nomine ipsis gratia debeatuntur, quam ut ignorantia, lapsus & erroris accusandus veniat. Nec est etiam in Teutonica historiâ tam ruditis hic Parisius, ut videri vult Gevoldus, quam plurimis locis, Anglicanis rebus appositi & veraciter admisceret, idque diuersis experimentis, si locus pateretur & opus esset, facillimè probari posset. Difficultatem tamen fortè nonnemini videatur habere, quod non illi in singulis à Matthæo ponantur Electores qui hodie sunt; id enim, ni fallor, inter alia ipsis obijcitur, ad conuincendum illum obiecti in historiâ nostrâ erroris. Quid alij iudicent nescio; mihi quidem ita vel præcipuum argumentum videtur, atunc temporis omnium primò, de restringendo Electorum Principum numero ad septenarium, cogitatum & decretum esse; eoque animaduerto ipsum etiam Baronium inclinare. Nec enim facile in vna eademque tempora initia rerū & perfectiones incurunt & coincidunt. Mansit igitur postmodum, designatus tunc temporis numerus.

numeris; in personis mutatio aliqua secuta est: cuius rei etsi causas & annū ignoremus, de re tamē & facto ipso dubitati non potest. Ingenuè autē etiā ipse met Baronius hac in parte fatetur, se plenius quae deinceps cōsecuta sunt, nec dum eruere potuisse, quando scribit: *A quonam autem, retento Electorum septenario numero, facta fuerit ista mutatio; num ab eodem Innocentio, vel alio aliquo ex Successoribus eius, hoc fatemur nos latēre.* Subiicit tamen paulo post, num. 68, aliquam istius variationis causam: *Quod verò qui ab Innocentio electi Principes Electores, Dux Austriae, Dux Bauarie & Dux Brabantie cesserint alijs, inde prouenisse videli potest, quod magis cuperent eligi quam eligere Imperatores, sicq; inter eligendos potius quam inter Electores locum habere maluerint.* Hactenus Baronius: possunt tamen etiam aliae causæ interuenisse, quas ariolando curiosius inuestigare nō opus est. Non dubito autem aliquos, non tam ambitionis ergo, quam modestiarum vitandarum & rædij declinandi causā, refugisse honorem, plus inuidiæ tunc temporis & periculi, quam commodi & emolumenti secum trahentem, qui que non tam gratiam & benevolentiam apud vnum, quam offensam apud multos causaretur. Et si verum est quæ de Officialibus Imperij ab alijs traduntur, verisimile sit, præteritos ab Innocentio Bohemum, Palatinum, Brandenburgicum, Austria, Bauaro, & Brabanto cedere noluisse. Sed nec Trepereensem, ob antiquitatem Sedis & ius vetustissimum Primatus Belgici, Salisburgensi locum dare dignatum esse, similiter probabile est. Quanquam quod de Bauaro & Palatino dixi, forte paulo aliter se habeat: & videtur omnino validissimum argumentum, quo à parte Bauaricā fulciri & defensari possit illa inter Gevoldum & Freherum disceptata controvērsia, hinc formari, ac verè dici posse; iam inde è primæq; Electorū ordinatione, Electoratus dignitatē Bauariæ, nō verò Palatinati obtigisse, licet postea istis familijs coniubio, ut sit, in vnam coalescentibus, statimque fraternā diuisione denito ex parte separatis, longo tempore, ac in tertium usque sēculum, penes Palatinam familiam resederit. Circa textum Parisij superius è Concilij Lugdunensis decretis relatum, adhuc dubium superesse videtur, dignum quod indiscutibile non prætermittatur. Parisius enim non solos Electores recenseret, sed illis reliquorum Alemanniæ Magnatum aliquot, qui Electores non sint, apponit; quod otiosè factum fuisse, dicendum non videtur. Quæri igitur potest, an sequentia verba: *Illi ducentur in insulam, &c.* de solis septem Electoribus, an simul de reliquis nominatis Principibus, non Electoribus, accipienda sint; ita ut tam hi, quam illi, simul in dicto loco contulerint? Salto aliorum iudicio, mihi non videatur absurdum dictu, si utriusque ordinis Principes statuamus simul congregari debuisse. Primo enim id videtur ex ipso contextu & connexitate colligi. Secundo, si propositum fuissest Parisio Procerum Germaniæ

maniæ recensionem generalem instituere, non solum quos nominauit, sed & reliquos referre debuisset; cùm multos præterierit, parùm vel etiam nihil inferiores & infirmiores illis, quorum nomenclatorem egit: quales fuerunt Dux Pomeraniæ, Dux Megalopolis siue Meklenburgi, Dux Meraniæ, Marchio Istriæ, Marchio Misniaæ, Comes Holſatiaæ, Comes Hollandiaæ, Cliuensis Iuliacensis, Montensis, Marchio Brandenburgensis, Burggrauius Noribergensis, Comes Luceburgensis, Anhaltinus, Badensis, ac alij multi. Videtur igitur illos solos è reliquis selectos producere voluisse, qui eâdem Pontificis & Concilij ordinatione, quâ Electores creati erant, præliminari electionis tractatui habendo, simul destinati fuerant. Nam egregiè hæc declarantur, quod terro loco dictum sit, ex illis quæ scribit Albertus Abbas Stadensis, septem Electores *ex pretaxatione Principum & consensu* eligere Imperatorem. Nam licet fortè dici possit, istam prætaxationem potuisse per Electores cum Principibus institui, priusquam in insulam se conferrent; tamen quod de consensu additur, aliter accipi vix potest, quâm ut ipsius electionis tempore illis praesentes adesse debuerint: maximè cùm decreti textus habeat, quod nemo ad illos accedere debeat, donec concordes sint. Posset tamen ex aduerso dici, non videri verisimile, omnes Episcopos & Prælatos Imperij ab illo prætaxationis actu fuisse exclusos: quod sine dubio dicendum erit, si Matthæi Parisij verba eo modo, quo fecimus, explicitur. Sed reponi vicissim potest, videri illorum partes hac in re tres Archi-Episcopos, qui tractatui interfuerunt, sustinuisse. Hæc vt cumque coniectando eruere tentamus; firmi aut certi aliquid de re obscurâ & confusâ non definiētes. Sunt & alia, quæ circa textum Parisij num strictim attingere placet. Duplum refert Parisius Saxonum Ducem, num inter Electores, alterum inter reliquos Principes; cùm tamen illo tempore unus tantum fuerit Saxonij Dux, non, vt hodie, duæ distinctæ, nullo agnationis se inuicem vinculo attingentes familiae, vt sunt Wittebergica siue Electoralis, & Lavvenburgica. Hunc nodum nisi vel ad librarij aut excusoris mendum, vel ad ipsius Auctoris errorem configere liceat; non aliter sciā dissoluere, quâm ut dicamus, per alterum Saxonij Ducem, quem inter Principes non Electores refert, Marchionem vel Palatinum Saxonij intelligendum esse. Nam de Brunsvicensi, & vetustis Saxonij Ducibus orto, qui a Friderico II, decem ante Lugdunense Concilium annis, (anno 1235) isto & Luneburgensium Ducis titulo in Ducum ordinem allocati & creati fuerant, accipi non potest; quos æquè ac alterum Parisius nominatiū exhibet.

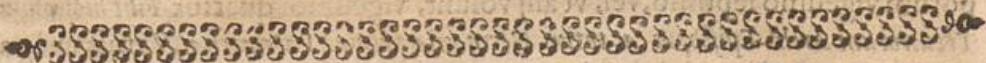
Coloniensi Archi-Episcopo primas in electionis actu eiusque directorio partes Innocentius concedit: quæ prærogatiua sine dubio Italico Archi-Cancellariatui honoris causâ data fuit; licet Moguntinus, vt aurea Bulla & co-

mu-

munis veteris nouique temporis obseruantia testantur, loco cedere detrectari, ac fortassis nec ipse met Colonensis novo honore, contra antiquissimam Collega possessionem & iura notoria, uti voluerit. Quare etiam potest, quae fuerit ista Rheni insula, de qua Parisius, vel potius Concilium loquitur? Verisimile autem est, intelligi ullam, que est supra Confluentiam, haud procul oppidulo Rens, in cuius vicinâ antiquitus Electores conuenire esse solitos, ibidemque Rupertum Imperatorem electum stuisse, historiæ loquuntur; ac in hodiernum usque diem, in sinistrâ Rheni ripâ, in prato, illuc superest struatum è lapide Monumentum, quod vernacule *Kaisers Stuell* vocant. Si cuitamen magis videatur, esse insulam, quae iufra Moguntiam, ferè è regione Palatij regalis & oppidi Ingelheim, Ringauia adiacet, in qua Ludouicus Pius Imp. obiit, cum illo pugnare nolim. Quamvis autem suprà è Baronio retulérim, incertum esse, an ipse met Innocentius, vel aliquis Successorum eius, in personis Electorum, in Concilij decreto nominatorum, illam quae hodie que durat mutationem fecerit; valde tamen probabile duco, ab ipsomet Innocentio, siue proprio motu, siue ad unius alteriusque instantiam, in hanc posteriorem formam redactum esse hoc septem-virale negotium: nam integro nonennio post Concilium superuixit & Albertus Stadensis suprà citatus, qui se sub Friderico II vixisse & scripsisse, ipse met non uno loco prodit, illos ipsos Electores qui hodie sunt ad amissim enumerat pag. 215, ubi scribit: *Ex præ-
xatione Principum & consensu eligunt Imperatorem Trierensis, Moguntinus & Coloniensis, &c. Palarinus eligit, quia Dapifer est; Dux Saxonie, quia Marsalcus; & Margravius de Brandenburg, quia Camerarius; Rex Bohemiae, quia Pincerna est, non eligit, quia non est Teutonicus. Ex Alberto, ut videtur, haec eadem refert Auctor historiæ de Archi-Episcopis Bremensis apud Lindenbrogiuim. Postrema autem Alberti verba Goldastus de iure regni Bohemiae, alijque refellunt; quos præ dissidentibus, nam nec contraria sententia pluribus propugnatoribus caret, sequi malo. Mutatio autem ista, & nouarum aliquot personarum loco quarundam prius positarum substitutio, sine notabili aliquâ contradictione, ac sine strepitu aut motu, in Apostolicae Sedis honorem, facta videtur; eamque vel præcipuam causam habeo, quod de Electorum primæuâ origine tam pauca aut verius nulla apud nostratos Scriptores reperiantur. Contentiones enim, dissidia & bellici apparatus, quaeque illa vel præcedere vel sequi solent, præcipuam & solemnem subministrant Historiographis commentandi materiam. Ex prædictis, ut hanc quæstionem aliquando finiam, apparet, quo colore Baronio, de origine Principum Septem-virorum verisimillima omnium, quæ haec tenus de illis haberi potuerunt, scribenti, rerum Germanicarum ignorantia obiecta fuerit; cum vice versa multo iustius nostrorum*

rum hominum magnæ parti exprobari possit, quod de rebus Ecclesiasticis, id est, Sanctorum Conciliorum vniuersalium decretis satis probabilia scribentibus, fidem adhibere tantoper se difficiles praebant, in illis præsertim punctis, de quibus apud domesticos Auctores silentium est. Ac tantò minus sperari debuit Eminentissimum Cardinalem Baronium, si vixisset, & quæ Gevvoldus ex Amando & W elberto profert, legisset, mutata priori sententiâ in eius placita concessurum fuisse, quod ipsemet Cardinalis Bellarminus, qui editionem Gevvoldinam superuixit & legit, licet prius eiusdem cum illo opinionis fuisset, nihilominus in semel factâ retractatione, & Baronianæ elucidationis assensu constans perstiterit. Verba Gevvoldi hæc sunt pag. 145: *Quod si monumenta V Velberti & Amandi ad manus Illusterrimi Baronij peruenissent, lapsum hunc, homini non Germano & Germanicarum rerum minus gnaro condonandum non exprobandum, pro suo candore emendasset.* Supersunt due de propositis quatuor Quæstionibus, quas breuissimè, utpote in superioribus bonâ ex parte iam discussas, expediam. Tertio loco quærebatur, an uno eodemque tempore Electoribus officia Imperialia & ius eligendi concessa fuerint, an verò diuersis? Hæc ex illis maxima in partem resolutur, quæ suprà de Archi-Cancellariatum & Electorum secularium officiorum origine dicta sunt. Ac certum habeo, Moguntini & Coloniensis Archi-Escoporum Archi-Cancellatus antiquiores esse, quam dignitas & præminentia electoratæ facultatis: aliter autem, licet non omni ex parte exploratum sit, de Treuerensi censeo. De secularibus autem officijs res est paulò obscurior, nec habeo vel per conjecturam, quod illa de re affirmem. Expectandum igitur erit, an cum tempore ex Bambergico & alijsve Archiis plenius & certius quid proditum sit. Illud interim firmiter amplector, Electoratus non esse in familijs Septem-vitalibus ipsis Archi-officijs secularibus priores: vt nec de hoc dubito, officia Imperij in genere considerata, longè esse ipsis electoratibus, quibus annexa sunt, antiquiora. Quartæ quæstionis resolutione, an nimis illis ipsis ab initio hæc dignitates & priuilegia Archi-officiorum Imperialium hereditario ac perpetuo iure collata fuerint, ab quorum posteris hodie possidentur, an verò ab alijs, demum ad illos deuenerunt, Saxone & Brandenburgico dēmptis? (horum enim initia satis clara & nota sunt) æquè inter abstrusa & minus cognita numero; quâ de re, eā ipsâ de causâ tacere consultius arbitror, quam nudis conjecturis & divinationibus aërem verberare. Quoad veteres autem utriusque Electoratus prædicti possessores, quibus hodie orum maiores successerunt, eadem res æquè ac in Bohemo & Bauaro incerta & obscura est. Igitur huius etiam quæstionis obscurum eandem quam præcedens lucem præstolatur, & nisi Archiiorū adyta & abdita nobis opitulentur, inanis & frustraneus est omnis labor, omnis industria & curiositas.

CA-

CAPVT QVARTVM.

DE PRIMATIV TRIVM EC-
clesiarum Metropolitanarum Germanie.

Res reperio in regno Teutonico Metropoles Primitus dignitate, par-
tim antiquissimis, partim recentioribus, atque adeò nostris etiam tem-
poribus gaudentes, Treuerensem, Magdeburgensem, Moguntinam; sed in
differentiâ triplici. Prima enim antiquitus hunc titulum usurpauit, aliquot
seculis verò illo abstinuit; secunda hodieque isto prædicato vtitur & hono-
ratur; tercia neque olim, neque nuper illud usurpauit, cum tamen verè per o-
mnem Germaniam, quoad dignitatis gradū & ordinem sessionis, primatum
teneat; reliquorum Patriarchatus particulares fuerunt, ac etiam nunc sunt.
Dicam de singulis ordine suo, facto à Treuerensi, uti antiquissimo, tractan-
di initio. Hanc Ecclesiam iam inde à plurimis seculis Galliæ Belgicæ prima-
rum tenuisse, ex ipsomet constat Canonico Iure; in quo *caus. 11, quæst. 3, cap. 10, sis. Primas*
Taugualdus (rectius Thietgaudus, seu, ut apud Baronium, Theutgaudus) tuis.
Primas Belgicæ Provinciae nominatur. Vixit prædictus Antistes
tempore Lotharij Regini, filij eiusdem nominis Imperatoris, & à Nicolao I,
an. 863, Archi-Episcopatu priuatus fuit. Quod igitur in Catalogo Archi-
Episcoporum de Brumone, octuagesimo primo huius loci præfule, Mersæus
ait, illum à Paschale 2 Pont. Max. Galliæ Primate deputatum fuisse, de confir-
matione potius antiquissimi privilegij, quām noui Iuris elargitione intelli-
gendum est. Eiusdem Primitus Fridericus I Imp. in Constit. quādam me-
minit apud Goldast. *toma. Imp. Const. pag. 265, vbi ita alloquitur eius tempo-
ris Treuerensem Antistitem, (Hellinum, structorem arcis Erenbreitstein, si-
ue, ut D. Gelenius in antiquis literis inuenit, Petraræ Eriberti:)* *Igitur quia vos*
Primas estis cis Alpes, & cor regni, & metropolis illa vestra, Treueris, in-
quam incolta, &c. Commemorant eundem primatum Mersæus in Catalogo,
& Lupoldus de Babenberg in *dedicat.* ad Balduinum Archi-Episcopum, præ-
fixa *Tractatui de Iuribus Imperij.* Mouent autem dubium præcitata Fridericia-
na Constitutio, & à præcitato diuersus Mersæi locus, determinis finibusque
Treuerensis Patriarchatū. Mersæi enim hæc verba sunt in S. Agricio, Episco-
porum

Bb

* de quart.
Colonien.
si vide in-
frà suo loco.

1.

Treueren-
sis. Primas

porum vigesimo septimo, vel, ut alij volunt, vigesimo quarto: *Fuit hic primus Treuirorum Archi-Episcopus ac totius Germaniae primus Patriarcha.* Verius autem est, Primatum istum ab hac Rheni parte non suisse extensum; ideoque tertium Canonici iuris, cui etiam Lupoldus praedictus inhaeret, sequendum esse non dubitem. Nec enim Otho I Imp. à Sede Apostolica pro Magdeburgensi Archi-Episcopo Primatum obtinere potuisset, si Magna Germania (ita Cis-rhenana nostra antiquitus vocabatur) ad Treuericum Patriarchatum pertinisset. Igitur Mersaeus de Primâ & Secundâ Germaniâ, trans-Rhenanis Romanorum Provincijs, intelligendus erit, quas vna cum Primâ & Secundâ Belgicâ ad præfatum Treuirorum Primatum spectauisse, nulla absurditas est dicere. Friderici I locutio nimis generalis est, & restrictionem desiderat. Cis Alpes enim, quæ non minus Galliam, quam Germaniam ab Italia dividunt, plures præter Treuerensem fuerunt suntque hodiè Primatus; *Bituricensis* in Aquitaniâ, *Lugdunensis* in Celtica, *Vienensis* in Allobrogibus, *Senonensis* in Gallia Aquilonari, *Magdeburgensis* in Germaniâ. Initium & originem Treuerensis Primatus, ut audiimus è Cratepolio, ad S Agritium, Magni Constantini coætaneum, qui prius Antiochenus Patriarcha fuerat, referunt; licet eius non meminerit in illis, quæ de ipso refert è *Pontificum Treuirorum Catalogo Auctoři magni Chronicis Belgici*. Nec etiam magni videntur facienda, quæ Gul. Kyriander in *Annalibus* sive *Commentarijs Augusta Treuerorum*, parte 3, contra communem doctrinam, de tempore cœpti huius Primatus disputat; qui Auctoř in hoc & similibus, quarum partium fuerit nimium prodit. Meminit Primatus Treuerensis etiam Seratius in *reb. Mogunt. lib. 1, a. 21*; ubi improbat Beati Rhenani sententiam, qui *lib. 3 rer. Germ.* afferit, Moguntinum & Coloniensem Episcopos ante S. Bonifacium sub Treuerensi Archi-Episcopo fuisse. Nec addo hac vice de hoc plurimum, quidissime exoptans Christophori Brovveri de rebus Treuirenibus eruditissimum Opus; in quo, ut cetera, hanc materiam non dubito ab illo luculenter & plene pertractatam esse, prope diem in lucem publicam ex immeritis tenebris protrahi. Ab aliquot autem seculis intermisere Treuirensum Praesules titulo Primatis vti, contraria ac sita Magdeburgensi, ad quem transeo. Hunc Archi-Episcopum Germaniae Patriarcham sive Primatem esse omnes fatentur, ipseque solenniter in titulatura, ut vocant, suâ profitetur. De hoc autem primatu duo queruntur: 1. Quando cœperit? 2. Quod usque se extendat? De priori, circa originem eius, ita scribit Martinus Mertz Canonicus Ord. Præmonstr. & Cœnobita Rhenensis in *Stieuiâ*, qui an. 1628, occasione reliquiarum S. Norberti Magdeburgi Pragam translatarum, vitam illius Sancti, sub titulo *Norberti Triumphantis*, in lucem dedit, lib. 3, cap. 16: *In hac porro sacra expeditione, id Inno-*

2.
Primatus
Magdeburgensis.

Innocentio II. Pontif. Max. & Lothario Imp. Norbertus, ob sanctitatis merita, Labo-
refq; pro Ecclesiâ Dei exaltatos, Primatus honore titulog; fuit condecoratus: atq; adeo
Ecclesia Magdeburgensis Primatum suum, quo inter reliquos Germaniae Sacros Proceres
Principesq; eminet, Sancto Patri Norberto, eiusq; candido Ordini in acceptu referre de-
bet. Ita ille per errorem: multò enim antiquior est ista Parthenopolitani
Præfusilis præminentia, quod agnoscit alius ille Norbertinæ vitæ sive Scri-
ptor, sive interpolator, quæ extat lib. 2. Bibl. Præmonstr. Is enim cap. 39 ita
scribit: *Eo quippe Primatu, seu supremâ inspectione ac iurisdictione in omnes Germanie Archi-Episcopos, olim Otho Imp. nomine primus, de assensu & consilio Pontificis Summi & Rauennatis Concilij, Magdeburgensem Ecclesiam ornari fecerat, &c.* De-
cretum istius Concilij de erectione Magdeburgensis Metropoliticæ Sedis
refert Meibomius ad calcem Widikindi Corbeiensis à se editi, pag. 108; in quo
tamen Primatus nulla fit mentio. De eo tamen aliqua refert idem Meibomius
ex Chronicō manuscripto Magdeburgensi, vt statim infra videbimus, ubi de
terminis Magdeburgici Patriarchatūs inquiritur. De eodem sequentia le-
guntur dicto cap. 39. vitæ Norbertinæ: *Vt ex literis Benedicti Pape VI, ad Germania Episcopos de S. Piligrino & Passauensi Ecclesiâ An. 973 liquet; ubi Albertus Ec-
clesie Metropolitane Magdeburgensis Archi-Episcopus, primus Patriarcha Germanie nominatur.* Dubitat tamen de hoc primatus honore Crantzus, cuius locum
statim in sequenti quæstione, de terminis huius Primatus, referam; illi enim
Rauennatis Concilij decretum, & Benedicti VI Pontificis priuilegium igno-
tum fuit. Altera igitur de Parthenopolitano primatu quæstio, in quâ etiam
præcipitus nodus consistit, ipsos fines limitesque eius respicit; quæ tanta vifa
fuit difficultatis Alberto Krantzio, vt inde ducta argumentatione Primatum
hunc omnem in dubium reuocauerit; hæc enim eius verba sunt, lib. 3. Me-
trop. cap. 28: *Quomodo vero & unde consecrata sit hæc Ecclesia, (Magdeburgensis)*
*ut Primas dicatur Germanie Archi-Episcopus eius, neandum compiri, sciens tamen non-
nullos Archi-Episcopos illi non cedere in honore. Nam Saltzburgensis cum eo contendit
de paritate; nec Archi-Episcopi Electores illi cedunt locum. Vnde ergo, & in quo Prima-
rum habeat, alicunde mihi ostendi velim.* Verum non obstat ista Crantzij obie-
ctio, licet vera sint, quæ ille de tribus ad Rhenum Archi-Episcopis memorat.
Fines enim huius Primatus, Germaniae Magnæ (ita veteres, vt dixi, illam vo-
cabant) terminis continentur, adeoque Rheni ripas non transgrediuntur;
quæ causa est, ob quam predictos ille non concernat & comprehendat. Extat
apud Meibomium excerptum Chronicæ vetusti Magdeburgensis, in quo Mo-
guntinus, Coloniensis, & Treuerensis Archi-præfules nominatim excipiuntur,
ijsque Magdeburgensis non præfertur, sed exæquatur. Eius Auctor, nar-
rans Adelberti, eius loci primi Archi-Episcopi, factam à Ioanne XIII ordi-
nationem,

nationem, reliquis hæc adiungit: *Et ipsi nemiam dilectione commonitus, xv Kalend. Nouemb. id est, in festo S. Luca Euangeliste, ordinavit, & priuilegio Apostolico uocato-ritatis sanxit & confirmavit, cum in omni ordine Ecclesiastico Primatum habere o-nnium Ecclesiarum Archi-Episcoporum, qui in Germania sunt ordinati: In Gallia quoque Colonienſi, Moguntinensi, Treuerensi Archi-Episcopis per omnia HONORE SIMILEM esse.* Ita ille; cuius postrema verba manifestissimè probant quod dixi: longè enim differunt, dignitate priorem, & honore similem esse; ac præ-terea per expressum ab inuicē distinguūtur Trans-Rhenani illi Archi-Episco-patus à Germanicis. Multum igitur à verò recedit prædictus vitæ Norberti-næ Auтор, quando scribit: *Est igitur Magdeburgensis Ecclesia præ ceteris Mogunti-ni, Colonienſi, Treuerensi, Salisburgensi, Bremensi, & Rigenſi Germania Archi-Epi-scopalibus Ecclesijs, per vniuersam Germaniam iam olim honorata.* Salisburgensem autē quod attinet, probabiliter dici possit, si sc̄ non extendat vltra ripas Rheni Primatus antē dictus, eundē nec Danubium transgredi. Germania enim pro-priè & strictè sumpta, secundum vetustissimam prouinciarum limitationem, vtriusque illius fluuij decursu coërcetur; nec magis vltra hunc, quām illum se extendit, vti tum è Cornelij Taciti Germania, tum aliudē paret; cui ac-cedit Crantzij suprà relatus locus de Salisburgensis oppositione. Potius tamen arbitror, cūm hactenus, quod meminerim, mihi repertum non sit quic-quam, de speciali & expressā Salisburgensis aequè ac Rhenanorum exceptio-ne, si statuat, Magdeburgensem Patriarchatum supra Iuuauensem istum, iam inde à primauā erectione se extendisse, nec minus hodieque se extende-re; ac contentionem illam de sessione & præcedentia, de quā Crantzius scri-bit, quæque in hodiernum usque diem indecisa permanet, eo primum exor-tam esse tempore, quo Salisburgensis perpetuo & hereditario iure Sedis A-postolica Legatus Natus fuit creatus; quod contigit sub Gregorio VII, in personā S. Gebehardi, eius loci Archi-Episcopi. Vt enim Crantzij obiectio-

*hoc tamen
sequenti-
bus annis
non ita ac-
curatè at-
tentum
fuit.

nem effugiamus, necesse est aliquot Archi-Episcopos, & * duos ad minimū, nouo isti Primi subiectos fuisse, Salisburgensem nimirū & Bremensem; qui-bus postea temporis Rigenſis & Pragenſis accesserunt. Nam & hunc poste-mum huc referendum, & Germanicis accensendum esse, inde constare puto, quod Bohemia Germania pars sit: id enim acriter propugnat, & solidissimè probat Goldast. lib. 1 de Iuribus regni Bohem. per tot. Cessat igitur obiectum Crantzianum, & de veritate Parthenopolitani Primiū probabiliter dubita-ri nequit. Valde autem verisimile iudico, vel ideo gratissimum fuisse Salis-burgensis Præsulibus Legati Apostolici Nati perpetuum & hereditarium honorem, quod deinceps, hac gaudentes prærogatiuā, Magdeburgicis gra-du cedere non tenerentur. Satis enim constat de Latere Legatos non esse Pri-matibus

matibus dignitate minores, licet in præsentem usque diem Parthenopolitanus Iuuatiensi, utpote antiquitate longè posterior, cocedere grauerit & abnuat. Atque haec tenus de duobus illis particularibus Primitibus per omnem Germaniam, cis & ultra prædictos fluuios sitam, se non extendentibus dixi. Antequam nunc ad Moguntinum veniamus, paucis inquiretur, an Coloniensis etiam prædictis annumerandus veniat? Agrippinæ enim Metropolim, antiquitus etiam Primali dignitate ornatam fuisse, videtur Rupertus Tuitiensis tradere lib. 1 de Offic. diuin. cap. 27; citaturque is in hunc sensum a Serat. lib. 1 rer. Mogunt. cap. 21. Ruperti verba eâ de re hæc sunt: *Sed Primalum Colonia Metropolis obtinuit, eâ maxime causâ, quia Crescens predictus, Colonia quoque Apostolicam verbi Dei visitationem primus intulit.* Quia autem de hoc Primitu apud alios silentium est, ac verba Ruperti videntur dubij intellectus esse, manum de hac tabulâ in præsentiarum tollo, præstolans quid in Tractatu suo de Prerogatiis Archi-Episcopi Coloniensis, cuius breui typis edendi spes facta est, hac de re publicaturus sit, Dominus Ægidius Gelenius Ecclesiasticae Historiæ Germanicæ, ac in primis Coloniensis, egregius illustrator, cui ad perficienda, quæ sub manibus habet, omnia felicia & dies longos voueo. Placet referre locum è literis Leonis IX, quibus Coloniensis Archi-Episcopi & Ecclesiæ priuilegia confirmat, quibus inter reliqua, quæ sequuntur, inserta sunt: *Sicut neminem Archi-Episcoporum tibi subiçimus, ita sub nullo Primate te agi decreuimus.* Cogitatum quoque ante secula aliquot fuit, de erigendâ Sede Bremensi sive Hamburgensi Metropolitanâ in Patriarchatum; superueniens autem ambitiosi hominis mors, ac fortè aliæ quoque difficultates, negotium illud sufflamantes, irritos secere conatus illos. Auctor enim Historiæ Archi-Episcoporum Bremensium ab Erioldo Lindenbrogio editæ, postquam recensuit duodecim Episcopatus, in quos prouinciam suam partiri & extendere decrueisset Albertus præpotens eius loci, tempore Henrici IV, Archi-præsul, ita subiungit: *Postremo autem in Hamburg aperte laborauit Patriarchatum efficere.* Idem to uidem verbis tradit M. Adamus Bremensis, egregius Scriptor, ac ipsi met Scafnaburgenſi conferendus, e quo alter ille hæc sua, ut pleraque alia, mutuatus est, pag. 57. qui idem pag. 49 de assentatoribus, & iuxta Æneam Sylvium, Placentinis huius Antistitis, sequentia ponit: *Porro ita mendaces apud nos prævaluerunt, ut vera dicentibus non crederetur, etiam si uerarent. Talibus igitur personis plena fuit domus Episcopi. Quibus accesserunt quotidie alij Gnathones, parasiti, sonnatores, & rumigeruli, qui ea, quæ sp̄si confinxerant, nobisq; placitura rebantur, iactabant sibi per Angelos renelata, iam publice diuantes, Hammaburgensem Patriarcham (sic enim vocari voluit) citè Papam futurum. Sed de Moguntinâ*

*Mogunti-
nus Prima-*

Sede, ius,

Bb 3

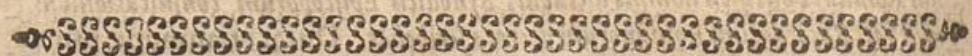
Sede, quæ sola supereft, verè affirmari potest, si qua sit in omni Germaniâ Ecclesia, quæ Primalis dici mereatur, ante omnes hoc nomen dictam Protometropoliticam mereri. Quamuis vel in primis laude maxima vhen-
 di sint illius throni Archi-Antistites, quod re ipsâ contenti, de inanibus titu-
 lis non admodum solliciti fuerint. Faciunt ad hanc rem, quæ supra pag. 31
 scripsi, Moguntiam ab aliquibus Scriptoribus, antiquis pariter & recentiori-
 bus, modò *Francia*, modò *Germania* per excellentiam *Metropolim* vocari, i-
 psiusque loci Archi-præsulem à vetustissimo Scriptore *Witikindo* Saxone
Summum Pontificem. Èodem pertinet Conradi Abbatis *Urspergensis* locus,
 qui etiam PRIMATVS expressam mentionem facit. Is tractans de Adelber-
 to I, Archi-Ep. Mogunt. sic scribit: *His auditis Praeful Adelbertus, toram Saxo-*
niam, vbi tunc manebat, commouet; & quia legationem Apostolicam ab ipso Papa
dudum acceperat, hac auctoritate Pontifices & Principes istius prouincie, pro utilitate
matris Ecclesie frequenter conuocat: vbi vir eloquens & primatum in Cisalpini
partibus multiformiter tenens, ad defensionem totius Germaniae Me-
tropolis, animos omnium Catholicam obedientiam profitentium ac-
cendit. Lambertus Schaffnaburg, sub anno 1073: *His accensus Archi-*
Episcopus Moguntinus, cui potissimum, propter Primatum Moguntino Sedis, eli-
gendi & consecrandi Regis auctoritas deferebat, &c. Synodus Moguntina habita
 eodem an. 1073, sic incipit apud *Sebastianum Tengnagel*, Bibliothecarium Cæ-
 fareum, in Monumentis antiquis pag. 291: *Imperante super omnia aeternaliter*
Regum rege Domino nostro Iesu Christo, & sub eo regnante temporaliter Serenissimo
Henrico Rege huius nominis quarto, Venerabili quoque Sigefrido, Moguntine Ecclesia
Primate & Apostolice Sedis Legato, &c. Plura huius generis congerere opus
 non est. Ipse enim Moguntini Archi-Episcopi in Collegio Electorali Deca-
 natus, eiusdem rei probatio est; nec negare aliquis volet, omnium Germanie
 Principum esse primum, omniumque Praefulum maximum, qui inter illos,
 quos Imperij Primores sui corporis Primates agnoscent, principem locum
 teneat. Extant literæ Principum Electorum ad Papam Benedictum XII,
 quas Freherus inseruit Chronico Henrici de Rebdorf, pag. 427: in illorum
 capite siue principio, Henricus Archi-Episcopus Moguntinus se vocat
Electorum Principum Decanum. Hac de re testantur etiam Onu-
 phrius Panuinius de *Comitijs Imp. cap. 7*, pag. 117, & Io. Paulus Windeck de *Elec-*
toribus Imp. cap. 22. Hinc non conuocatio tantum Electorum ad Mogunti-
 num pertinet: *Otho Fris. lib. 1 de gestis Frid. cap. 16, & Guntherus in Ligur.* sed etiam
 in electione Cæsaris ipsâ, primæ sunt eiusdē partes; qui antiquitus etiam
 votū ante omnes alios enuntiabat. *Otho Frising.* & ex illo, vt solet, *Guntherus*
in Li-

Decanatus
Electoris
Moguntini

in Ligurino; cuius loco posterioribus temporibus, Collegarū vota, ex Aurea Bullæ præscripto, exquirit & recipit, suum deinceps ultimo loco reliquis adiungens. Atque hæc de Primitibus Germanicis sufficient; quibus coronidis loco subiungo exempla aliquot Primituum extra Germaniam, & textum Canonici Juris, de iure eiusmodi Primituum, è Cap. conquestus 9, quæst. 3, quo potestas Primitum, ut inter limites se continere meminerint, satis arctè constringitur. *Primates enim, ait Nicolaus Papa, vel Patriarchæ, nihil priuilegij habere præ ceteris Episcopis, nisi quantum sacri Canonis concedunt, & prisca consuetudo illis antiquitus contulit, definimus: ita ut secundum Nicenas regulas, sua priuilegia seruentur Ecclesijs: preterquam si Apostolica Sedes aliquam Ecclesiam vel ipsius rectorem, quolibet speciali priuilegio decreuerit honorare.* Exempla autem primatum aliorum habemus omnium antiquissima in quatuor, post Romanum, vetustissimis in Ecclesiâ Christi Patriarchatibus, Antiocheno, Alexandrino, Constantiopolitano, & Hierosolymitano; de quibus Baronius alijque vetustiores Ecclesiasticæ historiæ Scriptores & Conciliorum Tomi consuli possunt. His quatuor postea Aquileiensis & Gradensis (hodiè Venetus) in Italiâ accesserunt. Hispaniarum primas Toletanus Archi-Episcopus est; antiquitus Bracarensis fuit, cum Toletum adhuc Mauri tenerent. Hinc olim inter Archi-Episcopos illos acres & diuturnæ de Primitu lites, quæ nec hodiè finitæ esse videntur, retinetque nostris etiam temporibus Bracara Primitus honorem. Paulus enim de Palatio Salazarius, magni inter Hispanos Theologos nominis, in Dedicatoriâ Commentariorum in XII Prophetas minores, Ioan. Alphonsum Menesium, Bracarensim Archi-Episcopum, appellat Hispaniæ Primate: quo etiam nomine Henrici (postea Lusitaniæ Regem) Cardinalem, eiusdem loci Archi-præfulem honorat Antonius Vasconicellius. Gallia plures habet. Aquitania Primas est Archi-Episcopus Bituricensis; cui longæ & molestissimæ lites desuper fuerunt cum Burdigalensi, ut in Catalogo Archi-Episc. Bituric. Ioan. Chenu legere est. Celticæ Primas Lugdunensis habetur; cui tamen pro vetustissimâ illarum yrbium, iam inde à conditi Lugduni tempore, ad imitatem æmulatione, Viennensis * saepe inquit statu controuersiam. Sed * atqne & Senonensis Cathedra ab antiquo Primitus honore gauisa est; contra quam tandem, circa an. 1426, pro Lugdunensi in Parisiensi Parlamento, ut vocant, ^{huic vicisim} sim Arsenius. pronuntiatum est. Vide Ioan. Chenu in Archi-Episcopis Senon. De Treverensi Archi-Episcopo dixi; cui, ni fallor, in Belgicâ, Rhemensis vel successit, vel additus est. Hic primus est inter Franciæ Pares, Regisq; inunctio, cuius honorificentissima prærogativa est, ad illū pertinet. *Rhemos* vocat Strabo *ditissimaru* & *feracissimaru* *Galliaru* *Metropolim*. Apud Anglos Cantuariensis fruitur primatus honore, cui tamen Eboracensis se olim acriter opposuit; apud Scotos

San-

Santandreamus Archi-Episcopus; apud Hungaros Strigonensis; Armachanus apud Hybernos. Daniae Primatum ab Hadriano quarto olim obtinuit Archi-Episcopus Lundensis. Poloniae Primatus ad Gnesensem pertinet. Italia, quatenus Aquileiensi & Gradensi non subest, non alium agnoscit, quam summum Urbis & Orbis Pontificem, omnium ubiuis consistentium Primatum caput, & Patriarcharum Patriarcham. Orientalis Indiae à Paulo IV Goanus constitutus est; in Occidentali Indiâ siue Americâ, ab eiusdem nominis Pontifice III, Mexicanus. Ad Primates etiam referendus videtur Moscouitarum Metropolita, licet Constantinopolitano Patriarchae subsit; nam alicubi à Patriarchis Primates diuersos esse, licet communiter pro ijsdem cipientur, vix dubium esse videtur.

CAPVT QVINTVM.

DE CANCELLARIIS S. ROMANÆ ECCLESIÆ.

Quam sit antiqua in Apostolica curia Cancellarij appellatio, necdum à quoquam, quod equidem cognouerim, proditum est; nec ego facile determinauerim, nisi quod qualemcumque coniecturam infra sum prolaturus. Munus tamen ipsum illic quoque antiquissimum esse, dubio caret; ac parum abest quin credam S. Hieronymum Damasi Papæ Cancellarium fuisse, quem in scribendis Ecclesiasticis epistolis adiuuisse, vitæ Scriptores non retinent, ac ipsemet sanctus vir alicubi fatetur. Maiori certe id verisimilitudine affirmatur, quam quod ab aliquibus Ecclesiæ Romanae Cardinalis fuisse assertur; nisi quod isto modo tam Cancellarij, quam Cardinalis appellatio necdum videatur usi recepta fuisse. Hunc vetustissimis temporibus Notariorum Primicerium, ac deinceps Protoscrinarium dictum fuisse, probabile est. Vsurpata olim apud Romanam Ecclesiam ea nomina fuisse, ex Onuphrij Pantinij libello, *de vocibus Ecclesiasticis obscurioribus*, & aliunde constat; ac testatur ille, se obseruasse, prædictum Primicerium aliquando Cancellarij munus obiisse. Sic apud Lindenbrogium inter Privilegia Hamburgensia, Nicolai primi Diploma subscriptum reperitur, sequentem in modum: *Scriptum per manus Leonis Notarij, Regionarij & Sermiarij, &c. Datum Kalend. Iul. per manus Tibetij Primiceri, Sanctæ Sedi Apostolice.* Postmodum inualuit, Cancella-

cellariatum obeuntes Bibliothecarios vocari, eò quòd Pontificij armarij cu-
ra simul illis concredita esset; quo munere inter alios functi sunt Anastasius &
Guilielmus, qui vitas Pontificum scripserunt. Sequentibus annis longo tem-
pore utroque vñi sunt titulo, vt iunctim & Cancellarios & Bibliothecarios se
scriberent. Interviso deinde hoc posteriori, prior aliquamdiu mansit, donec
& illi nouis, qui etiamnunc perdurat, Vice-Cancellarij succederet. De huius
officio Panuinius peculiari Opere egit, vt ipsemet testatur, quod necdū vidi.
De Cancellarij autem, secundum vetustum morem, munere sic scribit alibi:
Omnium igitur Scribarum, Notariorum & Scriniariorum Sacrae Romanæ Ecclesiæ
Princeps, Cancellarius vocabatur: quod munus diu in Ecclesiâ amplissimum fuit, & non
nisi summa auctoritatis Presbyteris, & sepissime Episcopis, concedi solitum, &c. Hic epi-
stolas Romani Pontificis nomine dictabat, Synodis Episcoporum consultationibus re-
spondebat, Sacerdotum Romanorum decreta scribebat. Durat etiamnunc primaria
illa dignitas, nec nominis imminutione ipsi rei derogatum est. Nam hodie-
que, post vnum summum Pontificem, maxima & honoratissima est Vice-
Cancellarij in Curiâ præminentia. Pleraque tamen hoc tempore ad aliam
formam reducta sunt, & ad Congregationes Cardinalium magnam iam par-
tem curiales expeditiones & Papalia negotia pertinent: deinde dudum etiam
ante erectiones Congregationum prædictarū, vel per Cameræ, vel Secretariæ
viam, quarū neutra ad Vice-Cancellarij curâ spectat, non pauca olim transisse
reperiuntur, hodieque peraguntur: quibus de rebus consulendi sunt, qui de
Romanæ Curiæ praxi scripserunt. Vice-Cancellarij autem officium in regi-
mine Cancellariæ proprie consistit, vbi per bullata Diplomata negotia effe-
ctum suum consequuntur, eiusque subsunt iurisdictioni diuersa illa & com-
pluria Officiatorum Curialium corpora, Scriptorum Apostolicorū, Secretariorum,
Abbreviatorum duorum generum, maioris nempe & minoris, vt vocant. Parci, Regi-
stratorum, Plumbatorum, Sollicitatorum literarum Apostolicarum, quos Ianizeros vo-
cant, Correctorum earundem, Collectorum plumbi, Cancellarie Notariorum, &c.
Cur autem qui Cancellarius prius vocatus fuerat, postea temporis Vice-
Cancellarij titulum assumpsit, causam reddit Zabarella in cap. Ne Romani.
de Election. in Clement. quæ communiter à sequentibus Canonici Iuris inter-
pretibus recepta fuit. Repudiat autem illam Gomezius ad regulas Cancella-
riæ in proæmio, & fabellæ loco habet, reddens hanc aliam; ideo nimis isto
dici nomine, quod solus Pontifex in Ecclesiâ Dei Cancellarius sit. Hæc ratio
si vera & subsistens sit, male fecerint antiqui, apud quos ad annum Christi
usque 1187, Cancellarij nomen in ipsâ etiam Curiâ & Ecclesiâ Romanâ man-
sit. Magis igitur placet opinio Onuphrij Panuinij, in Romanâ, non minùs sa-
cra quam profana, Historiâ versatissimi; cuius præmaturus in viridi æuo obi-
tus

Nominis
Vice-Can-
cellarij in
Rom. Cu-
riâ ratio.

tus Ecclesiastice antiquitatis æstimatoribus perpetui lucis causa est. Is igitur Auctor in suâ *de Pontificibus & Cardinalibus Romanis Epitome* scribit, Albertum de Morâ Beneuentanum tit. S. Laurentij in *Lucina S. R. Eccl. Cardinalem*, postea in Papatu Gregorium VIII dictum, ultimum fuisse omnium, qui Cancellarij appellationem obtinuerit. In eius locum, verba sunt Onuphrii, nullus Cardinalium factus est Cancellarius, nec aliquis suffectus, qui pro Cancellario ad tempus esset, sed Dominus Moyses quidam Lateranensis Canonicus Regularis, S. R. Eccl. Subdiaconus, ad id munus assumptus est; qui quod Cardinalis non esset, non Cancellarius, ut Cardinales se consueuerant appellare, sed Cancellarij vicem a gens dictus est; quia Cardinalis non erat: cum tamen re ipsâ ipso Cancellarij munere fungeretur, prouentusq; & regalia omnia Cancellarij dari solita, à Pontifice haberet: Fuitq; hic primus, qui post longa tempora, cum non esset Cardinalis, Cancellarij Romanæ Ecclesie funditus sit munere; antea enim non nisi Cardinalibus officium illud demandari consuetum erat, qui (vt diximus) cum non esset Cardinalis, non Cancellarius, ut Cardinales solebant, sed Cancellarij vicem agens dici voluit. Hinc & Vice, Cancellarij origo manauit. Haec tenus Onuphrius, qui ista refert sub Papâ Gregorio VIII; constat autem ex Constitutione decessoris eius Urbani III, eundem Moysem etiam sub ipso Cancellarij vices egisse. *Bullarium Roman. tom. 1, pag. 30.* Idem Panuinius in prædictâ Epitome, iam inde à Leonis IX Pontificatu, Cancellariorum, Pro-Cancellariorum, & deinde Vice-Cancellariorum seriem intertextit. Ac suspicari liber, cum non altius illos repetat, sub eodem S. Leone, aut verius decessori eius proximorum aliquo, Clemente II aut Damaso, (certè Petrus Diaconus sub hoc posteriori Cancellariatum obiisse reperitur) primitus introductum fuisse Cancellarij nomen, rem ipsam enim longè antiquiorem esse quis tandem neget? Nil tamen hac de re pro certo & firme temere affirmauerim. Reperio enim apud Lindenbrogium, inter Priuilegia Hamburgensia, Leonis quarti literas, his verbis subscriptas: *Data per manum Stephani Cancellarij Sande Romane Ecclesie. Amplius igitur deliberandum censeo; alias forte certiora proditurus. Sed quicquid sit de Cancellariatu; illud quidem satis exploratum, quod idem Pontifex S. Leo IX, Hermannus II, Archi-Episcopum Colonensem, S. Rom. Eccl. Archi-Cancellarium creavit. Id constat è Bullâ Apostolica prædicti Leonis; quam in vetustis Ecclesiæ S. Seuerini Colon. tabularijs inuenit, indeq; transcriptis, ac per humaniter mihi communicauit Dn. Aegidius Geleinius indefessus antiquitatum tum matri Ecclesiæ, tum patriæ Germaniæ in-dagator & vindic, quæ inter reliqua illius Ecclesiæ Priuilegia, sequentia con-tinet: Confirmamus quoque tibi per hanc præceptionis nostræ paginam, Sancte &*

*Archib-
Episcopus
Coloniensis.
S. R. Eccl.
Archis-
Cancella-
rius.*

A posto.

Apostolicæ Sedi Cancellaturam, & Ecclesiam S. Ioannis Euangelistæ ante portam Latinam: ut te Petrus Cancellarium habeat, Ioannes hospitium prebeat. Quod autem de Cancellaturâ & Cancellario ait, de Archi-Cancellariatu intelligendum esse, clausula istius Diplomatis probat, quæ hoc modo se habet: Data Nonas Maij, per manus Friderici Diaconi, S. Romanae Ecclesie Bibliothecarij, atque Cancellarij, vice Domini Hermanni Archi-Cancellarij, & Coloniensis Archi-Episcopi, anno Domini Leonis IX Papæ IV, Indictione quinta. Fuit S. Leo Archi-Episcopi huius consanguinetis, vti ex archiuis præfatus Gelenius obseruauit; quæ fortè inter alias causa fuerit prolixioris istius exhibiti fauoris; voluntque sororem eiusdem Papæ fuisse Gepam Nouesiensem Abbatissam, quæ S. Quirini Martyris reliquias ad Ecclesiam suam detulit. Duo autem videntur circa prædictum Leoninum Diploma quæri posse. 1. An à Leone, vel præcedentium Pontificum aliquo, Coloniensis Ecclesia primitus Archi-Cancellariatum illum obtinuerit? 2. An personalis illa gratia fuerit, vel perpetua, & ad successores prorogata? Primum quod attinet, videtur dubium facere vocula **confirmamus**: ita ut dicendum sit, veteris potius Privilégij stabilimentum, quæm noui largitionem fuisse. Magis tamen placet, potius à Leone, quæm quoquam alio cœpisse, propter illa, quæ iam dixi; & quod de priorum Pontificum aliquo vix suspicari quid tale possimus. Ac respicit fortè Leo, quando se confirmare Archi-Episcopo Hermanno Cancellariatum Ecclesiae scribit, ad suam ipsius potius gratiam, anteriori tempore de super indultam. Eodem enim anno, quo Papa creatus fuit, post Pentecosten venit Coloniæ, ut absurdum dictu non sit, tunc præsenti presentem hæc & alia concessisse, quæ postea Romam veniens, majoris firmitatis ergo, in solenniori formâ denuo stabiluerit. Fuisse autem iam tunc Archi-Cancellarium ante hoc, quod retuli, Leonis priuilegium, ex subscriptio, infra positâ, quæ in Conciliorum Tomis extat, euidens est. Ad alteram quæstionem sine hæsitatione aliquâ respondendum est, licet ipsum Leonis Diploma expresse id non dicat, non pro solo tunc temporis Agrippinensium Archi-præfule Hermanno, sed in vniuersum pro omnibus simul Successoribus eius in perpetuum, Archi-Cancellariatum concessum fuisse. Refert Kyriander parte II Commentariorum de Augustâ Treuirorum, Diploma confirmatorium VI-
ctoris II Papæ, quod ita subscriptum est: Datum die vii Kalend. Maij, per manus Arebonis Diaconi, vice annonis Sanctæ Romanae & Apostolicæ Sedi Archi-Cancellarij, sanctæ Coloniensis Ecclesie Archi-Episcopi, anno 3 Domini Victoris Papæ 2, Indictione 10, mense Aprili, die 25. Præterea auctor mihi est prædictus Dn. Gelenius, Giacconium, (ipsum enim hunc Auctorem neccum vidi,) non vnâ, sed centum

S. Anno
Colon. Ap-
chi-Episco-
pus, S. Rom-
Eccl. Ar-
chi Can-
cellarius.

vicibus idem dicere, & exempla Papalium Diplomatū referre, quæ vice N. Coloniensis Archi-Episcopi & Archi-Cancellarij subscripta & recognita fuerint. Tomo Concil. 3, part. 1, edition. Colon. Binianæ pag. 205, in Appendice literarum Leonis IX, num. 4, extat epistola eius ad Salernitanum Archi-Episcopum hac subscriptione: *Datum xi Kalend. Augusti, per manus Friderici Diaconi, Sanctæ Apostolicae Sedis Bibliothecarij & Cancellarij, & Domini Hermanni Coloniensis Archi-Episcopi & Archi-Cancellarij. Anno Domini Leonis IX Pape tertio, Indict. 4.* Præter Diplomata, etiam ex Historicis testata sunt, Coloniensis Ecclesiæ, hæc tum Archi-Cancellariatūs, tum Presbyterorum Cardinalium prilegia. Wibertus enim Archi-Diaconus, antiquissimus Historicus, in vita S. Leonis IX, cui coœvus fuit, hac de re sequentia refert; quæ propterea etiam appono, ne quis dubitet Leonis potius quām alterius alicuius Pontificis beneficio, istis præminentibus donatā esse Agrippinā, & quidē primitus secundā eius in Germaniam profectio; ter enim intra Papatūs sui quinquenniū Teutones suos inuisit: *His sanctis insu dans studijs, antiquam repetit patriam, suscipiturq; à totius gentis Nobilissimo atque Reuerendissimo Archi-Episcopo Hermanno apud Coloniam; CVIVS PETITIV concessit Dominus Papa hoc Privilegium Sedi Ecclesiæ Coloniensis, ut ad altare S. Petri septem Presbyteri Cardinales quotidie diuinum celebrarent Officium in sandalijs. Dedit ei quoq; officium Cancellarij Sancte Romane Sedis, EIVSQ;VE SUCCESSORIBVS, tribuens illi Ecclesiam S. Ioannis ante portam Latinam. Teutonici igitur Pontifices vsum Cancellariorum in Romanam Ecclesiam vel introduxisse, vel certè frequentiorem & magis celebrem illic fecisse videntur; antea enim communiori appellatione Bibliothecarij, ut dixi, maximam partem longo tempore vocabantur. Ac fortassis obseruatione dignum sit, quod ista appellatio, postquam Sedes Apostolica Italicis restituta fuisset, à diuersis proximè in illâ dignitate succedentibus intermissa fuerit. Tomo 3 Concil. par. 1, pag. 223, Nicolai II literas ab Humberto Sylua Candiæ Episcopo ita subscriptas legimus: *Per manus Humberti, &c. Episcopi, & Apostolice Sedis Bibliothecarij.* Errat igitur Onuphrius, quod in transcursu monere liceat, quando scribit, Nicolaum II sine Bibliothecario fuisse. Ibidem pag. 261, Gregorij VII Constitutionem sequentibus subnotauit prædicti Humberti Successor: *Ego Petrus Cardinalis Presbyter & Bibliothecarius S. R. E. intersu & subscripti.* A multo tamen iam tempore distincta sunt Cancellarij & Bibliothecarij officia; nec minus hoc, quām illud ē Cardinalium Collegio, & quidem præ reliquis doctissimorum alicui committitur. Olim etiam alij admittebantur, ē quorum numero fuerunt Platina, Raphaël Volaterranus, &c. E Purpuratis Guilielmus Sirletus, M. Antonius Amulius, Antonius Caffa, Cæsar Baronius, Scipio Cobellius, alijque hanc Spartam ornandam susce-*

fusceperunt, ac insigniter excoluerunt. Sed ad Cancellarios reuertor; quorum omnium primos recenset Paninius sub nono Leone, Petrum & Fridericum Lotharingum; quorum vtrumque Diaconum Cardinalem vocati prætermittit autem, qui inter vtrumque medius fuit, *Vdonem Tullensem Princierium*, quem refert Zyllesius in Diplomatibus S. Maximini num. 23; (pinickerius illic corruptè legitur) vnde suspicari quis possit, nec reliquos duos Cardinales fuisse. Petrum certè nec apud Binium in Tomis Conciliorum, nec apud Chapeauillium in Notis, sive additione ad Historiam Léod. tomo 2; nec à Kyriandro in Commentarijs Treuerefisibus aliter, quām simpliciter Diaconum vocari reperio; idemque obtinet de Friderico: ut suspicari quis possit, isto seculo Cardinalitium titulum hec dūm Presbyteris cum Diaconis communem fuisse. Nam & aliās pluriāis, tum Conciliorum, tum Papalium Diplomatū vetustis subscriptionib⁹ eadem sententia stabilitur; quorum paucas in medium proferam. Igitur ita videre est in Concilio Romano, sub Ioanne XV, an. 993 habito, in quo de S. Vdaltici Canonizatione actunt est; tom. 3 Concil. part. 2, edit. Binianæ, pag. 163: similiter in Concilio Lateranensi sub Paschali II, an. 1112, in quo Henricus V Imp. anathemati subiectus, & confessio inuestiturarum, tanquam per vim extorta, reuocata est. *ibid. pag. 445.* Circa hoc autem tempus usus, qui hodieque obtinet, inualuisse videtur, ut Diaconis quoque Cardinalitius titulus adscribatur. Eiusdem enim Paschalis Papæ Constitutio, quā Lateranensem Basilicam Canonis Regularibus concedit, extat in Bullario Rom. tom. 1, pag. 16, à Cardinalibus subscripta; inter quos Diaconi quoque, non minus ac Presbyteri, Cardinales vocantur. Forte igitur dicendum sit, non minus Diaconos ac Presbyteros antiquitus, quām posterioribus seculis, nostroque hoc tempore, Cardinales fuisse; sed non & quē illis, quām his promiscuè istum titulum adscribi consueuisse. Eius rei sequentia etiam veterum Papalium Bullarum fragmenta præbebunt documentum; è quibus eadem operā constabit, non solam Ecclesiam Romanā prisco illo aeuo, sed & aliquot alias insigniores Metropoliticas ædes. Cardinales suos ex speciali Sedi Apostolicae indulgentiā habuisse. Refert Meibomius narrationem vetustam fundationis Metropolis Magdeburgensis; quā inter reliqua Privilégia eidem indulta, etiam hoc sequentibus verbis continetur: *Præterea duodecim Presbyteros, septem Diaconos, viginti quatuor Subdiaconos Cardinales, ad morem S. Rom. Ecclesiae ordinare, qui ad principale altare ministrantes, quotidie, excepto ieunio, Dalmaticis, festis vero sandalijs utebentur.* Ita illic: nec iam longius euagabō in excūtientis quæ de more Romana Ecclesiae, circa numeros cuiusque generis Cardinalium prædictos, ac præcipue de Subdiaconis Cardinalibus refert, alio fortassis loco trutinanda: fateor interim me de

Cc 3

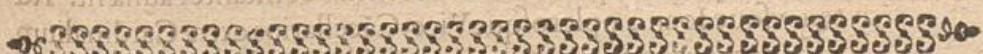
Cardi-

Cardinalibus Subdiaconis præter hunc locum, necdum apud alios quid reperisse. Privilégium Papæ Leonis IX, Coloniensi Ecclesiæ concessum, cuius in superioribus memini, inter cetera hæc habet: *Concedimus etiam atque perpetuò largimur, ut maius altare Ecclesiæ tuae Matris Virginis honori dedicatum, & aliud ibidem Apostolorum Principi addictum, reuerendo ministerio procurent septem idonei Cardinales Presbyteri, Dalmaticis induiti; quibus etiam cum totidem Diaconibus & Subdiaconibus ad hoc ministerium prudenter electis, ut sandalijs vtantur concedimus & constituimus.* Differentia vtriusque relati loci, præter numeri discrepantiæ, in hoc præcipuè consistit, quod Leoninum Diploma Diaconos & Subdiaconos non vocet Cardinales, quorum vtrumque reperitur in Magdeburgensi. Sed abrumpenda tandem est occasione Diaconorum Cancellariorum facta euagatio. A tempore igitur supradieti primi Rom. Eccl. Vice-Cancellarij Moysis, longo tempore ad illud officium promiscuè vel Cardinales, vel alij assumpti sunt, quos ordine suo in Onuphriana Epitome legere est. Ac quidem proximi illius Successores duo, vterque Cardinales fuerunt, vocaturque *Pro-Cancellario* reliqui *Cancellarij* vices agentes dicti sunt, vsque ad Honorij tertij Pontificatum; sub quo Rainerius de Castro veteri *Canonicus Regularis* & Prior S. Fridiani Lucensis, primus fuit, qui commodiori vocabulo *Vice-Cancellarius* dictus fuit, veteri *vices agentis* dimisso, quod tamen postquam in Antiochenum Patriarcham consecratus esset resumpsit. Successoribus autem eius in præsentem vsque diem prius illud & recentius constanter adhæsit. Ad tempora autem vsque Ioan. 22, plerosque Vice-Cancellarios extra Cardinalium Collegium adsumptos reperio, quorum tamen aliqui eiusmodi promotionis occasione & adiumento ad purpuram ex post facto vocati sunt. E Cardinalibus fuit Hugo de S. Caro Ord. Prædicat. notissimus Biblii textus interlinearis *Glossator*. A ducētis autem circiter annis hæc Vice-Cancellariorum Apostolicorum successio est. A Pontificatu Calixti III, Rodericus Borgia nepos eius è sorore hoc officium tenuit ad an. vsque 1492 quo & ipse Papa creatus est, per annos ad minimum triginta quinque. Successit illi Ascanius Sforza, præpotens & ipse inter purpuratos & præcipuus Alexandrinae electionis auctor; cui sub Julio II, Galeottus Franciottus de Ruuere successit, Pontificis sorore nepos, idemque sedente adhuc auunculo morte fratri vterino Xysto Garâ de Ruuere locum fecit. Hunc sub Leone X, Iulius Medices patruelis Papæ excepit, à quo in locum Hadriani Cathedram Apostolicam conscente, Pompeius Columna conciliati Papatus præmium Vice-Cancellarij dignitatēm obtinuit. Hoc sub eodem Clemente viam vniuersæ carnis ingresso, ad Hippolytum Medicen Clementis agnatum, (genitus enim fuit patruelis eius, Iuliano Leonis X fratre,) Pontificio dono transiuit. Hippolytus anno 1

Ponti-

Pontificatus Pauli III, Christi 1531, veneno perijt, & Pontificis è filio nepotem Alexandrum Farnesium successorem accepit; qui diutius quam quisquam aliis Papalibus Cancellis præfuit, per annos circiter quinquaginta quatuor: tantæ, quamdiu in viuis egit, in Curiâ Rom. & Cardinalium Collegio potentia & auctoritatis, ut auditæ morte eius, Sixtus V, sub quo tandem defecit, exclamauerit: Nunc deum se Pontificem esse. Huius viri, inter cetera, illustriora monumenta sunt, Capratolæ magnificentissimum in eâ Tusciae parte Palatium, quæ S. Petri patrimonium dicitur; & augustissimum Romæ Patrum Soc. Iesu templum, in quo etiam mortui ossa cubant. Obiit autem an. 1589,

6. Non Mart. & Sixti c. sororis filiæ pronepos, successori homonymus, Cardinalis Montaltus, vacantem morte eius locum occupauit; quem etiam multis annis temuit, ad annū usque 1623, quo viuere desit, statim post Urbani VIII, qui hodiè Ecclesiam Christi moderatur, electionem. Successit illi Franciscus Cardinalis Barberinus Sua Sanctitatis è fratre nepos, isq; dū hæc scribo superest. Cū enim hæc Vice-Cancellarij dignitas maxima sit, & proxima in Curiâ post Pontificiam maiestatem, non facile cuiquam alij, quoties vacat, quam Pontificum nepotibus ad illam aditus patet: Ac satis præterea memorabile est, à tribus ultimis, licet qui hodiè est necdum ita diu præfuerit, ultra centum annos detentam esse. Omnes enim admodum iuuenes, ac potissimum partem statim sub assumpta purpuræ primordia fuerunt promoti.

CAPVT SEXTVM.

*DE EPISCOPIS, VARIOREM
Regum, & Principum Cancellarijs.*

Quoniam Germanici Imperij Cancellarios, ad usque tempora Caroli V, id est, scissam per exortas eo tempore sectas Teutoniam, ex Ecclesiasticorum ordine omnes ferè allectos fuisse superiori Tractatu vidimus; quid noceat paucis indicare & ostendere, idem superioribus seculis per omnia ferè Europæ apud Christianos regna, vniuersalis & tralatitij moris fuisse? Nam & hodiè plerisque in locis idem obtinet, ut de Galliâ, Poloniâ, Hungariâ, &c. mox videbimus; nec fuit antiquitus frequentior ferè & certior ad insulas & tiaras sacras, quam per hosce aulicæ industriae gradus consensio. Ac quod attingit Seculares in Germaniâ Principes nostros, passim inuenias, nihil illis iam ab anti-

ab antiquo, ex quo magnificientia, glacente, Cancellariorum operâ vti coepi-
runt, magis curæ & in votis fuisse, quām vt illos Consilij sui Primicerios, tan-
quam emeritæ militiae donatiuo honorantes, ad vacantem aliquam in viciniâ
Cathedram, studio & gratiâ suâ euherent. Nam nec grauissimas cūm poten-
tibus, adeoq[ue] ipsiſmet Summis Pontificibus inimicitias eo nomine exerce-
re formidârunt; vti in præcedentibus de Sigismundo Austriaco Tyrolensi
regulo, eiusque Cancellario Leonardo Wismair, electo Brixinenſium Epi-
scopo, & detonantibus contra vtrumque Pij II fulminibus cognouimus. Nec
ſpiffiūs fortè alicubi huius generis Præſules, eorumque incathedrationes, vt
ita vocem, occurrere crediderim, quām in istâ Inalpinâ veterum Sabionen-
ſium Sede. Inueniuntur enim in eius Ecclesiæ Episcoporum Catalogo Vdal-
rīci duo, ſecundus eius nominis ac tertius; quorum ille Leopoldi iunioris
Ducis Austrij, hic Putschius cognomine, è Sueviæ Donauerdâ ortus, Frideri-
ci, agnati eiusdem, Sigismundi patris Cancellis præfuerunt: illorumque
Successor illīc fuit Georgius, qui eodem honore apud Albertum II ac Fridē-
ricum III Impp. functus est. Illis antiquiores fuerunt Ioannes à Platzheim
Bohemus, LVI in ordine, & Ioannes Schaldeſman Lentzburgenſis Sueus,
LVIII eius Sedi Episcopi, è quibus hic Gurcensem prius Ecclesiam rexe-
rat. Rudolphus IV Austriacus hoc Cancellario vſus est, meminitque eius
præter Hundiu[m] in *Metropoli*, etiam Gevboldus *de Septem-viratu* pag. 113.
Addo recensitis Fridericū, Leopoldi à Suitensibus cæſi Protoſcrinarium,
qui priusquam Brixinam transferretur, eādem, quā illīc, Austriæ domūs præ-
potenti gratiâ, Curiæ etiam in Rhætis pastorale pedum tenuerat. Nam hæc
quoque Sedes non hunc modò, ſed & alios diectorum Principum clientes ac
ministros, ſuos accipere & agnoscere Dominos dignata eſt; è quorum nume-
ro ſe offerunt, præter iam diectum Fridericū à Neutzingen, LXIV eius loci
antistitem, illius Successor Ioannes quem ex eodem ordine Albertus ſacro
eius loci Collegio feliciter commendauit & promouit. Secutus ibidem eſt
in ordine Præſulum LXX Leonardus, æquè ac recensiti Habsburgicæ ſirpis
Principum à Cancellis, qui ijdem alibi quoque, in obtinendis ſuorū ſublima-
tioni Ecclesiasticis dignitatibus, gratioli fuerunt. Nam præter Vdalricum,
Patauiensis, ad Danubij & Oeni confluente[m], Ecclesiæ Episcopum, quem
Duces Austriæ veteres è S. Leopoldi prosapiâ è Cancellario ad ſacræ militiae
ducatum euexerunt; Constantia quoque inter ſuæ Sedi Præſules, in ordine
LXII numerat Ioannem Windloch Schafhusensem, Alberti Claudi Cان-
cellarium: ac Tridentum post obitum Vdalrici à Lichtenstein, an. 1505, Se-
ptemb. mense Episcopum accepit Georgium à Neideck Austriacum, vtrius-
que Iuris Doctorem, ac Archi-Ducatus Austriæ Cancellarium. Nec tantum
Austriaci,

Austriaci, sed & alij nostrarum partium Principes, Bauari, Saxones, &c. hac in parte erga suos officiosi fuerunt. Ioannis Bauariæ Ducis Monachiensis Cancellarium, Sixtum à Tanberg, Frisinga Pastorem allegit; factumque idem petente & obtinente Georgio Duce eiusdem gentis, de Georgio Maurkircher, à Patauiensi ad Danubium Cathedrali Capitulo. Inter Mersburgenses ad Salam fluuium Antistites, Nicolai de Lubeca sat celebris superest memoria, qui fuerat Friderici, suæ stirpis & nominis primi Saxoniae Ducis & Electoris Cancellarius, progenitoris eius, quæ hodieque Septem-viratus & amplissimorum ditionum heres ac domina est, Serenissimæ familiæ. Ex alterâ eaque vetustiori Saxoniae Dacum stirpe, quam à gentilitiâ primariâ arce Lauenburgicam vocant, proauorum æuo vixit Magnus, qui Henricum Bergmeyer, Cancellarium suum, Raceburgensibus Episcopum præfici curauit. Factitârunt idem in Germaniâ nostrâ seu vicini seu immixti nobis Reges. Nec iam dicam, Bohemum quod attinet, de Pragensibus aut Olomucensibus, contentus vnum nominasse Nicolaum Ratisbonensem Antistitem, quem è Bohemiæ Regis Cancellario, Canonici eius Ecclesiæ vacanti apud se Cathedræ imposuerunt. E Daniæ Regibus Fridericus primus, ac filius eiusdem Christianus tertius, apud vicinos suos Lubecenses, Andreæ Barbo, & Dethlevo Reuentlo Nomophylacibus suis Episcopalem dignitatem impetrârunt. Dies me & charta deficiant, si eiusdem generis exempla reliqua accumulare perrexero; quare ad Ecclesiasticos transeo, qui nec ipsi hac in re infeliores fuisse recensitis inueniuntur. Iodocus enim Hoetfilter, humili loco apud Olenburgenses nostros natus, sed solerti ingenio ac fidâ industriâ impiger fortunæ suæ faber, cum præter plurima alia Romanæ Curiæ officia laboriosè, nec sine laude obita, Laurentij Campegij Cardinalis Notarium egisset, tandem & ipse Lubecensi Ecclesiæ, quam absens rexit, Pastor datus est. Archi-Episcopus etiam Magdeburgensis, Conradus de Sternberg, ante illum honorum suorum tropicum, decessori suo Ruperto Mansfeldio à Cancellis inseruierat. Huiusmodi similibusque exemplis Italia præcipue frequens & inclita est, quæ vel eius vel aliorum locorum pluribus referre conari infinitum sit. Quæ autem in medium adducta sunt, eius ferè generis pleraque esse noscuntur, quando per laboriosissimam Cancellariatûs functionem ad sacros illos honores sibi aditum conciliant, dimissâ deinceps post nouæ sollicitudinis susceptionem priori eaque profaniori sarcinâ. Illis autem illustriora sunt, & ad magis notabilem eius officij splendorem faciunt, quando cum ipso Episcopatu, simultaneâ & duplicitâ curâ, Palatij quæsturam legumque custodiam administrant; quod qui faciunt, vix alijs, quam Regali aut Imperiali Maiestate præfulgidis operam suam studiumque impendunt. Ac iã inde à remotissimâ

D d

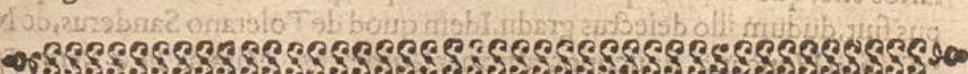
vetustate

vetustate apud plerosque orbis Christiani Reges viri alij, quod & suprà re ita poscente obiter indicandum fuit, quām aut Episcopi, aut breui ad Episcopatus prouehendi, hoc iuuus subibant. De Gallicis Cancellarijs ē Lanouij Syntagmate & Schediasmate, alijsque eiusdem argumenti elucidatoribus, quod diximus, euidens est, licet intra seculi spatium plerique seculares fuerint. A tempore enim Francisci primi, qui an. 1547 obiit, ad hæc usque tempora, ac nominatim ad Petrum usque Siguierum, inter viginti plus minus tum Cancellarios, tum Regij Sigilli Custodes siue Pro-Cancellarios, quinque vel sex ad summum Sacri ordinis homines fuerunt, interque illos Cardinales tres, de quibus mox separatim agetur; Episcopi duo, Ioan. Moruillerus Aurelianensis, sub Carolo IX, & sub hodierno Rege Guilielmus Vairius, Lexouiensis sub vita finem Episcopus, quibus sextus fortè addi debet Carolus Albiginius, non tam Abbas, quām pro inueteratā illius regni corruptralvnius atque alterius Abbatiarum secularis administrator. In Angliā primus, ni fallor, ē secularibus hominibus Thomas Morus, Magnus illius regni Cancellarius extitit: Vir autem tanti nominis, taliumque virtutum fuit, ut non vitæ minus integritate, quām mortis innocentissimè obitæ constantiā, vix vlo suorum temporum sacrato viro minor fuerit. Ante illum Guilielmus Waranus Cantuariensis Atchi-Episcopus, licet medio alio interueniente, eundem gesserat honorem: quod & præcedentibus successuē seculis plurimi alij fecerant ē maiorum gentium Clericis, inter quos ingenij, eruditionis & virtutis laude non facile cuiquam Collegarum concedit Richardus de Burij, Episcopus Dunelmensis. Non placet hæc vice reliqua tum Aquilonis, tum Occidentis regna curiosioris nomenclaturæ ergo peragere, contentus generationi indicasse, proferriri non posse in omni, quām late extenditur Christianitate, vel vnum de omnibus, quod usque ad auorum tempora, & infelix illud superius seculum, hæresium progerminatione plus satis foecundum ac luxurians, hosce in regnandi onere priuatos paraftatas, ē sacro ordine non assumperit. Atque seruāt etiamnum eumdein morem, quæ à Catholicæ fidei vnitate needum defecerunt Provinciæ. In Poloniâ cùm duo ordinariæ profint huiusmodi Diplomatū negotijs, quorum alter Cancellarij, alter Pro-Cancellarij nomen gerit; ita seruari solet, vt alteruter assumatur ē regni Episcoporum corpore, prout in illius regni descriptione Martinus Cromerus testatur. Hungarorum quoque, qui Turcico needum sub iugo gemunt, non alij quām Episcopali mitrâ teatris vtuntur Cancellarijs, ē quibus sub Rudolpho II Imp. fuisse reperio Ioannem Kutassium Episcopum Iaurinensem, & Georgium Drascouitum Archi-Episcopum Colozensem, (vtriusque meminit Pontanus à Brautenberg in Bohemiam p̄iū) qui idem S. Romanae Ecclesiæ simul

mul Cardinalis fuit. Nam & ex Purpuratorum sacro Collegio, non vnum
hunc, sed & plures alios huiusmodi primariæ dignationis honores obiuiisse indubium est. De Bernardo Cardinali Tridentino, Ferdinandi I Imp. Can-
cellario, dixi suprà, pag. 160: nec puto Perenortum, post Caroli V mortem, à
Pio IV demum pileo donatum, huc pertinere. Anglia ante seculum paulo-
que amplius, huius generis vidit Eboracensem Cardinalem Thomam Vol-
fum, Henrici VIII post Warwicci Cantuariensis eiurationem Cancellarium;
cuius generis ante eumdem agmen hoc inibi claudentem, complures alios in
regno isto Cancellarios fuisse à non vno proditum est. Apud Galliarum
Reges eiusdē ordinis diuersi, ac longè plures quām vllibi præterea reperiūt.
Falli nihilominus Andegauensem Scriptorem puto, qui se triginta Cardina-
les, qui Cancellariatum Gallicum tenuerint, ex antiquitatibus commemora-
re posse alicubi affirmat. Illorū autē princeps videri potest Ioannes Aligrinus
Archi-Episcopus Vesontinus sub Ludouico sancto Rege, quāmis de illo
non admodum certa habeamus. Minus dubitari potest de Iacobo de Ofsâ
Ludouici X, cui Hutini cognomen fuit, Cancellario, posteà ad summum vſ-
que Pontificatū Ioannis XXII nomine electo. Eius sub eodē Rege ac fratri-
bus eius Philippo Longo, & Carolo Pulchro, successor fuit Petrus de Reblac,
quē inter Cardinales ille ipse Ioannes allegit. Sub Philippo Pulchro Rege ac Valegio
filio eius Ioanne, Petrus à Foresta Cancellarius occurrit; quē ex Monacho atq;
Abbate S. Dionysij, ad Tornacensem & Parisiensem Episcopatus, deinde Rhe-
mensē Archi-Episcopatū, virtus & fortuna leuauit; ac Clemens tandem VI Car-
dinalē creauit. Secutus est suh eodē Rege Ioanne, Ioannes de Dormanio Bel-
louacensis Episcopus, quē Urbanus V Papa Cardinalitā purpurā vestiuit. Lu-
douicus Luxemburgius ex Episcopo Teruanensi Rothomagensis Archi-Epi-
scopus, Regis Angliae Henrici V, quo tempore Galliæ dominatus est, Cancella-
rius extitit; huc tamen vix pertinere videtur, eo quod anno demum 1439, ab
Eugenio IV inter purpuratos Patres conscriptus fuerit; quo tempore pridem
ad legitimū dominū suū Carolum VII Gallia redierat, cessante Henrici
regno & officiorum eius ministerio. Supersunt quatuor, qui aliquantò pro-
pius nostra attingunt tempora, Antonius à Prato Archi-Episcopus Senonensis,
creatus Cardinalis à Clemente VII, qui sub Francisco primo supremam
Iuris Gallici præfecturam tenuit; sub cuius filio Henrico II, Joan. Bertrandus
Tholosas, è primariò Curiæ Tholosanæ, posteà Parisiensis Parlamenti, ut vo-
cant, Præside, Senonensis Archi-Episcopus, eodem constituit civilium digni-
tatum vertice, non tamen Cancellarij nomine, sed sigillorum Custodis, eo
quod adhuc in viuis superesset Franciscus Oliuarius, qui etiam sub sequente
Rege postliminiò redijt. Bertrandum autem Paulus IV. Collegio Cardina-
lium

lium adsoiauit. Carolo IX, & Henrico III Regibus, Renatus Biragus Insu-
 ber siue Taurinas, Reginæ matris *Mariæ* Mediceæ gratiâ & fauore, ait La-
 nouius, ad Pro-Cancellariatum siue sigillorum custodiam perductus est, do-
 nec post adeptum Cardinalatum pleno iure illud Gallicæ dignitatis culmen
 confequeretur. Tandem Cardinalis Vindocinus, Carolus Borbonius sequi-
 tur, qui sub Henrico IV sigillorum regiorum custodiam, Birono Collegâ, fi-
 dei suæ concreditam administrait. Transeo ad hereditarios diuersorum
 Antistitum Cancellariatus, vt tandem huic capiti colophonem suum non in-
 uideam. Inter illos facile primas obtinent Ecclesiastici Romani Imperij E-
 lectores, de quibus suis locis, quantum satis visum fuit, egimus. Præter illos
 autem rari admodum occurunt perpetuarij huiusmodi iuris dicendi Præsi-
 des. Sribit autem in Elogijs Cardinalium Antonius Sanderus, sub Guiliel-
 mo Croio, Archi-Episcopos Toletanos Regni Castellæ hereditarios Cancel-
 larios esse; quo iure antiquitus Gnesnensis quoque in Poloniâ Archi-Episco-
 pus fuit, dudum illo deiectus gradu. Idem quod de Toletano Sanderus, de Ni-
 triensi in Hungariâ Episcopo, affirmat Aubertus Miræus lib. 4 Notit. Epi-
 scop. cap. 18; qui eodem loco addit, Vespriniensem in eadem Hungariâ Præsu-
 lem Reginæ esse Cancellarium, quam & coronare soleat. Istum honorem in
 Germaniâ nostrâ obtinet Fuldensis Abbas, de quo per occasionem capite se-
 quente nonnulla proferre constitui. Fortè autem isti in Hispaniâ ac Hunga-
 riâ hereditarij Cancellarij ab aulicis diversi sunt, prout idem in Imperio circa
 Ecclesiasticos Electores obtinet, non minus quam de his quotidiana praxi, et
 iam de prædictis istis hoc attestante. Præter recensitos supersunt Cancellarij
 Academicci, è quâ tribu Eistetensem Præsulem atque aliquot alios exempli
 loco refero. Iste perpetuus est è primæuæ fundationis Diplomate vicinæ In-
 golstadiensis Vniuersitatis, tamquam ad suum spectantis Episcopatum, Can-
 cellarius: quo honore alibi partim Episcopi, partim inferiores Prælati, vi
 Louanij & Witebergæ; partim secularium Principum Consiliarij, vt de
 Marpурgo suo testatur Kirchnerus; partim etiam Professorum aliquis, quem-
 admodum in Giessensi quamdiu supersuit, Academiâ seruatum fuisse memi-
 ni, funguntur. Vt enim Ingolstadij dictus Antistes Dryopolitanus, ita Bas-
 ileæ eiusdem vrbis Præsul, Francofurti ad Oderam Episcopus Lebūssensis,
 Rostochij Suerinensis Antistes, Lipsiæ Mersburgensis Cancellarios Academicos agunt; quo officio in Erfurtensi Vniuersitate, quam Iacobus Wim-
 phelingius scribit suâ ætate principem inter Germanicas Academias locum
 tenuisse, ipsemet Moguntinius Archi-Episcopus & Elector fungitur. Loua-
 niensis autem ac Duacena Vniuersitates vtrobiq; naclæ sunt Cancellarios S. Pe-
 tri Collegiarum Ecclesiârû Præpositos, vt etiam Witebergensis Academia
 Præ-

Præpositum Lichtenbergensem. De Marpurgensi scribit Kirchnerus, illic primum fuisse Cancellarium Academicum Ioannem Ficinum IC, qui apud loci Princem idem in aula munus obibat. Putatur tamen, quamvis dictus modò Auctor id de hoc patriæ suæ Principe satis dubiè referat, per ipsas foundationis literas Hirsfeldensis Abbas, istius Scholæ Cancellarius fuisse constitutus. Atque ad Ingolstadiensis ac Basileensis, aliorumque studiorum exemplum, breui introducendæ (ita sperare & bene ominari liceat) Monasteriensi Vniuersitati, ipsem etiam loci Episcopus à Ferdinando II, glorioissimæ memoriae Imperatore, Cancellarius datus est. Clausula huius capitis esto, quamvis huc, uti nec præcedentia de Academicis Cancellarijs, propriè non spectet, quod uti singulare, nec alibi quod sciam obseruatum, notâsse nil obfuerit, Ordines Ducatus Bauarici suum quoque Cancellarium habere. Hunc enim titulum in Ludouicianâ suâ contra Bzouium Apologiâ præfert Ioan. Georgius Herwartzus Confiliarius Bauaricus & Svvabæ Præses.

C A P V T S E P T I M V M.**D E A R C H I C A N C E L L A R I A T V***Abbatis Fuldensis.*

Intra Archimandritas Christiani orbis uti Benedictini dignitate, opulenta, antiquitate principes sunt: ita inter illos post unum Cassinensem, propter S. Benedicti, non minus illius Monasterij, quam ipsius Ordinis Institutensis ac proto-plastæ prærogatiuam, tum ditione, opibus, magnificentiâ, tum sessionis ordine & honoris gradu, hic primus ac summus est; ipsum etiâ Cassinatum hoc ipso superans, quod nō æquè iste ac ille, Principis Imperij dignitate, licet forte olim aliter fuerit, resplendeat. Certè antiquitus longè maior quam hodiè sit, fuit illius Italici Archi-Cœnobij splendor ac potentia; nec sine admiratione legi expressas in claustralibus templi valuis æreis, vrbes, castella, arces, &c. quas copiosissimo numero olim loci istius Abbas legitimâ possessione tenuisse asseritur: nisi forte pleraque è Iustiniani Diuali, ut vocatur, Constitutione, quæ ad calcem Cassinensis Chronicæ refertur, à Baronio autem Cardinale uti spuria & supposititia rejicitur, de promptæ sint. Sed ad Fulensem reuerto Ecclesiâ, quæ non minus ac Moguntia, post Deū S. Bonifacio

D d 3

sanctis

sanctissimo Germaniarum Apostolo, fortunæ suæ incrementa debet. Huius loci ac Præsulum eius antiquitates ac gesta, luculento Opere Christophorus Brovverus sub Fuldenium Antiquitatum titulo executus est, quem virum inter illos, qui ex Soc. Iesu ad illustrationem Historiæ se contulerunt, nemini secundum esse censeo. Is igitur quamvis de gemino isto Fuldensis Abbatis honore, quantam in instituto suo sufficere iudicauit, in isto præclaro scripto suo, pleraque in medium attulerit: superest tamen spicilegij non nihil, quod post messem adeo copiosam, quam tamen ex parte quoque uti publici iuris dudum facta, delibare, & ex usurâ sorte facere constitui, non videatur contemni posse. Nec agam tamen pluribus de Primatu huius loci Abbatis, cuius primordia, ut in præcedentibus (pag. 71) dictum est, ad Lotharij I Imp. tempora referuntur. Non autem Brovveri fides in dubium vocanda est, qui lib. 1, *Antiq. Fuld. cap. 15*, ex ipsis, ut credere possumus, eius Ecclesiæ monumentis, scribit, à Siluestro (eius nominis secundo) iuribus & priuilegijs additum fuisse nominatim, ut *Abbas Fuldensis inter cuncta Germaniaæ Cœnobia*, publico conuentu, primum ordinem sedendo, iudicando, consilium habendo tueatur. Posunt autem ista non uno modo in concordiani redigi, si vel dicamus, vetus Monasterij illius Buchonij ius, temporis tractu, ut solet, imminutum ac interpolatum, nouâ Pontif. Maximi Constitutione renouatum & in usum reuocatum fuisse; vel etiam ipsis rei, quæ pridè competierat, altero dono Papali, ipsius etiâ tituli splendorem accessisse; vel denique primatum istum, qui eo usque vius Germaniaæ terminis per Siluestrinum priuilegium concluderetur, à secundo Innocentio, etiam per Galliam dilatum fuisse. Arbitratur tamen Brovverus, quæ de Fuldeni per Galliam prœdr. à dicuntur, ad instar Treuerensis Archi-Cancellariatus, non nisi de Imperiali Gallia, regno nempe Arelatensi & Burgundiæ capienda esse, quod in medio relinquere, licet causam non videam, ob quam de omni Galliarum regno intelligi nequeant. Nec enim toto illo latissimo tractu, quamvis ditum Abbatiarum passim resertissimo, Monasterium aliquod reperire est, quod cum Fuldeni æquo Marte videatur de secessione honore contendere posse. Sed ad alteram Fuldenium Abbatum prærogatiuam, de quâ vñâ hic agere propositum erat, transitum facio, quâ iam tunc ante quadringentos annos, ut Brovverus scribit, *istius Ecclesiæ Antistes emicuit*, ut *Augustæ Archi-Cancellarij titulum gerat*. De re ipsâ dubitari nequit, estque præcipua de temporis antiquitate difficultas, longeque altius, ni fallor, quam à Brovvero fit, origines istius honoris repetenda sunt. Ac videtur eo loci dictus Auctor ad Lotharij II Imp. tempora oculos intendisse, à quo tamen cùm dicat, istam *Sedis* huius prærogatiuam Berthoum Abbatem *ceu à maioribus olim acceptam vindicasse*; ipsemet sine dubio fatetur & consentit, ad anteriora

tem-

tempora primordia eius honoris reuocari debere. Annum autem, vel saltēm Imperatorem sub quo cœperit, frustra quis tentet vestigare; obstantibus vestigatis caligine, & Scriptorum silentio. Ad minimum igitur suspicari, si non affirmare, licebit, ad Othoniana felicia tempora initium huius Archi-Cancellariatus redigi posse. Admodum enim verisimile duco, quamprimum Moguntina Sedes sibi proprium & hereditarium fecit ipsius Augusti, Imperijque per Germaniam Archi-Capellanatum, quod sub primo Othonē contigisse suo loco expensum & ostensum est; etiam de Fuldenſi Ecclesiā non absimili honore sublimando, cogitatum fuisse. Atque omnino Broverro assentior, lib.1 *Ant. Fuld. cap.16*, scribenti de causā proœdriæ Fuldenſis, non vereri se afferere tam eminentis fastigij splendorem, beati Bonifacij memoria, aut meritis tot Præsulū, qui ex Fuldenſi Monasterio ad vrbis Moguntiaci Cathedram Germanie primam euecti, olim datum fuisse. Sed quæ ille disiunxit, rectius, ni fallor, copulentur, & gemina eius rei causa statuantur. Diuersi namque ex Fuldenſibus Abbatibus, ad Sedem Moguntinam, vt Broverus alijque tradunt, translati, quos inter etiam Hatto II fuit, proximus Wilhelmi Archi-Episcopi, filij Othonis I successor, quos dulcem retinuisse pristini in sanctioris vitæ cultu domicilij memoriam, eiusque gloriae & commodis propagandis impensè studuisse probabile est; ac tantò feliciori successu in isto honorum fastigio cogitata sua perficere poterant, quod pro illius loci exaltatione solliciti essent, cuius non minus ac ipsius Moguntinæ Ecclesiæ, Apostolus Germania Bonifacius, sanctissimus Præsul & Martyr, ac præcipuæ apud Imperatores ac Principes omnemque Germanorum populum venerationis, Conditor & Fundator esset. Hactenus tamen doctissimi, quem dixi, viri conjectura minus perfecta est, quod propioris causæ indagationem præterierit. Nec puto vel olim in omni antiquitate repertum esse, vel hodie, quam latè patet, Christiano in orbe superesse exemplum Abbatis, Episcopis & Archi-Episcopis in ordine & honore sessionis prælati, solius intuitu monasticæ prælaturæ; quæ etiam res in hierarchico Ecclesiæ statu non minimam paritura esset confusione, & Episcopalis statu vilipendium. Omnino igitur dicendum erit, non alio respectu iam inde à seculis multis, Fuldensem Abbatem non nisi vni Moguntino cessisse, reliquis omnibus, ne ipso quidem Coloniensi Archi-Episcopo, nec etiam Magdeburgensi, quamuis Germaniæ inter Episcopos & Metropolitanos Primate exceptis, præcedentiâ & sessione potiorem fuisse, - quam quod Imperatricis Archi-Cancellariatum gereret. Ac recordor historias lectoritando obseruâisse, ne priscis quidem illis seculis, vel ipsummet Cassini montis Abbatem, cum vel maxime auctoritate & potentia vigeret, cuiquam Episcoporum prælatum fuisse, quamuis ipse S. Germano, quæ ciuitas destru-

destructo dudum Casinatum oppido, ad montis radices vicinas è cineribus eius surrexit, Episcopali iure praesit & imperet. Ac tanto firmius, quam dixi, opinionem amplector, quod repererim Herm. Kirchnerum, lib. 1 de off. & dig. Cancell. cap. 3, eiusdem sententiae esse. Quae igitur dixi supra de dignitatibus & praeminentiis Buchonici Antistitis huius vetustate, antiquissimi rerum nostrarum Historici testimonij suis firmant; indeque ob causam praetragam tanto verisimilius apparet, ijdem temporibus ipsummet Archi-Cancellarium, utpote sine quo tam altus & insolitus Abbatis Archi-Episcopis praelati honoris, nullo colore consistere & defendi possit, simul cœpisse. Illigenim Auctores cum suis demum temporibus, ab uno atque altero è primariis Ecclesiastici ordinis Principibus Fuldeni Abbatii statu questionem fuisse motam commemorent; de vetustissimo eius iure & longissimi temporis possessione ac obseruantiâ non reticent. Factum eius rei initium est sub Henrico eius nominis quarto Imperatore, tunc admodum adhuc puer, nec aliâ quam eâ ipsâ pueritiae eius occasione, ut iam alijs recte obseruatum est, non addita tamen, quam compere, verâ eiusmodi contentionis causâ, quæ etiam non nisi obscurè admodum, & ut sine aliunde accersitâ luce vix intelligi, quæ scribuntur, possint, ab Auctore huius rei proditur. Lambertus igitur Schafnaburgensis scribens ad an. Christi 1063, qui fuit regni Henrici IV septimus, atatis eius duodecimus, plus minus: *Consuetudo erat in regno, inquit, per MVLTOS retro maiores obseruata, ut semper in conuentu Episcoporum, Abbas Fuldenis Archi-Episcopo Moguntino proximus assideret. Sed Episcopus causabatur neminem sibi intra diœcesin suam post Archi-Episcopum debere preferri, animatus ad hoc & opum gloria, quâ antecessores suos longè supergrediebatur, & temporis opportunitate, quia Rege adhuc in puerilibus annis constituto, singuli quod sibi animus suggestisset facere impunè poterant.* Hæc à Lamberto, in laudes sui instituti hominum aliquando proniore ita narrantur, ut satis appareat, si vti referuntur utrumque gesta sint, Episcopi fuisse causam peiorem, egisleque illum paulò iniquius cum Abbatे Widerado. Mihi, ut propositum non est, cruentas istiusmodi de loco & gradu conflicitationes, de quibus longè magis lugubria & abominanda in sequentibus idem Auctor pluribus commemorat, probare & propugnare: ita non dubitem Episcopi causam ex parte coloratiorem credere, ac sustinere, non usque adeò absurdam fuisse prætensionem eius. Fuit enim is tunc temporis Hezilo nomine, magnus Parochiæ suæ pauperumque benefactor, adeoque præclarus & insignis vir, qui non ita temere incusandus sit excitata sine probabili fundamento controuersia. Nam quas Lambertus commemorat allegationes, opum nimirum & regiæ pueritiae irritamenta, non ita nudè admitti posse videntur, licet familiæ splendor & iunctus sanguine præpotens Saxonix

Saxonæ Marchio Echbertus, ipsius Regis patruelis, grande præterea momentum esse potuerint, ad capescendos maiores spiritus. Verum fuit, ultra præmissa, incitamen longè acrius & validius, quod ad annum præcedentem, quo Rex puer è sinu & disciplinâ matris infelici consilio abreptus, in procerum deinceps potestate fuit, ita narrat idem Auctor: *Episcopus (Anno Coloniensis) ut inuidiam facti mitigaret, ne videlicet priuat e glorie potius, quam communis commodiratione hec admisisse videretur; statuit ut Episcopus quilibet, in cuius diœcesi Rex tunc temporis moraretur, ne quid detrimenti respublica pateretur, prouideret, & causis que ad Regem delatae fuissent potissimum responderet.* Hanc ego veram causam iudico, ob quam tunc temporis Hildesheimensis Episcopus vti Imperij administrator, & Regiæ pueritiae rector, indecorum censuerit, Abbatii loci prærogatiuam, iuxta veterem, ad præsentem casum eius iudicio non extendendam, consuetudinem permittere: atque eò referenda sunt, quæ antea è Lamberto, ab Episcopo de diœcesis suæ finibus allegari audiuiimus. Alias enim si quis tempore, Episcoporum vniusquisque eiusmodi obiectionem Fuldensi mouendam censuisset, nullibi præterquam in solâ Moguntinâ diœcensi iure suo potuisset vti. Ac videtur sanè eò respicere & restringere Abbatis hanc præminentiam Arnoldus Lubecensis, de quo mox dicetur, qui non nisi de Moguntinâ vrbe loquitur; sed potior est fides & auctoritas prædicti grauis & veracis Scriptoris, qui ait SEMPER in conuentu Episcoporum Fuldensi prælationem competitissime, loci alicuius exceptione non additâ. Secundum, cuius memoria ad nos delata est, de Fuldensi sessionis iure litis exemplum, in ipsâ Romanâ Vrbe contigit, quo tempore Lotharius II Imp. ab Innocentio Papa II. Imperiali coronâ insignitus est, anno Christi 1132. Narrat hoc, quem in antiquis Fuldensis Ecclesiæ monumentis Christophorus Broverus reperit, sequentibus verbis antiquis atque, ut videtur, domesticus Scriptor: *Ipso eodem die consecrationis Imperatoris & Imperatricis, Domino Apostolico & ipsis confidentibus, orta est dissensio inter ministros ipsius Abbatis & Archi-Episcopi Magdeburgensis de Primatu sedendi: cumq[ue] pro hac re vicissim propè usque ad effusionem sanguinis altercarentur, superueniente Abate, & instâ defensione pro huiusmodi rationem reddente, fauente sibi Imperatore, ut ab initio Fuldensis Ecclesiæ omnibus antecessoribus suis concessum erat, Primum sedendi inuitu Archi-Episcopo obtinuit.* Haec tenus ille. Fuit autem eius loci Archi-Episcopus tunc temporis S. Norbertus Præmonstratensis Ordinis inceptor; quem ab huiusmodi contentionibus plurimum abhoruisse, eoque haud difficultem fuisse istius motu sedationem, facile mihi persuadeo. Nec potuit tamen eidem valde absurdum videri, si Abbatum Primas, Primi Archi-Episcoporum loco cessisset: ac præterea deerant fortasse, vel parum memoriae obuersabantur habita-

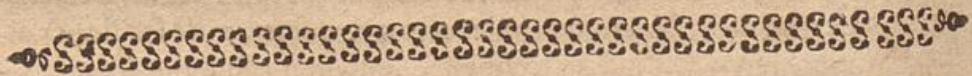
Ee

aliquan-

aliquando extra Germaniæ limites, atque adeò in ipsâ Curiâ Romanâ, in oculis summi Pontificis, inter contemptores mundanæ vanitatis, scandalosa ludicri honoris & vanæ gloriae certamina. Porrò quod Scriptor ille, quem audiūimus, de initio Fuldensis Ecclesiæ dicit, duriusculum apparet & non vñâ de causâ rei ciendum, quas tamen in præsentiarum attingere abstineo. Tertia denique contentio Moguntiæ contigit sub Friderico I Imp. Barbarossâ ab Italîs dicto, an. 1182, (ita Arnoldus Lubecensis; Crantzius, eumque secutus Brovverus, an. 84 designant, quibus Mariani & Lamberti continuatores ceterique vetustiorum consentiunt,) quo tempore Henricus VI, filius eius, in celeberrimo Imperij conuentu, pro illorum temporum more, solennibus cæremonijs militiæ nomen datus erat, per gladij accinctionem. Ibi enim Fuldensis Abbas (fuit is Conradus II) de Philippo de Hinsberg Colonensi Archi-Episcopo sequentem in modum conquestus legitur apud Arnoldum Lubecensem, lib. 3 *Histor. Slavorum, cap. 9*, è quo Crantzius & Münsterus, quos Brovverus citat, sua hauserunt: *Diù est quod Dominus Colonensis qui assidet, Fulensem Ecclesiam sive Cœnobium, quod gratiâ Dei & vestrâ munificentia regimus, quodam suo iure priuat, &c.* mox addit: *Fulensis Ecclesia hanc habet prærogatiuam ab ANTIQVIS Imperatoribus traditam, ut quotiescumque Moguntiæ generalis Curia celebratur, Dominus Archi-Episcopus huius Sedis à dextris sit Imperatoris, Abbas Fulensis sinistram eius teneat; & quia DIV Dominus Colonensis, nos in hac parte supplantat, rogamus ut vestro interuentu hodie locum nobis debitum non usurpet.* Quod de Moguntiâ hic Auctor particulariter tradit, iam reieciimus, Lambertum secuti; ac vidimus præterea è præcedenti exemplo, non in omni tantum Germaniâ, sed etiam in ipsâ Italâ Fuldenses istum sessionis primatum sibi asseruisse, ac Imperatoris etiam decreto integrum conseruâsse. Causam autem quod attinet, ob quam videantur Colonenses Antistites, uti priùs longissimo tempore factum fuerat, præcedentiam Fulensi deinceps permittere noluisse, non videtur alia à quoquam dari & ostendi posse, quâm Imperij per Italiam Archi-Cancellariatus, quem Philippi prædecessores ante seculi circiter lapsum consecuti erant. Eò enim pertinere credidimus illud Arnoldi DIV, quod etiam vltiùs protendi posse vix videtur. Igitur indignum iudicâunt Agrippinates Archi-Episcopi, postquam ipsius Principis Romani, Archi-Cancellarij effecti essent, deinceps gynæco apparentibus cedere. Hæc autem litigia, ut fieri afolet, variæ interpretationis res fuerunt, ac non raro contra Religiosos iniquioris, conquerente iam tunc suo ævo Lamberto Schafnaburgensi, Wideradum Henrico IV Imp. Abbate multum grauâsse odium nominis Monachici, quod inueteratâ malitiâ homines seper obfuscare atque opprimere conati sint. Conqueritur etiam Brovverus patrum

trum auorumque memoriā honorem eum (proēdriæ) bonis artibus sumptum, primos fugillare ausos esse Sebastianum Münsterum, & Albertum Crantzium, quem *præcipitis censura Scriptorem* vocat. Quam autem Crantzius inuectiuam instituit, ex Arnoldo Lubecensi (*lib. 3 Chr. Slau. cap. 9.*) mutuatus fuerat; apud quem multò prolixior & acrior extat. Dignus tamen fuit, vel hoc nomine perstringi alterius vice Crantzius, quod passim veterum loca, quasi sua, historijs inserat, ac bonâ fide ad longum describat, nec tamen aliquem illorum vel solâ nominatione dignetur; oblitus illius Pliniani: *Ple-*
nun ingenui pudoris esse, sateri per quos profeceris. Sed mitto hunc, & ad institutum regredior. *Quicquid igitur de istiusmodi agonibus, quorum censorem* me non fero, *quisque iudicare eligat;* priscæ certè modestiæ hoc insigne speciem illa ipsa, quantumvis contentiosa, arena exhibet, quod ante Wolfgangi Theodoricæ ab Eusickheim Abbatis tempora, non temere repertus sit decessorum eius aliquis, qui titulos suos Archi-Cancellariatū adscriptione auctiores fecerit, ad annum usque, ut ait *Auctor de officio & dignit. Cancell.* 1559. Nec puto superesse Diplomata Augusta, Fuldensis Abbatis subscriptione insignita; quorum hactenus apud Auctorem aliquem, qui publicè prodierit, memoriā superesse non competi. Neque annals, ait is, neque diaria, eius (Archī-Cancellariatū tituli) usquam mentionem faciunt; neque annotatum est in *Decretis (Recessus vulgo vocant) Imperij, quemquam ad annum usque 59, ex Abbatibus Fulden-*
sibus eo titulo usum fuisse. Nec tamen inde rectè quis inferat, malè fecisse prædictum Wolfgangum, eiusque Successores, quod ut cœperunt & perseuerant ijs honorum titulis, quibus præcedentes vel per modestiam, vel pro temporum simplicitate abstinuerant; eò quod probabile sit, non minus illis fuisse legitimas nouitij instituti sui causas, quam hi vetusti moris sui habuerint. Simili enim ratione & modo, Episcopi Herbipolenses, cum per secula aliquot Duciæ Franconiæ titulo, quamvis iam inde à veterum Ducum inter mortuâ stirpe, dono Cæsareo ipsum Ducatum possiderent, uti abstinuissent; sub Friderico demum tertio, Maximiliani I patre, illum assumere consultum putarunt. Albertus enim Brandenburgicus, Burggrauius Noribergensis, quem ob bellicam virtutem, resque fortiter gestas *Germanicum Achillem* vocauunt, heros equidem intrepidus & magnanimus, sed minimè iucundus in propinquo coentibus vicinus, eò quod plurima teneret passim in Franconiâ loca, a Pio II Pontif. Max. cui gratiæ & æstimatus fuit, testantibus id diuersis Scriptorum eius locis, Conuentus Mantuani tempore, istius Ducatus titulaturam petierat & impetraverat; quem ut aliena iura inuadente in tantò validius repellerent, publicâ præscriptione suâ profiteri coacti sunt Herbipolenses Aatistites, quæ eò usque magis dissimulauerant, quam neglexerant. Me-

moriā huius rei, nescio an alibi præterē obuiā, Continuator Chronicī Andreæ Ratisbonensis conferuauit. Verūm, vt ad Fulensem reuertar, quāmuis antiquitus, vt non semel repetere debui, eadem fuerit Archi-Cancellarij & Archi-Capellani in hac materiā nostrā significatio; videtur tamen cum tempore, vt dignitatum communicatio inter plures tantō commodiūs institueretur, discrimen successisse. Non obstante enim, de quo egimus, Fulensis Imperatricis Archi-Cancellariatu, reperio S. Maximini etiam apud Treveros suburbanūm ditissimum Abbatem, eiusdem Augustæ Archi-Capellani officio & titulo honoratum esse. Aut̄or mihi eius rei est Ioachimus Cluten in *Sylloge rerum quotidianarum*, num. xxiv, lit. K; qui tamen nec auctorem eius rei laudat; nec quo tempore, quo largitore ista gratia obtenta sit, addit. Fuldensi autem (quo relato finiam) Carolus etiam IV Imp. non parcus talium, veteres honores nouo priuilegio accumulatum iuit, assignatis illi in Augusta coronatione partibus suis, quæ successoribus eius, contrā ac de sessione pridem factum est, quoties res ita exigit, intactā permanēt. Erant quæ de *Comitijs & Ordinibus Imperij*, de *Nobilitate etiam Germanicā* tum Imperio immēdiatē, tum præter Cæsarem Principibus præterē, alijsve subiectā præmissis adiungerem: visum tamen fuit, non vnā de causā, ista eiusque generis alia in aliud reseruare tēpus, ac scripturienti calamo, hac quidē vice, ferias indicere.

QVÆ SEQVNCTVR PARTI M Notarum, partim Additamentorum, suis quæque locis inseri postulantum, no- men profitentur.

Paginā 4, lin. 10 à fine. De Cancellarijs vide etiam Iul. Cæsarem Bulengērum, lib. 2 de Imper. cap. 23: Stephan. Forcatulum, de Imperio & Philosophia Gallorum, lib. 7, pag. 1081: Conradum Lancellottum, lib. 1 de Iure publ. person. cap. 1, §. 4, pag. 351: Christoph. Leheman, Chron. Spir. lib. 2, cap. 7: Befoldum, in Thesauro practico, pag. 151: Speidelium, in Notabilibus, pag. 169: Chaffan. in Catalogo Gloria mundi, part. 7, confid. 7 & 8: Petrum Gregorium Tholosan. in Syntagm. Iuris vniu. lib. 47, cap. 29.

Rudibertus
Archit-E-

Pag. 8. fin. De hoc Ruidberto sequentia scribit Kirchnerus lib. 2 de off. Catt-

Cancell. c. 4: *Suprà quidem Caroli Magni nostri Cancellarium Rubbertum auditui-^{piscopus} & Archi-
mus, quem tanta Martis gloriâ & felicitate contra Normannos Imperij hostes enicujs-^{Cancella-}
se, vt Machabei nomen meruerit, Annales eius temporis celebrant.* ^{rius.}

Pag. 9, lin. 16. Vixit Caroli æuo Amalbertus Episcopus Virodunensis; ^{Amelber-}
quem signato an. 773, adhuc in viuis egisse, inde puto constare, quodd succel-^{Episc.}
sor eius Petrus Italicus ad seq. annum 774 repositus legatur apud Ioan. Che-^{Virodun.}
nu in Catalogo eius loci Episcorum.

Pag. 10, lin. 6. Corrigendus hic error; fuit enim Argentinensis, non ve-^{Rado Epis-}
rò Curiensis Antistes. Deinde re accuratiū perpensā, hūc Cancellarium, illū ^{scopus Ar-}
ipsum Episcopum fuisse latius habeo. Vix enim abest vt credam hunc esse Ab-^{gentinensis,}
batem illum Vallis S. Gregorij in Alsatiâ, quem Carolus Magnus inde euoca-
tum, Argentinensi diœcesi vigesimum sextum in ordine Episcopum præfe-
cit. Præfuit illi c annis octo, ac mortuus est an. 812; vt temporis ratione nū
fingi concinnius possit.

Pag. 16, lin. 1. ^{Iuueni} ait & alias Lothario Archi-Cancellarius, Agilmari no-^{Agilmarius}
mine, cuius apud Guiliaman. *de rebus Heluetiorum*, lib. 3, pag. 338, memoria su-^{Archis-}
perest. Eius nomine subscriptum est Lotharij Diploma confirmatorium, fa-^{Episcopus}
ctæ à patre Ludouico donationis Monasterio Luciariæ. Verba subscriptionis
hæc sunt: **Richardus ad vicem Agilmari recognoui. Datum**
VII Kal. Anno Christo propitio Imperij II Lotharij Pij Imp.
XI. Indict. III. Actum Strasburg ciuitate, &c. Huius Imp. tem-
pore Agilmarius Archi-Episcopus Viennensis in ordine quinquagesimus ter-
tius, S. Adonis, cuius Historiam habemus, proximus decessor, sed & præ-
fuit; qui etiam Romanensi Abbatia fuit diœcesis rescriptum impetravit,
quod refert in *Antiquit. Vienn.* Ioan. à Bosco, pag. 51: è quibus etiam Ioan. Che-
nu videtur mutuatus esse, quæ in *Catalogo* de hoc memorat. Hunc vix dubi-
tem esse Archi-Cancellarium illum, cuius è Guiliiano meminisse visum
fuit.

Pag. 16. Gauzlenus fuit Abbas Cœnobij S. Vincentij & S. Germani, vti ^{Gauzlenus}
constat ex Auctore libri *V Historiarum Aimoino* ante-hac perperam attributi,
cap. 34. Videtur præterea etiam S. Dionysij Abbas fuisse; vti colligo ex cap. 37
eiusdem libri. Interfuit expeditioni Caroli Calui contra Ludouicum Iuniorem
Germaniæ Regem, & acceptâ ad Andernacum clade, cum multis Procerum
alijs captus fuit. Eod. cap. 34. Hac occasione contractâ familiariori cum prædi-
cto Rege Ludouico amicitâ, qualiter post Ludouici Balbi obitum contra
pupillos eius conspirationem inierit, sed prudentiorum solertiâ fraudulentos
conatus suos eludi viderit; idem Auctor cap. 39 eleganter enarrat, & quidem
eo ipso, quo gesta sunt; anno.

Ee 3

Pag.

**Ernestus
Cancellari
rius.**

Pag. 20, lin. 4 à fine. Guili. lib. 2 de rebus Helvet. pag. 239, refert Paginam Ingenuitatis, sive literas Manumissionis eiusdem Imp. Ludouici, quam Teodmari Archi-Capellani vice idem Ernestus recognouit an. 906, regni Ludouici VII, in Rotvila; è quâ subscriptione comprehenditur Ernestum, qui superioribus annis Notarius fuerat, eo tempore Cancellarium extitisse.

**Theodul-
phus Cu-
riensis Epi-
scopus.**

Pag. 21, lin. 23. Vixit isto ævo Episcopus hoc nomine Curiensis, qui sedere cœpit an. 887, & peruenit ad annum 913. Dubito autem an probabiliter is cum Notario Ludouiciano idem statui possit; eò quòd necdum inuenierim apud quenquam, Episcopos Notariorum sive Secretariorum munus illis temporibus obiuiisse.

**Brunoldus
Episcopus
Argenti-
nensis.**

Pag. 22, lin. 12. Argentinienses circa hæc tempora Episcopum habuerunt in ordine 32, quem Bruschius in Catalogo ab aliquibus Grimoldum, ab alijs Brunoldum dici sribit, quem plane cum hoc Ludouici Cancellario primùm, postmodum Archi-Cancellario, eundem censem.

**Willibor-
tus Archi-
Episcopus
Coloniensis.**

Pag. 22, lin. 23. Parum abest, quin mihi persuadeam, esse hunc Willibortum illum (parum enim in nominibus discriminis est) qui gratiosus in aula Ludouici senioris vixit, ac postmodum ad Colonensem Archi-Episcopatum electus fuit; quem honoris gradum sub Arnolphi Imp. regimine præci- pue tenuit. A Carolo enim Crasso, populo Agrippinensi, ait Merslaus, diligenter commendatus, consecutus est Pontificatum per legitimam electionem, obiitque an. 889. Fuit prius Colonensis Presbyter, doctus p.riter, ait idem Auctor, ac pius. Fuit Legatus Ludouici Regis ad Carolum Caluum fratrem, vt legitur lib. 5 Amori, cap. 33, seu potius Appendix illius Chronographi: nam quintus liber ille isti Scriptori erroneè tribuitur, vti Frehero, Vossio, alijsque rectè obseruatum est.

Pag. 23, lin. 16. Hunc eundem Rabanum Ludouici Pij Secretarium fuisse sribit Christoph. Brovverus lib. 1 Antiq. Fuld. cap. 17.

Pag. ead. lin. 19. Extat integrum diploma apud Guilimannum de Rebus Helvetiis lib. 3, pag. 347, hac subscriptione: Comeatus Notarius ad vicem Rabbani recognoui. Data XII Kal. Aug. Anno Christo propitio XX regni Domini HLudouici Serenissimi Regis, in Orientali Franciâ, Indictione 1. Actum in Regeßburg, in Dei nomine feliciter, Amen.

**Hildegardus
Episcopus
Augusta-
nus.**

Pag. 26, linea 5 à fine. Fuit sub Henrico Aucto Augustanus Episcopus Hildensis, qui tamen cum hoc Notario idem censi non potest. Diploma Henrici Imp. quod Hildensis scripsit, annum habet adscriptum 952: Hildensis autem Augustanus obiit anno 923. Fuit etiam hoc nomine circa hæc tempora Archi-Episcopus Mediolanensis, Stephani IX familiaris, qui coronauit

Hugo-

Hugonem Ludouici III filium, Burgundiæ Ducem, in Regem Italiam. Is Monachus Gallus fuit.

Pag. 29, lin. 12 à fine. Repero tamen iam tunc præcedenti anno 952, Brunonem Cæsaris Archi-Capellanum fuisse, in literis Imperialibus ap. Christoph. Hartm. in *Annalibus Eremi Helueticorum*, pag. 57.

Pag. 29, lin. 21. Eiusdem generis sunt Archi-Abbas; quem titulum sibi competere prætendit Abbas Hersfeldianus, siue, ut vulgo vocatur, Hasfeldiensis in Archi-Episcopatu Bremensi: *Archi-Typographus*; quam appellationem à Philippo II Hispan. Rege obtinuit Christophorus Plantinus: (ipse in editione Bibliorum Regiorum, se Proto-Typographum vocat:) *Archi-gymnasium*; quam prærogatiuam præ alijs generalibus studijs obtinuit à Friderico III Imper. Academia Viennensis ad Danubium, ut Georgius Ederus testatur in *Catalogo Rectorum Vienn.* pag. 25: & apud veteres, Deæ Cybeles Sacerdotū princeps *Archi-gallus*. Inuenio etiam apud Sirmundum *tomo 3 Concil Gallic.* in subscriptione Synodi Ticinensis, an. 876, sub Carolo Caluo celebratæ, Bosonem Ducem vocari *Archi-ministrum Sacri Palatij*, qui mihi non videtur alias esse posse, quæcumque Franci olim Maiorem domum vocabant, hodie supremum aulæ Præfectum nominant. Deinde Leonis X tempore *Archi-poëta* appellatione usurpari cœpit: quo nomine tamen per aulicos sales magis, quæcum serio dictus fuit Camillus Quernus, Calaber extemporaneus versificator, inter illius aulæ ludibria primi ferè nominis. Iouius in *Elogijs*. Eiusdem denique generis sunt *Archiatri* alijs Proto-Medici dicti; *Archimandrite*, *Architecti*, *Archiguberni* (Trebel. Pollio, &c. Atque ne putemus solius honoris intensiōnem esse, *Archimimi* a-pud Sueton. & *Archipirata* aptud Ciceronem.

Pag. 33, lin. 16. Petrum Episcopum Papiensem, qui sub Othone III factus est Romanus Pontifex, Ioannes XIV dictus, (Platina XV numerat) Othonis II. Archi-Cancellarium fuisse, auctor est Seuerinus Binius *tom. 3 Concil. part. 2*, pag. 160, in vitâ illius Pontificis; quod non de alio, quæcum Italico Archi-Cancellariatu intelligi potest; Germanicum enim, ut perpetuâ ac continuâ successione eius Sedis Præsulum sufficienter ostensum est, iam tunc Moguntini hereditario iure tenebant.

Pag. 36 ante finem. Non intermisserim de hoc Italico Coloniensis Archi-Episcopi Archi-Cancellariatu referre locum Godefridi Monachi, qui de Philippo Archi-Episcopo tractans ita scribit, ac si is iam ante electionem istum honorem obtinuerit. Verba eius hæc sunt pag. 242 edit. *Freheriana*, sub an. 1167: *Ecclesia Coloniensis Philippum maioris Ecclesiæ Decanum & Sacri Imperij per Italiam Archi-Cancellarium, cum adhuc in Italia teneretur, Pontificem sibi elegit.* Satis autem puto, Godefridum illic aliquid præposteri commisisse; præsertim cùm in præ-

*Petrus Epb.
scopus Pa-
iensis.*

*Archi-
Cancella-
riatu Ita-
lico.*

in præcedentibus sub illo ipso anno eundem Philippum simpliciter Cancellarium vocâsset.

Engelber-
rus Colon.
Archi-
Episcopus
Archi-
Cancell.
Italia.

Pag. 40, lin. 10. Apud Sigonium etiam lib. 2 de Episcopis Bononiensibus, huiusmodi subscriptio extat in fine literarū, quibus Bononiensis Ecclesiæ priuilegia confirmantur à II Friderico: *Ego Conradus Spirensis & Metensis Episcopus, Imperialis aule Cancellarius, vice Domini Engelberti Colonensis Archi-Episcopi & totius Italiae Archi-Cancellarij recognoui, &c. an. 1220, &c.* In Monte Malo prope Vrbem.

Pag. 44, lin. 11. Meminit Kyriander, *de rebus Treuer. parte XV*, Diplomatis Ludouici Bauari Imp. quo inter cetera Treuerensi Achi-Episcopo, Archi-Cancellariatū Gallici ius confirmauit.

De Archi-
Cancellaria-
riatu &
Regno Are-
latensi.

Pag. 46. In literis Elæctorum ad Benedictum XII Papam, ap. Freher, tom. 1 rer. Germ. p. 427, Balduinus Archi-Episcopus Treuerensis simpliciter se Galliae scribit Archi-Cancellarium, nullâ factâ Arelatensis regni mentione. Arelati, tanquam regni Burgundici Regiæ, meminit etiam Otho de S. Blasio in appendice ad Othonis Frising. libros Chronicorum, cap. 21; vbi semel atque iterum Burgundiæ Archi-solum vocat. Hanc ciuitatem, iam inde à Flauij Constantini Tyranni tempore, eius qui contra Honorium res nouas molitus est, eminentiæ suæ primordia repete, & ab illo in Imperij Sedem, Provinciarum, quibus exinde Septimaniae nomen inditum fuit, caput ac metropolim erectam & collectam fuisse, scribit Iosephus Scaliger in Lectionibus Austronianis lib. 1, cap. 24. Verum Constitutio illa, quam Scaliger dicto Tyranno; Card. Cusanus, lib. 3 de Concord. Cathol. cap. 35, ipsi Constantino Magno tribuit, Honorio ac Theodosio verius adscribit Theophilus Raynaudus de patriâ S. Ambrosij, puncto 7, ex Hincimati epist. 6, cap. 17, & veteri Codice Arelatensi. Mirum igitur non est, si deinceps etiam multarum instar vrbium aliarum, in Ecclesiastica dignitate augmentum consecuta sit, & ad altiora consenderit. Antiquitus enim Episcopum habuit Viennensi Archi-Episcopo Suffraganeum, postmodum in Sedem Metropolitam sublimata reperitur; ac non pallio tantum Archi-Episcopali honorata est, sed diuersi etiam Præfides ipsi subiecti sunt. De re inter omnes constat; de tempore non item. Etsi autem illud minus certum sit, longè tamen antiquius est Metropolitanum Arelatensis ius, quam à Iosepho Scaligero asseritur, in Epistolis ad Carolum Labbauium, lib. 4, Epist. 345 & 346: quamuis videatur sententiam eius amplecti Aubertus Miræus in Notit. Episcop. orbis Christiani lib. 5, voce Arelate. Scribit citatus Scaliger, se Aquis Sextijs vidisse Noritiam Episcoporum Galliæ, ante trecentos annos scriptam, in quâ adhuc Arelatensis Præfus non Archi-Episcopus, sed Episcopus sub Metropolitâ Viennensi censitus fuerit. Parum autem fidei meretur ista Scaligeriana

geriana Notitia, eò quòd vel manifestè erronea sit; vel in Viennensis Ecclesiæ gratiam composita, partium studium nimis prodat. Fuisse antiquitus inter Viennam & Arelatum, de iurisdictione & superioritate contentionem, non ambigitur; sed dudum decisa & definita fuit controuersia ista, vt statim referam, adeoque certum est, iam inde à Caroli Magni ævo, Arelatensem Archi-Præfulem inter reliquos Galliarum Archi-Episcopos Sedem ac gradum suum tenuisse. Ab Eginhardo enim, in vitâ prædicti Caroli & relato illic testamento eius, inter Metropoliticas Regnorum illius Sedes decimo-quinto, adeoque proximo ante Viennam loco, Arelatum recensetur. Extat etiam Tomo 3 Conciliorum Galliae à Sirmondo editorum, Concilium Valentinum 3, sub Lothario I Imp. an. 855, cui Rodlandus Arelatensis inter reliquos interfuit, & Archi-Episcopis accensetur. Ad eundem supereft Nicolai I Papæ Epistola, in quâ itidem Archi-Episcopi titulo decoratur. Sed & in Francofordiensi, habitâ sub Carolo Magno Synodo, an. 794, Canón extat in ordine octauus, qui non tantum Metropolitici iuris Arelatensis meminit; sed etiam diuersis veterum Pontificum pro illo datis decretis & sententijs insitit, denuoque illic stabilit & confirmat. Eius verba huc transcribo: *De altercatione Vrſionis Viennensis Episcopi & Elifanti Arelatensis Episcopi lecte sunt Epistolæ Beati Gregorij, Zoſimi, Leonis & Symmachi, quæ definierunt, eò quòd Viennensis Ecclesia quatuor Suffraganeas habere Sedes deberet, quibus illa quinta præmineret, & Arelatensis Ecclesia nouem Suffraganeas habere deberet, quibus ipsa præmineret.* Extant præcitatarum literatum aliquæ in Antiquitatibus Viennensisibus Ioan. de Bosco; è quibus colligere videor, Arelatensem Metropolim iam inde à S. Leonis Papæ tempore origines suas repetere. Hadrianus enim Papa inter alia hæc scribit Berterico Viennensi Archi-Episcopo: *Habeat vnaquæq; Metropolis ciuitates sibi subditas, quas Beatissimus Leo post Chalcedonensem Synodum singulis Metropolitis distinxit.* Extat illa S. Leonis ad Arelatensis Metropolis Episcopos Epistola Tom. 1 Conc. Gallia Sirmondi, p. 91, vñà cum Episcoporū ad ipsum; & apud Baron. Tom. 6, Annal. Omnia autem antiquissima inter contendentes de primatu Arelatensem & Viennensem Præfules ordinatio Taurinensi Concilio anni 397 continetur, apud eundem Sirmondum, pag. 28.

Pag. 46, lin 10 à fine. Neapoli & Granatæ adde etiam Hispamicam Valentiam. Omnes tamen illæ à ciuitatibus inditæ regnis denominations, recen-
tiores sunt & antiquissimis seculis incognitæ.

Pag. 51, l. 6. Post Brunonem hic inferendus est *Hugbertus*, qui vice Bru-
nonis Archi-Capellani recognouit Othonis Diploma an. 952, Eremitis siue *Hugbertus*
Monachis in *Einſiedeln* in Heluetiâ datum, apud Christoph. Hartmannum
Othonis I
Cancella-
rius.
Chronici Eremitici pag. 67.

Ludolphus Archi-Episcopus Treuerensis. Pag. 51, lin. 7. Sub Othonē III, Treuerensi Ecclesiæ Antistes præfuit Ludolphi nomine; quem an cum hoc Magni Othonis Cancellario eundem censeam, animi pendeo: Sedere enim is cœpit, secundum Bruschianum Catalogum, an. 989; obiit sub Henrico Sancto, an. 1008, vt Herm. Contractus auctor est. Ab anno igitur 948, quo prædictus Ludolphus Sacellanus Concilio Treuerensi interfuit, ad annum usque 1008, sexaginta anni sunt; vt necesse sit admodum decrepitudem obiisse, si cum Archi-Episcopo idem fuerit: Certè Saxonem fuisse hunc Præfulem, & Bruschius & Kyriander scribunt; possitque videri, occasione legationis prætractæ, loci amoenitatem, ac Ecclesiæ splendore captus, tum hominum notitiae & fauori insinuatus illam concupisse & meruisse Cathedram.

Folginatus Cancellarius. Pag. 45, lin. 12. Folginati tamen nomen reperitur etiam in binis Othonianis literis anni 975, apud Christoph. Hart. in *Annalibus Eremi Helvetice*, pag. 86 & 87.

Egbertus Archi-Episcopus Trever. Pag. 54, sub fin. Fuit ipsis temporibus Egbertus Archi-Episcopus Treverensis e stirpe Hollandiæ Comitum, frater Arnulphi: qui, secundum Bruschium, 72 in ordine, Theodorico an. 970 mortuo successit, obiitque anno 989. vocat illum *virtute & eruditione insignem*, & sanctitatis ei laudem tribuit. Si hic fuerit ille, quem textus exhibet, Othon II Cancellarius, necesse sit in ipso Archi-Episcopali statu ei præfuisse officio; nisi potius in anno ingressus apud Catalogi Auctorem mendum, aut error sit.

Pag. 56, lin. 10 à fine, ibi, *Primum Cancellarium*. Supereft apud Rupertum in *vita S. Heriberti Laconica* ad illum Othonis III gratulatoria epistola & familiariter iocosa, quā Archi-logothetam vocat; quod eādem ratione intelligendum est.

Heribertus Aistetenensis Episcopus. Eadem pag. lin. vlt. Si cui forte non probetur, quod S. Heribertum, Coloniensem iam tunc Archi-Episcopum, aulico Cancellariatui præfuisse dixi, per me non stabit quod minus ad Heribertum Episcopum Aistetenensem factas sub S. Henrico per Heribertum subscriptiones deferamus. Hoc tamen eò timidius facio, quod qui illius loci Episcoporum Catalogos scripserunt, eius rei non meminerunt. Scriptor interim anonymus Hasenrietanus, apud Gretserum, testatur hunc iuniorem Heribertum Sancti illius prædicti homonymi, seu, vt ipse vocat, æquiuoci cognatum fuisse; unde non improbabile videatur ab illo aulæ insertum, & regio seruitio eius commendantis operâ traditum fuisse. Fuit, vt idem Auctor addit, *nobilis genere, nobilior moribus, vir eleganter literatus, &c. egregiè dictandi dulcedine in tantum enituit*, vt tunc temporis hac in arte nulli secundus fuerit. Huius in istâ stili parte negotij non potuit alibi clariora docu-

ta documenta exhibere, quām in Cancellariatū aulici munere; eoque crediderim anonymum istum, sed non spernendum, Auctorem respexisse.

Pag. 57, lin. 8. Ne quis putet me hac paginā contraria scripsiisse illis, quæ præcedenti posui, quando hic Othonem Heriberti condiscipulum facio, quem illi c eidem præceptorem dedi; meminisse lectorem oportet, sāpius contigisse, vt quis alicui in disciplinam se dederit, cum quo prius communem præceptorem aliquem tertium haberet. Vnico Theophrasti Eresij exemplo isti rei probandæ contentus ero; qui cūm sub Platone Aristotelem habuisset symmatheten, post illius obitum non est hunc dedignatus agnoscere sectarique magistrum.

Pag. 57, lin. 9 à fine. Hunc Tagmonem Albertus Stadehsis ad annum Christi 1010 Daganum vocat, pag. 113.

Pag. 59. Nobili prosapiā Suidgerum fuisse ortum Albertus Stadensis ^{Suidgerus} auctor est, ad an. 1032; qui ibidem addit, antequam Bambergæ Cathedram ^{Epi/copus} Bamber- ^{Bamber-} ^{gensis.} conscederet, Herimani Bremensis Archi-Episcopi Capellatum fuisse.

Pag. 59 fine. Insereudi Henrici Sancti Cancellarijs sunt, quos imprudens presermisi, dico Leodienses Episcopi, ^B Volbodo & Durandus. Prior sanctitatis ^{VVolbo-} ^{do Episc.} ^{Leod.} opinione claret, scripsitque vitam eius Reinerus, hactenus, quod sciam, ne- dūm editam, legendam suo tempore in Tomis de Vitis Sanctorum Heriberti Rosveidi Ultraiectini, & Ioannis Bollandi Antwerpensis Soc. Iesu Sacerdotum, qui, dum hæc scribo, iam nunc præla exercere feliciter cœperunt. Aegidius Aureæ Vallis hunc simpliciter Imperatoris Capellatum vocat, sed expressus Petrus Mersætis in Catalogo, Magnum Chron. Belgicum pag. 106, & Mæterus lib. 2. Annal. Elandrie, Cancellarium dicitur. Fuerat prius Monachus Stabulensis, ac Decanus summae Aëdis apud Traiectum. Composuit controuersiam inter S. Henricum Imp. & S. Heribertum Colon. Archi-Episcopum exortam. Quantā fuerit apud Imperatorem auctoritatem, ex sequentibus Reineri verbis comprehenditur: Imperator enim quamvis Archi-Episcoporum suorum multæ esset auctoritate, & scientiæ suffulsa, nihil tamen erat firmum, nihil stabile apud eum, nisi S. VVolbodonis corroboratum esset consilio & sanctitate. Durandi Cancellariatum Historia Episcoporum Leodiensium quidem subtinet, disertè autem eius testes sunt Cratepolius in Episcoporum Catalogo, & Magni Chron. Belg. Auctor pag. 101. Faciunt tamen etiam huc, quæ Aegidius Aureæ Vallis Monachus, his verbis narrat: Hunc (Durandum) propter vitæ modestiam & scientiæ prærogatiuam VVolbodo benignus habebat gratissimum, atq; ad eum Imperatori Henrico, clericum querenti habentem scientiam literarum, assignauerat eum & summopere commenderat. Fuit originis insinæ, Scholasticus olim, Imperatoris missione, Bambergensis nouellæ Ecclesiæ. Scripsit contra Berengarium Andegaiensem

Archi-Diaconum nouæ tunc sectæ Sacramentariæ, quæ nostro seculo passim inuauit, fabricatorem.

*Dithmarus
Episc. Hilde-
sheim.*

Pag. 60. Dithmarus, siue Thiadmarus, Episcopus Hildesheimensis in ordine quintus decimus, Conradi Salici Sacellanus ac intimus Consiliarius fuisse, scribitur Bruschio in Catalogo; quem etiam Crantzius (lib. 4 Metrop. cap. 19.) vocat carne animoque nobilem. Auctor Chronici manuscripti Hildesheim. secretissimum siue intimum & supremum prædicti Cæsaris dicit fuisse **Consiliarium**; vnde vix dubitem, illius Cancellarium fuisse. obiit an. 1038, & sepulchrum eius miraculis illustre fuit; indeque relatus in numerum Sanctorum, ut Crantzius auctor est. Offa eius leuata sunt, teste Alberto Stadensi, an. 1132. Patria Danum fuisse Bruschius, reliquis tacentibus scribit.

*Burchar-
dus Episc.
Halberstadt.*

Pag. 61, lin. 23. Magis mihi placet hunc eumdem credere, cum Burchardo Episcopo Halberstadiensi, qui natione Bauarus fuit, e Comitibus (siue Marchionibus) de Vohburg. Electus is fuit an. 1036. obiit expletis in Sede annis 23, an. Chr. 1059.

*Adeolus
Episcopus.*

Pag. 61. Sub finem Imperij Conradini adeoque ultimo eius anno Cancellarium apud Leonem Ostiensem inuenio Adeolum Episcopum; nisi forte potius sit, illum Italiæ Archi-Cancellarium, non Logothetam aulicum credere: quod etsi facilè in medio relinquam; exinde tamen probabilius puto, quod eodem anno, ut dixi, Burchardus præmemoratus Cancellariatu Palatino funetus sit. Leonis verba hæc sunt: *Hic Conradus Imp. an. 1038, quo Sanctus Abbas Richerius ordinatus est, precibus Gislæ coniugis filij, Henrici & Adeoli Episcopi Cancellarij sui, apud Beneventum præceptum aureo sigillo bullatum, iuxta priorum Augustorum morem, de vniuersis Monasterijs (Cassinenis) iuribus fecit.*

*Guido Ar-
chi-Episc.
Mediolan.*

Pag. 64. Guido Valuasorius septuagesimus quintus Antistes Mediolanensis, Henrici III Secretarius fuit, ut testatur Catalogus Archi-Episcoporum illius Ecclesiæ, cuius etiam auctoritate & gratia, reliquis competitoribus reiectis, ad Cathedram peruenit.

*Guibertus
Arch-
Episcopus
Rauennas.*

Pag. 65. Opinionem & coniecturam meam de Parmensis Guiberti Aulico Cancellariatu firmissime stabilit Nicolaus Aragonensis in suis de Gestis Romanorum Collectaneis, apud Baron. tomo 11 Annal. sub an. 1061, n. 3.

*Fridericus
Episcopus
Monast.*

Pag. 66. Fundator est hic Fridericus suburbanæ Ecclesiæ Collegiatæ S. Mauritij apud Monasterienses; in cuius naui, ut vocant, mediâ eleuato sepulchro quiescit. Ad illud feria tercia Rogationum statio & memoria quotannis habetur, in ipsâ anniversariâ urbici Cleri processione.

*Sigehardus
Aquilezen-
sis.*

Pag. 66, lin. 22. Sigehardus vocatur apud Christoph. Hartman. in Annal.

Eremi

Eremi Heluet. pag. 139: è quo loco simul constat, quod Friderico sine intermedio successerit. Diploma enim, quod illic recognoscit, datum est an. 1064.

Pag. 67. De Bibone Cancellario coniectionem meam testimonio suo, *Bibo Episcop. Tullenſis.* quod postmodum animaduerti, iuuat & confirmat Lamb. Schafnab. *ad an.* Chr. 1069, his verbis: *Tolosæ* (ita h̄ic & alibi Tullum in Leucis vocat) *Episcopus obiit; cui Bibo Cancellarius successit: pro quo Adelbero Canonicus Metensis Cancellarius est substitutus.* Idem autem locus vice versâ quæ de Herbipolensi *Adelbero Canonicus Metensis.* Adelberone per coniecturā protuli, euertit; ideoq; *h̄ac & 129 paginā* de illo relata, interpolanda sunt. Metensis igitur *Canonicus Adelbero*, non ēiusdem nominis Herbipolensis *Præfus*, Henrici IV *Imp.* Cancellarius aulicus fuit. Non videtur autem dubitandum esse, non aliud hunc fuisse, quām qui illo æuo hoc nomine Metensis *Episcopus* fuit; licet Lambertus in thronisationis eius, ad quā per Palatina, vt saepe aliæ plures, stipendia sibi gradū fecisse, credēdus est, non meiminerit. Obitus eius incidit in annum Christi 1072, eodem referente Lambertu; vt omnino pauculis annis sedere potuerit. Ioan. Chenu, *in Ordine eius loci Episcoporum*, duos refert Adalberones, 48 & 51: sed parūm cum Schafnaburgensi in annorum introitūs & regiminis designatione illi conuenit.

Pag. 68, lin. 15 à fine. Duo fuerunt sub hoc Quarto Henrico Spirensis Ecclesiæ *Episcopi* hoc Adelberti nomine: quorum prior an. 1070 obiit, ideoq; *huc non facit; alter, qui illi proximè successit, è Saxoniæ Ducum stemmate prodijſſe traditur; quem tamen Bruschius in veteri aliquo Nemetensi Basiliæ per istromate Alibrandum vocari scribit.* Sedere cœpit an. 1070; obiit an. 1108.

Pag. 68, lin. 17, *Egilbertus.* Nequaquam ambigendum est, non aliud *Egilbertus Archi- Episcopus Spirensis.* hunc fuisse, quām eo nomine Treuerensem Archi *Episcopum*, quem Merſeo Auctore, an. 1079, Imperatore præſente, Cleri concordantia vota *Præ- fulem* adoptātunt, & quidem Romæ in Imperatoris negotijs absentem. Laudes eius apud memoratum Mersæum, aliosque legi possunt; obiit an 1101. Natione Bauarus fuit, Maiorq; ante in thronisationem Treuirorum *Præ- positus.*

Pag. 70. Gundekardus octauus decimus Aistetensis *Episcopus*, Gebhar- *Gundekardus* di sive Victoris II Successor, ab Auctore *Catalogi Episcoporum* Gaspare Bru- *rus Episc. schio, Agnetis Imperatoris Sacellanus, & Henrici IV præcipuus Confisi- Aistet.* liarius vocatur. De posteriori tacet Gretserianus Catalogus, qui memorabilia de virtutibus & sanctitate huius *Præfus*, quem Gundakarum vocat, refert.

Pag. 70, lin. 4. Albertus hican. III, sub iinitium Archi-Præsulatus sui, ipse met reperitur, uti Archi-Cancellarius, subnotasse Henrici V Diploma, apud Christoph. Hartman. pag. 173.

*Arnoldus
Episcopus
Spirensis.*

Eadem Pag. lin. 12 a fine. Coniecturamea est, hunc esse 37. Spirensim Episcopum, quem Bruschius in Catalogo Arnulphum vocat; facile enim, ut alias quoque dixi, haec vicina nomina confunduntur. Sic 30. Episcopus Wormatiensis Arnoldus, ut Bruschius illum vocat, Lamberto Schafnaburgensi Arnolphus est; ac ipsummet Arnolphum Imperatorem, sunt qui Arnoldum nominant. Fuerat autem hic noster prius Corbeiensis in Westphalia Abbas; unde ab Henrico V Imp. cui ut plurimum utilis, ita longe etiam charissimus fuit, Laurishemum translatus, & in Abbatem constitutus fuit, adiectis haud longe postea Wissenburgensi & Lymburgensi Abbatij, ob bene merita: ad Episcopatum an. 1123 peruenit, post quatuor regiminis annos mortuus.

Eadem Pag. lin. 8 a fine. Hic idem Bruno apud Christoph. Hartmannum in Annalibus Eremi Heluetice (deß Fürstlichen Closters Einsiedeln) pag. 178, literas Cæsareas an. 1114 subscriptis.

*Dithmarus
Episcopus
Verdensis.*

Pag. 71, lin. 7. Hunc Dithmarum Lotharij II, (Tertium se vocat in Westphalia, quæ apud Lindenbrogium extant inter Priuilegia Ecclesiae Hamagensis) Cancellarium, suspicor esse huius nominis eo tempore Verdensem Episcopum.

Pag. 71, lin. 12 a fine. Eodem Beroldi nomine vocatur apud Christophorum Hartmannum in Annalibus Eremi Heluetice pag. 193; ubi, Alberti, Archidi Cancellarij vice Lotharij literas an. 1136 recognoscit.

*Wicboldus
Abbas Sta-
bulensis &
Corbeiensis*

Pag. 74, fine. Wicboldus Abbas Stabulensis, indeque translatus ad Corbeiensem Abbatiam, quod factum an. 1146, a Kleinsorgio in manuscripto Westphaliae Chronicæ, Conradi III & Friderici I Cancellarius, fuit, ut simul explicat, præcipius Confiliarius, maximæque apud illos auctoritatis fuisse scribitur; qua mediante etiam insignia aliquot Monasterio suo an. 1147, & 1152, impetravit ab illis Priuilegia.

*Amadeus
Episcopus
Lausannensis.*

Pag. 75. Amadeus nobilis Allobrogo, è Monacho & Abbatore Cisterciensi Episcopus Lausannensis, Friderici I Cancellarium egit, ut auctor est Albertus Miræus in Chron. Cisterc. pag. 312; ubi refert, solitum esse dictum Principem in sequentem modum illi scribere: Carissimo Cancellario nostro Amadeo Lausannensi Episcopo: qui genere & nobilitate nec non & fidelitate nobis addictus, cognoscitur.

Pag. 79, lin. 22. post verba Goldasti, pag. 81, (rectius 8,) adde: ubi vice Christiani recognouit priuilegium Aquisgranensibus datum an. 1166, uti Sacri Palatij Protonotarius.

Pag. 81,

Pag. 81, lin. 13. Idem Rudolphus an. 1180 subscrisit pritilegium Friderici I datum Wormatiensiis super immunitate vectigalium in diuersis te-
loneis.

Pag. 82. Huius Conradi Hildesheim. Episcopi extat epistola ad Arnol- Conradi
dum Abbatem Lubecensem in *Chronico Selauor.* ab hoc scripta Episc. Hil-
de Italico itinere suo, quā tamen plurima fabulosa continentur. Scriptis illam desheim.
cūm esset ab Henrico VI eō missus, ideoque se vocat *Siciliae Legatum.* Frater Epistola ad
fuit Burggrauij Magdeburgensis, si eidem Arnoldo Lubec. credimus *lib. 7, Lubec.* Arnold.
cap. 2.

Pag. 83, lin. 20. Libet de hoc Conrado Episcopo Herbipolensi adscribere Conradus
locum ex Appendix Othonis de S. Blasio, Episcopus *cap. 42;* eō quōd ab alijs præterita, Herbipo-
partim ad laudem, partim ad vituperium eius pertinentia complectatur: Sed lensis
statim eodem Conrado Cancellario repatriante, Arcis Her-
suam rediit, ibi postmodum contra regnum conspirans, & montem S. Maria in ipsa bipolensis vrbe pro castello muniens, publicè rebellavit, rebus Ecclesiae multifariè dilapidatis; à initium.
quibusdam ipsius Ecclesia ministerialibus, quos in guerrā cum ipsi habitā admodum
inuriaverat, in ipsa ciuitate occidit. Dicitur tamen de eo, quod in corpore ipsius que-
dam castigationis indica reperta sunt, quibus distictæ conuersationis ipsius pœnitentia
sit ostensa.

Pag. 84, lin. 22. Sub Philippo etiam Sifridus quidem Protonotarius fuit, Sifridus
cuius meminerunt literæ eius an. 1204 datæ Adolpho Coloniensi Archi- Protonota-
piscopo, super allodio in *Saluelt* apud Gelen. in *Histor. S. Engelberti, pag. 32.* Du- rius Phil.
bito an non hic sit idem ille, qui sub Friderico II Cancellarius & Episcopus Imp.
Ratisbonensis fuit.

Pag. 86, lin. 15. Hic Bertoldus è Protonotario ad Cancellariatum con- Bertoldus
scendisse videtur. Refert enim Goldastus *in den Böhmischen Beylagen* de Nifen *pag. 143,* Auream Friderici II Bullam confirmationis super electione Wenceslai Protonota-
Bohem. Regis de an. 1226, mens. Maij, ita subscriptam: *In oppido Vlmeni per rius &* Cancell.
manum Bertoldi de Norff Imperialis aula nostræ Cancellarij. Pro Norff enim sine dubio *Nifen* legi debet; nec supereft difficultas aliqua, nisi fortè Goldastus, qui Diploma illud Germanicè edidit, seu quis alius translator, Protonotarium perperam *Hoffkanzler* verterit. Hervartus tamen, & præter illum alij, Cancellarium cum Protonotario vnum & eundem censem. *vide Defens. Imp.* Lud. Bauari pag. 634. Certè illos qui Vice-Cancellarij essent, promiscuè quandoque etiam Protonotarij titulum usurpasse supra, pag. 91, in Ebernando sub Adolpho Cæsare vidimus.

Pag. 88. Fuit etiam Protonotarius Friderici II *Henricus de Tanna*, per cu- Henricus
ius manus datum est Diploma eius, quo recipit Ecclesiam Bononiensem in *de Tanna.* Mundi-

Mundiburdum suum, & confirmat bona & priuilegia eius, apud Sigon. lib. 2 de Episcopis Bonon. pag. 162.

Pag. 88, lin. 11. Inter priuilegia Mindensia, num. 18, Wilhelmi Imp. literæ leguntur, quibus Mindensem Episcopum Widekindum de Hoia infeudat de liberâ Comitiâ in Steenvvede; in quibus non tantum huius Cancellarij, sed etiâ Protonotarij Arnoldi memoria conseruata est. Datae illæ sunt an. 1254, in castris, post depopulationem Vestfrisiae. Subscriptionis illius, quatenus ad præfens institutum facit, hæc formalia sunt: Venerabilis H. Spirensis Princeps & Cancellarius, &c. Magister Arnoldus Protonotarius Regalis aulæ. Hinc constat Henricum etiam Wilhelmi Cancellarium fuisse.

*Arnoldus
Protono-
tarus.*

*Nicolaus
Episcopus
Camera-
rensis.*

*Bertoldus
Episcopus
Aistetensis.*

*Petrus
Iamne.*

Lithomisla.

*Ioan Episc.
Olomucens.
& Archi-
Episcopus
Pragensis.*

*Petrus Pre-
positus Olo-
mucensis.*

Pag. 89, lin. 5. Idem Nicolaus occurrit in priuilegio Wilhelmi dato Coloniensibus super immunitate vectigalium in diuersis Rheni fluminis teloneis, de an. 1257, hac subscriptione: Datum Colonie per manus Domini N. Cameraensis Episcopi dilecti Principis & Cancellarij nostri vice (vices) gerentis Venerabilis Principis Gerardi Moguntini Archi-Episcopi per Germaniam Archi-Cancellarij Lynn. lib. 10. de Iure publ. cap. 10.

Pag. 95, lin. 7. Tantum abest Bertoldum Lamberto priorem fuisse, ut etiam post Ioan. Olomucensem ponendus sit. Diploma enim concessionis Nundinarum datum à Carolo IV Hamburgenibus, anno regnorum 19, Imperij 10, ita subscriptum fuit: Et ego Bertoldus Dei & Apostolicae Sedis gratiâ Eystetenensis Episcopus, Sacrae Imperialis aulæ Cancellarius, vice Reuerendi in Christo Patris Domini Gerlaci, &c. Per Dominum Imperatorem, Petrus Lamne. Lynnæus lib. 7 de Iure publ. cap. 23.

Pag. 95, lin. 23. Lithomisla, siue Leuthomisla, Bohemiæ oppidum est ad Morauiaæ confinia, in circulo Chrudinensi; Episcopalem Sedem accepit sub Carolo quarto, quo tempore Pragensis Sedes in Archi-Episcopalem erecta est, uti testatur Ioan. Bertoldus Pontanus in Bohemiâ Piâ, & Miræus lib. 5 Not. Episcop.

Pag. 96, lin. 20. Hic ille idem est, quem Ioan. Bertoldus Pontanus in Bohemiâ Piâ, pag. 45, Caroli Cæsaris Consiliarium & Secretarium vocat, estque ex Olomucensi Episcopo translatus ad Pragensem Metropolim. Dixi de hoc inter Cardinales, num. 13. Probabile igitur est Ioannem hunc Bohemiæ Cancellarium & Imperij Protonotarium simul fuisse; quod idem suspicor de Rudolpho de Fridenberg, de quo actum eadem hæc pag. 96 in fine.

Pag. 96, lin. 22. Ante Nicolaum, qui hic Ioannem sequitur, inferendus est Petrus Praepositus Olomucensis, cuius subscriptio occurrit in literis Carolinis super teloneo Selzensi, concessis Petro de Wartenberg, Baroni Bohemico & Curiaæ

& Curiæ Imperialis Magistro, an. 1371. apud Goldast. in den Böhmischen
Verlagen/ pag. 202.

Pag. 97, lin. 7. Ianurensis Hundij, Goldasto in den Böhmischen Verlagen ^{Ioan. Iau-}
gen/ pag. 204, vocatur Ioan. Laurenſis, in subscriptione Confirmationis super renſis.
Teloneo in Seltz, de an. 1376. Posterior hæc lectio priori præstat; Laurinum
enim, vnde isti nomen esse videtur, Episcopalis vrbis est Hungariae, Germani-
nis Raab/ munitissimum contra Turcas propugnaculum.

Pag. 97, lin. 8. Extremis Carolini Imperij annis Protonotarium Cæſare- ^{Nicolaus de}
um egit, Nicolaus de Resenberg, qui subſcripsit Priuilegium Monasteriensi & ^{Resenberg.}
Oſſiaburgenſi Ecclesijs datum, & sub Bullâ expeditum autreā, quo diuersa
Laiconum statuta contra Libertatem & Immunitatem Ecclesiasticam tendē-
tia erēta, caſſantur & abrogantur. Eius hæc ſubſcriptio eſt: Et ego Nicolaus
de Resenberg Ormericensis (ſiue Damericensis) Magdeburgenſis diœcēſis Cæſaris Pro-
tonotarius, vice & nomine Reuerendissimi in Chriſto Patris ac Domini, Domini Lu-
douici Archi-Episcopi Moguntini Sacri Roman. Imp. per German. Archi-Cancell. re-
cognoui.

Pag. 99, lin. 24. Michaēl hic, apud Goldast. in den Böhmischen Verlagen/ ^{Michaēl}
ſe vocat Pragensem Canonicum, in ſubſcriptione literarum Sigismundi ad ^{Canonicus}
Ordines regni Bohemici in Czaſlaviciſibus Comitijs congregatos, ^{Pragensis.}
an. 1421. Potuerint tamen diuersi fuſſe.

Pag. 101, lin. 7 à fine. Retractationis iſtius Bulla non ad hanc historiam, ſed ^{Bullâ re-}
dialogum de poteſtate Bafiliensis Concilij pertinet, quem ad vniuers. Colo-^{tractationis}
niensem in minoribus agens compoſuerat. Videatur autem de hoc historiæ io-^{Pij II.}
cularis negotio, Epiftola 395; cuius loco mihi altera iſta lucubratio per erro-
rem in memoriam erat.

Pag. 102. Scribit Georgius Ederus, in Catal. Rectorum Archi-gymnaſij Vien- ^{Viennensis}
nenſis, pag. 10, Albertum III Austriæ Ducem, Fundatorem Viennensis Gym- ^{Præpositus,}
naſij, ex consensu Innocentij VI & Urbani V Pontificum Roman. ſtatuiſſe, vt ^{Austria}
quilibet Præpofitus Viennensis eſſet Archi-Cancellarius Austriae, Princeps & Præ- ^{Archis-}
latus inſulatus. Idem, pag. 38, ſub an. 1478 tradit, cum illo tempore ducu & au- ^{Cancella-}
ſpicijs Friderici III Imp. (is certè ab Apostolicâ Sede ita obtinuit) Præpofitu- ^{rius, &c.}
ra & Collegiata Ecclesia Viennæ in Episcopatum erigeretur, Præpofitum ^{Cæſareis.}
Viennensem deinceps titulum Archi-Cancellarij Austriae amifſe.

Pag. 102, lin. 11. Huius aſſerti veritas per præcedentium ſeriem comproba- ^{Kirchneri}
tur; ſcribit nihilominus Kirchnerius lib. 1 de off. Cancell. cap. 12, in ſequentem mo- ^{error de}
dum. Nam & in Imperiali aulâ, pro antiquis Capellanis, Diaconis, reliquisq; Clericis ^{Cancella-}
ac Sacerdotibus, Iuris periti atque Politici homines ex ſeculari ordine huic muneri ^{rijs, &c.}
à tempore Rudolphi I ut plurimum adhibiti, excepto Archi-Cancel- ^{Cæſareis.}
lariatu.

lariatu, &c. Error iste ex ijs quæ de Cancelliorum aulicorum successione retulimus, elucet & conuincitur.

Pag.102 fine. Hunc non dubito illum esse Ulricum, de cuius erga se a uerso animo & malignitate, Aeneas Sylvius tum temporis Senensis Eccl. Episcopus & Cardinalis conqueritur Epist.296,300,302, & 306. Is modò Cancellariæ Rectorem, (Epist.300,) modò Cancellarium, (Epist.296,) vocat. De eodem narrat Cap.21 Europa, qualiter in vrbe Ciliensi, exorto, contra Imperatorem nocturno ciuium tumultu, in hostium manus & vitæ præsens periculum inciderit.

Pag.103,lin.26. Ipse tamen Aeneas Sylvius modò dictus, Epist.306, scribit se quindecim annos Cæsari seruissse.

Sigismundus Vieſeuſer Vice-Cancell. Pag.110,lin.6. Mors huius viri incidit in annum 1587, teste Bucholtzero in Indice Chronol. cuius verba vtpote honorifici elogij monumentum retineo: Sigismundus Vieſeuſer (obijt,) vir omni eruditioſis genere præſans, & multis naturæ donis excellens, Imperatorie Maieſtatis Pro-Cancellarius, 13 April. aetatis 56, Prague Bohemorum.

Freimonius Vice. Cancellarius. Pag.111. Hunc Freimonium Herm. Kirchnerus lib.1 de Cancell. cap.10, humanissimum vocat doctissimumque virum; addens, tum in prosa tum ligata oratione facundum fuisse, vt cuius etiam expeditissimo respondere ex tempore in vtroque genere potuerit, quique Musis, præcipue Poëticis suis, omnem suam, quamuis lautissimam, fortunam acceptam retulerit.

Supplices libelli ab Archi-Cancellario inscribiti. Pag.114,lin.5. Etsi regulariter non omnia subſcribantur ab Archi-Cancellario Moguntino Cæſarum Diplomata, ita tamen seruatur, vt quoties in aula præsens existit supplicantium libelli ipsi exhibeantur; quibus si deferendum sit, & literæ desuper concedi & expediri debeant, prædictus Elector manus suæ appositione facultatem illam largiri consuevit, eiusmodi, quæ pro exemplo sit, subscriptione: Anſelmus Casimirus Archi-Episcopus Moguntinus.

Ioan. Carondeletus. Pag.114,lin.15. Hunc citatus à me Aquileiensium Patriarcha Hermo- laus, apud Politianum lib.12 Epist. supremum vocat Romanorum Regis Secretarium, eundemque reperio à Francisco Harao, in rebus Brabant Maximiliani Cancellarium dici. Fuit autem Brabantiaue Belgicarum rerum Cancellarius, vt ex Erasmi ad illum epistolis constat, hæc insignitus ab illo titulatur. Brugenses tempore illius rebellionis, quæ commerciorum principatu le exuerunt, ob iniectas ipsi Domino, quem dixi, manus, etiam hunc, cum prima- rijs aliquot reliquis ministris regijs, in vincula coniecerunt.

Plumborum ſigillorum origo. Pag.116,lin.1. Polyd. Virgil. lib.8 de rer. Inuent cap.2, auctor est antiquissi- mis

mis temporibus sigillum non reperiri plumbeum; Stephano autem III, ac Hadriano II, qui an. 772 sedere cœperit, placuisse, ut Diplomata diuturniora forent, tabulas Apostolicas plumbo obsignari.

Pag. 117. Sigillum Friderici II Imp. sequentibus verbis describit Gelen. *Friderici in S. Engelberti Historiâ, pag. 114: Infra Diploma ex sericis, rubei, viridis & flavi colorum filis contextis, dependet Sigillum magnum rotundum, referens in solio Imperatorum togatum, dextrâ sceptrum, sinistrâ tenentem globum cruce insignitum; in capite gestantem coronam, à quâ velut insulâ vitta ab utrâque parte, duo lilia defluunt. Subscriptio eius hæc est: Fridericus Dei gratia Imperator semper Augustus.*

Pag. ead. Auream Bullam Philippi Imp. describit Gelen. *in vitâ S. Engelberti, pag. 32, his verbis: In fine dependet ex filo serico Sigillum aureum, ab vnâ parte habens templum tergeminâ insignitum turri. Portæ templi inscriptum: AVREA ROMA. Epigrapha est: ROMA CAPVT MVNDI TENET ORBIS FRENA ROTVNDI. Ab alterâ parte sedet Imperator in solio regio tenens dextrâ sceptrum, sinistrâ orbem mundi cum hac inscriptione: PHILIPPVS DEI GRATIA ROMANORVM REX ET SEMPER AVGSTVS.*

Pag. 117, lin 5 à fine. Polydorus Virgil. lib. 8 derer. Inuent. cap. 2 ait: *Constat Aurei sigilante Carolum Magnum Imp. literas auro obsignasse Principum Romanorum neminem. li antiquitas & origo. Is igitur tacite, & obliquè saltēm, ad illum Germanici Imperij Conditorem referre videtur. Aureæ Bullæ apud nos primordia.*

Pag. 117. Præter Imperatorem an Orbis Christiani Reges alij promiscue Bullis aureis vñ fuerint & vtantur, haetenus pro certo non nōrum affirmare. *Aurea sigilla an alijs preter Imperatorem in usu?* Neapolitanos tamen Reges solenni ritu in more habuisse Reuersales, quas vocamus, literas, tempore infœudationis Apostolicae Sedi dari consuetas, hoc signilli genere munire, pluribus exemplis & præiudicijs ostendit & confirmat Cardinalis Baronius in *Tractatu de Monarchia Sicilie*; quem separatim Parisijs excusum habemus, ac præterea vñdecimo Annalium Tomo insertus est. Refert etiam *Ostiensis Leo*, accuratus rerum Cassinensium Scriptor, lib. 2, cap. 66, Guaimarium Principem Capuanum præceptum (Diploma confirmatorium) fecisse S. Benedicto, cum aureâ Bullâ, de omnibus Monasterij Cassini montis pertinentijs.

Pag. 118. fin. Extant etiam in Concil. Tomis literæ Othonis primi, quibus iura Romanæ Ecclesiae confirmantur; quæ, vt ibidem Epigrapha refert, aureis scriptæ literis asseruantur in Castello S. Angeli. In fine fit mentio impref-
*Othonis I
literæ are-
reis literis
criptæ.* sionis Bullæ; quæ an debeat de Aureâ intelligi non diuino. Autographi inspectio hoc dubium dissoluere potis est.

Pag. 119, lin. 11. Addi debuit, quoad formam antiquam Bullæ aureæ; ab eodem illo latere, quo versus ille: *Roma caput, &c.* continetur, portam cum trigeminâ turri in medio locari, hoc addito lemmate: *Aurea Roma.* Nam Carolina Bulla, hac in parte cum Philippi Imp. de quâ retuli, conuenit.

Pag. 119, lin. 33. Erratum nonnihil est in designanda iustâ quantitate: Nam Carolinae Bullæ, si exactè mensemur ad Matheseos regulas, duplum citerciter orbiculari circumferentiâ Imperiale exæquant; diametro enim quartâ circiter parte vel tertiatâ huius dimetrum excedunt.

S. Berv-
vardi
Canoniza-
tio.

Pag. 127, lin. 22. Canonizatio, vt vocamus, S. Bervvardi facta est à Cœlestino III Papâ, tempore Henrici VI Imp. an. 1194; sacram eo nomine Legationem obeunte, & Pontificem exorante S. Michaëlis Abbe Theodorico, vti Arnoldus Lubec. scribit lib. 4, cap. 23; & ex illo refert Baron. tom. 12, sub an. predicto, num. 17.

S. Ber-
vardus
Hildesh.

*Daniel.
cap. 12.

Pag. 127, lin. 25. Sancto Bervvardo, cuius vitam aliquantò strictius transmisi, reliquis pauca hæc quibus placet addant. Controversia exorta est inter hunc & B. Willigisum Moguntinum de iurisdictione super Illustrium Deminarum *Cœnobio Gandersheimensi*: cuiusmodi inter hos aliosque Sanctos, nō semel enatas fuisse mirari nequit, qui & inter ipsos Dei Angelos concertationes interuenisse recordatur*. Sédatum ad tempus fuit istud dissidium, succedente in Willigisi locum Erkenbaldo, qui S. Bervvardum cognitione attigit. Obiit hic non an. 1024, vt Bruschius & Chron. Hildesh. sed, vt è vita S. Gothardi, tom. II, sub an. 1022, num. 19, Baron. tradit, an. 1022; sepultus in Ecclesiâ noui Monasterij sui S. Michaëlis. Epitaphium ipsi scripsit S. Benno Misnensis Episcopus; qui vel contubernalis eius fuit, vt ait manuscripti *Chronici Hildesheimi*. Auctor; vel discipulus, vt alij. Id versibus Leoninis, pro more rudium illorum seculorum scriptum, apud Bruschium in Catalogo, aliosque legere est.

Puttenses
Dynastæ
in Velauia.

Pag. 131, lin. 19. Fuerunt etiam antiquitus in eâ Gelrici Ducatus Tetrarchia, quæ Velauia nomen habet, Puttenses præpotentes Dynastæ; de quibus tractat Iacobi Pontani lib. 8 *Histor. Gelrice*, pag. 101, ad an. Chr. 1373.

Pag. 135, lin. 18. Locus Canonizationis S. Engelberti, Moguntia fuit; vbi in eum finem Synodus congregata fuit.

Pag. 135, lin. 4 à fine. Annus inchoatus hic pro pleno positus; qui vtinam felicius finiendus sit, quâm cœptus est!

Azorius de
Germanicis
Pont. Max.

Pag. 136. In numero Pontificum Maximorum è Germanis, longius, quâm quisquam reliquorum, dissentit Ioan. Azorius tom. 2 *Instit. Moral.* lib. 5, cap. fin. qui non nisi quatuor nobis relinquit. Præterquam enim quod Hadrianu VI, vti Bel-

vti Belgam, à reliquis Teutonicis segregat, subtiliter Stephanum VIII: Leonem autem IX, & Stephanum IX Galliae adscribit. Satis autem sibi constat ratio calculi nostri, vti suis quodque locis videri potest.

Pag. 140, lin. 23. Quæ de origine Insignium apud Romanos Pontifices Massonius refert, è Fulberti Carnotensis Epistolâ 50 de prompta sunt.

Pag. 140, lin. 7 à fine. Nonum Leonem quod Gallis, vt dixi, inserit Ioan. Azorius, errore facit euidenti & perquam leui seductus argumento, quod arma, vt vocamus, gentilia eius, Leonis effigiem in liliato scuto præferrent. Nec enim solius Gallici populi sunt liliorum insignia; potuissetque eadem operâ, ni claudicer ista argumentatio, regiae stirpi inserere; quam si fortè cognatione aliqua contigerit, necdum Germanicæ origini res illa obstiterit.

Pag. 141, lin. 6 à fine. Verisimile puto vitam Leonis IX, quam in monte S. Gerardi Molanus extare scribit, esse illam ipsam, quam à Wichberto scriptam Parisienses excuderunt. Duobus enim hæc libris constat; quod idem de alterâ affirmat prædictus Auctor.

Pag. 146, in fine. Ne quis putet me hic inter Germaniam & Italiam tempe- *Italia olim*
re voluisse comparationem instituere; sciendum est, me hoc in loco ad vete- *Prouincia*
rem præcipue respexit morem. Antiquitus enim Italâ Prouincijs non ac- *non erat.*
censebatur.

Pag. 147, lin. 20. Videndum an non Hermannus II cogn. Nobilis, Archi- *Herman.*
Episcopus Colon. inter Cardinales S. Rom. Ecclesiæ referendus sit, ob locum *Archit-*
è priuilegio Leonis IX, quem suprà, pag. 203, retuli. De hoc quæ infrâ ad pagi- *Episcopus*
nam 167 notantur videri possunt. *Colon. an*
Cardinalis?

Pag. eâdem. Wernerum Abbatem Fulensem, qui Othonem II Imp. præ- *VVernerus*
fuit, & in luctuosissimâ illâ Germanorū ab Italâ desertorum, in Apuliâ acce- *Abbas Ful-*
ptâ clade, quâ à Græcis & Saracenis Imperatorius exercitus interneccione cæ- *densis, S. R.*
sus & deletus est, cum reliquis occubuit, Ecclesiæ Romanæ etiam fuisse Car- *Ecc. Car-*
dinalem, scribit Broverus lib. I *Antiq. Fulensem, cap. 19.* Id si verè træditur, fue- *dinalis.*
rit post vnum Amalarium Wernerus iste antiquissimus omnium, de quibus
mihi compertum sit, Germanicæ originis Cardinalium.

Pag. 151. Quæ suprà, pag. 145, de Electione Conradi in Papam retulimus *Annus*
stare nequeunt, si Wionem aut Pignam sequimur in anno obitûs eius. Istâ *moris Con-*
enim ratione, tempore Cardinalatûs eius nulla contigisse potuit Sedis va- *radi Por-*
cantia. Quare verissimum censeo quod de tempore mortis Henriquez *tuenfis.*
scribit.

Pag. eâdem in fine. Hunc Conradum reperio omnium primum ab Apo- *Inquisitio*
stolicâ Sede fuisse creatum hæreticæ prauitatis Inquisitorem; quæ cura, exor- *hæreticæ*
tis eodem tempore Mendicantium Religiosorum familijs, breui pôst ad S. *prauitatis*
quo tempore *quo tempore*
Gg 3 *Domini cœperit.*

Dominici fratres translatæ fuit; è quibus princeps hoc munere functus est Conradus Marpurgensis S. Elisabethæ Confessarius, ut vocant, eodem, quo Collega & Synadelphus eius S. Petrus Veronensis, fato interceptus.

Pag. 164, lin. 5 à fine. Non à Sixto, sed decessore eius Gregorio XIII Albertus Austrius galerum obtinuit; quod factum an. 1577, àtatis Alberti circa decimo octavo. *Aubertus Miraeus in Elogio Albertino.*

Bohemia

Rex officio

Archimarschalli

functus. cap. 2.

Pag. 171, lin. 15. Eodem modo coronationis Imperatoris Philippi Suevi tempore, Rex Bohemiæ gladij regalis Baiulus suisse, id est, Archimarschalli officio functus esse scribitur ab Arnoldo Lubec. lib. 6 Chron. Statuorum, functus.

Seuerinus

Binius de

Origine E-

lectorum.

Pag. 175, princ. Baronio in hac de Origine Electorum quæstione sub-scribit etiam Editor Conciliorum luculentus & accuratus, Seuerinus Binius; qui Tomo 3, part. 2, ipsum Baronij hac de re è lib. 10 Annal. locum ad longum refert & approbat.

Thomas

Anglicus

Auctor li-

brorum est,

de regimine

Principum.

Pag. 175, lin. 6 à fine. Iacobus Tirinus in Auctorum Indice, quem cum Commentarijs Biblicis suis excudi fecit, libros de Regimine Principū scribit à Thomâ Anglico, cognomine Walleis sive Gualensi, scriptos esse. Vixit is circa an. 1333, sub Anglorum Rege Eduardo III, ut præter alios affixat Ioan. Pitseus de Illustribus Angliae Scriptoribus pag. 430. Tribuuntur autem & alia opera Angelico Doctori, quæ huius Anglici sunt; vt sufficenter probat contra Antonium Senensem memoratus Tirinus post Sextum Senensem & Antonium Posseuinum. Mirum igitur non est, in libris de Regimine Principum, integro ferè seculo post Innocentium IV scriptis, septem Electorum speciatim memoriam esse.

Senonensis

Archibis-

Episcopi

Primatus

Pag. 199, lin. 8 à fine. Non Galliæ tantum, sed & Germaniæ simul primatum Senonensis Archi-Episcopus olim affectauit; ac sub Carolo Calvo, an. 876, in Concilio Pontingonensi, productæ & publicatæ fuerunt Apostolicæ literæ, Ansegilo eius temporis Antistiti eum honorem renouantes & confirmantes. Contradicuum autem fuit in eadem Synodo; nec nisi saluis aliorum Sedium iuribus, prædictis literis assensu datus est. *Vide Concilia Gallicana Sermundi, Tomo 3.*

Episcopatus

Cassinen sis

origo.

Pag. 216, lin. 2. Montis Cassini Abbatiam in Episcopatum, mirè delectatius eius generis innouationibus, Ioan. XXII Suminus Pontifex erexit. *Auctor vita Ioannis à Bosqueto, Parisijs editus, pag. 25.*

Suaus Pro-

tonotarius

Pag. 11, lin. 6. Huius Erkenbaldi vice Carolinum Diploma recognoscitur, SVAVIS quidam apud Kyriandum part. 9 rer. Treuer. p. 79.

De Hirmi-

maris &

Amelbertis.

Pag. 14, lin. 21. Dubito an non Dubletius, quando Hirnimarum ad Ludouici Pij tempora refert, Pium cum abnepote eius Ludouico III confundat;

dat; quā de re, Auctore & Diplomate, cuius hīc fide illum refert, nō inspectis, dispici nequit. Eademque me suspicio incessit de duobus Amelbertis; quorum priorem Carolo Magno, alterum Crasso assignant. Interim nulla absurditas est, Imperatores cognomines etiam homonymos ministros in seruitio habuissē.

Pag. 47, lin. 11. Ad quæstionem de finibus Archi-Cancellariatus Gallici Definibus pertinet etiam subscriptio Diplomatis Caroli IV apud Kyriandrum parte 15 Treverensis rerum Trever. pag. 196, quæ sic habet: *Datum Bacharach, anno Domini 1376, p̄ae dict. 14, 2. Kal. Iun. Regnorum Caroli 30, Imperij 22. Recognouit Nicolaus Camera-* Archi- Cancella- riatus. *censis Praepositus, vice & nomine Reuerendissimi Domini Cunonis Archi-Episcopi Treverensis, Sacri Romani Imperij per Galliam, & Arelatense Regnum Archi-Cancellarij, Imperialis aula Protonotarius.* Argumento hic designati loci videor colligere, diœcesin Treverensem, atque adeò vniuersam eius Prouinciam, ad Gallici Archi-Cancellarij districtum pertinuisse.

Pag. 97, lin. 3 à fine. Fuit hic Wenceslaus in ordine Præfulum Olomucensis VWenceslaus Episc. Olomucensis XXXI: nec valdè honorificè illius meminit Auctōr Catalogi Episcoporum. Obiit an. 1416, (perperam illuc legitur 1426,) durante etiam tunc Constantiensi Concilio, coram quo, qui in locum eius Schismaticè electi fuerunt, litigia agitārunt.

Pag. 102. Memorabile ac rarum est, quod de Iacobo Barone de Sirck Archi-Episcopo Treverensi scribit Kyriander Iacobus de Sirck Treverensis Archi-Episcopus. parte xv rerum Trever. pag. 204, illum Friderici III Imp. quo tempore is sub Imperij primordia in Rheni partibus egit, Moguntino consentiente, (fuit ille Theodoricus de Erbach) Cancellariam rexisse; quod omnino de supremo regimine, Archi-Cancellarium concernente, intelligi debet. Fuerat Iacobus ante Archi-Episcopalis throni consensum Renati Siciliæ Regis Cancellarius. *Id. Kyr. dicto loco.* Aptitudo eius ad tale officium inde testata est, quod Scriptor de gestis Treuirorum Schekmannus scribit, *fuisse illum multæ eruditioñ & memoria singularis, qui consuetudinem habuerit in Cancellariâ suâ copiose pluribus dictandi.*

Pag. 109 fine. Fuit præterea Ferdinando I Secretarius Guilielmus Put- Guilielmus Putschius. schius; cuius affinis sui meminit Cuspinianus in Friderico Pulchro Austriaco, vo- cans antiquitatis studiosum.

Pag. 121. Cancellarijs Germanicis opinionem sanctitatis obtinētibus B. VVolbo- do Leod. Episcopus. ^{* Idem di-} B. W. Wolbodo Leod. Præsul, quem in Notis ad pag. 58 retuli, addendus est. Fuit is natione Flander, & ex Capellano ac Cancellario Imperiali, ab Henrico II Cæsare, pro illorum temporum more, in locum Baldrici, quadragesimus octavum de cunctis Tungrorum Antistites successit. Præfuit laudatissime, vti apud Anselmum Dithmarum Canonicum Leodiensem, in Historia Chapeauilly, Tomo primo, videre est; ^{ro Episc.} ⁵ Hildesh. cuius

eiusdemque vitam plenius enarrat Renerus *Cœnobita Laurentianus*, quæ an lucem hactenus aspicerit dubito; fragmenta ex illâ aliquot dictus de Leodien-
sibus Episcopis Historiæ Editor refert. Sanctissimè obijt Præsulatus sui
mense trigesimo, ac celebre pietatis & munificentiae suæ reliquit
monumentum diues Cœnobium Benedictinum S. Laurentij propè
Leodium. Ioan. Molanus hunc Catalogo *Sanctorum Belgij*, ad diem Aprilis 21
indit, sequentia, inter alia, de illo tradens: *Debet autem maioribus nostris multum fuisse celebris; quia plus, quam in triginta manuscriptis Ecclesiarum Martyrologij, depositionem eius annotatam obseruavi; in quibus tamen non facile alium Sanctorum reperias, cuius Natalis alicubi non celebretur. Subdit idem epitaphium eius versibus Leoninis, gestorum eius summam luculenter recensens. De miraculis eius vid. Aegidius.*

*Clemens II
Papa an re-
digeri Sanctitate retuli, admonitus sum forte non satis firmo inædificata esse
etè Sanctis
accensea-
tur?*

*Pag. 129, lin. 20; & pag. 139, lin. 25. Quæ è Serario de Clementis II siue Sni-
Papa an re-
digeri Sanctitate retuli, admonitus sum forte non satis firmo inædificata esse
etè Sanctis
accensea-
tur?* fundamento, eò quod Typographicum apud illum videatur subesse men-
dum. Id si sit, meum non fuerit album Sanctorum denigrare; quamvis vel
ipsum, quo vixit, seculum, quod plurimos in Germaniâ produxit Sanctissi-
mos Præsules, iunctis laudatissimis gestis eius, & inculpatae virtutis innocentia,
Clementi, ad tenendum quem illi assignati locum, suffragari videatur.

*Leo IX
quando di-
miseric
Tullensem
sedem.*

*Pag. 140, lin fin. Non toto, ad mortem usque, Papatus tempore S. Leo IX
Tullensem Ecclesiam sibi retinuit; sed annis tantum aliquot. Tandem e-
niam, ante tertiam suam Germanicam profectionem, Othonem primicerium
sibi successorem elegit, missoque in eam rem Legato, Imperiale assensum
desuper obtinuit, vt Wichbertus in vita S. Leonis scribit lib. 2, cap. 8.*

*De Colon.
& Treuer.
Archis-
Episcopori
hereditario
Cardina-
latu.*

*Pag. 167. Coronidis vicem subeant huius de Teutonicis Purpuratis membra
sequentia; fuisse olim peculiare quoddam Cardinalium genus, quod non sa-
eilè alicubi, præterquam in vnu Germaniâ occurrat. Auctor enim mihi est
sat locuples Aegidius Gelenius, antiquitus Colonenses Antistites hereditario
quasi iure, & perpetuo quoddam illius Sedis priuilegio, Ecclesiae Romanæ
Cardinales fuisse. Origine illius eminentia & prærogatiæ è S. Leonis Di-
plomate repetit; cuius fragmentum pag. 202 retuli; ubi Hermanno Archi-
Episcopo, præter Archi-Cancellarium principis in orbe Christiano Sedis,
Ecclesia etiam S. Ioannis ante portam Latinam confertur; quam gratiam ille de
Cardinalatu interpretatur: nec dubito illi, utrū indefatigabili, nec infelici An-
tiquitatum scrutatori & vindici, eius rei plura eruta esse documenta. An-
nexa in igitur illam Archi-Episcopali dignitati hereditariam purpuram, inter re-
liqua illius Sedis iura & priuilegia, de quibus Tractatum paratum habet, eius-
que editionem breui instituet, referendam esse probat. Obstare forte non
nemini videbitur, quod veteris illis temporibus Ecclesia S. Ioannis ante por-
tam*

tam Latinam nunquam redacta fuerit inter titulos, quos vocant, Cardinalios. Nam, ut auctor est Onuphrius Panuinius in libello *de Episcopatibus, titulis & Diaconijs Cardinalium*, pag. 21, Leo X Pont. Max. omnium primus in magnâ illâ Cardinalium vnius & triginta creatione, quam fecit an. 1517, cum decem alijs nouem titulis, etiam prædictum S. Ioannis nouiter erexit. Non putâtim tamen id magnopere attendendum esse argumentum, eò quod Onuphrio, quantumuis Ecclesiasticae historiæ peritissimo, præfatum S. Leonis IX Diploma ignoratum fuisse suspicer: qui fortè alias, si cognitum illud habuisset, contrarium amplexaturus fuisset. Ac mouet me non parum ad recipiendum illum Coloniensis Archi-Episcopi Cardinalatum, quod de Treuerensi simile quid traditum; qui ijsdem ferè temporibus Ecclesiam SS. Quatuor Coronatorum à Sede Apostolica obtinuit, & ad Successores transmisit. Hanc autem Ecclesiâ iam inde à S. Gregorij Magni tempore titularem fuisse extra dubium est; extat enim inter subscriptiones Cardinalium, quæ lib. 4 Epistolarum eius sub Romanâ Synodo reperiuntur, *Fortunatus SS. Quatuor Coronatorum Presbyter*; & Onuphrius ad eiusdem tempora Pontificis primordia illius tituli redigit. Cum igitur ante tot secula eo iure fuerit, & hodiè permaneat, nec etiam de tempore intermedio diuersum quid habeatur compertum; consequens sane est, nec Treuerenses olim quo quam alio intuitu, quâm titulari ac Cardinalio iure, Ecclesiam illam SS. Quatuor Coronatorum possidisse. Atque hoc præsupposito nil superest obstaculi, quare de Coloniensium Archi-Episcoporum Cardinalatu magis, quâm Treuericorum dubitate debeamus.

Pag. 196, lin. vlt. Quæ hoc loco de Legatis de Latere dicta sunt, pro-
priè de illis, quos *Legatos Natos* vocant, intellecta volui. Illi licet his potiores
sint, est tamen horum quoque super Archi-Episcopos Legationis suæ iuris-
dictio, nisi speciali Apostolico privilegio eximantur, quale Treuerensi Bruno-
ni concessum esse à Calixto II Papâ refert Kyriander parte xi.

Pag. 197, lin. 2. Quæ hîc dicuntur de temporis antiquitate, non de ipsâ *De Salisb.*
Archi-Episcopali dignitate, sed pro subiecta mareriâ de Primatu Bremensis
& Legatione Salisburgensis Archi-Episcoporum intellige. Ille sub Othone I, *& Brem.*
vnâ cum Archi-Episcopatu cœpit; hæc sub Henrico IV: Salisburgensis autem
Metropolis à Caroli Magni æuo originem suam repetit, in cuius testamento
inter Archi-Episcopales Sedes octauo loco ponitur.

Pag. 201, lin. 19. Cameræ & Secretariae tertia addenda est Pœnitentiaria A-
postolica; quæ & ipsa negotiorum suorum ad conscientiæ præcipue forum *Pœnitentiaria Rum.*
pertinentium expeditionem obtinet. *expeditio-
nes.*

**Cardinales
Presbyteri
Eccl Tre
mer.**

Pag. 105, lin. 10 à fine. Eiusmodi Presbyteros Cardinales Treuerensis et iam Archi-Episcopus Ecclesiae suæ pro se & successoribus suis obtinuit à Vice-ctore II; cuius Diploma Kyriander refert parte xi.

**Lambertus
Episc. Spi-
rensis.**

Pag. 94. Hic Lambertus Episcopus, Aistetensi & Lithomisleni, quos per temporis ignorantiam illi post posuimus, videtur postponi oportere. Anno enim 1370, (seuenti Spirensim Ecclesiam ad Argentoratem translatuſ reliquit) Cancellarius fuisse reperitur in literis Carolinis Monasterio Monialium in Steinheim datis (extant inter Wirtenbergicorum Cœnobiorum Monumenta an. 1636. Tubingæ impressa) quarum subscriptio est *Per Do-
minum Spirensim Episcopum Henricus de Elbingo.*

**Henricus
Elbingensis.**

**Nicolaus de
Chirmsir.**

Pag. 96. Eadem Carolo ad an. 1360. Nicolaus de Chirmsir à recognitionibus apparuit, cuius memoria est in Documentis Virtenbergicorum Monasteriorum, inter quæ Mundiburdium, ut olim vocarunt, siue Protectorium Cœnobio Wilerano datum ita subnotatur *Per Dominum Cancellar. Nicolaus Chirmsir.*

**Ioan Rot,
fius Rhoda.**

Pag. 103. Vix dubito hūc Ioan. Rot eundem esse ad quem extat *Æneas Sylvii*, Senensis eo tempore Cardinalis, Epistola, in ordine 212, qui Rhodam vocat. Videtur is tunc (an. 1457) Ladislai Hungariae & Bohemiæ Regis Secretarius fuisse, quo illo ipso anno in medio nuptiarum apparatu per medicati pculi propinationem sublato in Imperatoris deinceps familiam receptus videtur.

**Vlricus E-
pisc. Gur-
censis.**

Ibidem. Reliquis Friderici recognitoribus poterit etiam Vlricus Sonnenbergius addi, cuius subscriptio habetur inter memorata documenta Wittenbergica hoc tenore. *Ad mandatum Domini Regis (Friderici) Magistro Vlrico Sonnenberger referent.* Fuit Vlricus iste Consiliarius Imperatoris, cuius multis Epistolarum suarum locis *Æneas Sylvius amicè meminit.* Eiusdem ad illum familiaria extant eodem in Opere scripta, in ordine Epist. 240, 261, 300, 316. Nec enim hic ab Episcopo eius temporis Gurensi Vlrici prænomine aliis est, cuius Ecclesiæ regimen, postquam Patauiensis ambitæ spe excidisset, postmodum assecutus est.

**Balthasar
Merkelius.**

Pag. 107, pr. Vnicum in præsens Diploma conspexi huius Balthasaris subscriptionem præferens datum an. 1530, Augustæ Comitiorum tempore, quo Prædicatorij Ordinis Priuilegorum confirmatio & protectorium continetur. Subscriptio illa, hæc est: *V. Weltkirch.* Puto autem Typographi vel descriptoris menduesse pro *Weltkirch.* Extat inter documenta Monasterio

**Durandi
Leod. Episc.
Epist. cōtra
Berengar.**

rū Wirtebergicorū, p. 468. Mercklin cognominatur à Cuspiniano in *Diario.* Pag. 227, à fine. Durandi Episcopi Leod. contra Berengarium Epistola ad Henricum Francorum Regem, refertur à Chapiauillio Tomo i rerum Leo-

Leodiensium pag. 261, prætermisſis tamen SS. Patrum & Conciliorum pro veritate Corporis & Sanguinis Christi in Eucharistiæ sacratissimo Sacramen-
to, quibus ille vſus fuerat, testimonij. Posseuinus in Apparatu hunc cum Meldensi Episcopo & ſacri Palatij Magistro Durando de S. Portiano Ord. Prædicatorum Theologo confundit.

Pag. 20, fine. Salomonem Constantiensem Episcopum eius nominis ter-
tium in Grimaldi locum Archi-Capellanum eſſe promotum Eckehardus
Minimus Scriptor vitæ Notkeri Balbuli Auctor eſt; ſed potior videtur Ecke-
hardi iunioris dicti in Casibus Monasterij ſui fides, qui iuuante Grimaldo, non
niſi Capellanum factum eſſe ſcribit. Fortè tamen tempora diſtinguenda, &
relati auctores ita conciliandi ſint, vt poſterior hic de primâ in regium mini-
ſterium receptione, alter de ſubſecuta vltiori poſt annorū aliquot interca-
pedinem promotione intelligendi ſint. Verū obſtat iſti Conciliationi quod
exprefſe dicit prædictus vitæ Notgeri Scriptor Ludouici Regis, iſis Pij Imp. fi-
lius fuſt, Archi-Capellanum eſſe creatum. Conſtat autem ex pag. seq. allegata
Salisb. Metropoli ſub Ludouico III Imp. Senioris Ludouici pronepote Sa-
lomonem adhuc Cancellarium fuifſe, nec veriſimile eſt, ſi iam tunc ſub proa-
uo Archi-Capellanus fuifſet, ſub hoc iterum ad inferiorem aulicæ militiæ
gradum deſcendere iuſtinuiffe. Quæ autem de Ludouico Sequndo ſcribit
Bruschiſius, non de eius nominis Imperatore, ſed dicto Germaniæ Rege
Pij Ludouici Imp. filio intelligenda ſunt. Quatuor Imperatores, quibus poſt
illū ſeruij ſlē ab eodem narratur, fuerunt Carolus Crassus, Arnolphus, Lu-
douicus III & Conrādus I, mortuus enim fuſt poſt Christum 919, eo ipſo
quo & Imp. Conrādus anno.

Pag. 203, fine. Sub hoc capite de S. Annone me dicturum pag. 129 pro-
miſi, parām pollicitorum memor, quare ſtrictim hic vel alieno loco eius me-
miniffe iuuabit. Vitam eius ſcripsit Anonymus Religiosus Benedictinæ a-
pud Sigebergenses familiæ, qui ingenuis tantum parentibus natum, (licet alij
Comitiuæ proſapiæ e Sonnenbergica Suevia Dynastarum familiæ fuifſe tra-
diderint,) & ſecundum ſeculi dignitatem, non adeo celebribas ſcribit. Idem
Auctor de ſtudio eius in Bambergensi celeberrimâ tum omnium inter Ger-
manicas Scholâ deq; Scholastici obito ibidē officio, de aulicâ inter Clericos
Palatij militiâ, de Colonensi Legatione, & ſubſecuta statim eiusdem Eccle-
ſiæ inthroniſatione, digneque administrato Epifcopalis curæ munere pluri-
bus commemorat; nec reticet fundationes ab illo factas trium Canonici
iſtuti Collegiorum, totidemque nigri Ordinis, qui eo tempore vnuſ etiam-
dum in Ecclesiâ Occidentali florebat Monasteriorum. Inter illa loci amœni-
tate & diuīſimorum prouentuum abundantia Sigeberga longè eminet,

Salomon
Episcopus
Constant.

S. Anno
Coloniens.
Archī-
Episcopus.

quam etiam frequentiori, dum inter viuos adhuc ageret, incolatu celebri-
rem factam, sacris ossibus suis post mortem longè sacratiorem fecit. Quā
vixerit in aulā Principum nostrorum gratia, auctoritate, potentia longum sit
recensere: nam ut Henrici Nigri tempora præteream, quarti Henrici filij ei-
us nutritius & excultor, Imperijque sub illo, ut suprà quoque dicebam, mul-
tis annis dignissimus Rector & Administrator fuit. Nec minuit Sanctissimi
viri existimationem, sed potius gloriam eius auget, quod alternantibus tem-
porum vicibus apud patrem pariter ac filium modo flagranti gratiâ florue-
rit, modo æmolorum liuore præualente amore eorum exciderit. Hoc enim
commune ferè illorum fatum est, qui constantia inculpatæ vitæ & Iustitiae
intemeratae cultu intrepido, sinceræ denique conscientiae libertate, se non
minus superioribus, quam æqualibus conspicuos & notabiles fecerunt. A-
cerrimus fuit Ecclesiasticae libertatis, nec minus Apostolicæ Sedis, pro quā
contra Imperatorem infrastante & inflexibili peruicaciâ semper stetit, propug-
nator & vindicta. Obiit non 1064, ut Mersæus, sed ut è vetustis Baronius ait
1075. anno vigesimo primo præsulatus sui, & post mortis annum octauum &
centesimum per Petrum Lunensem Episcopum & Cardinalem, Apostoli-
cum de Latere Legatum, offa eius leuata, seu, ut Mersæus vocat, translata
fuerunt, nec reperio quid aliud de Canonizationis solemnibus.

*Grimaldus
S. Galli
Abbas.*

Pag. 222, lin. 12. Si ab autographis & archetypis per vitiosam descriptio-
nem non aberrant, quæ è Ludouici Regis literis Grimaldi & Brunoldi nomi-
na referuntur, non est quod dubitemus, duos diuersos fuisse. Ac ut maximè id
deinceps dubio non careat, illud tamen certum habeo, Grimaldum, hunc
fuisse S. Galli Abbatem in ordine nonum. Hunc non Ratpertus tantu in Cas-
ibus Monasterij sui cap. 8, *sæpius regalibus fuisse occupatū negotijs* scribit, sed diser-
tis verbis Eckehardus *in vitâ Notkeri Balbili cap. 14*, Archi-Capellanum vocat;
non tamen, ut is refert, Ludouici Pij Imp. sed homonymi filij eius Germaniæ
Regis, qui itidem Pij cognomen meruit, ut legere est in *Hedidanni Annalibus*
ad an. 876. De Archi-Capellanatu huius Abbatis etiam Eckehardus iunior
testatur casuum suorum cap. 1, uterque *Canonicum Abbatem* vocat, ed quod ha-
bitu & profelsione Monachus non esset, sed in Clericali statu persisteret.
Huic Grimaldo an. 872. Brunoldus successisse potuerit, qui an. 875. Argenti-
nensis præesse cœpit, obiitque an. 883, quem licet Guiliamanus itidem
fuisse dictum Grimaldum tradat, Bruschius tamen in nomine variat, nec
Brunaldum reticet, cuius nomen, verisimile crediderim cum

Synchroni Abbatis haud multum ~~ab~~luden-
te, confundi cœpisse.

IN-

I N D E X.

A.

- Abbiola sive Capella Eresbergensis. 13
 Academiarum Cancellarij. 212
 Adaldagus Hamburgensis Archi-Episcopus. 51
 Adelbertus Babenbergensis Comes ab Hattone proditus. 21
 Adelbertus Episcopus Spirensis. 229
 Adelheidis prior Friderici I vxor. 37
 Admontensis Monasterij fundatio. 130
 Adolphi Imp. Cancell. 90
 Egidius Gelenius. 202
 Eius vita S. Engelberti. 150.197
 Eneas Sylvius. 102
 Eius historia Australis. 102.103
 S. Agritius Archi-Episcopus Treverensis. 193.194
 Aihardus Abbas Blandiniensis. 12
 Aistetenis arx strueta. 95
 Aistetenis Episcopus Ingolstadiensis Vniuersitatis Cancellarius. 112
 Agnes Imperatrix. 131
 Albericus Romanorum Tyrannus. 136
 Albero Bambergensis Episcopus. 68
 Albero Metensis Episcopus. ib.
 Albertus Austriacus Belgarura Princeps. 164.
 Albertus Bremensis Archi-Episc. 68.197
 Albertus Brandenburgicus obtinet Ducatus Franconici titulum. 219
 Albertus Crantzus magnus plagiarius. 219,
 Pæcipitis censuræ scriptor. ib.
 Albertus de Mora vltimus Roman. Eccl. Cancell. 202
 Albertus Schaumbergius Comes. 103
 Alberti I Cancellarij. 91
 Alberti II Cancellarij. 101
 B. Alcuinus Praeceptor Caroli Magni. 25
 Alexander Farnesius Roman. Eccl. Vice-Cancellarius. 207
 Eius auctoritas & sepultura. ibid.

- Alexander Masouiae Ducis filius Cardinalis. 153
 Alexander Montaltus Roman. Eccl. Vice-Cancellarius. 207
 Altempisij Duces. 164
 Altempisianum Palatum. 164
 B. Altmannus Patauiensis Episcopus. 131
 Amandus à Gev yoldo citatus qualis scriptor. 179.184
 Amelbertus Virodunensis Episcopus. 227
 Andreas Balbus Episcopus Lubec. Christiani III Dania Regis Cancell. 209
 S. Andreæ propugnaculum in Belgio. 164
 Andreæ Ratispon. Chronicon. 39
 S. Aniceti Sacellum. 164
 S. Anno Rom. Eccl. Archi-Cancellar. 203
 Annus Christi in Ludouici Pij literis rarius adscriptus. 24
 Annos regni à quo tempore Imperatores olim numerare soliti. 62.63
 S. Aufberti Rhotomagensis Antistes. 6
 Antiphonarium Amalarij. 13
 Antonij Albizij Stemmat. 76.133
 Antonius Perenottus Card. Archi-Episc. Velsontin. & Mechlin. Caroli V Cancellarius. 108.136.211
 Antonius à Prato Card. Archi-Episc. Senon. Galliae Cancellarius. 211
 Antonius Wolfradius Episcopus Vienn. & Abbas in Crems Munster. 266
 Aquileia sub Germaniæ antiquitus Archi-Cancellario fuit. 47
 Aquileiensis Patriarchatus. 199
 Aquisgranense Chron. Noppij. 119
 Archi Abbas. 225
 Archi-Cancellariatus S. Rom. Eccl. 202
 A quo Colon, Archi-Episc. concessus. 202.203.
 An perpetuus vel personalis fuerit. 203
 Archi-Cancellariatus Imperatricis. 213 & seqq.

H h 3

Archis

Index.

Archi-Cancellarij' titulum quis primus gesserit.	6.7	Arnoldi Lubecensis contra Monachorum superbiam inuestiua.	219
Archi-Cancellariorum vnde ad nos vſus manarit.	5.6	Arnulphi Imperatoris Cancellarij.	19
Archi-Cancellariorum successio à Caro- lo Magno vſque ad Othonem I.	7. & seqq.	Aschafnaburgensis arx.	70
Archi-Cancellariatus Germanici & Itali- ci quæ fuerit Othonis I, &c. tēpore dif- ferentia.	34	Audoēnus Rothomagensis Episc.	5.6
Quæ tēpore Friderici I, & deinceps.	ib.	Aureæ bullæ.	117.118
Archi-Cancellarij è solis ferè Archi- Episcopis in Germania assumpti.	38	Aurea bulla Caroli IV.	ib.
Archi-Cancellarij Italici ex Episcopis I- talicis assumi soliti.	35.36	Aurea bulla Andronici Palæologi à Me- bomio edita.	118.119
Archi-Cancellarij rarius ipsimet recog- nouerunt Cæsareas literas.	9	Aurei sigilli antiquitas.	235
Archi-Cancellarij honorarij an olim suif- se reperiantur.	11	Aurea sigilla quibus præter Imperatorem in vſu.	235
Archi-Cancellarij quatenus extra Pro- uinciae suæ fines officium exerceant.	40.48.	Auricularius.	133
Archi-Capellani.	7.14.28	Australis siue Austriaca historia Ænew Syluij.	235
Archi-Capellanus Imperatricis Abbas 3. Maximini.	220	Austriæ Archi-Cancellariatus heredita- rius.	235
Archiducalis tituli origo.	29	Balthasar à Dernbach Abbas Fuldenis.	111
Archi-Episcopi sub Friderico I bellico- sissimi Duces.	77.78	Baronij de origine Electorum sententia.	175. & seqq.
Archi-gymnasium.	223	Baronij tractatus de Monarchia Siciliæ.	235
Archim minister & similia.	223	Basilæa antiquitus Burgundici regni vrb.	46.47.
Archinotarius.	29	Basileensis Academæ Cancellarius.	213
Archipoëta.	223	Basileense Concilium in quatuor natio- nes diuisum.	235
Archi-Præpositus.	29	Bauaria Sancta Matthæi Raderi.	141. &c.
Arelatense regnum an à Burgundico di- uersum.	45	Baudinus Turoneus Antistes.	5
Arelatensis Archi-Episcopatus.	224	Beatrix altera Friderici I vxor.	37
Arelas Burgundici regni regia siue Archi- solium,	46.224	Beatrix Comitissæ Mathildæ mater.	143
Argenteæ Bullæ.	117	Beijerlingj theatrum.	51
Argentinenses Episcopi Guillimani.	15. 22. &c.	Bellarmini de origine Electorum senten- tia.	177
Armachanus Archi-Episcopus Hyber- niae primas.	200	Beno Cardinalis qualis scriptor.	140
Arno Salisburg. Archi-Episc. frater B. Al- cuini.	25	S. Benno Episcopus Misnenses.	236
Arnoldus de Horn Episc. Leodiens.	135	Berengarius Archi-Diaconus Andeg- uensis hæreticus.	237
		S. Bernardus Clareuall.	74
		Bernardus Clesius Card. Episc. Tridenti- nus. &c.	109.111
		Bernardus Rottendorpius Medicus Mo- naasteriensis.	156
		Benedictinum Martyrologium Hugonis Menardi.	122.125.147

Index.

Bernoldus Constantiensis.	36.148	Burchardus Halberstad. Episcopus.	228
Bertholoi Abbatis Fuldensis contentio cum Magdeburg Archi. Episcopo de fessione.	217	Burchardus de Hasenburg Basil. Episcop.	61.
S. Berwardi Hildesheim. Episc. Canoni- zatio.	236	S. Burchardus Herbipolensis à Benedicto VI Canonizatus.	55
Bibliothecarij Romanæ Ecclesiæ è Car- dinalium Collegio assumpti.	201 204	Burchardus de Mangenfelt primus Glo- sator Iuris Saxonici.	ibid.
Bibliothecarij Rom. Eccl. non Cardina- les.	204	Burgundicum Regnum an cum Arelatensi idem sit.	45
Bibliotheca Cardinalis Cusani.	155	Burgundici regni limites.	46
Altaemiana.	174	C.	
Bituricensis Archi. Episc. Aquitaniæ pri- mas.	199	Cæsar Baronius Cardinalis.	156
Bobium Italiz Monasterium.	58	Cæsarius Heisterbachensis.	79
Bodinus Germanis parum æquus.	170	Cæsarea aula plures Cancellarios habet.	9
Boëthij laus & virtus misericordiz.	2	Calixtus II an Germanus.	138
Idem Iustitiæ Martyr.	ib.	Camera Apostolica.	201
Bohemja Germaniæ pars.	152.196	Camera Spirensis iudicaria cuius Consi- lio instituta.	104
Bohemij Rex Philippo Imp. gladium prætulit.	238	Camillus Quernus Archi. poëta.	213
Borkero pagus diœcesis Monasteriensis.	23.	Cancellarij Romanæ Eccl.	200. & seqq.
S. Bonifacius Moguntinus.	6.7	Illorum munus.	201
Eius de Pipino Regem erita.	6	Quinam Cancellario Curia Rom. sub- sint.	ibid.
Eius vitæ scriptores.	124	Cancellarij nomen.	1
S. Bonitus Aruernorum Episcopus.	6	Officium.	1.2.4
Boso Dux, Archi minister sacri Palatij.	223.	In Cancellario quæ requirantur.	1.2
Bracarenis Archi-Episcopus Hispaniæ o- lim primas.	199	Cancellarij partes in Republ. administra- da.	2.3.4
Brevia Apostolica.	117.120	Cancellariorum potentia & auctoritas.	75
Brixinenium Episcoporum, complures Austriæ Ducum Cancellarij.	208	Cancellarij Imperatorum regulariter ad Episcopatus promoti.	53
Bruchselenis Collegij fundatio.	128	Cancellarij Cæsarum olim Imperialis au- læ dicebantur non Imperij.	49
S. Bruno Colon. Archi-Episcopus.	29.126	Cancellarios aulicos alicubi reperiri Ar- chi. Capellanos dictos.	54
Græcæ non minus quam Latinæ do- ctus.	30	Cancellarij Franciæ.	5
Brunonis IV. Colon. Archi-Episcopi de- positio.	150	Cancellarij antiquitus Principibus non e- rant sed tantum Notarij.	75
S. Bruno Ruthenorum Apostolus.	128	Cancellariatus ordinum Bauariaæ.	213
Bruno Episcopus Verdensis an sit. Grego- rius V Papa.	138	De Cancellarijs & officio eorum quinam scripserint.	4.220
Bullarum Apostolicarum subscriptiones.	119.	Canonizatio S. Engelberti.	135.236
Barum stilus & characteres.	ibid.	Cantuariensis Archi-Episc. Angliae pri- mas.	199

Index.

- C**aprarolæ Palatina. 207
Cardinales S. Rom. Eccl. Germanici. 146.
 & seqq. vide Syllabum speciale.
Cardinalatus hereditarij S. Rom. Eccl. 240.
Cardinalatus à sex Germanis yno tempore recusatus. 146. 152
Cardinales Episcopi olim immediate electi. 148. 150
Cardinalium Congregationes. 201
Cardinalium Bibliothecariorum exempla aliquot. 204
Cardinales Galliæ Cancellarij. 211
Cardinales aliarum præter Romanam Ecclesiarum. 205. 206
Cardinalium Nomenclatura Tholosæ excusa. 153
Carimerus Episc. Virodunensis. 5
Carolus Magnus patriæ & gente Teutonicus fuit. 8
Caroli Magni Cancellarij. 7. & seqq.
Carolo Magno an plures fuerint eodem tempore Cancellarij. 9
Carolus Magnus an scribere nouerit. 116
 Idem libros emendare solitus. ibid.
Caroli Calui Cancellarij. 16
Caroli Crassi Cancellarij. 17
Caroli IV Cancellarij. 94
Caroli V Cancellarij. 105
Carolomani Regis Cancellarij. 25
Caroli Crassi Diploma de Expeditione Romana. 18
Carolus Albaspineus Galliæ pro-Cancellarius. 210
Carolus Borbonius Vindocinus Cardinallis sigillorum regiorum custos. 212
S. Carolus Bortomæus. 164
Cassinense Cœnobium & Abbatia. 213
Cassensis Abbas Episcopalem Iurisdictionem habet. 216
 A quo illam consecutus sit. 238
Chalemij Salzburgensis Eccl. ministeriales. 93
Chisterij Vesontio. 37. 44
Christianus Archi-Episcopus Moguntinus bellator magnus. 78
Christianus Archi-Episcopus Moguntinus, an fuerit Roman Eccl. Vice-Cancell. 78
Christophorus Brovverus Soc. Iesu Historicus & Antiquarius præclarus. 214
Christophorus à Stadion Episc. Augustanus. 164
Colou. Archi-Cancellariatus initium. 36.
 37.
Colon. Archi-Episc. needum sub Henrico IV Archi-Cancell. Ical. 42
Colon. & Treuir. Archi-Episcopi & quæ hodiè ac olim verè & propriè Imperij Archi-Cancellarij. 41. 48
Colonensis Archi-Episcopi nomine factæ recognitioes. 39. & seqq.
Colonensis Archi-Episcopi Cardinalatus hereditarius. 240
Colonensis Ecclesiæ Cardinales. 206
Colonensis Ecclesia an Primatum obtineat. 197
Colonensis Conuentus. 143
Commentariensis Imperij. 11
Commissarij virtus sit an vitium. 2
Conradus Abensbergius Salisb. Archi-Episcopus. 150
Conradus Austrius Salisb. Archi-Episc. ibid. 109
Conradus de Fidenberg. 96
Conradus Fulensis Abbas eius nomine 11, contendit de sessione cum Colon. Archi-Episc. 218
Conradi I. Imp. I Cancellarij. 26
Conradi II. Salici Cancellarij. 60
Conradi III. Cancellarij. 73
Conradus Moguntinus Archi-Episc. à ciuibus cæsus. 76
Conradus Marpurgensis Ord. Prædic. 238
Conradus Portuensis Episcopus Cardinalis. 150
 Recusat Papatum. 149
 Canonizat S. Engelbertum. 238
 Primus fuit inquisitor hæreticæ præ uitatis. 237
Conradus de Sternberg Magdeburgensis Archi-Episc. decessoris sui Cancellarius. 209
 Con-

Index.

- Constantinopolitana aula quænam nos
docuerit. 117
- Constantinopolim missa à S. Leone IX
Legatio. 141.143
- Constantini Caetani vitâ Amelarij For-
tunati. 147
- Cremsa & Steina contigua Austriae op-
pida. 132
- Cuculla S. Martini Francis apprimè vene-
rabilis. 120
- S. Cunibertus Colon. Episc. 6,7
- S. Cunibertus Galli an Germanis accen-
sundus. 122.123
- Cuno de Falkenborg Archi. Episc. Tre-
uer. 153
- Cusa vicus Mosellanus. 155
- Cynabari scribore soliti Imperatores
Græci. 118.
- D.
- Damasus Stephani VIII Legatus. 137
- Damiatæ expugnatio. 151
- Dapiferatus Imperij à quo tempore Baua-
riæ Ducum fuerit. 169
- Decanatus Moguntini Archi. Episc. 198
- Dethleuus Reventlo Episc. Lubecens.
- Frider. I Dania Regis Cancellarius. 209
- Diaconi Romanæ Ecclesiæ antiquitus
non dicti Cardinales. 205
- Difficile esse Iustitiam cum Prudentia
coniungere. 3
- Dillingana Academia. 162
- Dionylius Rickelius Carthusianus. 155
- Diplomatum Cæsareanorum recognitio-
nes & subscriptiones. 113
- Dreni sive Drena Westphaliæ pagus seu
regiuncula. 23
- Duacensis Academiæ Cancellarius. 212
- Durandi Episcopi Leodiensis Epistola
contra Berengarium. 227.
- E.
- Eberardus Augustanus Episcopus. 62
- Eberardus à Randeck electus Spirensis.
94.
- Eckbertus Marchio Saxonie. 217
- Edgitha Orthonis I vxor. 31
- Eduardus Rex Angliæ electus Impera-
tor. 94
- Egbertus Archi. Episcopus Treuer. 226
- Eginhardus an fuerit Caroli Magni ge-
ner. 12
- Legatio eius ad Poni. Max. ib.
- Fundator est Monasterij Salingsta-
densis. ib.
- Einsedem sepultura. ib.
- Egino Vracensis Dynasta. 149
- Electoralis Collegij Origo. 171. & seqq.
- Electioes Imperatorum olim in campis
sub Dio factæ. 185
- Electores septem quinam è primæua In-
stitutione. 187
- Electorales ciuitates quænam sint.
- Electorum Secularium officia. 168
- Encaustum. 218
- Engelbertina hierotheca Gelenij. 135
- Episcopatus Moguntinæ Provinciæ. 32
- Episcopalis residentiæ rigida apud anti-
quos obseruatio. 10
- Epilcoli Regum & Principum Cancella-
rii. 207. & seqq.
- Epistolæ Petri de Vineis. 87
- Epistola Conradi Episcopi Hildesheim.
ad Arnoldum Lubecensem de Anti-
quitatibus Italæ. 231
- Epitaphium Hadriani VI. 145
- Erasmus Roterodamus cui Algerum in-
scripsit. 106
- Paraphrasin Epistolarum SS. Iacobi &
Iudæ. 158
- Erfelberg celebris in Annalibus Westpha-
licæ Saxonie locus. 14
- Erfordiensis Academiæ Cancellarius. 212
- Eribertstein arcisfundator. 193
- Erpo Episc. Verdensis. 138
- Erpoldi Lindenbrogi scriptores reram
septentrioinalium. 14.76
- Eberardus Episc. Bambergensis. 36.
- F.
- Fabula Iohannis VIII. 176
- Felicianus Episcopus Scalensis. 165
- Ferdinandus Archi. Dux Austriae Tyro-
lensis Regulus. 163
- Ferdinandus II Imp. 165
- Ferd-

Index.

- Ferdinandi I Cancellarij. 109
 Ferdinandi II Cancellarij. 111
 Ferdinandus III Imp. 165
 Ferdinandi Cancellarij. 112
 Flavius Cabillonensis Episcopus. 5
 Florentina Synodus. 143
 Floriacensis Bibliotheca Ioannis à Bosco. 159
 Francisci Cancellarij ex parte recensiti. 5
 Francisci Regis Galliae de Cardinali Sedunensi querela. 157
 Franciscus Barberinus Cardinalis Rom. Ecclesiæ Vice-Cancellarius. 207
 Francisci Bosqueti vita Pontificum, qui Auenione refederunt. 95
 Franciscus Cheregatus Nuncius Apostolicus in Germania. 144
 Franciscus Lanouius de Francia Cancellarius. 6.7.11.13.19. &c.
 Franciscus Oliuarius Galliae Cancellarius. 211
 Francorum regibus an olim aureatum bullarum usus. 117
 Francofurtensis ad Oderam Academix Cancellarius. 212
 Francofurti Concil. 10.15.8.12.8.22.5
 Freculphi Lexouensis Chronicus. 11.13
 Freculphus Lexou. Helisacharis discipulus. 113
 Friderici I Constitutio de Pace Constantiae. 80
 Friderici I Cancellarij. 75
 Friderici II Cancellarij. 86
 Friderici II Sigillum. 235
 Friderici III Cancellarij. 102
 Fridericus Brixinensis & Curiensis Episcopus Austriae Cancellarius. 208
 Fridericus Brunsuicensis Dux electus Imp. 97
 Fridericus Comes Palatinus & elector eius nominis II. 108.15.8
 Fridericus Misniae Marchio electus Imp. 94.
 Fridericus Zolteranus Comes Præpos. August. electus Constant. 90
 Fridericus I Archi-Episcopus Colon. pri-
 mus suæ Sedis in Italia Archi-Cancellarius. 141
 Fridericus Comes de Isenberg. 133
 Fridericus de Saruerden Archi-Episcopus Colon. 153
 Fuldensis Abbatis Archi-Cancellariatus. 213. & seqq.
 Fulenses quando cœperint titulo Archi-Cancellarius ut. 219
 Fuldeniem Abbatum nos pauci in Moguntinos Archi-Episc. assumpti. 215
 Fuldensis Abbas quo sensu dicatur esse Galliae primas esse. 214
 Faldensis Abbatis quæ partes in Imperatricis coronatione. 220
 Faldensium Abbatum diuersa cum Archi-Episcopis, &c. de sellione certamina. 216.217.218.
- G.**
- Galeottus Franciottus de Ruvere S. Rom. Eccl. Vice-Cancellarius. 206
 Gallicus Imperij Archi-Cancellariatus. 36. & seqq. 222.4.
- Eius fines. 47.239
- Gallicana Concilia Sirmondi. 17.147. &c.
 Gallomagus Episcopus T ricassius. 5
 Gandersheimse Cœnobium. 236
 Gaufredus Castilianus Cardinalis. 115
 Gebhardus Trützschlius Archi-Episc. Colon. 162
 Gebhardus Spirensis Episcopus. 69
 Georgius Drascontius Archi Ep. Coloniensis & Card. Hungariae Cancell. 210
 Georgius Maurkircher Episc. Pataueus Bauariae Ducis Georg Cancell. 209
 Georgius à Neideck Episc. Trident. Archidatus Austriæ Cancell. 208
 Georgij Sigisimundi Seldi scripta. 107
 Gepa Abbatissa Noveiensis. 203
 Gerbertus Rhemtunus & Rauennas Archi-Episc. postea Papa Sylvester II. 37.138
 S. Germani oppidum ad radices montis Cassini. 215
 Germanicæ nationis laus. 146
 Germanicorum Papatum laus. 136
 Germanicum Imperium quando floren-
 tissimum. 142. Ger-

Index.

- Germani sex vno tempore Cardinalem
 precepsant. 146. 152
 Germani longo tempore Franci vocati.
 137
 Germanorum in contrahendis nominis
 bus nros. 24
 Illorum exempla. 24. 25
 Gerulaij Arciatensis sive Tilberiensis liber
 cui tirulus: Otia Imperatoris. 85
 Genoldi sententia de origine Electo-
 rum. 178
 Refutatur. 179. & seqq.
 Giessensis Academæ Cancellarius. 312
 Gueludis Archi Ep. primas Poloniæ. 200
 Goanus Archi- Ep. India primas. ib.
 Godefridus Episcopus Ratisbonensis. 80
 8. Godegrandus Episc. Merenfis. 6
 Gortij sive de Silitz hereditarij Fuldensis
 Abbatia Marschallii. 71
 Gortvicensis Gobobium in Austria. 132
 Gozelo Lotharingiæ Ex Dux. 343
 Gradenis Patriarchatus. 149
 Gregorius V Papa Othonis. III. sobrinus.
 1374
 Minor Gregorius dictus. 138
 Magnus Electosynarius. ibid.
 Gregorius V an primus septem. Electores
 intruerit. 173
 Gregorius X an Collagiæ Electoralis fun-
 dator sit. 176
 Grotkauia Vratislaviensi Episcopatui ac-
 quiritur. 94
 Guaimarius Princeps Capuanus. 235
 Guilielmus Bauaria Dux. 161
 Guilielmus Croius Ceruia Marchio. 158
 Guilielmus Valtus Episcop. Lexouensis
 Gallia Pro Cancellarius. 210
 Guilielmus Waramus Archi Episc. Can-
 tuar. Anglia Cancellarius. 210
 Guntherus Ligurini Auctor. 85
 Guntherus Comes de Svarzenburg elec-
 tus Imp. 94
 H.
 Habsburgensium Comitū historia Hen-
 tici de Clingenberg. 90
 Halleensis arx & templum S. Mauritij. 160
- Hamburgensis Primatus. 197
 Hartmannus Brixinensis Episcopus. 115
 Hattonem II Moguntinum Archi. Episc.
 an mures comedent. 32
 Heisterbachensis Cenobij fundatio.
 79.
 Helisachar versuum Antiphonarij resti-
 tutor. 13
 Eius discipulus Feculphus Lexo-
 uiens. ibid.
 Hellinus Treuer. Archi. Episc. 197
 Heluctia Rheno vicinior olim Sueviæ
 pars. 150
 Henrici Aucupis Cancellarij. 26
 Henrico Aucupi Cæsarcum tirulum de-
 beri. ib.
 Henrici sancti Cancellarij. 56. & seqq.
 Henrici III Cancellarij. 61
 Henricus III quartus creavit Papas. 142
 Henrici IV Cancellarij. 64. & seqq.
 Henrici V Cancellarij. 70
 Henrici VI Cancellarij. 81
 Henrici VII Cancellarij. 91
 Henricus de Chalem. 92
 Henricus de Clingenberg de Comitibus
 Habsburgicis. 90
 Henricus Moguntinus Archi. Episc. 74
 Henricus Bergmey Episcopus Raceburg.
 1209.
 Henricus Hasius Consil. Cæsareus. 107
 Henricus Heripolensis Episcopus. 79
 Henricus Meibomius. 26
 Eius Apologia pro Othono IV. 85
 Henricus Slick Schismaticus Frising. E-
 pisopus. 154
 Henricus Episc. Ultraiectinus. 48
 Eius pugna cum Dominis de Amstel &
 Woerda. ib.
 Henric. Petrina Basileensis officina Ty-
 pographica. 156
 Heripolensis Episcopus Franconia Dux.
 219. aufs. oids. M. st. M. M. M.
 A quo tempore vni sint Praesules Her-
 ipol. Duci Franc. titulo. ib.
 Heripolensis Cathedralis Ecclesia a quo
 constructa. 80
- Heni-
li a

Index.

- Heribertini Annales Ioan. Gelenij. 127
 Hermannus Bremensis Archi-Episcopus. 227.
 Hermannus II Colon. Archi-Episc. an
fuerit Cardinalis. 237. 240
 Hermannus Metensis Episcopus. 131
 Herman de Wida Colon. Archi-Ep. 162
 Hezilo Episcopus Hildesheim. 216
 Eius conflictus de sellione cum Ab-
bate Fuldensi. ibid.
 S. Hieronymus an fuerit Damasi Cancell-
arius. 200
 An Cardinalis Rom. Eccl. ib
 Hierosolymitana expeditio sub Friderico
I. 80. 84
 Sub Henrico VI. 81. 150
 Sub Courado III. 149
 Hildebaldus Episc. Curiensis. 55
 Hildebrandus Cardinalis Romanorum
Legatus. 142
 Hildenus Episc. Augustanus. 222
 Hilduini Areopagitica. 15
 Hippolytus Medicus Roman. Eccl. Vice-
Cancellarius. 206
 Hirsfeldensis Abbas Marpurg. Academiz
Cancellarius. 212
 Hispanica Legatio Henriti Spitenis B-
isoppi. 88
 Honorius IV Papa Germanori amans 90
 Huberti Thomae Leodij vita Friderici II
Palatini. 109. 158
 S. Hugo Abbas Cluniacens. 148
 Hugo de S. Caro Card. Rom. Eccl. Vice-
os Cancell. 206
 Hugo & Albertus Italiae Tyranni. 157
 Humbertus Sylva Candida Episc. 143
 Hungariae Cancellarius. 210
 Hungerus Episcopus Ultraiectinus. 23
 Jacobus de Offa Card. Ludouici Huttini
Gill. Reg. Cancellarius. 211
 Jacobus Sadoleetus Card. 220
 Jacobus de Sirek Trever. Archi-Ep. 239
 Cancellariae Imperialis regens. ibid.
 Jacobus Tirinus quem faciat auctorem
tractatus de Regimine Principum. 238
 Jacobus Wimpfelingius. 200
 Imma filia Caroli Magni. 109
 Ingelheim natalis locus Caroli Magni. 8
 Innocentius V an Germanus. 138
 Insignium vsum quinam e Pontificibus
introduxerint. 140. 237
 Insula Rheni in qua obiit Ludouicus Pi-
tis. 196
 Insula Rheni in qua electiones Casorum
faciendae e Lugdun. Concilij Statuto.
187. 191.
 Ioan. Alemannus Archi-Episc. Strigon. &
Salisburg. 98
 Ioan. Algrinus Archi-Episc. Vesontin. &
Card. Ludouici Sancti Cancell. 211
 Ioan. Azorij ebor de humeto Pontificum
Germanorum. 236
 Ioan. Bertrandus Archi-Episc. Senon. &
Card. Henrici II Galkreg. Pro Cancell.
211
 Ioan. Bodin ebor de numero Cardinalium
Franciae Cancellariorum. ibid.
 Ioan. Curiensis Episcopus Austriae Ducum
Cancellarius. 208
 Ioan. de Dormanio Episc. Bellon. & Cai-
dia. Ioan. Regis Cancell. 211
 Ioan. Filius Hassle Landgr. Cancellari-
us. primus Marpurg. Acad. Cancell. 213
 Ioan. Georgius Heßvartus ordinum Ba-
varicorum Cancellarius. 213
 Ioan. Kudassius Episc. Iauriensis Hunga-
riae Cancell. 210
 Ioan. Lambacensis Abbas. 69. 129. 130
 Ioan. Letzueri Chthonicos Comitii Dali-
liensis. 27
 Ioan. Matthaeus Gibertus Episcop. Vero-
neni. 161
 Ioan. Motuillerias Episc. Aurelian. Gallia
Pro Cancellarius. 210
 Ioan. à Platzheim Episc. Bitzin. Austriae
Ducum Cancellarius. 208
 Ioan. de Reck Liber Baro. Praes. Iudicij
ablici. 113
 Ioan. Schaldesman Episcop. Gutebiss &
Brixinensis. Rudolphi IV Austriae Ducis
Cancell. 208
 Ioan.

Index.

- Ioannes Slavonius Archi-Ep. Strigon. 98
 Ioan. Thōmas Liber Baro à Spaur Episc.
 Brixin. 163
 Ioan. Windloch Constantiensis Episc. Al-
 bertii Claudi Austriae Ducis Cancell. 208
 Ioan. Wolfgangi Fremonij scripta. 111
 Ioan. XXII bulla contra aliquot Minorit-
 tas. 92
 Iodocus Hoetfilter Episc. Lubecens. No-
 varius Cardinalis Campegij. 209
 Isabella Clara Eugenia Hispaniarum In-
 fans. 164
 Italia antiquitus non erat Provincia. 237
 Italicus Archi-Cancellarius. 35. 223
 Italia Archi-Cancellarij olim ex Episco-
 pis Italia assumpti. 42
 Italicorū Archi-Cancellarij limites. 47
 Italicorum Archi-Cancell. exempla. 35
 Italicarū rerum Diplomata à Mogunti-
 no an Italico Archi-Cancellario olim
 Cis-Alpes recognita fuerint. 36. 42
 Julius Medices Re. Eccel. Vice-Canc. 206
 Iusti Iosephi Scaligeri de Arelatensis Me-
 tropolitico Iure. 124
 Iustitia eorū & anima publici regiminis. 2
 Iustitia speciem studitiae habet. 3
 Iustitiae cum prudētia difficultis sociatio. 3
 Iustitiae reggentes sibi ipsi sapientes. vi.
 deti. ibid.
 K. Kaisersstul prope oppidum Rens. 191
 Kirchaeri error de Cancellarijs Cæsareis.
 233. L.
 Lambachensis Cœnobij Fudatio. 68. 129
 Laubjense Monasterium in Belgio. 158
 S. Laurentij Ecclesia Romæ. 140
 S. Laurentij Cœnobium Leodij. 240
 Legatio pro Henrici V Coronatione. 132
 Leo VII an Germanus fuerit. 137
 S. Leo IX. 140. 202. 203
 Quā familia. 141
 Pius Episcopus Tullenensis. 140
 Poppifix factus quo usq; priorem Se-
 ñem non dimisit. ibid.
 Non fuit Gallus. 237
 Fuit Cluniacensis Monachus. 141
 Blogia eius. ib.
- Synodi subillo habite. 11
 Profectiones Germanicae. 11
 Vita eius scriprores. ib.
 Legatio ad Graecos. 11
 Leodiensis Historia Chapeauillij. 18. 21.
 &c. 11
 Leodiense Episcopale palatium. 160
 Leonardus Curicensis Episc. Austriae Dic-
 cum Cancell. 208
 Leonardus Pauholtz contiuator Chro-
 nici Andreae Ratisbonensis. 220
 Leonardus Wismayr electus Brixinenis.
 155. 168.
 S. Leopoldus Austriae Marchio. 114
 Leopoldus Wilhelmus Archi-Dux Au-
 striae. 165
 Leovoldi Northovij origines Marcanæ.
 74.
 Lexici Iuris primus scriptor. 109
 Libri sancti a Leone Papa Carolo Magno
 missi. 125
 Lichtenbergensis Baronatus. 192
 Lipsij & Baronij de Eginhardo dissensio.
 12.
 Lithomisla urbs Episcopalis. 132
 Literæ aureæ. 118
 Lotharij Cancellarij. 115
 Lotharius I ex Imperatore Monachus. 16
 Lotharij II Cancellarij. 116
 Louaniensis Academie Cancellarius. 212
 Ludolphus Archi-Episc. Treverensis. 226
 Ludouici Pij Cancellarij. 115
 Ludouici II an & quis Cancellarius. 146
 Ludouici III Cancellarij. 20
 Ludouici Senioris Germania Regis Ca-
 cancellarij. 112
 Ludouici Iunioris Regis Cancellarij. 24
 Ludouici IV Bauari Cancellarij. 192
 Ludouici Bauari ad Papam Legati. 115
 Ludouici Bauari sepulchrum. 165
 Ludouicus Balbus Caroli Galuigfilius an-
 fuerit Imp. 17
 Ludouicus Iunior Rex German. quo an-
 no regnare cooperit. 24
 Eius Aquitanica expeditio. ib.
 Ludouicus Brandenburg Marchio electus
 Imp. 94. li 3. Lu.

Index.

- Ludouicus Transmarinus Rex Gallie. 137
 Ludouicus de Misn Episc. Bamberg. &
 Archi. Ep. Mogunt. 152
 Ludouicus de Luxenburg Archi. Episc.
 Rothomag. Henrici V Angliae Regis in
 Gallie regno Cancellarius. 211
 Ludouicus Comes de Olfestre. 80
 Lugdunensis Archi. Episcopus Celtie
 primas. 199
 Lundenis Archi. Episcopi Primatus. 200
 Lupoldi de Babenberg tractatus de Iuri-
 bus Imperij Balduino Arch. Treuer. in
 scriptus. 44
 Lutheranæ hæresis exortus. 144
 Madruri quatuor Cardinales & Episcopi
 Tridentini. 161
 Magdeburgum olim Putena dictum. 131
 Bis frustra obfessum. 133
 Expugnati non potuit nisi auctis prius
 S. Norberti reliquis. ib.
 Magdeburgensis Primatus. 144
 Magdeburg Eccl. privilegia.
 Caediales. 145
 SS Magorum corpora Coloniam deue-
 lta. 177
 Maria Augusta Ferdin. III Imp. v. 165
 Mareschallatus Imperij a quo tempore
 ipes Saxonie Duces fuerit. 169. 170
 Margaretha Austriaca codex aureus noui
 testamenti. 119
 Marpurgensis Academie Cancellarij. 212
 213
 Marquardus Badensis Consiliarius Cæ-
 reus. 108
 Marquardi Freheri Commentarius in
 Constitutionem Caroli IV. 118
 Martinus Magerus de Aduocatia armata.
 39.
 Martini Mertz vita S. Norberti. 133. 194
 Matthæus Paris qualis scriptor. 188
 Matthæus Imp. Cancellarius magistrus. 111
 Maximiliani I Cancellarij. 104
 Maximiliani II Cancellarij. 104
 Maximilianus Bavarie Dux & Elector.
 165
 S. Maximini apud Treueros Abba. Impe-
 peratricis Archi. Capellanus. 220
 S. Melanius Episcopus Rhedonensis. 113
 Mexicanus Archi. Episcopus Americae
 Primas. 206
 S. Michaëlis Monasterium Bambergæ. 136
 S. Michaëlis Monasterij apud Hildeshei-
 menses fundatio. 156
 Mirari diplomata Belgica. 155
 Moguntia Germanie Metropolis. 198
 Moguntius primatus. 198
 Moguntina Sedis præ alijs Archi. Episco-
 patibus Germanie præ rogariu. 101
 Moguntia Prouincia amplitudo. 22
 Moguntinus Praeful olim. 113
 Archi. Cancellarius. 37
 Moguntini Archi. Episcopi a quo tempore
 Imperij Cisalpini Archi. Cancellarij.
 cum priuatiue possederint. 31. 34. 36
 Moguntina Synodus. 12. 142
 Moguntini Archi. Episcopi complures
 Fuldoni Cœnobio. 20
 Moguntini Archi. Ep. quando se scribere
 coepit Germania Archi. Cancell. 38
 Moguntia a Friderico I solotenus destruc-
 tæ. 176
 Moguntia Sedis Metropolitæ stru-
 pstra. 129
 Monasteriensis Uniuersitatis Privilegi-
 um Ferdinandi II. 117
 Monasteriensi Uniuersitati loti Episcopus
 Cancellarius datu. 243
 Monasteria duodecim sub uno Abhate. 71
 Monasterium S. Petri olim Karlsbona
 suburbanum. 69
 Monachii non minus ac Clerici alij Cau-
 cillariæ Imperialis adiuuæ. 72
 Moscouitarum Metropolita. 200
 Moyses Lateranensis Canonicus primus
 Rom. Eccl. Cancellariæ vices gerens.
 202. 203. 204. N. molecula. 205
 Nicodemus de Scala Episc. Friburgensis. 154
 Nicolai Gusani Cardinalis opera. 156
 Nicolaus Lubeccensis Episc. Mersburg.
 Frider. I Elect. Saxonie Cancell. 209
 Nicolaus de Misn Theologus Lipsiensis.
 Electus Lubeccensis. 97. Nico-

Index.

Nicolaus Ratton, Episcopus Regis Bohem. Cancell.	209	Othonis II Cancellarij.
Nitriensis Episcopus Hungarici regni Cancellarius.	212	Othonis III Cancellarij.
Nominum Germanicorum contractorum exempla.	2425	Othonis III S. Heribertus primum discipulus, deinde Praeceptor.
S. Norberti Archi-Episc. Magdeburgen sis patria.	133	Otho III an Auctor Electoralis Collegij.
Eius contentio cum Abbatore Fuldeni de sessione.	217	173. & seqq.
Sacra ossa eius Pragam translata.	133	Othonis IV Cancellarij.
Vitæ eius Scriptores.	ib.	Otho Wolfskehl Episc. Herbipolensis 92
S. Norbertus an Primatum Sedi sue primus obtinuerit.	194 195	P.
Normanni Italiz grous.	141	Patriarchatus quinque antiqui Ecclesiarum Catholicarum.
Notariorum Vicaria literarum Cæsareum recognitio.	29	199
Norologi Episcopi L. gario Romana.	16	Paulus Princeps Sabellus Orator Cæsareus.
Numerus Cardinalium.	205	167
Ostianus Anti-Papa.	149	Paulus Zigler Episcopus Curiensis.
Oenopontanum Armamentarium Iacobi Schrenkij.	148 164	Peregrinatio celebris in terram Sanctam Sigefredi Archi Episcopi Moguntini & aliorum.
Oettingana vetus Capella S. Mariae Virginis.	21	63. 64. 68
Officiales Imperij sub Othoni I.	169	Petrus Amalpitanus Archi-Episc.
Officiales Imperij sub Othoni III.	ib.	Petrus Bembus Cardinalis.
Officia Secularium Electorum.	168 & seqq.	Petrus Damiani Cardinalis Stephanus IX Legatus.
A. Francis accepta, an à Germanis inuenta sint.	170	143
Au olim ad vitâ saltem concedi solita ib.		Petrus à Foresta Card. Philippus Valesij & Iohannis Regum Cancell.
Officia Imperij quando & quo auctore facta hereditaria.	169. 170	Petrus Papensis Episcopus postea Papa.
Officia Electorum Laicorum au fuit Bambergensis Episcopi Feuda.	172	223
Osnaphrij Patriaricij sententia de Origine Electorum.	186	Petrus de Reblaio Gallia regum Cancellarius.
Oppershouen familia.	129	211
Othlonus Scriptor viri S. Bonifacij.	123	Petrus de Rosenberg designatus Cardinalis.
Othonis I Cancellarij.	27. 10	155
Othonis I Diploma aureis literis scriptum.	235	Petrus Seguerius Franciæ Pro-Cancellarius.
Othonis I Diplomata à Meibomio edita.	265	210
Otho I Imp. quo coronatus.	137	S. Petrus Veronensis.
Vitæ sicuti injuriarum Stephano VIII illarum.	ib.	238
		Petrus De Vineis Protonotarius Imperij & Siciiæ Cancellarius.
		87
		Eius Epistolæ.
		87. 110
		Pharamundus Paris. Episc.
		Philippi Imp. Cancellarij.
		Philippina Velsera.
		Philippi Imp. bulla aurea.
		Philippus de Hinsberg primus Colon. Archi-Episcoporum Westphaliæ Dux.
		79
		Eius litigium cum Fuldeni Abbatore de sessione & præcedentia.
		218
		Pisenberg familia.
		80
		Pij II bulla retractationis.
		101. 2. 32
		Pius II dat Alberto Brandenburgico titulū Ducatus Franconiae.
		219. Pla-

Index.

Platina falsitatis notatus.	139	Ramsvagij Barones.	21
In historia Pontificum s̄epe errat. 140.		Ratio status vera quenam sit.	2
144.		Rauingerus Aquileiensis Patriarcha.	67
Plumbatura Papalium Bullarum. 117.118		Raynerius de Castro veteri primus Rom.	
Plumbeorum sigillorum origo.	234	Eccl. Vice-Cancellarius.	106
Politica Ars Artium.	3	Recognitiones & subscriptiones Imperialium Diplomatatum.	112
Aliarum artium tutela & defensio.	ib.	Referendarij.	57
Poloniæ Cancellarij & Vice-Cancellarij.	210.	Ita Cancellarij olim dicti.	ibid.
Pomeranorum conuersio.	132	Reges Imperatorum olim Officiales.	170.
Apostolus.	ib.	171.238.	
Pompeius Columna Cardinalis.	164	Regna ab urbibus nomen sortita.	225
Romanæ Eccl. Vice-Cancellarius.	206	Renatus Biragus Cardinalis Gallia Cancellarius.	212
Pötifices Maximi Teutonici. 136. & seqq.		Rerum publicarum euersio & inuersio ē Iustitiae neglectu.	4
Videatur Syllabus specialis.		Rheni Insula in qua olim Electiones Imperatorum fieri iussæ.	191
Pontificibus Romanis olim ab eligentibus nomina indita.	143	Rheni ripam Gallicam ab antiquo Germani populi tenent.	8
Poppo Episcopus Slesuic.	50	Richardi Imp. Cancellar.	88
Prædicatorum sive Dominicanorum ordini hæreticæ prauitatis inquisitio committitur.	237.238	Richardus de Bury Episc. Dunelqensis Angliæ Cancell.	210
Præmonstratenſis Bibliotheca.	133	Rinaldi Archi. Episc. Coloni. virtus bellica.	77
Prænomina certis illustribus familijs frequentata.	131	Rittershusius in Guntheri Ligurinum.	18
Primatus aliquot Germaniæ Ecclesiæ rum.	193. & seqq.	Rodericus Borgia Vice-Cancell. Roman. Eccl.	206
Primatus Fuldensis origo & antiquitas.	71.214.	Rolandus Arelatensis Archi-Episc.	225
Primicerius Notariorum.	200	Romanæ Curia quæ nos docuerint.	117
Principum Secularium cum Ecclesiasticis de sessione contentio.	102	Romanæ Eccl. Cancellarij.	200. & seqq.
Protoscrinarius.	200	Romanorum clades prope Tusculum.	77
Prudentia oculus boni regiminis.	2	Romanorum Legationes Pontificis per teadi causa.	140.142
Prudentiæ cum Iustitia difficultis iunctura.	3	De Romanâ expeditione (Römer Zug)	
Pseudopoliticæ.	ibid.	Constitutio Caroli Crassi.	18
Putina.	131	Rostochiensis Academiæ Cæcellarius.	213
Putinenses Comites.	ibid.	Rosvitha Poëtria Gaudersheimensis.	30
Puttenses Dynastæ.	236.	Eius Carmina à Meibomio edita.	ib.
Q		Rora unde facta sit Moguntinorum Archi-Episcoporum insigne.	53
Quæstores Cæsarî.	1	Rötgerus Scriptor vita S. Brunonis Coloni.	ibid.
Quatuor Papæ ab Henrico II/ creati.	142	Rupertus Imp. vbi electus.	191
R.		Eius Cancellarij.	97
B Rabani patria.	125	Rudolphi I Cancellarij.	89
Vitæ eius Scriptores.	ib.	Ru-	
Reliquiæ in Saxoniam translatæ.	160		

Index.

- Rudolphi II Cancellarij. 110
 Rudolphus de Scherenberg Episc. Herbi-
 pal. 156
 Rupertus Abbas Tuitiensis. 57
 Scripta S. Heriberti vitam. 56. 57
- S.
- Salingstadium ab Egihardo fundatum. 12
 Elias primus Abbas ipse fundator. ib.
 Illic ipse etiam sepultus. ibid.
 Salisburgum olim Inuauia & Petena di-
 stum. 131
 Salisburgenses Archi-Episcopi quando
 facti Rom. Ecc. Legati Nati. 130. 196
 Sancti Germani Cancellarij. 121
 Vide Catalogum specialem.
 Santandreanus Archi-Episcopus Scotiæ
 Primas. 200
 Sebastiani Tengnagel Monumenta anti-
 qua. 77
 Secretalis. 133
 Secretarij appellatio. 115
 Quid olim significarit. ib.
 Secretarij Apostolici. 120
 Secretaria Apostolica. 121
 Secularium Electorum officia. 168. 169
 Seculares aduersus Monachos iniquiores.
 218
 Seguinus Colos. Archi-Episc. 123
 Selenhoven familia nobilis. 76
 Senonensis Archi-Episcopi primatus. 238
 Seuerinus Binius Baronio de Electorum
 Origine subserbit. 238
 Siegfriedus Archi-Episcopus Moguntinus
 an fuerit Episcopus Sabinus, an vero S.
 Sabinus Presbyter. Cardiu. 150
 Sigilla Imperialia. 117
 Sigillorum quatuor genera. ibid.
 Sigilli publici quæ custodia requiratur. 4
 Sigismundi Imp. Cancellarij. 98
 Sigismundus Austræ Dux. 155. 208
 Signa Imperialia literis Cæsareis subno-
 tata. 116
 Silhem & Stockem loca dioceſis Mona-
 ster, 23
- Silvester II Germanis male annumeratus.
 138.
 Simoniam quinam Pontificum Româ e-
 liminauerint. 139
 Simoniaci in Galliâ coerciti. 143
 Sixtus à Tanberg Episc. Friburg. Ioan. Ba-
 uariae Ducis Cancell. 209
 Societatis Iesu templum Romæ. 1207
 Sommerschenburg Comitatus. 56
 Sonnenbergense Monasterium in Carin-
 thia. 147
 Statberg olim Eresberg. 14
 Steinerne S. Orthonis templum. 132
 Streusdorffij Archi-Episcopi Magdebur-
 genses. 57
 Subdiaconi Cardinales. 205
 Subscribendi & subsignandi mos anti-
 quissimus. 5
 Subscriptio manus Cæsareæ. 116
 Subscriptioes Bullatum Apostolicarum.
 219.
 Sueuici foederis quis Maximiliano I Suau-
 for. 104
 S. Sylvestri ossium levatio. 124
 Eiusdem Canonizatio. 125
 Supplicationum inscriptio per Archi-
 Cancellarium fieri solita. 234
 Susatum Westphaliæ. 162.
- T.
- Tangmarus scriptor vita S. Bernwardi. 55.
 256.
 Taurinense Concilium. 226.
 Theodevvinus Episcopus Leodiensis.
 149.
 Theodorici à Niem Historia schismatis.
 85. 152.
 Theodoricus à Reck Dom. in Hessen &
 Steinfurt. 115.
 Theodulphus Episcopus Curiensis. 222
 Theotarius Presbyter. 5
 Thiergaudus Archi-Episcopus Treue-
 rensis. 193
 Thomas Anglicus auctor libri de Regi-
 mine principum. 238
 Kk
 S. Tho-

Index.

- S. Thomas Aquinas an sit libri de Regi-
 mine Principum auctor. 137
 Thomas Morus Angliae Cancellarius.
 210
 Thomas Sarzanensis Episcopus Bonen.
 postea Cardinalis & Pontifex. 155
 Thomas Volsæus Archi-Episcopus Ebo-
 racens. & Cardin. Angliae Cancella-
 riis. 211
 Tolitanus Archi-Episcopus Hispaniæ
 Primas. 199
 Tolosana Synodus sub Victore II. 143
 Tornamentorum fabulosus Scriptor.
 27.
 Treuerensis Archi-Cancellarius init-
 um. 36.37.43.44
 Eius fines. 47.239
 Treuerensis quatenus dicitur Gallia esse
 Archi-Cancellarius. 38
 Treuerensis nomine factæ recognitio-
 ne cur ratiore occurrit. ib.
 Treuerensis Primatus. 193
 Eius Limites. 194
 Tridentum ad Italici Archi-Cancellaria-
 tus distictum pertinuit. 47
 Tridentinum Episcopale Palatum. 161
 Tridentum quis primus vocari Soc. Ie-
 su Patres. 167
 Typarium. 119.

 Vdalricus Patauensis Episcopus Austriae
 Ducum Cancellarius. 208
 Vdo Tullenensis Primicerius Roman. Eccl.
 Cancellarius. 205
 Vespriniensis Episcopus Reginæ Hunga-
 riæ Cancellarius. 212
 Vice-Cancellariorum appellatio. 49
 Eorum in Imperio antiquitas. ib.
 Vice-Cancellarij Rom. Eccl. 101.206
 Cur ita dicti. 201
 Vice-Cancellariorum Roman. Ecel. suc-
 cessio à Pontificatu Calixti III. 206
 207.
 Vice-Cancellarij Romanæ Eccl. qui non
 Cardinales. 206

 Viennenses Archi-Episcopi antiquitus
 Burgundiæ siue Arelatæ regni Archi-
 Cancellarij. 43.44.45
 Viennensis Archi-Episcopi cum Arela-
 tenses. 225
 Viennensis ad Danub. Præpositus Austriae
 olim Archi-Cancellarius. 233
 Viennenses Antiquitares Ioan. à Bolco.
 44.225.
 Vincentius Gnesnensis Archi-Episcopus.
 Cardinalis. 153
 Virtutes Cancellario necessitatis. 2
 Vitæ Sanctorum Heriberti Rosyveldi &
 Ioan. Bollandi. 227
 Viricus II Brixinensis Episcopus Leopoldi
 Iunioris Austriae Ducis Cancell. 208
 Vlrici Cancellarij Frid. I Epistola ad E-
 berhardum Salisburg. Archi-Episco-
 pum. 77
 Vlricus Halberstiensis Episcopus. ib.
 Vlricus Hangenohr. 91
 Vlricus Spirensis Episcopus. 77
 Vlricus Putschius Brixinensis Episcopus
 Friderici Austriae Ducis Cancellarius.
 208.
 Vriel à Gemmungen Archi-Episcopus
 Moguntinus. 159
 Vratislauensis Episcopatus olim aureus
 dictus. 94
 Urbanus VIII Pont. Max. 207

 W.
 S. Waldericus Cluniacensis. 148
 Wedegonis mons prope Mindam. 124
 Welbertus Gevoldi qualis Scriptor. 179.
 184.
 Wenceslai Imp. Cancellarij. 97
 Wenceslaus de Lignitz Episcopus Vra-
 tislaue. 153
 Westphalia S. Engelberti patria. 131
 Westphaliae Ducatus ad Colon. Archi-
 Episcopum defertur. 79
 Wichbertus Archi-Diaconus Scriptor vi-
 ta S. Leonis IX. 204.237
 Widerodus Abbas Fuldensis. 216
 Eius

Index.

- Eius cum Hildesheimensi Episcopo de-
 lessione contentio. ib.
 Widikindi Saxonum regis Codex aureus
 Evangeliorum. 118
 Wilhelmi Imp. Cancell. 88
 Eius profectio Italica ad Innocentium
 IV. ib.
 Wilhelmus Archi-Episcopus Mogunti-
 bus qua matre natus. 31
 Wilhelmus Episcopus Monasteriensis.
 114
 Willibertus Colonien. Archi. Episcopus.
 122
 Willigis an fuerit primus Moguntinus
 Elector. 33
 Eius natales & Patria. ib.
 Windeck Ioan. Paulus de Electoribus.
 18172
 Wipponis vita Conradi Salici. 58
- Vitebergensis Academæ Cancellarius.
 212. 213.
 Vitigovo Abbas Augiensis. 12
 Vitikindus Saxo a Meibomio editus.
 26. 30. 35.
 Vlastim. Illustris familia Bohemica.
 152.
 Wolfgangus Theodoricus ab Eusigheim
 Abbas Fuldenfis. 219
 X.
 Xantense oppidum. 133
 Xystus Gaza de Ruere Vice-Cancella-
 riis Romanæ Ecc. 206
 Z.
 Zuendebaldis Rex Lotharingie. 21.

*Sequuntur notata quædam superioribus Addi-
tamentis socianda.*

Pagina 16. Supereft adhuc aliis Caroli Calui Archi-Capellanuſ, non
 minus Lanouio, quam mihi in superioribus præteritus; **ROGERVS** *Rogerus*
 Archi-Episcopus (Sedem illius hactenus fruſtræ quæſiu) quem sequens il- *Archi-*
 lius Principiſ literarum, Theodorico primo Hollandiæ Comiti concessa- *Episcopus*
 rum, subscriptio ſuppeditauit: *Hagano Notarius ad vicem Rogeri Archi-Episcopi* *Caroli Cal-*
 sumiq; Cancellarij recognouit. *Datum an. Domini 873, 17. Kal. Iul. Indictione un-* *ni Archi-*
 decimâ. Extat Tom. 1, rerum Belgic. Francisci Svvertij, pag. 372. *Cancellaria-*
rii.

Pag. 47, lin. 20. De Aquisgrano addo ſequentem locum è Narratione
 Hartmanni Mauri de Caroli V coronatione; apud Bzoniūm Tomo Annal. 191
 ſub an. 1530, num. 34. *Tamenſi Treueri contendenter Aquisgranum esse Arthi-Can-*
cellariatus Gallici.

Pag. 85. Hoc opus, cui *Otia Imperatoris* titulus fuit, Gerh. Ioan. Vofſius *Geruafius*
 lib. 2, de *Historicis Latinis* cap. 56. Geruafio Tilberiensi homini Anglo adſcri- *Tilberien-*
 bit, qui locus mihi ansa fuit vterioris inquisitionis. Igitur inspecto etiam Io- *ſis.*
 Kk 2 anne

Notæ.

anne Pitleo de scriptoribus Anglicanis, (auctor Tomum primum vocat *Relatio-
num Historicarum de rebus Anglicis:*) compere Tilberiensem Geruasium vnum
eundemque esse cum Niemij Arelatensi. Fuit enim Othonis IV beneficio
Arelatensis regni Mareschallus, vti vterque, quos retuli, auctor tradunt,
indeque illi cognomen illud hæsit. Alterum à patriâ nomen habuit, quæ ipsi
obtigit Tilberia, Angliae ad Tamesis ripam oppidum, in Provincia Eastfalia,
sive ut posteriores vocant, Essexia. Dicto Imperatori mirè carum fuisse, sum-
misq[ue] in Imperio muneribus functum esse, idem Pitseus addit, respiciens sine du-
bio inter cætera ad Cancellariatum, de quo speciatim Niemius. Traditur
Henrici II Angliae Regis nepos fuisse, nec additur è filia vel sorore natus, aut
alio significatu, ita dictus fuerit. Inde tamen colligas Othoni Imperatori
consanguinitate iunctum fuisse.

Pag. 89, lin. 1. Admodum verisimile est, quamvis expressa eius rei testi-
monia hactenus non reppererim, Henricum Episcopum Spirensim, quem
sub Guilielmo decessore gesserat Cancellarium, sub Alphonso, obitæ ad il-
lum publicæ legationis occasione, deinceps administrare continuasse. Obiit
autem an. 1272 adeoque, quamdiu Alphonsum titulum Augusti usurpauit,
ferè super fuit.

Pag. 97, lin. 19. Si minus probabile videatur, quod de Ducis Teschinensis
Cancellariatu protuli; fortè dicendus sit, tanquam Consilij Cæsarei Praes,
ignau illius Principis vices, subscriptiones faciendo, suppleuisse.

Pag. 108, lin. 7. Petrus Nannius in Dedicatoria operum S. Athanasij an. 1555
excusorum, hunc Anton. Perenottum vocat *Sigillorum Custodem & Consilia-
rium status & rerum primarium.*

Pag. 106, lin. 8 à fine. Hunc Spiegelum Abraham Bzouius lib. 19. Annal. sub
an. 1518. n. 11. eximium Iurisconsultum vocat, è quo loco simul didici, iam
tum Maximiliani I tempore, Cæsareum Secretarium & Consiliarium sive.

Pag. 115, lin. 2, & pag. 133, lin. 3. Godefridus Pantaleonita in Annalibus an.
1208.) agens de Innocentio III Papa, itidem de rebus gratiis, Consilia-
rios eius hac voce indigitavit scribens: Formam etiam pacis & compositionis, pro
quâ præfati Legati (Philippi Imp.) aduenerant, eum suis CONSECRETA-
BVS approbans, &c.

Pag. 139, lin. 5. Suidigerum sine Clementem II Papam è familiâ nobili
Saxonica de Merendorff, quæ etiamnunc in Magdeburgensi Archi Episcopatu,
& vicinis tractibus supereft, natales suos repetiſſe. Auctor est, postalias,
Herm. Kirchnerus lib. 1, de Off. & dign. Cancell. cap. 6.

*Vdilrius
R. f. hinc S.
Galli Ab-
bas.*

Pag. 152, lin. 12, & pag. 156, lin. 11. Exemplum alivd hinc oblati, inde recu-
fati Cardinalatus, reperi etiam apud Henricū Pantaleonem part. 2. de Illustri-
bus

Notæ.

bus viris German. pag. 443. Refert enim is è *Ioannis Stumpfi Historia Helvetica*, à Pio II Pontifice, Huldricū Reschium S. Galli apud Helvetios Abbatē, ad Ecclesiasticam purpuram vocatum fuisse, hunc autem certis de causis acceptare renuisse præsentatos honores. Fuit alias Abbas ille summī ingenij, maximi- que animi vir, Cœnobij sui restaurator & locupletator singularis, usque ad- eo, ut alter eius audire fundator meruerit, omninoque dignus censendus sit, quem laudatissimus Pontifex, acerrimusque ingeniorum censor & æstima- tor, ad maiora inuitarit.

Pag. 176, lin. 18. Religioso huic Chronicī Martiniāri editori nomen est *Ioan. Fabricius Cæsar Gladbachensis*, fuitque in Knechtstetensi prope No- uesum Cœnobia incoliti Præmonstratensium Ordiniſ Canonicus. Chronicī illius editio memorata, Coloniæ prodijt an. 1616, typis Gretenbruchianis.

Pag. 199, lin. vlt. Hanc de Primatu litem, in Guilielmi Warami Cantua- riensis Archi-Episcopi odium, resuscitauit Thomas Cardinalis Volsæus, Ebo- racensis ante seculi lapsum Archi-Præful. Erasmus certè in Dedicatione Pa- raphrasum in Paulinas Epistolas aliquot, hunc infatiabilis ambitionis homi- nem, inter reliquos titulos *Anglie Primate* salutat.

Pag. 204, lin. 2 à fine. Sub Hadriano VI Vaticanæ Bibliothecæ præfuit *Hieron.* *Hieronymus Aleander* Archi-Episcopus Brundusinus, sub Clemente VII in *Aleander* Germaniam Nuncius Apostolicus, ac deinceps à Paulo III Cardinalis crea- tus. Fuit is vir doctissimus, ac linguarum trium, qua eruditus præcipue censem- tur, præ coænis suis ad miraculum usque gnarus, sed seu iudicio, seu pigritia ab omni scriptione se continuuit.

Pag. 207, lin. 13. Error in designando tempore obitus Cardinalis Mon- *Ludonicus* *Cardin.* *Ludouisius* *S. Rom.* *Eccl. Vice-* *Cancell.*
tali commissus corrigendus est; Mortuus enim is fuit, non post Urbani Pon-
tif. Max. sed successoris eius Gregorij XV electionem, atque adeo Ludoui-
cūs Cardinalis Ludouisius, qui ante Barberinum Montalto successit, male o-
missus est. De Ludouisi autem Vice-Cancellariatu tum aliundē, tum è Gui-
nisi eloquentissimis Allocutionibus & Poësi constat. Interim vera manent,
ac per hīc relatum exemplum ex parte confirmantur, quæ de Pontificum
nepotibus, de quie detento à tribus ultra seculi integri spatiū Ecclesiastico
Cancellariatu scripsi.

Pag. 212, lin. 3. Louaniensis Vniuersitatis Cancellarios apud Vernu- *Nicolaus* *Ruterus E-*
læcum lib. 1, de Acad. Louan. c. 7, videre est. Inter illos tertio loco refertur Nico- *pisc. Atre-*
laus Ruterus Episcopus Atrebæensis, quem Magni epitheto dignatur. Fuit is ex *bat.*

Erasmicis amicis, legunturque illius inscriptæ nomini, sub dicto Can-
cellarij elogio, aliquot versiones *Lib. viij Declamationum Tomo i, Operum*
Erasmi.

Notæ.

Pag. 224, lin. 11 à fine. In afferendâ Viennensis Ecclesiæ, quæ olim obtinuerit, super Arelatensem superioritatem, vt vocant, Scaligeri fidem parum prouidè secutus sum. Fere autem è vero nil amplius trahit, quam quod olim sytriusque loci Præfules de honoris prærogatiua satis calidè subinde certarint inuicem, præualente aliquando, vt sit, ad tempus aliquod Vienensis. Videatur Epistola Episcorum illius Provinciæ ad S. Leonem Papam apud Sirmondum, &c.

Errata, non vnius culpâ commissa ,
sic restituantur.

~~Præf ad Lectorem lin. 8, lege penu. in Hendetasyllabo V. 17. Miraculum, v. 33. gemiscens, in Archi-Cancellariorum indice,))) (pag. 1 col. 1. 1 14. Brixieniss, p. 5. l. 23. Clodouei, p. 15. l. 6. post Roberti dele comma, p. 26. l. 18. Ludouico, p. 43. l. 12. à fine. 48. p. 46. lin. 2. indicaturam, p. 48. l. 5. dele quod, p. 50. l. 13. pro Engelbertus lege Egilbertus, pag. 57. l. 23. 1002, p. 63. l. 3. Imperatoris, p. 64. l. 22. sumptam, p. 69. l. 6. à fine Lindenbrogij, p. 77. l. 19. Victoris, p. 78. l. 10. à fine Anconâ, p. 89. l. 8. 1268, ib. l. 10. pro quintus lege quinquefimus primus, p. 92. l. 7. insue, p. 93. l. 4. Gandauo, p. 96. l. 11. à fine Pistorio, p. 97. l. 13. Mynsing. l. 17. Teschinens p. 99. l. 8. à fine Vratislauiensis, p. 102. l. 5. à fine Berchtoldgadeniū, p. 105. l. 13. pro Iohan. lege Conraui, p. 111. l. 8. Enckiridion, ib. l. 17. pro fororij reponē affinis, p. 117. l. 3. à fine eas, p. 128. l. vlt. illuc, p. 121. l. 8. pro certe lege saltem, p. 128. l. 7. à fine Bruchsellense, p. 130. l. 22. pro Raderus lege à Radero, p. 146. l. 13. à fine iudicium, p. 152. l. 11. à fine post historici, insere, verbis. p. 153. l. 20. quos, p. 159. l. 3. à fine quibusq; p. 163. l. 8. pro Suvertius lege Chapeauillius, p. 175. in fine marg. falso, p. 181. l. 11. post ut adde ad, p. 184. l. 3. pto hædenus lege etiam hucusque, p. 190. l. 7. Brunswicens, p. 197. l. 19. pro quibus pone yssq; ib. l. 25. Bremensiū, p. 206. l. 7. à fine morte, p. 210. l. 24. pro peragere lege peragrare, p. 211. l. 19. pro Pulchro reponē Valeſio, p. 212. l. 2. pro Maria lege Catharina, l. 16. Episcopo, l. 18. quam, p. 213. l. 4. à fine pleraq; p. 220. l. 15. intacte permanent, pag. 223. l. 25. pro 35. pone 53, p. 229. l. 14. pro aut lege vt, p. 230. l. 6. à fine delc. p. 231. l. 5. scripta, p. 233. l. 13. post Resemberg, adde Prepositus, p. 234. l. 14. & in margine Vieheuser, p. 235. l. 4. à fine epigraphæ, p. 236. l. 22. 1024, p. 237. l. 22. hoc, p. 239. l. 5. à fine VVobodo, lin. 2. à fine post antistes adde nominatus, p. 240. l. 18. suffragari, p. 242. l. 24. referente, p. 244. l. 2. à fine abludente.~~

F I N I S.

Frères, nouanies enby communie,
ycclesiastis enby

21414

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Maria
Mallinckro.
tti

Th
5112